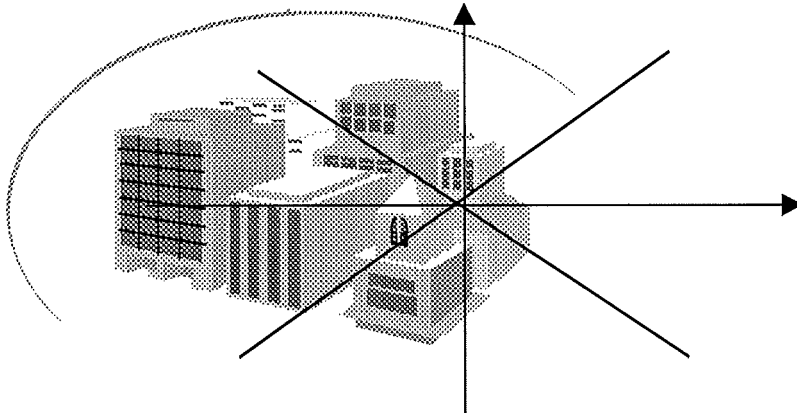


ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : «Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ»



ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΦΑΡΜΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΤΡΙΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΓΕΤΙΜΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΚΑΡΑΓΑΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ, 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Αστική ανάπτυξη και αστικοποίηση	5
– Έννοιες και θεωρίες	
1.1 Η έννοια της αστικής ανάπτυξης	5
1.2 Η έννοια της Οικονομικής των Αστικών κέντρων	6
1.3 Αστική οικονομία-ανάπτυξη και θεωρίες	8
1.4 Η έννοια της αστικοποίησης	10
1.5 Αστικοποίηση και θεωρίες	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Ιστορική εξέλιξη της αστικοποίησης	19
στην Ελλάδα και την Αθήνα	
2.1 Εξέλιξη της χωρικής διάρθρωσης της αστικοποίησης	19
2.2 Η εξέλιξη της αστικοποίησης στην Ελλάδα πριν τον πόλεμο	20
2.3 Η εξέλιξη της αστικοποίησης και της ανάπτυξης στην μεταπολεμική περίοδο	23
2.4 Βασικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού συστήματος οικισμών μετά το 1970	28
2.5 Βασικές τάσεις στην μεταβολή των πόλεων μετά το 1970 έως και σήμερα	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου	32
3.1 Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου	32
3.2 Η περίπτωση της Αμερικής και της Ιαπωνίας	39
3.2.1 Η αποαστικοποίηση στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	39
3.2.2 Η αποαστικοποίηση στην Ιαπωνία	43
3.3 Η εξέλιξη του αστικού κύκλου στην Αττική	46
3.3.1 Η αστική εξέλιξη και οι αναπτυξιακές διαδικασίες στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας κατά την μεταπολεμική περίοδο	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Βασικές περίοδοι εξέλιξης της πολεοδομικής και οικιστικής ανάπτυξης της χώρας και της πρωτεύουσας	56
4.1 Η περίοδος 1920-1940	56
4.2 Περίοδος 1948-1961	59
4.3 Περίοδος 1961-1974	61
4.4 Περίοδος 1974-77	65
4.5 Περίοδος 1978-1981	67
4.6 Περίοδος 1981- έως και σήμερα	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η Ελληνική και η Ευρωπαϊκή οικιστική πολιτική – προβλήματα και προοπτικές	72
5.1 Η Ελληνική πολεοδομική πολιτική – προβλήματα	72
5.2 Η Ελληνική Οικιστική πολιτική – προβλήματα	74
5.3 Η Ευρωπαϊκή πολιτική στον οικιστικό τομέα	78
5.4 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Η Οικοδομική δραστηριότητα στην Αττική μετά το 1981	83
6.1 Κανονικές κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1981-1991 (μεταβολές και χαρακτηριστικά)	84
6.1.2 Μεταβολές του συνόλου κανονικών κατοικιών μεταξύ 1981-1991	84
6.1.3 Ποσοστό των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 και άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τα έτη 1981 και 1991	87
6.2 Νέες οικοδομές στην Αττική από το 1981 μέχρι και το 1999	91
6.2.1 Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1981-1991	92
6.2.2 Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1991-1999	96
6.2.3 Νέες κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1981-91	98
6.2.4 Νέες κατοικίες την περίοδο 1991-99	100
6.3 Κτίρια κατά έτος κατασκευής στην Αττική	102
ΣΥΝΟΨΗ – ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η παρούσα εργασία σκοπό έχει να παρουσιάσει την θεωρία του αστικού κύκλου και την πληθυσμιακή εξέλιξη της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών. Παράλληλα γίνεται μια διερεύνηση της οικοδομικής δραστηριότητας, στην ίδια περιοχή, τα τελευταία χρόνια.

Η παρουσίαση της θεωρίας του αστικού κύκλου ειδικά για την περίπτωση της Αττικής δεν ήταν εφικτό να συμπεριλάβει στατιστικά στοιχεία της τελευταίας απογραφής, (2001) γεγονός για το οποίο ευθύνεται η Ε.Σ.Υ.Ε. Έτσι η παρουσίαση της θεωρίας και η συσχέτιση με την Αθήνα περιορίζεται στα στοιχεία της τελευταίας απογραφής (1991).

Η διερεύνηση των τάσεων της οικοδομικής δραστηριότητας περιορίστηκε και αυτή από την έλλειψη στατιστικών στοιχείων της τελευταίας απογραφής. Σ' αυτήν την περίπτωση χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία τα οποία μπορούν να μας οδηγήσουν σε διαπιστώσεις σχετικά με πιθανές τάσεις της οικοδομής να εντοπίζεται σε συγκεκριμένους Δήμους ή άλλες μεγαλύτερες γεωγραφικές ενότητες.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την παρουσίαση της θεωρίας του αστικού κύκλου είναι, στην συγκεκριμένη εργασία, πληθυσμιακά δεδομένα και μεταβολές αυτών μεταξύ των Εθνικών απογραφών.

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν, είναι στην πλειοψηφία τους ετήσια, και δεν μας επιτρέπουν να βγάλουμε συμπεράσματα για το απόθεμα κατοικιών ή νέων οικοδομών κ.τ.λ.

Παρόλα αυτά πιστεύουμε ότι η συγκεκριμένη εργασία ανιχνεύει τελικά κάποιες τάσεις της οικοδομικής δραστηριότητας τέτοιες που σχετίζονται με την πληθυσμιακή και γεωγραφική επέκταση της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών στο πλαίσιο της θεωρίας του αστικού κύκλου.

Για την συλλογή των στοιχείων θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους της βιβλιοθήκης της Ε.Σ.Υ.Ε.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Αθανάσιο Παπαδασκαλόπουλο τόσο για την συλλογή στοιχείων όσο και για τις συμβουλές και πολύτιμες παρατηρήσεις του κατά την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τα δύο άλλα μέλη της επιτροπής Παναγιώτη Γετίμη και Αναστάσιο Καραγάνη για την σημαντική συμβολή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία περιλαμβάνει 6 κεφάλαια :

Στο **πρώτο κεφάλαιο** αναλύονται οι έννοιες της αστικής ανάπτυξης, της αστικής οικονομικής, και της αστικοποίησης. Επίσης παρουσιάζονται διάφορες θεωρίες που σχηματίστηκαν ακριβώς για να εξηγήσουν την εξέλιξη των φαινομένων που συνδέονται με τις μεταλλαγές του αστικού χώρου.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη της αστικοποίησης στην Ελλάδα. Οι εξελίξεις παρουσιάζονται σε βάθος χρόνου, από την Μικρασιατική καταστροφή, μέχρι και τις μέρες μας. Επίσης παρουσιάζεται η μορφή του Ελληνικού οικιστικού δικτύου, που αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο του μεγέθους και της χωρικής συγκέντρωσης του φαινομένου της αστικοποίησης, πριν από το 1970, αλλά και μετά μέχρι και τις μέρες μας.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η θεωρία του αστικού κύκλου, η οποία αναφέρεται στα στάδια πληθυσμιακής εξέλιξης ενός μητροπολιτικού κέντρου.

Ακόμα παρουσιάζονται δύο μελέτες περιπτώσεων, στην Αμερική και την Ιαπωνία, όπου εφαρμόστηκε και έδωσε μια εξήγηση του φαινομένου της πληθυσμιακής εξάπλωσης από το κέντρο στα προάστια σε δύο μεγαλουπόλεις, την Ν.Υόρκη και την Ιαπωνία.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται οι βασικές περίοδοι εξέλιξης της πολεοδομικής και οικιστικής εξέλιξης στην χώρα, ως σύνολο και στην πρωτεύουσα.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** περιγράφεται η Ελληνική και Ευρωπαϊκή οικιστική πολιτική. Παράλληλα παραθέτονται προβληματισμοί, διαπιστώσεις και προοπτικές της πολιτικής που διαμορφώθηκε στην χώρα μετά το 1950.

Το **έκτο κεφάλαιο** αποτελεί και το υπολογιστικό μέρος της εργασίας αυτής. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται σε πρώτη φάση μια παρουσίαση της κατάστασης που επικρατεί στην παραγωγή του πολεοδομημένου χώρου από το 1950 έως σήμερα. Στην συνέχεια υπολογίζονται κάποιες βασικές τάσεις ου επικρατούν στην εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας στην Αττική.

Ανάλογα με την διαθεσιμότητα των στοιχείων υπολογίζονται διάφορα μεγέθη ,σχετικά με την οικοδομή, σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Στην ενότητα της **βασικών συμπερασμάτων**, που παρατίθεται στο τέλος τη εργασίας, γίνεται προσπάθεια να προκύψουν μερικά τελικά συμπεράσματα σχετικά με την εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας στην μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών καθώς και την συσχέτιση αυτής με το στάδιο πληθυσμιακής εξέλιξης της Αθήνας στο πλαίσιο της θεωρίας του αστικού κύκλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Αστική ανάπτυξη και αστικοποίηση – Έννοιες και θεωρίες

1.1 Η έννοια της αστικής ανάπτυξης

Η Αστική ανάπτυξη ουσιαστικά αποτελεί ένα παρακλάδι της οικονομικής ανάπτυξης. Από τις θεωρίες Οικονομικής ανάπτυξης πηγάζουν και οι θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης των οποίων διαφορετικό κομμάτι αποτελεί η αστική ανάπτυξη. Η τελευταία δανείζεται κατά κύριο λόγο τις θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης για να εξηγήσει την δημιουργία, ανάπτυξη και εξέλιξη των πόλεων καθώς και του ευρύτερου χώρου από τον οποίο επηρεάζεται αλλά και επηρεάζει η ίδια η πόλη.

Μάλιστα η σχέση των αστικών κέντρων με την ενδοχώρα τους δεν είναι ποτέ μονοσήμαντη, δηλαδή δεν είναι πάντα η ενδοχώρα εκείνη που καθορίζει τις αναπτυξιακές δυνατότητες του κέντρου αλλά συνήθως είναι η περιφέρεια εκείνος ο καθοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης του αστικού κέντρου.

Αυτό θα μπορούσε να ειπωθεί χωρίς κίνδυνο σφάλματος για τις μεγάλες μητροπόλεις του κόσμου (πχ). Λονδίνο, Παρίσι, Νέα Υόρκη, Τόκιο). Είναι γνωστό άλλωστε ότι το πρόβλημα του ορισμού της πόλης έχει οδηγήσει πολλούς μελετητές να καταλήξουν σε ορισμούς όπως πόλη-περιφέρεια ως μια ενότητα η οποία είναι συνεχής και αλληλεξαρτώμενη, Ακόμα και η έννοια της αντίθεσης πόλεως-υπαίθρου είναι ενδεικτική της συμπληρωματικότητας των εννοιών της πόλης και της περιφέρειας αλλά και της αλληλεξάρτησης των διαδικασιών ανάπτυξης και των δύο¹

Η Αστική ανάπτυξη αναφέρεται σε δύο τύπους πόλεων:

1. Την Πόλη της Αστικής Οικονομίας (Οικονομική των αστικών κέντρων) και
2. Την αστικοποίηση

Οι δύο αυτές έννοιες αναλύονται αμέσως μετά

¹ Λ.Τσουλουβής, Κ. Χατζημυχάλης, "Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη", ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1998

1.2 Η έννοια της Οικονομικής των Αστικών κέντρων

Μετά την βιομηχανική επανάσταση, που σημαδεύει την αρχή της νέας οικονομίας, η επέκταση του φαινομένου της αστικοποίησης, δηλαδή της ενίσχυση των αστικών συγκεντρώσεων, οδήγησε σε φαινόμενα που η οικονομία της αγοράς δεν μπόρεσε να εξηγήσει.

Η Δημόσια Οικονομική, Η θεωρία του τόπου εγκατάστασης και αργότερα η Περιφερειακή Οικονομική κατέβαλαν προσπάθειες για να εξηγήσουν τα φαινόμενα αυτά. Σήμερα στα πλαίσια της αυτόνομης οικονομικής των αστικών κέντρων παίζουν ένα ρόλο ιδιαίτερης βαρύτητας.

Η καθυστέρηση και αυτόνομη ανάπτυξη της αστικής οικονομικής ανάλυσης οφείλονται μεταξύ άλλων

1. Στην φυσική απέχθεια των πόλεων στους κατοίκους τους
2. Στην απροθυμία των φυσικών προγραμματιστών να αναγνωρίσουν την σπουδαιότητα των κοινωνικών επιστημών στην διαδικασία του αστικού προγραμματισμού που ως την δεκαετία του 60^ς θεωρήθηκε άσκηση χαρτογραφίας,
3. Η παραδοσιακή οικονομία είχε σαν κύριο στόχο την αποτελεσματικότητα, δηλαδή την επίτευξη του μέγιστου οικονομικού αποτελέσματος. Όμως την σύγχρονη αστική οικονομία δεν απασχολεί μόνο η αποτελεσματικότητα αλλά και η ισότητα, δηλαδή η δίκαιη διανομή του προϊόντος, έχοντας υπ' όψη το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο,
4. Οι βασικές τεχνικές της μικροοικονομικής ανάλυσης του Marshall, που δίνουν έμφαση στην τέλεια ανταγωνιστική αγορά και την ελάχιστη επέμβαση του κράτους έχασαν την σπουδαιότητα που είχαν².

Κυριότερα προβλήματα του καθορισμού της έννοιας της οικονομικής των αστικών κέντρων είναι :

- Η αδυναμία μελέτης της αστικής οικονομίας μόνο από την αποκλειστικά οικονομική προσέγγιση αγνοώντας τις ιστορικές,

² Η. Σιδηρόπουλος, 1985: "Οικονομική των Αστικών κέντρων, Πανεπιστημιακές σημειώσεις

κοινωνικές, πολιτικές, προγραμματικές και γεωγραφικές προσεγγίσεις,

- Οι πόλεις αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου οικονομικού συστήματος με αλληλεπίδραση σε περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο,
- Η δυσκολία καθορισμού των φυσικών-γεωγραφικών ορίων της πόλης

Ο Nourse διακρίνει την οικονομική των αστικών κέντρων από την περιφερειακή οικονομική και την Αστική Δημόσια Οικονομική. Έτσι η πρώτη έχει σαν αντικείμενο την χωρική ανάλυση των πολιτικοοικονομικών δραστηριοτήτων στις πόλεις. Η μελέτη της πόλης σαν σημείο ου Εθνικού οικονομικού χώρου είναι αντικείμενο της δεύτερης και οι χωρικές αναφορές του δημόσιου οικονομικού τομέα αποτελούν τμήμα του αντικειμένου της τρίτης.

Ειδικότερα η Οικονομική των Αστικών κέντρων επιχειρεί να ερμηνεύσει και να προδιαγράψει την κατανομή των πόρων και την διανομή των αγαθών και υπηρεσιών μέσα και γύρω από τις αστικές περιοχές.

Η Αστική οικονομική ανάλυση περιλαμβάνει των προσδιορισμό και εξήγηση των δικαστικών και ενδοαστικών σχέσεων και προβλημάτων.

1.3 Αστική οικονομία-ανάπτυξη και θεωρίες

Η αστική οικονομία είναι ένας νεώτερος σχετικά κλάδος που θεωρήθηκε ότι διαμορφώθηκε από της αρχές της δεκαετίας του 60³.

Ο συγκεκριμένος κλάδος ξεκινά από το σημείο όπου μία πόλη υφίσταται ως συνέπεια της λειτουργίας της ως κέντρου βιομηχανικής παραγωγής, ως δημοσίου αγαθού, κέντρου σχηματισμού διανομής και αξιών, ως κέντρο υπηρεσιών, ως πηγή εξωτερικότητων⁴

Η ανάπτυξη των οικονομιών αστικής συσσώρευσης ενός αστικού κέντρου εκφράζεται με τις μεταβλητές της συνάρτησης $EA=f(EIE, EL, EU, DU)$ οι οποίες αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα τις οικονομίες κλίμακας, τις οικονομίες εξειδίκευσης, τις οικονομίες αστικοποίησης ή θετικές εξωτερικές οικονομίες και τις αρνητικές εξωτερικές οικονομίες⁵.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι περισσότερες θεωρίες οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης μπορούν να λειτουργήσουν προσδιοριστικά για την αστική οικονομική ανάπτυξη όπως φαίνεται παρακάτω⁶

- Η νεοκλασική θεώρηση, που συνδέει την αστική εκροή με τις εισροές κεφαλαίου, εργασίας και τεχνολογίας
- Η θεωρία της εξαγωγικής βάσης, που θεωρεί ότι η αστική εκροή αποτελείται από την εξαγωγική (την βασική) εκροή για την τοπική/αστική οικονομία, έτσι ώστε η αστική ανάπτυξη να εξαρτάται από την ανάπτυξη της ζήτησης του εξαγωγικού τομέα.

Η θεωρία του εξωτερικού εμπορίου και η θεωρία της εξαγωγικής βάσης, είναι συμπληρωματικές και υποστηρίζουν ότι το εισόδημα σε μια αστική περιοχή (όπως και σε μια περιφέρεια) προέρχεται από το εξαγωγικό εμπόριο και το σχετικό πλεονέκτημα που έχει αυτή στην παραγωγή ενός αγαθού σε σχέση με άλλες αστικές περιοχές.

³ Mills, E.S (ed), 1987: ' *Handbook of Regional and Urban Economics*, vol. II, Urban Economics, North-Holland, Amsterdam.

⁴ Nijkamp, P. (ed), 1986: ' *Handbook of Regional and Urban Economics*, vol. II, Urban Economics, North-Holland, Amsterdam.

⁵ Labbc, R, 1980, *Measure et analyse des economies d' Agglomeration*, Revue d' Economie Regionale et Urbaine, no 4.

⁶ Vickerman, R. W. 1984, *Urban Economics*, Philip Allan, Oxford.

Είναι προφανές εδώ ότι, κοντά στην κριτική που μπορεί να ασκήσει κανείς στην ίδια την ιδέα ότι το εξαγωγικό εμπόριο και μόνο είναι αυτό που φέρνει εισόδημα σε μια περιοχή, μπορεί να προστεθεί και η παρατήρηση ότι έστω και αν η παραπάνω ιδέα μπορεί να αληθεύει σε κάποιο βαθμό για μια περιφέρεια (π.χ. στην κλίμακα του κράτους), πολύ δύσκολα μπορεί να επαληθευθεί στην κλίμακα της αστικής περιοχής που δεν έχει σύνορα για να ασκηθούν δασμολογικοί έλεγχοι και πολιτική επί των εισαγωγών.

- Τα υποδείγματα κέντρου-περιφέρειας (Myrdal) , που στηρίζονται στην γενική θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας
- Το μοντέλο του Kaldor, που αναφέρεται στην υπόθεση της ανοικτής οικονομίας και so ότι οι εξαγωγές αποτελούν το κυρίαρχο στοιχείο της αυτόνομης ζήτησης, έτσι ώστε ο ρυθμός αύξησής της να προσδιορίζει και το ρυθμό ανάπτυξης της πόλης.
- Το Κεϋνσιανό υπόδειγμα, που θεωρεί την αστική ανάπτυξη ως συνάρτηση κάθε αυτόνομης μεταβολής στην κατανάλωση ή τις επενδύσεις ή εξωγενούς μεταβλητής στις δημόσιες δαπάνες ή τις εξαγωγές, με τον περιορισμό της διαρροής των εισαγωγών.
- Το μοντέλο εισροών – εκροών, που προσδιορίζουν την αστική ανάπτυξη περιγράφοντας τις σχέσεις μεταξύ των παραγωγικών τομέων και των τελικών χρηστών των προϊόντων μιας πόλης και κάθε άλλης χωρικής μονάδας.
- Η Αστική Οικονομική Θεωρία, που συνδέει τις αστικές χρήσεις γης και το μέγεθος της πόλης ως , όπως προσδιορίζεται τόσο από το κύριο αστικό μικροοικονομικό μέγεθος όσο και από το επίπεδο της αστικής οικονομικής ανάπτυξης⁷.

⁷ Fujita, M, 1989, *Urban Economic Theory*, Cambridge University Press, Cambridge.

1.4 Η έννοια της αστικοποίησης

Η έννοια της αστικοποίησης είναι σύνθετη γιατί εκφράζει ταυτόχρονα μια κατάσταση και μια διαδικασία αλλαγής, αναφέρεται στην διάρθρωση του χώρου και τις κοινωνικές διαδικασίες, και προσδιορίζει κάποιο επίπεδο ή τρόπο ανάπτυξης, κάποιον τρόπο ζωής και κάποια διαίρεση εργασίας.

Το φαινόμενο της συγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων σε ένα συγκεκριμένο σημείο του χώρου αποτελεί την αστικοποίηση⁸.

Όταν μια πόλη αντιπροσωπεύει μια σημαντική συγκέντρωση πληθυσμού σε ένα σημείο του χώρου αυτό οφείλεται στους εξής λόγους:

- Ιστορικούς / παραδοσιακούς, που συνδέονται με την άμυνα και δεν υφίστανται σήμερα
- Οικονομικούς / κοινωνικούς, που συνδέονται με την επίτευξη υψηλότερων επιπέδων διαβίωσης.

Αίτιά τους είναι :

- Η αυξημένη παραγωγικότητα
- Η ύπαρξη μεγάλης ποικιλίας αγαθών και υπηρεσιών
- Η μεγάλη αγορά εργασίας.

Ταυτόχρονα η σύγχρονη πόλη αντιμετωπίζει υψηλό κόστος συγκέντρωσης εξαιτίας :

- Της διατάραξης του φυσικού περιβάλλοντος
- Του κυκλοφοριακού
- Της αυθαίρετης δόμησης
- Των κοινωνικών συνεπειών της άνιση ανάπτυξης (έγκλημα κλπ.)

Τα κύρια χαρακτηριστικά των πόλεων ή αστικών περιοχών είναι :

- Οι υψηλές πληθυσμιακές πυκνότητες
- Τα μεγάλα ποσοστά των άλλων εισροών σε σχέση με την γη τους, και

⁸ Η. Σιδηρόπουλος, 1985: "Οικονομική των Αστικών κέντρων, Πανεπιστημιακές σημειώσεις

- Η υψηλή αξία της γης.

1.5 Αστικοποίηση και θεωρίες

Από του αρχαίους πολιτισμούς ως τις σύγχρονες κοινωνίες η αστικοποίηση αποτελεί, μαζί με το εισόδημα, δείκτη ανάπτυξης και ευημερίας.

Τα κυριότερα υποδείγματα ανάλυσης της αστικοποίησης είναι⁹ :

1. Εξηγήσεις ad hoc

- Η λειτουργία των πόλεων ως διακομετακομιστικό κέντρο, κυρίως λιμάνια (Hoover).
- Η λειτουργία πόλεων σαν κεντρικές θέσεις, έτσι που να εξηγείται η εμπορική διάχυση και η επίδραση του κατωφλιού στην ενδοχώρα. (Christaller).
- Η δημιουργία αρχικά οικονομιών εξωτερικών (external) ή κλίμακας (scale), που αποτελούν την εισαγωγή των οικονομιών αστικής συσσώρευσης, (Agglomeration economies).
- Η υπόθεση της σωρευτικής αιτιότητας (cumulative causation) που αναπτύχθηκε από τον Myrdal¹⁰ και εξηγεί την σχέση δράσης-ανάδρασης μεταξύ κέντρου και περιφέρειας.

Βέβαια καμία από τις παραπάνω εξηγήσεις δεν ερμηνεύει την διαχρονική εξέλιξη των πόλεων, μένοντας μόνο στην γένεση, τα πρώτα, ή και τα τελευταία στάδια της ανάπτυξης.

- Η πολιτιστική προσέγγιση του Lombard

Σύμφωνα με αυτή η ανάπτυξη των πόλεων οφείλεται στην χωρική, τεχνική, πολιτιστική εξειδίκευση παρά στην οικονομική εξειδίκευση της εργασίας. Η αξία της βρίσκεται στην επισήμανση των φαινομένων της ειδίκευσης, της τεχνολογικής αλλαγής και των καινοτομιών και τελικά των συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

1. Το υπόδειγμα σταδίων ανάπτυξης του Rostow¹¹

⁹ Η. Σιδηρόπουλος, 1985: "Οικονομική των Αστικών κέντρων, Πανεπιστημιακές σημειώσεις

¹⁰ Βλέπε, Κόνσολας Ν, *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1983

¹¹ Βλέπε Ρέππας, *Οικονομική ανάπτυξη, θεωρίες και στρατηγικές*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1989

Η Ερμηνεία ανάπτυξης των αστικών κέντρων γίνεται με την χρησιμοποίηση των ίδιων σταδίων που εξηγούν την Εθνική οικονομική ανάπτυξη :

- Στάδιο παραδοσιακής κοινωνίας
- Στάδιο προϋποθέσεων για την ανάπτυξη (απογείωση)
- Στάδιο ανάπτυξης (απογείωσης)
- Στάδιο ωριμότητας
- Στάδιο μαζικής κατανάλωσης.

Η αστικοποίηση αποτελεί τον άλλο τρόπο προσδιορισμού της αστικής ανάπτυξης με μια κοινωνικοοικονομική θεώρηση του ζητήματος. Σ' αυτό το πλαίσιο θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τις εξής θεωρίες που ερμηνεύουν την αστική ανάπτυξη μέσα από το φαινόμενο της αστικοποίησης :

- Την Μαρξιστική άποψη που προκύπτει από τα κείμενα των Marx και Engels, όπου υποστηρίζεται ότι η πόλη είναι ο χώρος ανάπτυξης του βιομηχανικού καπιταλισμού, που ταυτόχρονα σημαίνει την παρακμή της υπαίθρου¹².

Οι Μαρξ¹³ και Ενγκελς¹⁴ ανάγουν την αστικοποίηση και την διαμόρφωση της σύγχρονης πόλης στον καταμερισμό της εργασίας, στην αντίθεση

πόλης – υπαίθρου που αποτελεί βάση και έκφραση ταυτόχρονα του καταμερισμού, στην κίνηση τέλος των δυνάμεων του καπιταλισμού.

Ο καταμερισμός της εργασίας μέσα στην κοινωνία γράφει ο Μάρξ, και ο αντίστοιχος περιορισμός των ατόμων σε ιδιαίτερες επαγγελματικές σφαίρες ξεκινάει από δύο αντίθετες αφετηρίες. Μέσα στην οικογένεια και κατ' επέκταση μέσα στην φυλή γεννιέται ένας φυσικός καταμερισμός της εργασίας πάνω σε καθαρά φυσιολογική βάση, που πλαταίνει με την επέκταση της κοινότητας και την αύξηση του πληθυσμού. Επιπλέον όμως η ανταλλαγή των προϊόντων γεννά ένα κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας μέσω του συσχετισμού διαφορετικών αλλά ανεξάρτητων μεταξύ τους σφαιρών παραγωγής.

¹² Η. Σιδηρόπουλος, 1985: "Οικονομική των Αστικών κέντρων, Πανεπιστημιακές σημειώσεις

¹³ Marx K., 1967, "Capital" vol 1-3, International Publishers, New York (και η Ελληνική έκδοση),

¹⁴ Engels F., 1962 "The condition of the working class in England in 1899", Mc Millian, London

Βάση κάθε αναπτυσσόμενου καταμερισμού της εργασίας, που συντελείται με την μεσολάβηση της ανταλλαγής εμπορευμάτων, είναι ο χωρισμός τη πόλης από το χωριό. Όπως όμως την υλική προϋπόθεση για τον καταμερισμό της εργασίας μέσα στην μανουφακτούρα την αποτελεί ένας κάποιος αριθμός ταυτόχρονα εργαζομένων εργατών, έτσι το μέγεθος του πληθυσμού και η πυκνότητά του αποτελούν προϋπόθεση για τον καταμερισμό της εργασίας μέσα στην κοινωνία.

Η ανάπτυξη του καταμερισμού της εργασίας, ανάμεσα στο εμπόριο και στην παραγωγή στην αρχή, μέσα στην ίδια την παραγωγή στην συνέχεια, καταλύει τα στηρίγματα της παλιάς μεσαιωνικής κοινωνίας. Το χρηματικό κεφάλαιο που σχηματίστηκε από την τοκογλυφία, την ληστεία και το εμπόριο δεν μπορεί να μετατραπεί σε βιομηχανικό μέσα στον συντεχνιακό έλεγχο των συντεχνιών των παλαιών δήμων και συμπαρασύρουν μαζί τους μεγάλες μάζες αγροτικού πληθυσμού, που μέσα στην γενικευμένη κρίση της φεουδαρχίας έρχονται να πουλήσουν το μόνο χρήσιμο προϊόν που διαθέτουν, την εργατική τους δύναμη.

Η μεγάλη βιομηχανία επενεργεί έτσι πιο επαναστατικά από οτιδήποτε άλλο, με την έννοια ότι καταστρέφει το προτύργιο της παλιάς κοινωνίας, τον αγρότη, και στην θέση του βάζει τον μισθωτό εργάτη.

Ο Weber (1958) υποστηρίζει ότι οι μεσαιωνικές πόλεις έπαιξαν ένα ιδιαίτερο ρόλο στην κατάλυση των πολιτικών και οικονομικών σχέσεων της φεουδαρχίας καθώς και στην διαμόρφωση του πνεύματος του ορθολογισμού, τόσο κρίσιμου στην οργάνωση της εξουσίας και στην ανάπτυξη της καπιταλιστικής επιχείρησης. Σε αντίθεση με τις πόλεις της αρχαιότητας που ο σχηματισμός τους βασιζόταν στις σχέσεις των φυλών, μόνο στον Δυτικό μεσαίωνα η πόλη μετατρέπεται σε βάση της ανθρώπινης οργάνωσης. Κύρια μορφή της νέας μη φυλετικής οργάνωσης είναι η συντεχνία που αναλαμβάνει την πολιτική και οικονομική διαχείριση της μεσαιωνικής πόλης.

Παρόλο που η μεσαιωνική συντεχνία δεν γεννά την καπιταλιστική βιομηχανία (οι καπιταλιστές επιχειρηματίες οργανώνουν την

δραστηριότητά τους σε αντίθεση με τις συντεχνίες) εντούτοις δημιούργησε ιδεολογικές και πολιτικές συνθήκες για την διαμόρφωση του καπιταλιστικού πνεύματος. Παράλληλα μετατρέπεται ο χαρακτήρας της πολιτικής εξουσίας: η στρατιωτικά θεμελιωμένη εξουσία της αριστοκρατίας μετατρέπεται στην οικονομικά οριζόμενη εξουσία των συντεχνιών.

Μ' αυτήν την έννοια η Μεσαιωνική πόλη μαζί με την Προτεσταντική ηθική μετατρέπονται σε κινητήριες δυνάμεις του δυτικού καπιταλισμού¹⁴.

Η χαρακτηριστικότερη αντίθεση των μη Μαρξιστικών αναλυτών (όπως του Alonso και του Weber) μπορεί να συνοψιστεί στο επίγραμμα "Τα αστικά προβλήματα είναι προβλήματα στις πόλεις, όχι από τις πόλεις".

Τα σημεία στα οποία αντιτίθενται η νεοκλασσική και η Μαρξιστική σχολή είναι :

- Η σχέση πόλης-καπιταλισμού

Η πόλη σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να νοηθεί απομονωμένη από το οικονομικό σύστημα. Η σύγχρονη Μαρξιστική σκέψη θεωρεί ότι υπάρχει καθαρή σχέση μεταξύ αστικοποίησης σαν κοινωνικής φόρμας, της πόλης σαν κατασκευαστικού τύπου και του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής

- Η γαιοπρόσοδος

Η Νεοκλασσική παραδοσιακή θεωρία θεωρεί την πρόσοδο από την γη σαν απόδοση σε ένα σπάνιο συντελεστή της παραγωγής, όπως το κέρδος στο κεφάλαιο και οι μισθοί στην εργασία.

Η Μαρξιστική θεωρία αντίθετα, θεωρεί την γαιοπρόσοδο σαν μια μεταβιβαστική πληρωμή που πραγματοποιείται μέσω της μονοπωλιακής δύναμης από το έδαφος και τους φυσικούς πόρους και απονέμεται με την θεσμοθέτηση της ατομικής ιδιοκτησίας.

- Η Προαστειοποίηση

Το φαινόμενο αυτό ερμηνεύεται από τους Νεοκλασσικούς σαν έκφραση καταναλωτικής προτίμησης, που συνδέει τις αποφάσεις για

¹⁴ Κομνηνός Ν. 1986 : "Η θεωρία της αστικότητας", εκδόσεις Σύγχρονα θέματα

μεγιστοποίηση της ικανοποίησης με τα αυξανόμενα εισοδήματα και τις μεταβολές του τρόπου ζωής.

Αντίθετα οι Μαρξιστές το συνδέουν άμεσα με τον μονοπωλιακό καπιταλισμό. Τα προάστια αναπτύσσονται σαν αποτέλεσμα των ενεργειών των καπιταλιστών για διατήρηση υψηλών κερδών. Η διαδικασία είναι σωρευτική και μακροχρόνια.

- Η πόλη εναντίον της υπαίθρου

Σύμφωνα με την Μαρξιστική σκέψη ένα από τα κύρια προβλήματα της αστικοποίησης στον καπιταλισμό είναι η αντίθεση πόλης-υπαίθρου. Η αντίθεση αυτή συμπληρώνει σε όλα τα χωροταξικά επίπεδα την αντίθεση ανεπτυγμένων καπιταλιστικών και αναπτυσσομένων χωρών και μεταξύ κεντρικής πόλης και προαστίων.

Σύμφωνα με την θεωρία της εξάρτησης, η αστική ιεράρχηση λειτουργεί για εξαγωγή υπεραξίας από μία ενδοχώρα αγροτική και κάτοχο πόρων προς την κύρια πόλη και άλλες μητροπόλεις και από αυτές στα διεθνή κέντρα μονοπωλίου και χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού και έτσι προς τις πολυεθνικές εταιρίες.

Σήμερα πάντως και οι δύο σχολές, σε γενικές γραμμές, τείνουν να εξισώσουν τη σχέση πόλης-υπαίθρου με την διάκριση μεταξύ "παραγωγικών" και "παρασιτικών" πόλεων. Η παράγουσα πόλη αποτελεί καταλύτη της ανάπτυξης και κέντρο καινοτομιών. Στην παρασιτική πόλη η υπεραξία χρησιμοποιείται από την άρχουσα τάξη, για καταναλωτικούς σκοπούς¹⁵.

Οι θεωρίες των κλασικών της κοινωνικής σκέψης για την αστικοποίηση, την συνεισφορά της πόλης στη διαμόρφωση νέων κοινωνικών σχέσεων και vice-versa, μένουν στο περιθώριο της σχετικής προβληματικής για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι αναφορές του Μάρξ στην αντίθεση πόλης-υπαίθρου και στον ρόλο της πόλης στον καπιταλισμό βρίσκουν συνέχεια μόλις μετά το 1960.

¹⁵ Η. Σιδηρόπουλος, 1985: "Οικονομική των Αστικών κέντρων, Πανεπιστημιακές σημειώσεις

Το δοκίμιο του Weber για την πόλη έρχεται στην επικαιρότητα το 1958, αν και η σκέψη του επηρεάζει την κυρίαρχη στην περίοδο 1920-30 σχολή του Σικάγο.

Στην μεταπολεμική φιλολογία για την αστικοποίηση, που συνολικά χαρακτηρίζεται από την πεποίθηση της συνάφειάς της με την εκβιομηχάνιση, δεσπόζει κατ' αρχήν η θεωρητικοποίηση των εμπειρικά διαπιστωμένων τάσεων συγκέντρωσης του πληθυσμού στις πόλεις.

Χαρακτηριστικό δείγμα αυτού του τύπου είναι η προσέγγιση του Anderson (1964) που υποστηρίζει ότι μια χώρα με υψηλό επίπεδο εκβιομηχάνισης έχει και υψηλό επίπεδο αστικοποίησης (το τελευταίο μετρείται από το ποσοστό του πληθυσμού που ζει στις πόλεις) και στην συνέχεια επεξεργάζεται έννοιες όπως υπεραστικοποίηση και υποαστικοποίηση, υπερεκβιομηχάνιση και ύποεκβιομηχάνιση. Ανάμεσα σε αστικοποίηση και εκβιομηχάνιση διαμορφώνονται σχέσεις κανονικότητας, που προσδιορίζονται από τις μορφές της αντιστοιχίας τους στις καπιταλιστικές χώρες.

Γρήγορα όμως το κέντρο του νέου παραδείγματος το καταλαμβάνει η προβληματική της καπιταλιστικής συσσώρευσης και οι επιπτώσεις της. Το 1972 δημοσιεύεται ένα άρθρο του J.Lojkine που υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη της παραγωγικότητας της εργασίας και κατά συνέπεια το μέγεθος της παραγόμενης υπεραξίας δεν εξαρτάται μόνο από τον τεχνικό εκσυγχρονισμό που πραγματοποιείται μέσα στην παραγωγή αλλά επίσης επηρεάζεται από τις λεγόμενες γενικές συνθήκες παραγωγής, μέρος των οποίων θεωρείται η αστικοποίηση και η αστική συγκέντρωση. Στην πόλη οι γενικές συνθήκες παραγωγής συγκεκριμενοποιούνται στα μέσα κοινωνικής κυκλοφορίας του κεφαλαίου, στα μέσα υλικής κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και στην χωρική συγκέντρωση των μέσων παραγωγής του καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού. Η καπιταλιστική συσσώρευση ωθεί την αστικοποίηση στον βαθμό που η τελευταία μετασχηματίζεται σε εξωτερική οικονομία περιορισμού των εξόδων κυκλοφορίας του κεφαλαίου και αύξησης κατά συνέπεια της αποδοτικότητας του¹⁶.

¹⁶ Κομνηνός Ν. 1986 : *Η θεωρία της αστικότητας*, εκδόσεις Σύγχρονα θέματα

Στην ίδια κατεύθυνση του συσχετισμού δηλαδή της πόλης, διαίρεσης εργασίας και συσσώρευσης κεφαλαίου, αναπτύσσονται οι προσεγγίσεις των D. Harvey (1973), A. Lipietz (1977), D. Gordon (1978), P. Asthon (1978). Σε ένα πιο περιορισμένο πεδίο αυτό της κίνησης και συσσώρευσης του κεφαλαίου στον κλάδο των κατασκευών αναφέρονται οι μελέτες των C. Topalou (1970), F. Asher (1973) & R. Walker (1978).

- Η θεωρία του αστικού κύκλου¹⁷ είναι ακόμη μία από τις βασικές θεωρίες που προσπαθούν να εξηγήσουν την αστική ανάπτυξη των πόλεων της Ευρώπης και όχι μόνο μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

Η εν λόγω θεωρία υποστηρίζει ότι η αστική δυναμική στις μεγαλουπόλεις ακολουθεί τέσσερις φάσεις (αστικοποίηση, προαστικοποίηση, αποαστικοποίηση και επαναστικοποίηση). Είναι η θεωρητικοποίηση του ιστορικού φαινομένου της αστικής ανάπτυξης ή παρακμής αντίστοιχα με την πληθυσμιακή αύξηση ή μείωση.

Ιδιαίτερα το θέμα προκλήθηκε από την μεταβολή του αστικού πληθυσμού στον Κοινοτικό χώρο ως συνέπεια των οικονομικών κρίσεων της δεκαετίας του 70¹⁸, σε συνδυασμό με την μείωση του πληθυσμού στο κέντρο των πόλεων, αλλά της σταδιακής αύξησης του συνολικού πληθυσμού τους, λόγω της αυξήσεως του πληθυσμού των προαστίων. Αυτή η αύξηση σφειλόταν με τα τον Β' παγκόσμιο πόλεμο σε μια σειρά οικονομικών αιτιών¹⁹.

Η οικονομική αναβίωση και η πληθυσμιακή αύξηση πόλεων με βιομηχανική παράδοση²⁰, πόλεων με παραγωγικό τομέα καινοτομικών εφαρμογών²¹, αφορά κυρίως πληθυσμιακά μεγέθη και καλύπτονται από την θεωρία αυτή.

Η θεωρία του αστικού κύκλου θα παρουσιαστεί αναλυτικά στην συνέχεια της μελέτης τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε μελέτες περιπτώσεων

¹⁷ Klaassen L.H., Molle, W.T.M., Paelinck, J.H.P (ed.), 1981 : *Dynamics of Urban Development*, Gower, Aldershot.

¹⁸ Cheshire, P.C., Hay D.C., 1989 : *Urban problems in Western Europe, an economic analysis*, Unwin Hyman, London.

¹⁹ Jackson K.T, 1985 : *Crabgrass Frontier, the suburbanization of the United States*, Oxford University Press, Oxford

²⁰ Lever, W., Moore, C., 1986 : *The city in transition*, Clarendon Press, Oxford

²¹ Boddy, M., Lovering, J., Basset, K., 1986 : *Sunbelt city ?*, Clarendon Press, Oxford

(case study), τόσο στο εξωτερικό (μελέτες περιπτώσεων Αμερικής και Ιαπωνίας) όσο και στην Ελλάδα (μελέτη περίπτωσης του νομού Αττικής που αποτελεί και τον πυρήνα της συγκεκριμένης μελέτης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ο Ελληνικός χώρος διακρίνεται από μεγάλο γεωγραφικό κατακερματισμό Σε πολλά μικρά νησιά και πολλές κλειστές λεκάνες. Επίσης χωρίζεται σε μεγάλα ηπειρωτικά τμήματα από ψηλές οροσειρές, όπως είναι η οροσειρά της Πίνδου, που χωρίζει την ανατολική Ελλάδα από την Δυτική από μακρόστενους κόλπους, όπως είναι ο Κορινθιακός κόλπος, που χωρίζει την κυρίως Ελλάδα από την Πελοπόννησο.

Γενικά ο κατακερματισμός αυτός αποτελεί, με τα σημερινά κριτήρια, δυσμενή παράγοντα για την ανάπτυξη ενός μεγάλου μέρους του Ελληνικού χώρου. Δεν είχε όμως την ίδια δυσμενή επίδραση και σε ιστορικές εποχές. Στην μακριά περίοδο της Τουρκοκρατίας ο κατακερματισμός εξασφάλιζε στις δυσπρόσιτες περιοχές σχετική ανεξαρτησία από τον Τουρκικό έλεγχο.

2.1 Εξέλιξη της χωρικής διάρθρωσης της αστικοποίησης

Η χωρική διάρθρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων, όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα από την απελευθέρωση από τους Τούρκους μέχρι σήμερα, χαρακτηρίζεται από την πόλωση στην πρωτεύουσα, καθώς και κατά μήκος ενός άξονα που περνάει από την πρωτεύουσα και ακολουθεί τον κύριο συγκοινωνιακό άξονα της χώρας, δυτικά μέχρι την Πάτρα και Βόρεια μέσω Θεσσαλονίκης μέχρι την Καβάλα (Πάτρα – Αθήνα – Θεσσαλονίκη - Έυζωνοί, γνωστός ως Π.Α.Θ.Ε.)¹.

Η διάρθρωση αυτή αποτελεί πλήρη αντιστροφή της χωρικής διάρθρωσης των χρόνων της τουρκοκρατίας, όταν η Αθήνα ήταν ένα χωριό 3000 κατοίκων, Ο Πειραιάς δεν αποτελούσε ακόμα σημαντικό λιμάνι και στην περίμετρο της σημερινής επικράτειας, δηλαδή στα Επτάνησα, την Μακεδονία, στη Θράκη, στα Νησιά του Αιγαίου, στην

¹ Ανδρικοπούλου ε., Δημητριάδη Β., Κωκκαλά Γ., Παπαδοπούλου Π., Λαγόπουλου Α. 1978 3^η φάση : Διερεύνηση του δικτύου αστικών οικισμών στην Ελλάδα, ΤΕΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ 51-52.

Κρήτη, καθώς και στις ορεινές περιοχές της ηπειρωτικής χώρας, υπήρχαν σημαντικά κέντρα εμπορικά, βιοτεχνικά, ναυτιλιακά και παραδοσιακών καλλιεργειών.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας υπήρχαν στον γεωγραφικά κατατμημένο ελληνικό χώρο πολλές ανθρωπογεωγραφικές ενότητες, που χαρακτηρίζονταν από γεωφυσική και πολιτιστική ιδιαιτερότητα, οικονομική και κοινωνική αυτοτέλεια και διεθνή, σε αρκετές περιπτώσεις, ακτινοβολία.

Η χωρική διάρθρωση στην περίοδο της Τουρκοκρατίας και όπως διαμορφώθηκε μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, βρίσκεται σε στενή σχέση με τις διοικητικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές που χαρακτήρισαν τις αντίστοιχες περιόδους. Έτσι πριν από την απελευθέρωση, πολλές από τις περιοχές βρίσκονταν υπό το ιδιότυπο καθεστώς διοικητικού και οικονομικού ελέγχου από τις δυνάμεις κατοχής, που εναλλάσσονταν συχνά – Ενετοί, Φράγκοι, Οθωμανοί κ.λ.π. Η έλλειψη ενιαίου κεντρικού συστήματος ελέγχου, που να πηγάζει από ένα κέντρο εξουσίας στον ελληνικό χώρο, και η περιορισμένη δυνατότητα επικοινωνίας δημιούργησαν και διατήρησαν συνθήκες ύπαρξης πολλών και διαφορετικών ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων.

Μετά την σύσταση του Ελληνικού κράτους επικράτησε ένα ισχυρά συγκεντρωτικό διοικητικό, οικονομικό και κοινωνικό σύστημα, εστιασμένο στην έδρα της εξουσίας, που το 1834, είναι η Αθήνα. Το σύστημα αυτό ανέτρεψε, σταδιακά, την παλιά χωρική διάρθρωση και μετέθεσε τον δυναμισμό από την περίμετρο στο κέντρο. Διαδοχικά η αναπτυξιακή δράση επεκτάθηκε ακτινωτά από το κέντρο προς τα έξω, έτσι που η απόσταση μιας περιοχής από το κέντρο προσδιόρισε σημαντικά το γενικό επίπεδο της ανάπτυξής της.

2.2 Η εξέλιξη της αστικοποίησης στην Ελλάδα πριν τον πόλεμο

Η επιλογή της Αθήνας ως πρωτεύουσας το 1834 αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την δημιουργία στον Ελληνικό χώρο ενός δικτύου αστικών κέντρων, με κυρίαρχη την Πρωτεύουσα, που διαχρονικά εξελίχθηκε ταχύτατα σε κυρίαρχο αστικό πόλο έλξης όλο και μεγαλύτερου μέρους

του πληθυσμού, καθώς και της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής, διοικητικής και διαχειριστική δραστηριότητας της χώρας.

Το 1848 η χώρα έχει ακόμα τα εδάφη της πρώτης επικράτειας. Το ποσοστό αστικοποίησης² είναι 10%. Το δίκτυο των αστικών κέντρων αποτελείται από την Αθήνα και ακόμα δύο κέντρα, που κατά σειρά μεγέθους από το μεγαλύτερο στο μικρότερο είναι η Ερμούπολη και η Πάτρα.

Στην πρωτεύουσα περιλαμβάνεται μόνο ο Δήμος Αθηναίων. Ο Πειραιάς δεν αποτελεί ακόμα σημαντικό λιμάνι. Το μέγεθος της Πάτρας οφείλεται στο ότι αποτελεί το κέντρο μιας ευρύτερης σταφιδοπαραγωγικής περιοχής.

Η Ερμούπολη οφείλει το μέγεθός της στο ότι είναι σημαντικό λιμάνι διακομετακομιστικού εμπορίου και το πρώτο βιομηχανικό κέντρο της χώρας.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το 1848 δεν υπάρχει ακόμα στην χώρα αξιόλογη χερσαία συγκοινωνιακή υποδομή, ούτε άλλη θεσμική και οργανωτική βάση για ριζικές χωροταξικές αναδιαρθρώσεις. Παρόλα αυτά είναι φανερό η συμβολή των λιμανιών στην αστικοποίηση μετά την απελευθέρωση, αφού όλα τα σημαντικά κέντρα εκείνης της εποχής είναι εμπορικά λιμάνια.

Στην περίοδο μέχρι το 1889 αρχίζει να δημιουργείται μια πρώτη σημαντική βάση για χωρικές αναδιαρθρώσεις. Προσαρτώνται τα Ιόνια Νησιά (1864), που είναι ήδη αστικοποιημένα, και η Θεσσαλία (1881), καθαρά αγροτική και μη αστικοποιημένη περιοχή. Ο Πειραιάς έχει αρχίσει να γίνεται το πρώτο λιμάνι και το κύριο βιομηχανικό κέντρο της χώρας. Γίνονται έργα που επιτρέπουν την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων (ορυκτών), αρχίζει η χρησιμοποίηση των υδατοπτώσεων για παραγωγή ενέργειας (Βέρμιο) και η εισαγωγή μηχανημάτων.

Το 1889 η πρωτεύουσα, στη οποία έχει περιληφθεί και ο Πειραιάς με 35 χιλιάδες κατοίκους έχει πενταπλάσιο σχεδόν πληθυσμό σε σχέση με το 1848. Υπάρχουν άλλα 12 αστικά κέντρα, από τα οποία τα 5 είναι

² Ο όρος αστικοποίηση χρησιμοποιείται εδώ με την στατιστική έννοια και μετρείται με το ποσοστό του αστικού πληθυσμού μιας περιοχής (χώρας, περιφέρειας, νομού, κ.λ.π.) επί του συνολικού πληθυσμού της.

σημαντικά. Αυτά είναι κατά σειρά μεγέθους η Πάτρα, η Κέρκυρα, η Ερμούπολη, η Ζάκυνθος και το Αίγιο. Τα Ιόνια Νησιά συμβάλλουν στην αστικοποίηση αφού δύο από τα σημαντικά κέντρα της εποχής βρίσκονται στην περιοχή αυτή.

Αντίθετα η Θεσσαλία, η Στερεά Ελλάδα- εκτός από την Πρωτεύουσα- και η Πελοπόννησος –εκτός από την Πάτρα και το Αίγιο- δεν έχουν σημαντικά αστικά κέντρα.

Στην περίοδο από το 1849 έως το 1940 η αύξηση της αστικοποίησης είναι το εντυπωσιακό επακόλουθο της μεγάλης επέκτασης τη συγκοινωνιακής υποδομής στις παράκτιες περιοχές της χώρας, της εισροής κεφαλαίων(από δάνεια ή από Έλληνες της διασποράς), της σημαντικής εδαφικής προσαύξησης της επικράτειας με νέες προσαρτήσεις και της εισροής 1,2 εκατομμυρίων προσφύγων από την Μ. Ασία, που στην πλειοψηφία τους εγκαταστάθηκαν στις αστικές περιοχές. Το 1940 το μήκος των οδικών συνδέσεων είναι δεκαπλάσιο από εκείνο του 1889 και υπάρχουν σιδηροδρομικές συνδέσεις της Αθήνας με την Πελοπόννησο και τη Βόρεια Ελλάδα (μέχρι τα σύνορα). Επίσης έχει δημιουργηθεί πυκνό αεροπορικό δίκτυο με κύρια λιμάνια τον Πειραιά και την Πάτρα. Και τα δύο αυτά λιμάνια έχουν διεθνείς συνδέσεις με Αίγυπτο, Κύπρο, Κωνσταντινούπολη, Εύξεινο Πόντο, Βουλγαρία, Ρουμανία καθώς και υπερατλαντικές.

Το 1940 ο πληθυσμός της πρωτεύουσας έχει επταπλασιαστεί σε σχέση με το 1889. Δεν έχει όμως ανάλογα μεγαλώσει το ποσοστό του πληθυσμού της στο συνολικό πληθυσμό της χώρας. Το ποσοστό είναι μικρό, λόγω της μεγάλης αύξησης του συνολικού πληθυσμού μετά το 1900, με την προσάρτηση μεγάλων περιοχών (Μακεδονίας, Θράκης, Ηπείρου, Κρήτης, Νησιών Αιγαίου). Ο αστικός πληθυσμός αποτελεί το 33% του συνολικού.

Το μέσο μέγεθος αστικού κέντρου (χωρίς την Πρωτεύουσα) είναι 29 χιλιάδες κάτοικοι. Μεγαλύτερο πληθυσμό από το μέσο έχουν 15 αστικά κέντρα, στα οποία δεν περιλαμβάνονται τα αστικά κέντρα των Ιονίων Νήσων και η Ερμούπολη.

Στην περίοδο από το 1940 μέχρι το 1981 'χουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές, που οφείλονται κύρια στον καταστροφικό Β' παγκόσμιο πόλεμο

και την προσάρτηση των Δωδεκανήσων (1948). Η περίοδος χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα του πληθυσμού (εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση και τελευταία, παλιννόστηση). Ο πληθυσμός της Πρωτεύουσας έχει τριπλασιαστεί το 1981 σε σχέση με το 1940 και αποτελεί το ένα τρίτο του συνολικού πληθυσμού και πάνω από το μισό του αστικού. Η κυριαρχία του μεγέθους της πρωτεύουσας πάνω στα μεγέθη των άλλων αστικών περιοχών είναι πολύ μεγάλη. Σημειώνεται ότι το 1976 η Διεθνής Τράπεζα μετρώντας συγκριτικά την κυριαρχία του μεγέθους των πρωτευουσών 113 χωρών, με βάση το ποσοστό πληθυσμού των πρωτευουσών στο συνολικό αστικό πληθυσμό των χωρών τους αντίστοιχα, τοποθετεί την Ελλάδα στην 18^η θέση³¹.

Η αστικοποίηση έχει προχωρήσει σημαντικά, το 58% του πληθυσμού κατοικεί σε αστικές περιοχές, το 1981, το μέσο μέγεθος αστικού κέντρου (χωρίς την Πρωτεύουσα) έχει ανέβει στις 44 χιλιάδες κατοίκους. Υπάρχουν 13 κέντρα, με πληθυσμό μεγαλύτερο από το μέσο μέγεθος στην Ηπειρωτική Ελλάδα (Κεντρική Ελλάδα, Μακεδονία, Στερεά, Ήπειρος, Πελοπόννησος) και στην Κρήτη. Οι νησιωτικές περιοχές του Αιγαίου και του Ιονίου δεν έχουν πια σημαντικά αστικά κέντρα, όπως δεν έχει και η Θράκη.

2.3 Η εξέλιξη της αστικοποίησης και της ανάπτυξης στην μεταπολεμική περίοδο

Ο τρόπος εξέλιξη του ελληνικού δικτύου αστικών κέντρων μεταπολεμικά θεωρείται ότι κατοπτρίζει τον τρόπο εξέλιξης του περιφερειακού προβλήματος της χώρας στην περίοδο αυτή. Κατοπτρίζει την πόλωση της ανάπτυξης κύρια στην Πρωτεύουσα και στον ευρύτερο χώρο της και γενικότερα στον άξονα Πάτρα – Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σε βάρος των υπολοίπων περιφερειών, που παραμένουν στην σκιά της ανάπτυξης. Η πόλωση αυτή εξελίχθηκε σε βαρύτατο πρόβλημα. Στις καθυστερημένες

³ Renaud B., 1981: *National Urbanization Policy in Developing Countries*, A World Bank Publication, Oxford University Press, σελ. 35

περιφέρειες παρατηρήθηκαν έντονη μεταναστευτική έξοδος του ενεργού πληθυσμού, μικρή ή κακή αξιοποίηση πόρων και δυνατοτήτων ανάπτυξης, οικονομική και κοινωνική αποδιάρθρωση. Στις πολωμένες περιοχές εμφανίστηκαν και συνέχισαν να οξύνονται ραγδαία τα προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, υψηλού κόστους και δυσλειτουργιών της παραγωγικής διαδικασίας.

Στην περίοδο 1951-61 οι οικονομικές, οργανωτικές και τεχνολογικές συνθήκες που επικρατούν, ευνοούν την ανάπτυξη των περιοχών, όπου έχει δημιουργηθεί και συνεχίζει να αναπτύσσεται τεχνική και εξυπηρετική υποδομή και παράλληλα υπάρχει αρκετό και κατάλληλο εργατικό δυναμικό, διαμορφωμένη αγορά, διαθέσιμα κεφάλαια και δυνατότητα προσπέλασης στα κέντρα αποφάσεων. Τέτοια περιοχή στην περίοδο αυτή είναι, σχεδόν αποκλειστικά, η Πρωτεύουσα και λιγότερο άλλα περιφερειακά κέντρα.

Είναι η εποχή που η βιομηχανική δραστηριότητα ασκείται σε ποικιλία κλάδων αλλά με μεγάλη χωρική συγκέντρωση στον Νομό Αττικής. Δραστήριος και συγκεντρωμένος ισχυρά στο Νομό Αττικής είναι στην περίοδο αυτή ο κλάδος των οικοδομήσεων.

Για την αντιμετώπιση της συγκέντρωσης αυτής, το Κράτος αρχίζει να διαμορφώνει και να θέτει σε εφαρμογή μια σειρά μέτρων περιφερειακής πολιτικής.

Το 1952 μπαίνει σε ισχύ το Ν.Δ 2176 για την ενίσχυση της επαρχιακής βιομηχανίας, που δίνει κίνητρα βιομηχανικής ανάπτυξης σε ολόκληρη την εκτός Αττικής Ελλάδα, που θεωρήθηκε ως «επαρχεία». Το νομοθέτημα αυτό, που διατηρήθηκε σε ισχύ για 20 χρόνια, συντέλεσε στο να αναπτυχθεί η Ελληνική επαρχεία σε δύο μόνο σημεία, ακριβώς έξω από τα όρια του Νομού Αττικής. Οι λόγοι για τους οποίους δημιουργήθηκαν βιομηχανικές συγκεντρώσεις στα σημεία αυτά είναι γιατί συνδύαζαν τον επαρχιακό χαρακτήρισμό, την ελάχιστη απόσταση από την Αθήνα και τη μεγάλη προσπελασιμότητα, επειδή βρίσκονται πάνω σε εθνικές αρτηρίες.

Τα σημεία αυτά είναι τα Οινόφυτα τον Νομό Βοιωτίας στην Εθνική Οδό Αθηνών-Λαμίας και οι Άγιοι Θεόδωροι στον Νομό Κορινθίας στην εθνική οδό Αθηνών-Πάτρας.

Στην περίοδο αυτή συνεχίζονται, επίσης, εγγειοβελτιωτικά προγράμματα βελτίωσης της αγροτικής υπαίθρου- αρδευτικά, εγγειοβελτιωτικά, μικρά κοινωφελή- που είχαν ξεκινήσει αμέσως μετά την λήξη του πολέμου. Ούτε όμως ο ρυθμός εφαρμογής των προγραμμάτων αυτών, ούτε η κλίμακα ή η περιφερειακή κατανομή τους μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλα για να οδηγήσουν σε ανάπτυξη των περιφερειών.

Στην περίοδο 1961-71 αρχίζει να εξελίσσεται με γρήγορο ρυθμό η μεταναστευτική έξοδος του εργατικού δυναμικού, κυρίως προς την Δυτική Γερμανία. Στην περίοδο αυτή από την χώρα μετανάστευσαν γύρω στα 800,000 άτομα νεαρής και μέσης ηλικίας, βασικά κάτοικοι αγροτικών περιοχών και μικρών και μεσαίων πόλεων. Επίσης έντονη είναι και η εσωτερική μετανάστευση προς την Αθήνα και προς την Θεσσαλονίκη. Στις ευρύτερες περιοχές αυτών των δύο αστικών συγκεντρώσεων αναπτύσσεται, την εποχή αυτή, βαριά βιομηχανία και γενικά η βιομηχανία κεφαλαιουχικών αγαθών, εντατικοποιείται ο κλάδος των οικοδομήσεων, δημιουργείται ή και συμπληρώνεται η υποδομή εθνικής και διεθνούς σημασίας και, γενικά αυξάνει η συγκέντρωση στις περιοχές αυτές. Με την μετανάστευση μειώνεται ο αγροτικός πληθυσμός, αλλά όχι και το προϊόν του αγροτικού τομέα, που αυξάνει, χάρη στην εντατικοποίηση της παραγωγής στις εύφορες αγροτικές περιοχές του άξονα Πάτρας – Αθήνας – Θεσσαλονίκης. Οι αγροτικές αυτές περιοχές συνδυάζουν ανετότερη προσπέλαση στις μεγάλες εσωτερικές και εξωτερικές αγορές και καλύτερες συνθήκες οργάνωσης και εκσυγχρονισμού παραγωγής, διακίνησης και εμπορίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων.

Έτσι μεγαλώνει το χάσμα ανάμεσα στις αστικές και τις δυναμικές ευρύτερες περιοχές τους, από τη μια μεριά, και στην υπόλοιπη χώρα, από την άλλη. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αρχίζει να διαμορφώνεται πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, μετά από την δημιουργία αστικοβιομηχανικών περιφερειακών πόλων στην Ελλάδα,

στα πρότυπα αντίστοιχης περιφερειακής πολιτικής σε Ευρωπαϊκές και άλλες χώρες (Ιταλία, Γαλλία, κ.λ.π.).

Το 1965 μπαίνει σε ισχύ ο Ν. 4458 για τις βιομηχανικές περιοχές, που αφορά την αγορά, τον εξοπλισμό και τη διάθεση εκτάσεων για εγκατάσταση βιομηχανιών στα κυριότερα βιομηχανικά κέντρα της χώρας. Όμως ο αργός ρυθμός εφαρμογής της πολιτικής για δημιουργία βιομηχανικών περιοχών και το τελικό υψηλό κόστος δημιουργίας τους μειώνουν πολύ την αποτελεσματικότητα του μέτρου.

Η περίοδος 1971-1981 χαρακτηρίζεται από βαθμιαίο περιορισμό της εξωτερικής μετανάστευσης, έναρξη και βαθμιαία αύξηση της παλιννόστησης. Η οικονομική κρίση του 1973, οδήγησε σε περιορισμό της επενδυτικής δραστηριότητας, κύρια στους κλάδους του δευτερογενούς τομέα. Η κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης προσανατολίζεται προς παραδοσιακούς κλάδους, έντασης εργασίας και εντείνεται η δραστηριότητα στον τριτογενή τομέα, που απορροφάει τα κεφάλαια των παλιννοστούντων, αρκετοί από τους οποίους προτιμούν τις μικρές πόλεις στις περιφέρειες προέλευσής τους⁴.

Παρουσιάζεται τάση αποκέντρωσης της βιομηχανίας όχι μόνο των παραγωγικών μονάδων αλλά και των εδρών των επιχειρήσεων, όπως ακόμα και των πολύ μεγάλων μονάδων, που προηγούμενα συγκεντρώνονταν σχεδόν αποκλειστικά στην Πρωτεύουσα⁵.

Παρουσιάζεται επίσης κάμψη των ρυθμών αύξησης των μεγεθών στην Περιφέρεια της Πρωτεύουσας για πρώτη φορά στην ιστορία της.

Ένα μέρος της μείωσης πρέπει να αποδοθεί στην κρίσιμη υποβάθμιση του περιβάλλοντος στην Πρωτεύουσα και στο γεγονός ότι η ανεργία είναι υψηλότερη στην περιοχή αυτή απ' ό,τι στις άλλες περιοχές της χώρας⁶.

Αντίθετα την δεκαετία 1981-91, αύξηση παρουσίασαν τα κέντρα μεσαίου μεγέθους στην Ελλάδα, καθώς και τα περιμετρικά, που στην προηγούμενη δεκαετία είχαν παρουσιάσει μείωση πληθυσμού. Ανάλογα φαινόμενα έχουν παρουσιαστεί σε πολλές Δυτικές χώρες, όπου οι

⁴ ΚΕΠΕ, 1976 : *Χωροταξική πολιτική*, Έκθεση Ομάδας Εργασίας Προγράμματος Αναπτύξεως 1976-80,

⁵ ΚΕΠΕ, 1980 : *Χωροταξική Κατανομή της Βιομηχανίας, 1963, 1973, 1978*, Έκθεση Προγράμματος Αναπτύξεως 1981-85

μεγάλες αστικές συγκέντρωσης παρουσίασαν την προηγούμενη δεκαετία, κάμψη των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, σε αντίθεση με τα κέντρα μεσαίου μεγέθους, έτσι ώστε να θεωρείται ότι η Δύση βρίσκεται στην φάση της «αποαστικοποίησης»⁷ ή «φυγόκεντρων τάσεων»⁸.

Στην δεκαετία του 70'εκπονήθηκε μια σειρά από προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και των περιφερειών, καθώς και από χωροταξικά και ρυθμιστικά σχέδια και προγράμματα, κύρια για τις δυναμικά αναπτυσσόμενες, χωρίς όμως οργάνωση και υποδομή, αστικές περιοχές. Επίσης μπήκαν σε ισχύ αλληπάλλληλοι νόμοι κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης, που διαβάθμιζαν αυξητικά, από τα όρια του Νομού Αττικής προς την περίμετρο της χώρας, τα κίνητρα κατά περιοχή.

Τα πιο ισχυρά από τα κίνητρα αυτά αφορούσαν τις παραμεθόριες περιοχές και, εκτός από την βιομηχανία, αναφέρονταν και στον τουρισμό. Επίσης εκτός από τον ιδιωτικό τομέα, απευθύνονταν και σε πιο συλλογικές επιχειρηματικές μορφές. Γενική όμως είναι η διαπίστωση ότι οι αποκεντρωτικές τάσεις, που παρατηρήθηκαν και αναφέρονται παραπάνω, είναι περισσότερο αποτέλεσμα συγκυριών παρά αποτέλεσμα εφαρμογής περιφερειακής και χωροταξικής πολιτικής που στοχεύει στην αποκέντρωση.

⁶ Θεοδωρή-Μαρκογιαννάκη Ε, Καββαδία Π., Κατοχιανού Δ., ΚΕΠΕ 1986 : *Βασικά στοιχεία κατά νομό και περιφέρεια, Θέματα Προγραμματισμού.*

⁷ Berg L., Drewett R., Klaasen L., Rossi A., Vijverberg C., 1982 : *A Study of Urban Growth and Decline, Urban Europe*, V I, Pergamon Press.

2.4 Βασικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού συστήματος οικισμών μετά το 1970

Το σύστημα των οικισμών φαίνεται ότι μετά τα μέσα της δεκαετίας του 70' αποκρυσταλλώνεται σε ένα σύστημα ακτινικών σχέσεων που εντάσσονται σε μια μορφή πυραμίδας. Στην κορυφή αυτού του συστήματος εδράζεται η πρωτεύουσα, ενώ υπάρχει και ένας δεύτερος μητροπολιτικός πόλος η Θεσσαλονίκη. Αμέσως πιο κάτω έχει αναπτυχθεί ένα σύστημα αστικών κέντρων ως ισχυρών περιφερειακών πόλων. Ακολουθούν οι έδρες των νομών, από τις οποίες εξαρτώνται τα αγροτικά κέντρα. Με αυτόν τον τρόπο το σύνολο των αγροτικών οικισμών κυριαρχείται από τους περιφερειακούς πόλους και τους μητροπολιτικούς πόλους.

Επισημαίνονται εδώ κάποια δομικά χαρακτηριστικά του συστήματος οικισμών⁸ :

- Οι δύο μητροπολιτικές περιοχές της πρωτεύουσας και της Θεσσαλονίκης, μαζί με τους περιφερειακούς αστικούς πόλους συνθέτουν στον χώρο ένα S, στο οποίο υπάρχει η μεγαλύτερη χωρική ανάπτυξη, δηλαδή : το μέγιστο μέρος του πληθυσμού της χώρας, το μέγιστο μέρος των βιομηχανικών συγκεντρώσεων, το μέγιστο μέρος των υπηρεσιών, τον δικτύων υποδομών, οι βασικές Διεθνείς πύλες εισόδου-εξόδου από την χώρα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση και τα ερευνητικά κέντρα καθώς και οι μεγαλύτερες και περισσότερο εύφορες παραγωγικές περιοχές της χώρας.
- Οι παράκτιοι οικισμοί και περιοχές βρίσκονται σε μια συνεχή και εντεινόμενη διαδικασία υποδοχής αστικών δραστηριοτήτων και στις δεύτερες ο τουρισμός, η παραθεριστική κατοικία και η αναψυχή αποτελούν τη κυρίαρχη δραστηριότητα.
- Σε ότι αφορά το δίκτυο αγροτικών οικισμών, οι τάσεις των μόνιμων εσωτερικών μεταναστεύσεων έχουν περιορισθεί, αλλά φαινόμενα

⁸ Richardson H., 1980 : *Polarisation Reversal in Developing Countries*, Regional Science Association Papers, V 45.

⁹ Λουκάκης Π., 1997 : *Η σύγχρονη Ελληνική πόλη, Τάσεις μεταλλαγών στην χωρική διάχυση της αστικοποίησης*, Περιοδικό Αρχαιολογία και Τέχνες.

εγκατάλειψης οικισμών χαρακτηρίζουν τις ορεινές περιοχές και τον νησιωτικό χώρο.

2.5 Βασικές τάσεις στην μεταβολή των πόλεων μετά το 1970 έως και σήμερα

Μετά το 1970 περίπου, οι βασικές τάσεις των μεταβολών στην δομή των πόλεων εντοπίζονται:

- Στα κέντρα των πόλεων

Η επέκταση των περιοχών κατοικίας είχε σαν επακόλουθο την διάχυση του λιανικού εμπορίου κατά μήκος των ακτινικής μορφής βασικών αρτηριών. Το λιανικό εμπόριο συμπαρέσυρε και δραστηριότητες αναψυχής και υπηρεσιών. Πρόσφατο φαινόμενο αποτελεί η δημιουργία πολυκαταστημάτων και εμπορικών κέντρων στις περιμέτρους των αστικών κέντρων. Μέσα από αυτά τα φαινόμενα διάχυσης στα δύο μητροπολιτικά κέντρα τίθεται το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας και αναζήτησης νέων λειτουργιών εκ μέρους των παραδοσιακών κέντρων και πόλεων.

Τα κέντρα των υπολοίπων Ελληνικών πόλεων εξακολουθούν να έχουν τον ίδιο χαρακτήρα που συντίθεται από τρεις υποστάσεις : Είναι κέντρα των περιφερειών τους, είναι κέντρα των πόλεων, και είναι κέντρα εξυπηρέτησης λειτουργιών γειτονιάς. Η χωρικά διάχυση δεν έχει διαμορφώσει ακόμη ισχυρά τοπικά πολεοδομικά κέντρα.

- Στις βιομηχανικές συγκεντρώσεις

Η σύγχρονη εξέλιξη των κέντρων των πόλεων, οι επεκτάσεις των περιοχών κατοικίας, η δυσμενής κυκλοφορία στις πόλεις και η επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος, ώθησαν τις βιομηχανικές δραστηριότητες στην αναζήτηση νέων περιοχών, εκτός των κεντρικών περιοχών των πόλεων. Η φυγόκεντρη αυτή τάση του δευτερογενούς τομέα είναι παράλληλη με την ενίσχυση του τριτογενή τομέα στα κέντρα των πόλεων.

- Στην ανάπτυξη των περιφερειακών περιοχών δεύτερης κατοικίας

Οι περιαστικές περιοχές δεύτερης κατοικίας μεταβάλλονται σιγά σιγά σε περιοχές μόνιμης κατοικίας, διευρύνοντας καθοριστικά τον παραδοσιακό χαρακτήρα του αστικού χώρου. Η ανάπτυξη αυτών των περιοχών δημιουργεί ανάγκες για κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές.

- Στην χωροθέτηση υπηρεσιών υπερτοπικής, περιφερειακής ή και εθνικής εμβέλειας στον περιαστικό χώρο.

Σε μια σειρά πόλεων τα τελευταία χρόνια χωροθετούνται σημαντικές δραστηριότητες εκτός αστικού ιστού (π.χ, ΑΕΙ, ΤΕΙ, δραστηριότητες Εθνικής Άμυνας). Ανάλογα με το μέγεθος μιας πόλης, προέκυψε μια διάχυση προς τα έξω των αστικών δραστηριοτήτων, η οποία οδήγησε, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 60', στην ανάγκη να προσδιορισθεί ένας άμεσος χώρος ως η «ευρύτερη περιοχή των αστικών κέντρων». Για τα μητροπολιτικά κέντρα, οι περιοχές αυτές αποτελούν την ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή ενώ τα παραδοσιακά τους όρια αποτελούν την καρδιά των μητροπολιτικών κέντρων¹⁰.

- Στην επέκταση των δικτύων υποδομής

Οι μεταβολές που επισημάνθηκαν πιο πάνω οδήγησαν στην εκτεταμένη διάχυση των δικτύων υποδομής. Όμως η τροφοδοσία των πόλεων, οι κόμβοι μεταφορών και οι συγκοινωνίες, η ύδρευση, η αποκομιδή και διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, η ενέργεια, οι τηλεπικοινωνίες, συνθέτουν ένα πλέγμα αναγκαίων εξυπηρετήσεων, που τα υφιστάμενα δίκτυα, παρά την εξέλιξή τους δύσκολα καλύπτουν.

- Στην υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος

Στις μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές της πρωτεύουσας κι της Θεσσαλονίκης, ήδη όμως και στα μεγάλα αστικά κέντρα, η υποβάθμιση συνολικά του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα έντονη. Η έλλειψη χώρων πρασίνου, και η καταστροφή του περιαστικού πρασίνου μεταβάλλουν δραματικά το φυσικό αστικό

¹⁰ Για την μητροπολιτική περιφέρεια Αττικής, την καρδιά αποτελεί ο Δήμος Αθηναίων, το Μητροπολιτικό κέντρο είναι ολόκληρο το Π.Σ Πρωτεύουσας, ενώ ευρύτερη μητροπολιτική περιφέρεια είναι τουλάχιστον ο Νομός Αττικής.

περιβάλλον. Εξάλλου σημαντικές περιοχές των πόλεων υποβαθμίζονται αισθητικά, λειτουργικά, οικονομικά και κοινωνικά. Έτσι ενώ στις πόλεις προκύπτει η ανάγκη επέκτασής τους, συγχρόνως πολλές περιοχές τους υποβαθμίζονται και απαιτούν ριζικές αναπλάσεις.

Με δεδομένο ότι ο βασικός κύκλος ημερήσιας και εποχικής δράσης των κατοίκων κατευθύνεται προ τρεις τύπους περιοχών που διαχέονται μέσα στην πόλη, δηλαδή τις θέσεις απασχόλησης, τις θέσεις κατοίκησης και τις θέσεις αναψυχής, τότε οι επιλογές των κατοίκων για το που και πώς θα ζήσουν μέσα στην πόλη δεν είναι ούτε απλές ούτε μονοσήμαντες.

Στο σχετικά κοντινό παρελθόν η βασική επιλογή γινόταν ως προς την σχέση κατοικία κοντά στην εργασία. Αυτή η επιλογή επηρέαζε και κοινωνικά την δομή των περιοχών κατοικίας. Οι θέσεις καθημερινής ή εβδομαδιαίας αναψυχής, οι θέσεις των εκπαιδευτηρίων, το καθημερινό λιανικό εμπόριο, αποτελούσα συστατικά των περιοχών κατοικίας. Οι επιμέρους γεωγραφικές ενότητες που δημιουργούνταν ήταν ακόμη «γειτονιές».

Τα τελευταία περίπου 20 χρόνια υπάρχουν νέα δεδομένα όπως : η μείωση του χρόνου εργασίας, η καθιέρωση του ενιαίου ωραρίου και του πενθήμερου εργασίας, η μεγαλύτερη ευχέρεια ενημέρωσης, επικοινωνίας και πληροφόρησης, η μεγαλύτερη δυνατότητα απόκτησης Ι.Χ αυτοκινήτου, η δραματική μείωση των κοινόχρηστων χώρων και η περιβαλλοντικά επιβάρυνση του αστικού χώρου, οι δημογραφικές μεταβολές, η μεγαλύτερη διάχυση θέσεων εργασία μακρύτερα από τα αστικά κέντρα. Όλα αυτά τα να δεδομένα καθιστούν πιο πολύπλευρα τα κριτήρια επιλογής του τόπου κατοικίας στα δύο μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα της χώρας και ίσως ακόμα και στους περιφερειακούς πόλους¹¹.

¹¹ Ζ. Δεμαθός και Σ. Τσιλένης, 1986 : " Προβλέψεις πληθυσμού και απασχόλησης στα πρόσφατα σχέδια της Αθήνας", Σύγχρονα Θέματα, περ. β, χρ. 4^{ος}, σελ. 19-28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου

3.1 Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου

Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου διαμορφώθηκε από τον Klaasen προκειμένου να ερμηνευθούν οι τάσεις και τα στάδια εξέλιξης της ανάπτυξης των αστικών κέντρων κυρίως του Ευρωπαϊκού χώρου, από την κρίση της δεκαετίας του 70' και μετά.

Την περίοδο της ραγδαίας ανάπτυξης των πόλεων στις δεκαετίες 50' και 60', η οποία χαρακτηρίζεται από συσσώρευση του πληθυσμού, αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης στα αστικά κέντρα, διαδέχτηκε και διαδέχεται μια περίοδος αναδιάρθρωσης της κρίσης των αστικών παραγωγικών συστημάτων (δεκαετίες 70' και 80').

Η αστική κρίση εκφράζεται με διάφορα χαρακτηριστικά, τα κυριότερα από τα οποία είναι¹:

1. Η σημαντική μείωση του πληθυσμού, ιδιαίτερα των μεγάλων Ευρωπαϊκών πόλεων, που πλήττονται κυρίως στον πυρήνα τους (κέντρα των πόλεων).
2. Οι αλλαγές στην παραγωγική δομή των αστικών κέντρων, με κρίση των παραδοσιακών βιομηχανικών κλάδων, την τριτογεννοποίηση και τις διαδικασίες χωρικής αποκέντρωσης μέρους της παραγωγής. Οι αλλαγές αυτές συνεπάγονται αναδιάρθρωση των αστικών αγορών εργασίας με χαρακτηριστικό την σημαντική μείωση της απασχόλησης και την αύξηση της ανεργίας στα μεσαία εισοδηματικά στρώματα.
3. Οι τάσεις προαστιοποίησης, δηλ., η έξοδος του πληθυσμού προς τις παρυφές της πόλης (αστική εξάπλωση), και η σταθεροποίηση ή και μείωση του πληθυσμού στο κέντρο.
4. Η φυσική και κοινωνική υποβάθμιση ορισμένων περιοχών των πόλεων (urban decay), που συνδέεται με την εντεινόμενη χωρική και κοινωνική πόλωση στην εσωτερική διάρθρωση των αστικών κέντρων (περιοχές υποβαθμισμένες με χαμηλά εισοδήματα, Εθνικές

μειονότητες, περιθωριοποιημένα στρώματα και περιοχές αναβαθμισμένες υψηλών εισοδημάτων).

5. Η όξυνση των προβλημάτων στον τομέα των μεταφορών, συγκοινωνιών και περιβάλλοντος.

Τα προβλήματα της αστικής κρίσης (*urban crisis*) εμφανίζονται σε συνθήκες κρίσης του κοινωνικού κράτους και των κοινωνικών πολιτικών. Από τα μέσα της δεκαετίας του 70', με τις επιπτώσεις της πετρελαϊκής κρίσης, το κυρίαρχο μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης (μαζική παραγωγή και μαζική κατανάλωση) αδυνατεί να εξασφαλίσει με τη διευρυμένη αναπαραγωγή του συστήματος και την οικονομική ανάπτυξη. Τα φαινόμενα της αποβιομηχάνισης, της διαρθρωτικής ανεργίας και του στασιμοπληθωρισμού, συνιστούν μόνιμα χαρακτηριστικά της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης.

Η κρίση αυτή δημιουργεί νέες κοινωνικές και ταξικές διαφοροποιήσεις, όπως οι αντιθέσεις μεταξύ ανέργων και εργαζομένων, οι νέες ανισότητες στις προσβάσεις των κοινωνικών ομάδων στο σύστημα δημοσίων παροχών, ο αποκλεισμός κοινωνικών ομάδων από την αγορά εργασίας (π.χ. νέοι, γυναίκες, μακροχρόνια άνεργοι, μειονότητες). Η δημοσιονομική κρίση και οι περικοπές στον κρατικό προϋπολογισμό περιορίζουν τα περιθώρια του κράτους – πρόνοιας, το οποίο γίνεται αντικείμενο νέας διαπάλης των κοινωνικών ομάδων για διασφάλιση των κεκτημένων που απειλούνται.

Στο πλαίσιο αυτής της κρίσης τα προβλήματα των αστικών κέντρων δύσκολα μπορεί να αντιμετωπιστούν συνολικά και σφαιρικά, αλλά μόνο επιλεκτικά, με σημειακές και επιμέρους παρεμβάσεις (π.χ. αναπλάσεις μεμονωμένων περιοχών στην πόλη).

Η θεωρία του αστικού-περιφερειακού κύκλου χωρίζοντας τα στάδια εξέλιξης της ανάπτυξης των αστικών κέντρων προσπαθεί ουσιαστικά να θεωρητικοποιήσει την πραγματικότητα μετά την κρίση του 1970 και να δώσει μια εξήγηση των μεταβολών ή των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν από αυτή.

¹ Γετίμης Π., : *Αστική Ανάπτυξη και Πολιτική* στο *Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη*, θεωρία, ανάλυση, πρακτική, εκδόσεις Θεμέλιο, 1994

Η θεωρία του περιφερειακού κύκλου υποστηρίζει ότι τα μητροπολιτικά κέντρα αλλά και η περιβάλλουσα περιφέρειά τους αναπτύσσεται διανύοντας τα εξής τέσσερα στάδια²:

Αστικοποίηση (Urbanization Stage)

- Προαστικοποίηση (Suburbanization Stage)
- Αποαστικοποίηση –δημιουργία νέων πόλεων ή νέων οικισμών (Disurbanization Stage)
- Επαναστικοποίηση (Reurbanization Stage)

Στο στάδιο της αστικοποίησης παρατηρείται έντονη συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων από περιμετρικές περιφέρειες στο μητροπολιτικό κέντρο.

Η ανάπτυξη του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα στον αστικό χώρο παράλληλα με τη σχετική εγκατάσταση του πρωτογενούς τομέα στην περίμετρο, η προβολή και υιοθέτηση νέων προτύπων, η ελκτική δύναμη της μητρόπολης, που διαμορφώνεται από εξωτερικές οικονομίες, υποδομές ή θεσμικούς παράγοντες, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αστικοποίηση.

Με την συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στο μητροπολιτικό κέντρο, αρχίζουν να διογκώνονται αρνητικές εξωτερικές οικονομίες, εμφανίζεται κυκλοφοριακή συμφόρηση, καθυστερήσεις στην μετακίνηση των εργαζομένων και στην μεταφορά εισροών ή τελικών προϊόντων. Επίσης παρουσιάζεται έλλειψη χώρων για επέκταση παραγωγικών μονάδων, φαινόμενα ρύπανσης και γενικότερα δυσμενής συνθήκες διαβίωσης.

Για την αντιμετώπιση των δυσμενών αυτών συνθηκών, νοικοκυριά μεσαίου και υψηλού κυρίως εισοδήματος μετακινούνται σε προάστια με υψηλή ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος και ευνοϊκές συνθήκες κατοικίας. Έτσι δρομολογείται το δεύτερο στάδιο του περιφερειακού κύκλου, αυτό της προαστιστοποίησης.

Η μετακίνηση νοικοκυριών και εργαζομένων στα προάστια οδηγεί στην επιβάρυνση των συνθηκών που επικρατούν στο κέντρο της μητρόπολης.

² Klaasen L., Van Den Berg L., : *The contagiousness of urban decline*, στο *Spatial Cycles*, Gower Publishing, 1987, England.

Αύξηση των καθημερινών μετακινήσεων για εργασία ή για επαφή επιχείρησης-πελάτη, όξυνση του κυκλοφοριακού προβλήματος, επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Οι δυσμενείς αυτές επιπτώσεις οδηγούν επιχειρήσεις ελεύθερης εγκατάστασης, που είναι κυρίως επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα, να μετεγκατασταθούν σε προάστια, κοντά στα στελέχη τους ή και τους πελάτες τους, σε καλύτερο περιβάλλον που διασφαλίζει δυνητικά καλύτερες συνθήκες εργασίας και προσδίδει ένα επιπλέον κύρος στην επιχείρηση.

Με την μετεγκατάσταση των επιχειρήσεων και την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού στα προάστια ολοκληρώνεται το προηγούμενο στάδιο και αρχίζει το στάδιο της αποαστικοποίησης. Νοικοκυριά και επιχειρήσεις έχουν εκκενώσει σημαντικό τμήμα του κέντρου της μητρόπολης. Η εξέλιξη αυτή έχει δύο επιπτώσεις : α) την συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας στο κέντρο και β) την κατάληψη του χώρου που εγκαταλείφθηκε από παράνομες δραστηριότητες και κοινωνικές ή Εθνικές ομάδες. Οι επιπτώσεις αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα την γκετοποίηση του κέντρου της μητρόπολης.

Τα στάδιο αυτό ολοκληρώνεται με την εμφάνιση δυσμενών συνθηκών σε κορεσμένα προάστια και την μετακίνηση των νοικοκυριών σε νέες πόλεις ή νέους οικισμούς με υψηλή ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος και ιδανικότερες συνθήκες διαβίωσης.

Από την θεωρία προβλέπεται επίσης ένα επόμενο στάδιο (reurbanization stage) όπου το βασικό αστικό κέντρο παρουσιάζει επιβράδυνση στην μείωση του πληθυσμού του, ενώ παράλληλα αρχίζει σε αυτό μια διαδικασία εκκαθάρισης των φαινομένων γκετοποίησης που διαμορφώθηκαν στο προηγούμενο στάδιο. Η δυνατότητα βελτίωσης των συνθηκών στέγασης στο κέντρο, όπου οι παλιές κατοικίες γκρεμίζονται και αυτές που βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση επιδιορθώνονται, αποτελεί έναν πρώτο παράγοντα της εξέλιξης αυτής. Μεταγενέστερα στο στάδιο αυτό το κέντρο παρουσιάζει αύξηση του πληθυσμού του, ενώ η μείωση του πληθυσμού των προαστίων συνεχίζεται. Σε μερικές περιπτώσεις η εξέλιξη αυτή παριστά μετακινήσεις νοικοκυριών από τα προάστια προς το κέντρο.

Πρόσθετους λόγους εκ νέου ανάπτυξης των αστικών κέντρων αποτελούν οι μεταβολές στην διάρθρωση της διεθνούς οικονομίας, καθώς και της οικονομίας των κρατών των ίδιων των πόλεων. Η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, η εξέλιξη της πληροφορικής και οι μεταβολές στο κόστος της ενέργειας και των μεταφορών, επαναφέρουν την οικονομική δραστηριότητα στο κέντρο των πόλεων και οδηγούν τον πληθυσμό να επιθυμεί για κατοικία και πάλι περιοχές πλησίον του κέντρου³.

Η εξέλιξη του περιφερειακού κύκλου έχει μεγάλη σημασία για τη χάραξη της περιφερειακής πολιτικής, επειδή τα αστικά κέντρα έχουν μια δική τους δυναμική και εξελίσσονται ακόμη και σε συνθήκες μη παρέμβασης.

Η πολιτική που χαράσσεται πρέπει να λαμβάνει υπ' όψη το στάδιο του περιφερειακού κύκλου και να προσαρμόζεται κατάλληλα. Έτσι πολιτικές αποκέντρωσης δραστηριοτήτων μπορεί να αποδειχθούν καταστροφικές για τα μητροπολιτικά κέντρα που βρίσκονται στο στάδιο της αποαστικοποίησης και πολιτικές ανάπτυξης αστικών περιοχών πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την πορεία του περιφερειακού κύκλου και ο προγραμματισμός της ανάπτυξης των αστικών κέντρων να προσαρμόζεται στα στάδια του⁴.

Η εξέλιξη των αστικών κέντρων σύμφωνα με την θεωρία του περιφερειακού κύκλου προσεγγίστηκε και από τον Kawashima ο στην προσπάθεια του να εξηγήσει τα στάδια εξέλιξης της ανάπτυξης της μητροπολιτικής περιοχής του Τόκιο χρησιμοποίησε τον παρακάτω πίνακα που εμφανίζει τα στάδια του αστικού κύκλου ανάλογα με τις μεταβολές στον πληθυσμό της κάθε γεωγραφικής ενότητας που χρησιμοποιεί.

³ Lewer W., : *Reurbanization- The policy implications*, Urban Studies, 1993, vol. 30.

⁴ Παπαδασκαλόπουλος Α., : *Η προσέγγιση του περιφερειακού κύκλου : Η περίπτωση της Μητροπολιτικής Περιοχής της Αθήνας*, Ο Στατιστικός (Επιστημονική Επιθεώρηση του Συλλόγου Πτυχιούχων Στατιστικών Υπαλλήλων της Ε.Σ.Υ.Ε.), 1994, σελ. 8.

Πίνακας 1: Η υπόθεση του Αστικού κύκλου

Στάδιο	Μεταβολές πληθυσμού				
	Υποστάδιο	Κεντρική Πόλη (X)	Προάστια (Y)	Σχετική μεταβολή	Μητροπολιτική περιοχή
Αστικοποίηση	1	+	-	X>Y	+
	2	+	+	X>Y	
Προαστικοποίηση	3	+	+	X<Y	+
	4	-	+	X<Y	
Αποαστικοποίηση	5	-	+	X<Y	-
	6	-	-	X<Y	
Επαναστικοποίηση	7	-	-	X>Y	-
	8	+	-	X>Y	

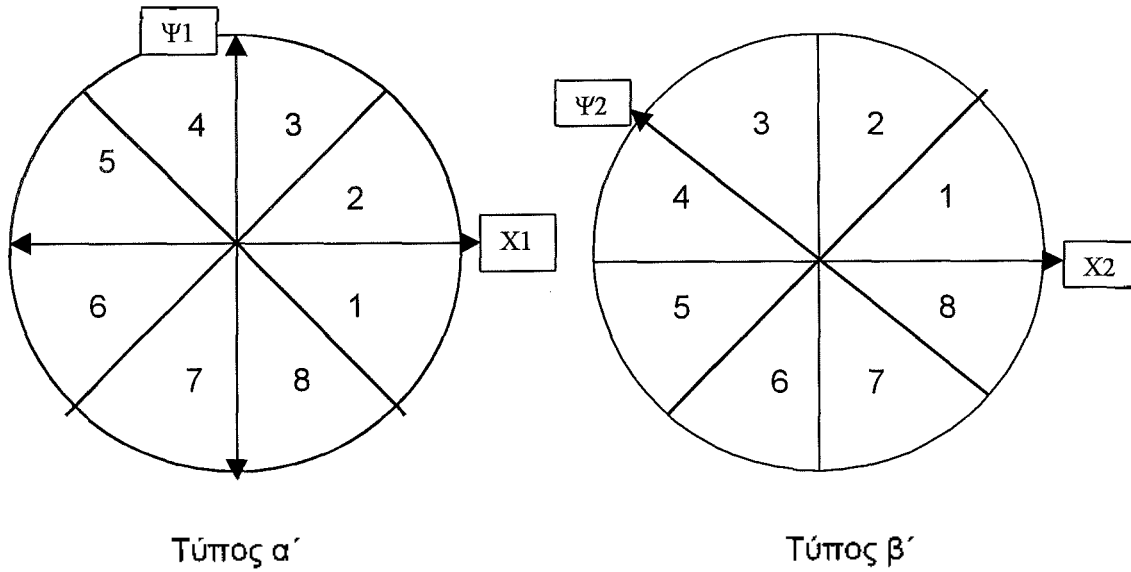
* Τα (+) και (-) δείχνουν την αύξηση ή μείωση πληθυσμού αντίστοιχα
 Πηγή: Klaasen, Bourdrez and Volmuller (1981).

Επίσης με βάση τον Kawashima τα στάδια του περιφερειακού κύκλου μπορούν να παρουσιαστούν σε κυκλικά διαγράμματα.

Τα στάδια του περιφερειακού κύκλου εκφράζονται με τα τμήματα του κύκλου που έχουν αρίθμηση στο σχέδιο 1 ως εξής :

- Το στάδιο της ανάπτυξης του αστικού κέντρου (urbanization stage) εκφράζεται με τα τμήματα 1 και 2
- Το στάδιο της ανάπτυξης των προαστίων του βασικού κέντρου (suburbanization stage) εκφράζεται με τα τμήματα 3 και 4.
- Το στάδιο που αρχίζουν να παρουσιάζονται τάσεις αποκέντρωσης προς άλλα δορυφορικά αστικά κέντρα (disurbanization stage) εκφράζεται με τα τμήματα 5 και 6.
- Το στάδιο στο οποίο το αρχικό κέντρο παρουσιάζει εκ νέου ανάπτυξη (reurbanization stage) εκφράζεται με τα τμήματα 7 και 8 του κύκλου.

ΣΧΕΔΙΟ 1
Τα στάδια του Περιφερειακού Κύκλου



- X1 = Η απόλυτη μεταβολή του πληθυσμού στο αστικό κέντρο (central city)
- Ψ1 = Η απόλυτη μεταβολή του πληθυσμού στα προάστια (suburbs)
- X2 = Ο συντελεστής μεταβολής του πληθυσμού στο αστικό κέντρο
- Ψ2 = Ο συντελεστής μεταβολής του πληθυσμού της μητροπολιτικής περιοχής (metropolitan area).

Πηγή : Kawashima T., 1986, "Spatial cycle hypothesis and Roxy intex method",
 Twenty sixth European Congress Krakov, Poland

3.2 Η περίπτωση της Αμερικής και της Ιαπωνίας⁶

Ο Kawashima σε μια προσπάθειά του να εξετάσει το στάδιο του περιφερειακού κύκλου στις περιοχές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, και μέσω αυτού να προσπαθήσει να προβλέψει το αντίστοιχο μελλοντικό στάδιο του περιφερειακού κύκλου στην Ιαπωνία εξετάζει τις μεταβολές του πληθυσμού των Διοικητικών Μητροπολιτικών Περιοχών της Αμερικής (Standard Metropolitan Areas) ή SMSA και τις μεταβολές του πληθυσμού στα αντίστοιχα διοικητικά διαμερίσματα της Ιαπωνίας που είναι όπως τα ονομάζει τα «λειτουργικά αστικά κέντρα» της Ιαπωνίας (Functional Urban Cores) ή FUC.

3.2.1 Η αποαστικοποίηση στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Σύμφωνα με την έρευνα του Kawashima το 1981 υπήρχαν 323 SMSA στις Η.Π.Α. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν καλύπτουν τις 30 μητροπολιτικές περιοχές για την περίοδο 1950-80.

Από αυτά τα δεδομένα προκύπτει ότι μεταξύ των τριάντα μητροπολιτικών περιοχών μόνο το Πίτσμπουργκ έχασε πληθυσμό στην δεκαετία του 60', έστω και αν αυτή η μείωση ήταν μικρή, της τάξεως του 0,2%. Ωστόσο η μείωση του πληθυσμού εξαπλώθηκε με τον ερχομό της δεκαετίας του 70'. Μεταξύ 1970 και 1975, η Ν. Υόρκη, η μεγαλύτερη μητροπολιτική περιοχή, έχασε περίπου 400.000 κατοίκους, που αντιπροσωπεύει μείωση 4,1%. Άλλες περιοχές που παρουσίασαν μείωση πληθυσμού κατά την ίδια πενταετία ήταν : το Κλήβελαντ (4,7%), το Νιούαρκ (2,8%), το Σαντ. Λιούις (1,8%), το Σιάτλ(1,3%), το Λος Άντζελες- Λονγκ Μπιτς (0,8%), η Φιλαδέλφια (0,4%), η Βοστώνη (0,3%), το Σινσινάτι (0,3%) και το Ντιτρόιτ (0,2%). Με το Πίτσμπουργκ επίσης να χάνει πληθυσμό (3,3%) κατά την δεκαετία του 70' όπως και του 60', συνολικά 11 μητροπολιτικές περιοχές είχαν πληθυσμιακή μείωση στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 70'.

Το δεύτερο μισό της ίδιας δεκαετίας το Λος Άντζελες, το Σιάτλ και το Σινσινάτι επανέκτησαν πληθυσμό με ρυθμούς μεταβολής 7.0%, 14.2%,

⁶ Kawashima T., : Is Disurbanization foreseeable in Japan?- Acomparison between US and Japanese urbanization processes στο Spatial Cycles, Gower Publishing, England, 1987.

και 1.4% αντίστοιχα. Οι υπόλοιπες 11 μητροπολιτικές περιοχές συνέχισαν να χάνουν πληθυσμό, ενώ συνολικά μόνο 10 μητροπολιτικές περιοχές αντιστάθηκαν στην μείωση πληθυσμού την περίοδο 1975-80.

Τα δεδομένα της περιόδου 1970-80 έδειξαν ότι ο πληθυσμός μειώθηκε σε 9 από τις 13 μητροπολιτικές περιοχές στο πρώτο ή το δεύτερο μισό της δεκαετίας, εκτός από το Λος- Άντζελες-Λόνγκ Μπίτς, το Σιάτλ-Έβερετ, το Σινσινάτι και το Νασάο-Σάφοκ. Από αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με τα δεδομένα για τις δεκαετίες 1950-60 και 1960-70, προκύπτει μια σημαντική μεταστροφή των τάσεων του παρελθόντος που εκδηλώνεται την δεκαετία του 1970. Πιο συγκεκριμένα το σύστημα των μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α στην δεκαετία του 70' διένυε πλήρως το στάδιο της αποαστικοποίησης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αποαστικοποίηση δεν εκδηλώθηκε στο σύστημα μητροπολιτικών περιοχών χωρίς προειδοποίηση. Η μεταβολή του πληθυσμού του κέντρου ήταν ουσιαστικά το σημάδι της επερχόμενης μεταστροφής. Ο πληθυσμός μειώθηκε σε δεκαεπτά πόλεις του κέντρου την δεκαετία του 50', σε 15 την δεκαετία του 60', και σε 20 την δεκαετία του 70'.

Δεκατρείς κεντρικές πόλεις έχαναν συνέχεια πληθυσμό κατά την τριακονταετία 1950-80 και οκτώ από αυτές ανήκαν στις μητροπολιτικές περιοχές που αποαστικοποιήθηκαν κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 70'. Με άλλα λόγια η μείωση πληθυσμού των κεντρικών πόλεων προϋπήρξε περίπου 20 χρόνια της μείωσης πληθυσμού ολόκληρης της μητροπολιτικής περιοχής στην οποία ανήκαν οι κεντρικές αυτές πόλεις.

Η τελευταία παρατήρηση είναι σε πλήρη συμφωνία με την υπόθεση του αστικού κύκλου, λόγω του ότι η μείωση πληθυσμού στις κεντρικές πόλεις των μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών προβλέπει ουσιαστικά την επιτάχυνση του σταδίου της αποαστικοποίησης.

Βέβαια την ίδια στιγμή δεν πρέπει να παραβλέπουμε το ότι πολλές μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές αύξησαν τον πληθυσμό τους την δεκαετία του 70' με ρυθμό μάλιστα που υπερέβαινε τον ρυθμό αύξησης του εθνικού πληθυσμού. Η μητροπολιτική περιοχή του Φοίνιξ, ή οποία αύξησε τον πληθυσμό της κατά 50% μεταξύ 1950 και 1980, είναι ένα καλό παράδειγμα.

Άλλες μητροπολιτικές περιοχές που σημείωσαν σχετική ανάπτυξη ήταν το Χιούστον, το Σαν-Ντιέγκο, το Ρίβερσαϊντ – ΣανΜπερναντίνο - Οντάριο, το Αναέιμ-Σάντα, το Άνα-Γκάρντεν Γκρόβε και το Σαν Χοσέ.

Ο Kawashima στην συνέχεια χωρίζει τα κέντρα των πόλεων και τις μητροπολιτικές περιοχές των Η.Π.Α., ανάλογα με τον ετήσιο ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού τους σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από περιοχές με ρυθμό μεταβολής πληθυσμού που υπερβαίνει τον Εθνικό μέσο όρο, η δεύτερη περιλαμβάνει τις περιοχές που έχουν ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού του μικρότερο από τον μέσο εθνικό όρο, αλλά θετικό, ενώ η Τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τις περιοχές με αρνητικό ρυθμό μεταβολής.

Πίνακας 2

Μήτρα κατηγοριοποίησης των μεγάλων μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α.

κέντρο	Ρυθμός μεταβολής πληθυσμού στο			
	Αρνητική μεταβολή	Θετική μεταβολή		A
		Πάνω από εθνικό μέσο	Κάτω από τον εθνικό μέσο	
Ρυθμός Μεταβ. Πληθυσμού Των SMSA	Πάνω από τον εθνικό μέσο	C	B	A
	Κάτω από τον εθνικό μέσο	F	E	D
SMSA ή FUC	Αρνητική μεταβολή	G	H	I

SMSA : μητροπολιτικές περιοχές Η.Π.Α.

FUC : λειτουργικά αστικά κέντρα.

Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση παράγει εννέα κελιά από το A στο I καθένα από τα οποία αντιστοιχεί τουλάχιστον σε ένα στάδιο υποστάδιο του περιφερειακού κύκλου.

Αν υποθέσουμε για λόγους ευκολίας ότι οι μητροπολιτικές περιοχές με μείωση πληθυσμού στην μήτρα των κατηγοριών ότι αποκαλούνται «ενεργά αναπτυσσόμενες», αυτές στις κατηγορίες D, E, F αποκαλούνται

«εμφανισιακά αναπτυσσόμενες» και αυτές στις κατηγορίες G, H, I ,αποδυναμωμένες,. Με βάση αυτήν την κατηγοριοποίηση γίνεται η κατάταξη των 30 μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α. με βάση τον μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού τους την περίοδο 1975-80, σε τρεις κατηγορίες με δεδομένο ότι τα όρια της κεντρικής πόλης παραμένουν αμετάβλητα.

Από τις τριάντα μητροπολιτικές περιοχές (SMSA's) μόνο 13 ξεπέρασαν τον εθνικό μέσο όρο την περίοδο 1975-1980. Οκτώ από αυτές ανήκαν στο γκρουπ Α, δύο στο γκρουπ Β, και τρεις στο γκρουπ C. Οι οκτώ μητροπολιτικές περιοχές του πρώτου γκρουπ (Α) (Χιούστον, Ρίβερσαιντ, Σαν Μπερντίνο, Οντάριο, Ντάλας, Σαν Ντιέγκο, Αναείμ- Σάντα Άννα- Γκάρντεν Γκροβ, Σαν Χοσέ, Λος- Άντζελες- Λόνγκ Μπιτς) απέχουν κατά πολύ από το στάδιο της αποαστικοποίησης, στο οποίο ήδη βρίσκονται οι φθίνουσες, πληθυσμιακά μητροπολιτικές περιοχές του γκρουπ G.

Όσων αφορά τις περιοχές εκείνες που εμφανίζονται ως αναπτυσσόμενες δεν είναι εύκολο να διακριθεί αν το Σαν Φραντσίσκο, που ανήκει στο γκρουπ Ε, έχει φτάσει το τρίτο υποστάδιο του περιφερειακού κύκλου. Από την άλλη μεριά μερικές από τις πέντε μητροπολιτικές περιοχές του γκρουπ Ε και του τέταρτου υποσταδίου του περιφερειακού κύκλου (Κάνσας, Σινσινάτι, Ουάσινγκτον, Σικάγο και Βαλτιμόρη) είναι πιθανό να αποαστικοποιηθούν στο κοντινό μέλλον. Οι δέκα φθίνουσες μητροπολιτικές περιοχές (Σαν Λιούις, Μιλγουόκι, Νιτρώιτ, Νιούαρκ, Φιλαδέλφια, Νασάο-Σάφολκ, Πίτσμπουργκ, Κλήβελαντ, Βοστώνη και Νέα Υόρκη), όλες ανήκουν στο γκρουπ G , στο πέμπτο υποστάδιο του περιφερειακού κύκλου.

Η Ν. Υόρκη είναι η μητροπολιτική περιοχή που βρίσκεται πιο κοντά στο στάδιο της επαναστικοποίησης μεταξύ των τριάντα μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α.

Ο Kawashima τελικά καταλήγει σε μερικά συμπεράσματα για τις μητροπολιτικές περιοχές των Η.Π.Α. που είναι τα εξής :

- Η πόλωση μεταξύ της αύξησης και της μείωσης του μητροπολιτικού πληθυσμού διευρύνθηκε όταν το συνολικό αστικό σύστημα έφτασε στο στάδιο της πλήρους αστικοποίησης την δεκαετία του 70'.
- Έχοντας τρεις μητροπολιτικές περιοχές στο στάδιο λίγο πριν την αποαστικοποίηση, και έξι περιοχές στα στάδια 3 και 4, η τάση που επικρατεί είναι προς την ενίσχυση της αποαστικοποίησης.
- Το σύνολο των δεκατριών μητροπολιτικών περιοχών ανήκουν στον Νότο ή την Δύση, ενώ οι δέκα περιοχές που έχασαν πληθυσμό είναι στα Βορειοανατολικά ή στις Κεντρικές και Βόρειες περιοχές.

3.2.2 Η αποαστικοποίηση στην Ιαπωνία

Ο Kawashima προσπάθησε χρησιμοποιώντας την εμπειρία και τα αποτελέσματα από την μελέτη των σταδίων ανάπτυξης των μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α. να προβλέψει την πιθανή αποαστικοποίηση στην Ιαπωνία. Χρησιμοποίησε για αυτόν τον σκοπό πληθυσμιακά δεδομένα από 86 Λειτουργικά Αστικά Κέντρα (Functional Urban Cores), της Ιαπωνίας και από 30 από τις μεγαλύτερες κεντρικές πόλεις ανά πενταετία, μεταξύ των ετών 1960 και 1980.

Τα δεδομένα έδειξαν ότι η κεντρική πόλη του Τόκιο άρχισε να χάνει πληθυσμό μόλις από τις αρχές της πενταετίας 1965-70. Το επίπεδο της μείωσης, 0,6% για τα πέντε χρόνια, επιταχύνθηκε στα επόμενα πενταετή διαστήματα. Τα ποσοστά μείωσης πληθυσμού αυξήθηκαν στο 2,2% και 3,4% τις περιόδους 1970-75 και 1975-80 αντίστοιχα. Στο ενδιάμεσο ενώ ο πληθυσμός της λειτουργικής περιοχής αυξήθηκε κατά 57,2% μεταξύ 1960 και 1980, οι πενταετείς ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού έπεσαν από το 18,3% την περίοδο 1960-65 στο 5,5% την περίοδο 1975-80.

Η εμπειρία της Οζάκα, της δεύτερης κατά τάξη μεγέθους περιοχής είναι ανάλογη. Η μείωση του πληθυσμού άρχισε και εδώ την περίοδο 1965-70 με ποσοστό 5,6% του πληθυσμού του κέντρου της πόλης, ενώ επακολούθησαν επαναλαμβανόμενες μειώσεις πληθυσμού της τάξεως του 6,8% την περίοδο 1970-75 και 4,7% την περίοδο 1975-80.

Επιπροσθέτως το κέντρο του Ναγκασάκι, άρχισε να χάνει πληθυσμό (0,7%) την περίοδο 1975-80, ενώ παράλληλα μειώθηκε και ο ρυθμός μεταβολής της ευρύτερης περιοχής. Επίσης το Κιτακιούσου είχε την ανάλογη μεταβολή στην δεκαετία του 60', περισσότερο όμως προήλθε ως αποτέλεσμα της μείωσης του πληθυσμού των προαστίων. Κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο τα κέντρα τριών μεγάλων Ιαπωνικών Λειτουργικών Αστικών Κέντρων (Τόκιο, Οζάκα και Ναγκασάκι) σημείωσαν μείωση πληθυσμού μεταξύ 1975 και 1980.

Από τις τριάντα συνολικά κεντρικές περιοχές μόνο στην Σίμπα αυξήθηκε γρήγορα ο πληθυσμός (13,6%), ενώ ανάλογη αύξηση είχε και η περιοχή της Τογιότα, (12,2%), το Σαπόρο (12,0%), η Φουκογιόκα (11,5%), και η Καγοσίμα (10,2%). Ο πληθυσμός των κεντρικών πόλεων της Ιαπωνίας αυξήθηκε με ποσοστό παραπάνω από 10% εκτός από την περιοχή της Φουκογιόκα.

Στην συνέχεια ο Kawashima κατηγοριοποίησε τις υπο μελέτη περιοχές της Ιαπωνίας με τρόπο ανάλογο της κατηγοριοποίησης των μητροπολιτικών περιοχών των Η.Π.Α. που περιγράφηκε παραπάνω, προκειμένου να εντοπίσει το στάδιο ανάπτυξης του περιφερειακού κύκλου που διανύει ή και πρόκειται να διανύσει η Ιαπωνία.

Μάλιστα τα βασικά συμπεράσματα στα οποία κατέληξε ήταν τα εξής :

- Το αστικό σύμπλεγμα των 86 Λειτουργικών Αστικών Κέντρων (Functional Urban Centers ή FUC's), θα έφτανε το στάδιο της σχετικής αποαστικοποίησης στην δεκαετία του 80'
- Μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης πληθυσμού πρόκειται να παρατηρηθούν στις σχετικά μικρές περιοχές, με αποτέλεσμα την αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ των δύο διαφορετικών μεγεθών γκρουπ των 30 FUC's.
- Η Λειτουργική περιοχή της Οζάκα θα φτάσει το στάδιο της αποαστικοποίησης στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 80'.
- Οι περιοχές του Τόκιο, Ναγκασάκι, Γουακαγιάμα, Σίζουόκα και Ναγκόγια ανήκουν στο «απόθεμα αποαστικοποίησης» των λειτουργικών αστικών περιοχών, κάποιες από τις οποίες θα αρχίσουν να χάνουν πληθυσμό ακόμα και μέσα στην δεκαετία του 80'.

Τελικά στο ερώτημα που έθεσε στον εαυτό του ο Kawashima για τον άν μπορεί να είναι προβλέψιμη μια πιθανή αποαστικοποίηση στην Ιαπωνία θεωρεί ότι υπάρχει απάντηση και αυτή είναι θετική. Η θεωρία του αστικού κύκλου επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση της Ιαπωνίας. Ωστόσο ο συγγραφέας θεωρεί ότι πολλά ζητήματα που επηρεάζουν τις αστικές εξελίξεις σε μια πόλη θα πρέπει να μελετηθούν ταυτόχρονα με την πορεία του αστικού κύκλου. Τέτοια ζητήματα είναι :οι οικονομίες συγκέντρωσης και αποκέντρωσης, η ηλικιακή δομή του πληθυσμού των πόλεων, τα μεταφορικά και επικοινωνιακά δίκτυα, η χωρική διάχυση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων, ο κύκλος ζωής των προϊόντων των βιομηχανιών, οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης, τα περιφερειακά φορολογικά συστήματα, το κόστος ζωής και η τεχνολογική καινοτομία, τα οποία επηρεάζουν την προώθηση ή καθυστέρηση του ερχομού της αποαστικοποίησης.

3.3 Η εξέλιξη του αστικού κύκλου στην Αττική

Η διερεύνηση του περιφερειακού κύκλου στην Αττική έγινε από τους Ρόντο Κ., και Παπαδασκαλόπουλο Α., (1994)⁷ με την χρησιμοποίηση των τεχνικών που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Η ανάλυση αφορά την χρονική περίοδο 1951-91, δεδομένου ότι στη θεώρηση προγενέστερης περιόδου θα συμπεριληφθεί υποχρεωτικά η δεκαετία 1941-51, κατά την οποία τα αίτια των μεταβολών στο πρότυπο εγκατάστασης δεν προέρχονται από τις αναπτυξιακές και λοιπές διαδικασίες που προβλέπει η θεωρία του περιφερειακού κύκλου, αλλά από έκτακτα και εξωγενή γεγονότα μεγάλης κλίμακας, που μεταβάλλουν έντονα τις πληθυσμιακές και οικονομικές σχέσεις των επιμέρους γεωγραφικών ενοτήτων που μελετώνται. Ο χρονικός αυτός περιορισμός στην περίοδο 1951-91, δεν καθιστά εφικτή την χρησιμοποίηση της πληθυσμιακής πυκνότητας, ως μεταβλητής της ανάλυσης, δεδομένου ότι η τελευταία χρησιμοποιείται συνήθως για την μελέτη μακροχρονίων πληθυσμιακών μεταβολών στα πλαίσια της ανάλυσης του περιφερειακού κύκλου.

Με βάση το κυκλικό διάγραμμα του αστικού κύκλου, διερευνώνται αρχικά οι ενδομητροπολιτικές πληθυσμιακές σχέσεις της περιοχής Πρωτεύουσας κατά την περίοδο 1951-91. Στα διαγράμματα 1.1, 1.2 και 1.3, τα σημεία Α, Β και Γ τοποθετούνται και στις τρεις επιμέρους δεκαετίες (1951-61, 1961-71, 1971-81) στο ογδομήριο 3, γεγονός που αποδεικνύει ότι η περιφέρεια της Πρωτεύουσας διανύει την περίοδο 1951-81 το στάδιο της ανάπτυξης των προαστίων του βασικού αστικού κέντρου των Αθηνών (disurbanization stage).

Στην πρόσφατη δεκαετία 1981-91, το καρτεσιανό γινόμενο της μεταβολής του πληθυσμού στην Αθήνα και την λοιπή περιφέρεια πρωτεύουσας μετατοπίζεται στο τέταρτο ογδομήριο, στο σημείο Δ. Η εξέλιξη αυτή σημαίνει ότι, παρότι διανύεται ακόμη το στάδιο της προαστιοποίησης, η διαφοροποίηση είναι σημαντική, με τον πληθυσμό

⁷ Παπαδασκαλόπουλος Α., Ρόντος Κ., : "Η προσέγγιση του περιφερειακού κύκλου – Η περίπτωση της μητροπολιτικής περιοχής τη Αθήνας, Ο Στατιστικός (Επιστημονική Επιθεώρηση του συλλόγου πτυχιούχων στατιστικών υπαλλήλων της Ε.Σ.Υ.Ε. 1994, σελ 3-22.

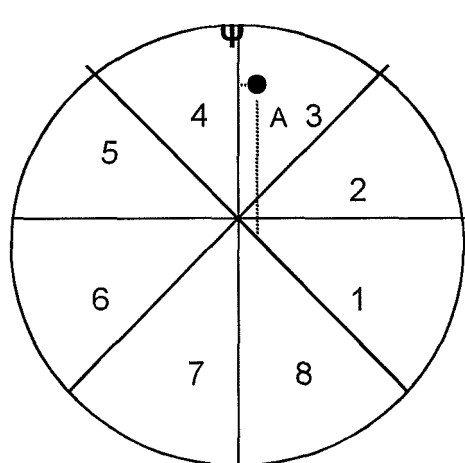
της Αθήνας μειούμενο και της λοιπής περιφέρειας πρωτεύουσας αυξανόμενο με επιβραδυνόμενο ρυθμό.

Στην δεκαετία 1981-91 βρισκόμαστε πιθανώς στο τέλος της προαστικοποίησης πριν το τρίτο στάδιο της θεωρίας, καθώς το σημείο Δ βρίσκεται πλησίον του επομένου ογδοημορίου 5.

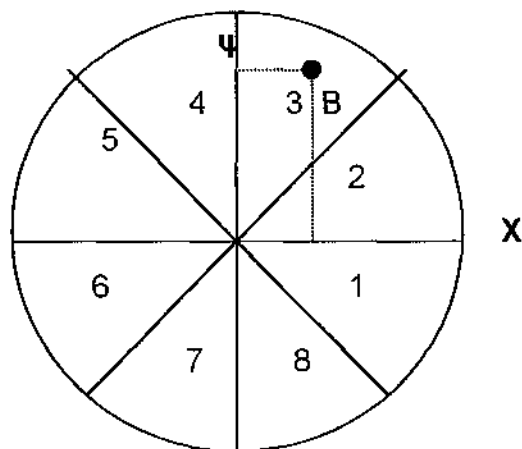
Πρόσθετη απόδειξη του γεγονότος ότι η Περιφέρεια της πρωτεύουσας, διανύει, σε όλη την μεταπολεμική περίοδο, το στάδιο της προαστιστοποίησης, με τάσεις μεταπήδησης από αυτό, στην πρόσφατη δεκαετία 1981-91, αποτελεί η διερεύνηση της αστικής δομής της σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό πλαίσιο, σύμφωνα με την κατάταξη του σχεδίου 3 και του πίνακα 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

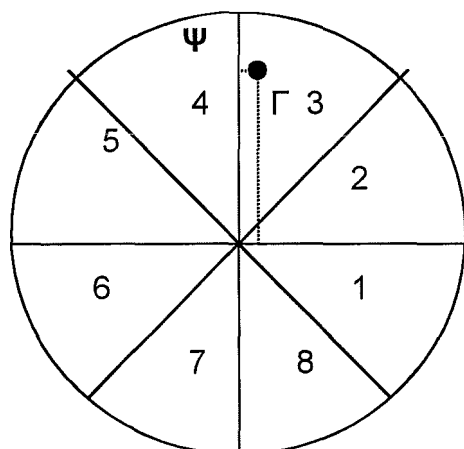
Προσδιορισμός της φάσης του αστικού κύκλου στην μητροπολιτική περιοχή της πρωτεύουσας, κατά την περίοδο 1951-91



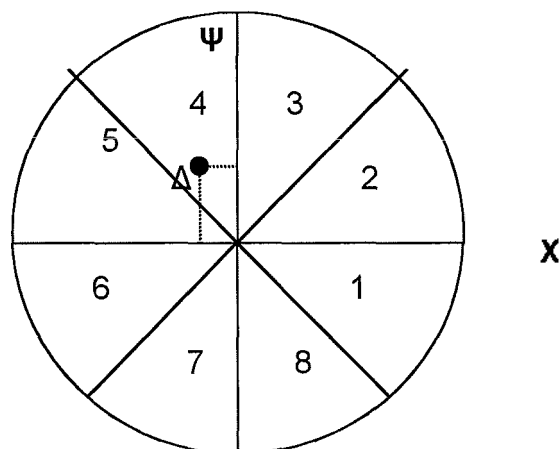
1.1: Η περίοδος 1951-61



1.2: Περίοδος 1961-71



1.3 : Περίοδος 1971-81



1.4 : Περίοδος 1981-91

X1 = η απόλυτη μεταβολή του πληθυσμού της Αθήνας

Ψ1 = η απόλυτη μεταβολή του πληθυσμού της λοιπής περιφέρειας πρωτεύουσας (πλην της Αθήνας)

Πιο συγκεκριμένα μελετάται, στην συνέχεια, η εξέλιξη της ποσοστιαίας συμμετοχής των γεωγραφικών ενοτήτων του πίνακα 1, στο σύνολο του πληθυσμού τους, κατά την περίοδο 1951-91.

Η Αθήνα και ο Πειραιάς εμφανίζουν την μεγαλύτερη συμμετοχή στο σύνολο του πληθυσμού των γεωγραφικών περιοχών του πίνακα1, στην αρχή της περιόδου, δηλαδή το 1951.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Κατανομή (%) του πληθυσμού του Νομού Αττικής και των πόλεων της Θήβας, Χαλκίδας και Κορίνθου, κατά διοικητικές ενότητες :1951-61

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ		ΕΤΟΣ				
		1951	1961	1971	1981	1991
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ	ΑΘΗΝΑ	36,3	30,7	31,1	26,6	21,5
	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	12,6	9,3	6,7	5,9	5,0
	Τμήμα Διαμερίσματος Αθηνών Πλην Αθηνών	8,6	10	10,5	11,5	10,9
	Τμήμα Διαμερίσματος Πειραιώς Πλην Πειραιώς(1)	15,3	16,3	15,7	16,5	16,4
	Βουλιαγμένη, Γλυφάδα, Παλαιό Φάληρο	1,5	1,8	2,1	3	3,6
	Τμήμα Διαμερίσματος Δυτικής Αττικής (2)	9,5	15,4	17,1	16,9	16,7
	Τμήμα Διαμερίσματος Ανατολικής Αττικής(3)	5,4	7,1	7,8	10,3	12,6
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	Τμήμα Διαμερίσματος Πειραιώς	1,3	1,1	0,9	0,8	1,1
	Τμήμα Ανατολικής Αττικής (4)	3,3	3	3	3,4	6,2
	Τμήμα Δυτικής Αττικής(4)	2,4	2,4	2,4	2,4	2,9
ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ	Θήβα, Χαλκίδα, Κόρινθος(4)	3,7	2,9	2,6	2,9	2,9
	ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100	100

Σημειώσεις: 1. Πλην Βουλιαγμένης, Γλυφάδας, Π. Φαλήρου

2. Συν της Ν. Ιωνίας

3. Πλην της Ν. Ιωνίας

4. Αστικές περιοχές και ημιαστικές άνω των 5.000 κατοίκων

ΠΗΓΗ : Ρόντος, Παπαδασκαλόπουλος : Ηπροσέγγιση του περιφερειακού κύκλου στην Αττική, 1994

Μεταξύ των υπολοίπων περιοχών της περιφέρειας της Πρωτεύουσας, η μέγιστη συμμετοχή μετατοπίζεται προς τα υπόλοιπα έτη της εξεταζόμενης περιόδου. Το Διαμέρισμα Αττικής μεγιστοποιεί την συμμετοχή του το 1971, με ελαφρώς όμως φθίνουσα συμμετοχή στις επόμενες δεκαετίες.

Τα διαμερίσματα Αθηνών και Πειραιώς επιτυγχάνουν την μέγιστη συμμετοχή το 1981, και στην συνέχεια παρουσιάζουν ελαφρά κάμψη. Αντίθετα σε τρεις αναπτυσσόμενες περιοχές της Βουλιαγμένης, Γλυφάδας και Παλαιού Φαλήρου καθώς και το διαμέρισμα Δυτικής Αττικής εξακολουθούν να αυξάνουν ταχύτερα τον πληθυσμό τους μέχρι το 1991 και συνεπώς να αυξάνουν την συμμετοχή του στο συνολικό πληθυσμό. Στο Υπόλοιπο Αττικής, τα τμήματα Ανατολικής και Δυτικής Αττικής μεγιστοποιούν την συμμετοχή τους στον συνολικό πληθυσμό το έτος 1991, ενώ στο τμήμα διαμερίσματος Πειραιώς οι αστικές και ημιαστικές περιοχές διατηρούν την πληθυσμιακή συμμετοχή τους στο υπό μελέτη γεωγραφικό σύστημα.

Ο συνολικός πληθυσμός των τριών δορυφορικών πόλεων της Χαλκίδας, Θήβας, και Κορίνθου εμφανίζει μείωση της συμμετοχής του στο ανωτέρω σύστημα μετά το 1961. Πάντως η συμμετοχή τους στην περίοδο 1961-91 παραμένει σταθερή.

Η εξέλιξη αυτή σημαίνει ότι καθώς κινούμαστε από το 1951 προς το 1991 υποχωρεί η πληθυσμιακή ανάπτυξη των βασικών πόλων της Αθήνας και του Πειραιά, ενώ παρουσιάζεται ταχύτερη πληθυσμιακή ανάπτυξη στα προάστια των κέντρων αυτών, μέσα στο σύστημα αστικής δομής της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας. Σε κάποιες περιοχές των προαστίων κάμπτεται η ανάπτυξη αυτή μετά το 1981, ενώ τα αστικά κέντρα που βρίσκονται σε μεγαλύτερη απόσταση από το κέντρο, παρουσιάζονται ως σύνολο, ενισχυμένα από πλευράς πληθυσμού στη πρόσφατη περίοδο.

Μια πιο συστηματική κατάταξη των Δήμων και κοινοτήτων της Αττικής σε περιμετρικές ζώνες ανάλογα με την απόστασή τους από το κέντρο (Πλατεία Συντάγματος) παρουσιάζεται στην συνέχεια, με σκοπό την διερεύνηση της εξέλιξης του πληθυσμού των ζωνών αυτών και μέσω αυτής, τον χρονικό προσδιορισμό των φάσεων του περιφερειακού κύκλου στη μεγαλύτερη σε μέγεθος μητροπολιτική περιοχή της χώρας.

Στον πίνακα 2 αρχικά παρουσιάζεται η εξέλιξη του πληθυσμού των Δήμων και κοινοτήτων του Νομού Αττικής αθροιστικά κατά περιμετρικές ζώνες απόστασης από την Πλατεία Συντάγματος.

Οι περιμετρικές ζώνες που ξεκινούν από τη πλατεία Συντάγματος και είναι ομόκεντροι κύκλοι έχουν ακτίνες 6, 12, 18, 42, και 60 χ.λ.μ.

Στον πίνακα 3 παρουσιάζεται ο συντελεστής μεταβολής του πληθυσμού κάθε περιμετρικής ζώνης στις περιόδους 1951-61, 1961-71, 1971-81 και 1981-91.

Επίσης στο διάγραμμα 2 παρουσιάζονται οι αντίστοιχες καμπύλες του ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού των περιμετρικών ζωνών στις επιμέρους αυτές δεκαετίες, στοιχεία από τα οποία εξάγονται σημαντικές παρατηρήσεις σχετικές με τις ενδομητροπολιτικές εξελίξεις του πληθυσμού του μεγαλύτερου αστικού κέντρου της χώρας.

Σημειώνεται ότι ο μικρός αριθμός περιόδων, που καλύπτει η συγκεκριμένη ανάλυση, περιορίζει ως ένα βαθμό τις δυνατότητες για λεπτομερή μελέτη της εξέλιξης στην αστική δομή της ανωτέρων μητροπολιτικής περιοχής. Παρ' όλα αυτά τα βασικά χαρακτηριστικά της διαχρονικής εξέλιξης του προτύπου εγκατάστασης στην πρωτεύουσα είναι εμφανής.

Αρχικά παρατηρείται μια σταδιακή μετατόπιση του μέγιστου ρυθμού μεταβολής του πληθυσμού στην πορεία του χρόνου, από τις περιμετρικές ζώνες που βρίσκονται πλησίον του κέντρου της Αθήνας, προς τις σχετικά πιο απομακρυσμένες ζώνες. Ο μέγιστος συντελεστής πληθυσμιακής μεταβολής κατά την περίοδο 1951-61 (35%) εμφανίζεται στην ζώνη των 6-12 χιλιομέτρων, ενώ στις επόμενες περιόδους 1961-71, 1971-81 και 1981-91 η μέγιστη πληθυσμιακή μεταβολή μετατοπίζεται στην ζώνη αποστάσεως των 12-18χλμ από το κέντρο της Αθήνας (40%, 39% και

39& αντίστοιχα). Είναι χαρακτηριστικό ότι η περιμετρική ζώνη των 0-6 χιλιομέτρων όπου περιλαμβάνεται και η πόλη των Αθηνών (central city) δεν παρουσιάζει σε καμία περίοδο τη μέγιστη πληθυσμιακή μεταβολή στο σύστημα των καθορισμένων ζωνών, εξέλιξη που χαρακτηρίζει τις πιο απομακρυσμένες περιμετρικές ζώνες απόστασης των 18-42 και 42-60 χιλιομέτρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Πληθυσμός των Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Αττικής κατά περιμετρικές ζώνες απόστασης από την πλατεία Συντάγματος : 1951-91

Ζώνες απόστασης από το κέντρο	Αριθμός Δήμων και Κοινοτήτων ***	Πληθυσμός κατά τα έτη :				
		1951	1961	1971	1981	1991
0-6	20	850.435	1.123.027	1.595.901	1.817.059	1.681.767
6-12	30	469.713	664.044	870.866	1.081.506	1.169.646
12-18	20	77.784	108.833	162.675	241.589	335.012
18-42	46	97.993	113.369	131.619	178.288	244.250
42-60**	1	4.286	4.170	3.879	4.973	6.017
Σύνολο	117	1.500.211	2.009.278	2.764.940	3.323.435	3.437.692

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ :

* Δεν περιλαμβάνονται Οι Δήμοι και Κοινότητες των νησιωτικών επαρχιών Αιγίνης, Κυθήρων, Ύδρας, καθώς και της επαρχίας Τροιζηνίας, γιατί θεωρήθηκε ότι δεν αποτελούν μέρος της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας.

** Περιλαμβάνονται επιπλέον της μιας κοινότητας και 9 οικισμοί των Δήμων Λαυρεωτικής, Βιλίων και Μεγάρων.

*** Σε περιπτώσεις που κάποιος οικισμός ανήκει σε άλλη περιμετρική ζώνη απόστασης από αυτή της Κοινότητας στην οποία υπάγεται, ο πληθυσμός του υπολογίστηκε στην περιμετρική ζώνη που υπολογίζεται.

ΠΗΓΗ : Ρόντος, Παπαδάσκαλόπουλος : Η προσέγγιση του περιφερειακού κύκλου στην Αττική, 1994

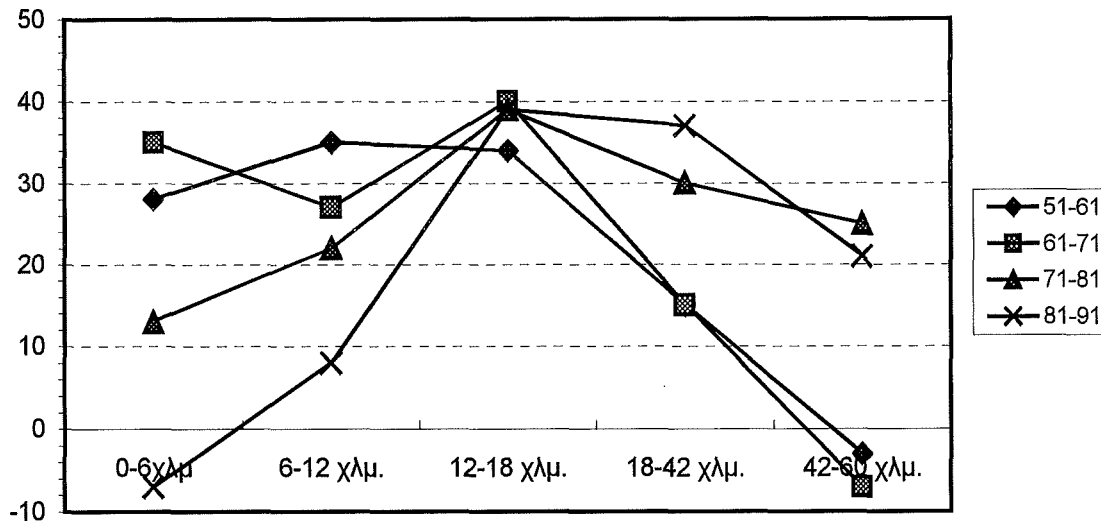
ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Συντελεστής μεταβολής(%) του πληθυσμού της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας κατά περιμετρικές ζώνες απόστασης από το κέντρο της Αθήνας : 1951-91

Ζώνες Απόστασης (km)	Περίοδος			
	1951-61	1961-71	1971-81	1981-91
0 - 6	28	35	13	-7
6 - 12	35	27	22	8
12 - 18	34	40	39	39
18 - 42	15	15	30	37
42 - 60	-3	-7	25	21
Σύνολο	29	32	18	3

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Συντελεστής μεταβολής του πληθυσμού των περιμετρικών ζωνών απόστασης της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας κατά τις περιόδους 1951-61, 1961-71, 1971-81 και 1981-91



Η εξέλιξη αυτή όπου στην περίοδο 1951-61 αναπτύσσονταν ταχύτερα τα προάστια της δεύτερης ζώνης (6-12χλμ.) και στις περιόδους 1961-71, 1971-81 τα αμέσως επόμενα προάστια της τρίτης ζώνης (12-18χλμ.), επαληθεύει την προηγούμενη ανάλυση, σύμφωνα με την οποία στην περίοδο 1951-61, η περιοχή της πρωτεύουσας διανύει το στάδιο της ανάπτυξης των προαστίων της.

Στη συνέχεια παρατίθενται στον πίνακα 4 οι περίοδοι κατά τις οποίες κάθε περιμετρική ζώνη σημείωσε την μεγαλύτερη μεταβολή στον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι οι πιο απομακρυσμένες ζώνες απόστασης των 18-42χλμ. και 42-60χλμ. παρουσιάζουν στην περίοδο 1971-81 μια αξιόλογη επιτάχυνση στον ρυθμό αύξησης του πληθυσμού τους. Η επιτάχυνση αυτή ενισχύεται στην πρόσφατη δεκαετία 1981-91, όπου ειδικά η ζώνη των 18-42χλμ. προσεγγίζει την αύξηση της προηγούμενης ζώνης (32%), γεγονός που επαληθεύει τις τάσεις που φάνηκαν και από την προηγούμενη ανάλυση, δηλαδή ότι οι ζώνες αυτές θα εμφανίσουν στις επόμενες δεκαετίες τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή μεταβολή, μεταξύ των επιμέρους περιμετρικών ζωνών, οπότε, η μητροπολιτική περιοχή της πρωτεύουσας θα περάσει στο στάδιο της αποαστικοποίησης.

Επίσης από τον Πίνακα 4 προκύπτει ότι η ζώνη των 6-12χλμ επιτυγχάνει τη μέγιστη τιμή μεταβολής στην πρώτη περίοδο 1951-61, η επόμενη ζώνη των 12-18 και 42-60χλμ. Στις τελευταίες περιόδους του 1981-91 και 1971-81 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Χρονική περίοδος όπου επιτυγχάνεται ο μέγιστος συντελεστής μεταβολής του πληθυσμού των περιμετρικών ζωνών της μητροπολιτικής Περιοχής της Αθήνας.

Ζώνες Απόστασης (km)	Περίοδος			
	1951-61	1961-71	1971-81	1981-91
0 - 6		*		
6 - 12	*			
12 - 18		*		
18 - 42				*
42 - 60			*	

*= μέγιστη τιμή μεταβολή πληθυσμού

Η εμφάνιση της μέγιστης τιμής μεταβολής του πληθυσμού της Αθήνας και των πλησιέστερων σ' αυτή προαστίων μπορεί να αποδοθεί σε αρρυθμία που προέκυψε από την τεράστια εισροή μεταναστών στην περιφέρεια της πρωτεύουσας κατά την περίοδο αυτή.

3.3.1 Η αστική εξέλιξη και οι αναπτυξιακές διαδικασίες στη μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας κατά την μεταπολεμική περίοδο⁸.

Από την διερεύνηση του περιφερειακού κύκλου, που έγινε παραπάνω, προκύπτει καθαρά ότι κατά την περίοδο 1951-91 η πρωτεύουσα διανύει το στάδιο της ανάπτυξης των βασικών της προαστίων (suburbanization stage) με σαφείς ενδείξεις έντονων προβλημάτων στο ιστορικό κέντρο και ανάπτυξης νέων οικισμών.

Ο πληθυσμός των προαστίων σημειώνει πολύ μεγαλύτερη αύξηση από την αντίστοιχη της Αθήνας σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου.

Στην πρόσφατη δεκαετία 1981-91 πληθυσμός της πόλης των Αθηνών μειώνεται. Η μόνη περίοδος όπου υπάρχει μια ανισορροπία όσων αφορά την ομαλή εξέλιξη του αστικού κύκλου είναι εκείνη της δεκαετίας 1961-71. Εκείνη την περίοδο ενώ θα έπρεπε ο πληθυσμός της πόλης των Αθηνών να είναι σταθερός ή και να μειώνεται, αντίθετα σημείωσε αύξηση η οποία όπως έχουμε ήδη αναφέρει οφειλόταν στην αθρόα έλευση μεταναστών.

Η τελευταία όμως εξέλιξη, σε συνδυασμό με την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στο κέντρο υπήρξε αφορμή για την μετεγκατάσταση πολλών κατοίκων του κέντρου προς τα προάστια. Ιδιαίτερα οι κάτοικοι μεσαίων και υψηλών εισοδημάτων κατευθύνθηκαν προς τα Βόρεια και Ανατολικά προάστια.

Το τελευταίο προκύπτει και από τον υψηλό ρυθμό μεταβολής των προαστίων έλξης υψηλών εισοδημάτων, όπως της Κηφισιάς, Αμαρουσίου, Φιλοθέης, Ψυχικού, Μελλισίων, κλπ.

Μια πιο συστηματική παρουσίαση των διοικητικών ενοτήτων του νομού Αττικής (πίνακας 1) αποδεικνύει τη μεγάλη πληθυσμιακή αύξηση που σημειώνουν τα βορειοανατολικά προάστια της Αθήνας (Τμήμα Διαμερίσματος Ανατολικής Αττικής) όπως και οι Δήμοι Γλυφάδας,

⁸ Παπαδασκαλόπουλος Α., Ρόντος Κ., : "Η προσέγγιση του περιφερειακού κύκλου – Η περίπτωση της μητροπολιτικής περιοχής τη Αθήνας. Ο Στατιστικός (Επιστημονική Επιθεώρηση του συλλόγου πτυχιούχων στατιστικών υπαλλήλων της Ε.Σ.Υ.Ε. 1994, σελ 3-22.



Βουλιαγμένης και Π. Φαλήρου, θεωρούμενοι ως σύνολο, διπλασιάζουν την συμμετοχή του πληθυσμού τους στην μητροπολιτική περιφέρεια στην περίοδο 1951-81, ενώ στην πρόσφατη δεκαετία 1981-91, εξακολουθούν να βελτιώνουν την θέση τους στο σύστημα αυτών των περιοχών.

Η μεγάλη ανάπτυξη των Δυτικών προαστίων, φαίνεται να ανακόπτεται με τα το 1971. Επίσης στην περίοδο 1951-81 οι πόλεις του Υπολοίπου Αττικής δεν φαίνεται να αυξάνουν πληθυσμιακά την σημασία τους μέσα το σύστημα της αστικής δομής της μητροπολιτικής περιοχής της πρωτεύουσας.

Η ίδια εξέλιξη χαρακτηρίζει και τις δορυφορικές πόλεις της Αθήνας : τη Χαλκίδα, τη Θήβα και την Κόρινθο. Στην δεκαετία 1981-91 οι πόλεις του υπολοίπου, κυρίως στην Ανατολική αλλά και στην Δυτική Αττική, βελτιώνουν αισθητά την θέση τους, δείχνοντας τάσης μεταπήδησης από το στάδιο της προαστιστοποίησης. Κατά συνέπεια γίνεται φανερό ότι μέχρι και το 1981 συνεχίζεται η πληθυσμιακή ανάπτυξη των προαστίων της Αθήνας, σε βάρος ολόκληρης της υπόλοιπης μητροπολιτικής περιοχής της πρωτεύουσας, ενώ μετά το 1981 παρουσιάζονται τάσεις σημαντικής ανάπτυξης σημαντικών ανεξάρτητων τοπικών κέντρων του Νομού Αττικής.

Τέτοια κέντρα είναι : η Νέα Μάκρη, η Παιανία, το Κορωπί, οι Αχαρναί, τα Άνω Λιόσια, ο Ασπρόπυργος, η Μάνδρα, η Ελευσίνα, η Σαλαμίνα, και τα Μέγαρα.⁹

⁹ Παπαδασκαλόπουλος Α., Κόνσολας Ν., Πλασκοβίτης Η., Χριστοφάκης Μ., : Η περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική στην Ελλάδα, Ι.Π.Α, σελ. 93.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Βασικές περίοδοι εξέλιξης της πολεοδομικής και οικιστικής ανάπτυξης της χώρας και της πρωτεύουσας

Οι όποιες παρεμβάσεις έγιναν από την πλευρά του κράτους για θεσμικές αλλαγές σε θέματα που άπτονται της πολεοδομίας των οικισμών και των ρυθμιστικών σχεδίων όπως επίσης οι εξελίξεις που επηρέασαν το στεγαστικό επίπεδο αλλά και την πολεοδομική και οικιστική ανάπτυξη της χώρας και ιδιαίτερα του σημερινού μεγαλύτερου μητροπολιτικού κέντρου χωρίζονται σε διάφορες περιόδους ανάλογα με τις διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις που υπάρχουν¹.

4.1 Η περίοδος 1920-1940

Η δεύτερη εικοσαετία του 20ου αιώνα, ο λεγόμενος μεσοπόλεμος, για την Ελλάδα αρχίζει ουσιαστικά το 1922 με την Μικρασιατική Καταστροφή και τελειώνει το 1941 με την είσοδο των Γερμανικών στρατευμάτων στη χώρα. Η Μικρασιατική καταστροφή, ως ιστορικό γεγονός, δεν δημιούργησε στην χώρα απλώς μεγάλα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά προβλήματα, αλλά ταυτόχρονα την υποχρέωσε να μεταβάλλει τον τρόπο αντιμετώπισής τους.

Το τελευταίο έγινε εφικτό μέσα από την εισαγωγή ριζοσπαστικών μεθόδων στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας με την κεντρική θέση που κατέλαβε η παράμετρος της οικονομικότητας του παραγόμενου προϊόντος.

Ο όρος Μοντερνισμός εισήχθη ακριβώς για να εκφράσει την νεωτερική οπτική γωνία στην αντιμετώπιση της παραγωγικής διαδικασίας, του δομημένου χώρου και κατ' επέκταση των αισθητικών πραγμάτων. Οι καινούργιες ιδέες αντικατέστησαν σταδιακά τις προϋπάρχουσες

¹ Βλέπε : Γετίμης Π., : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Β' έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989 σελ.25-34.

αντιλήψεις του ιστορισμού και συνέβαλαν αποφασιστικά στη συγκρότηση του πολεοδομικού περιβάλλοντος στα αστικά κέντρα της χώρας².

Η έλευση των προσφυγικών πληθυσμών οδήγησε την πολιτεία

στην λήψη άμεσων μέτρων για την στεγαστική τους αποκατάσταση. Πρώτη ενέργεια ήταν η ίδρυση του Ταμείου Περιθάλψεως Προσφύγων, που συστάθηκε στις 3.11.1922. Όμως η οδυνηρή οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η χώρα περιόρισε σε πρώτη φάση την αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος με την προσωρινή τακτοποίησή τους σε επιταγμένα σχολεία, ναούς, σιδηροδρομικούς σταθμούς, θέατρα, ως και αρχαιολογικούς χώρους.

Το Φεβρουάριο του 1923 η Κυβέρνηση ζήτησε «την ηθική υποστήριξη και τεχνική βοήθεια» της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Η τελευταία συνέβαλε αφενός στο να συνάψει η χώρα δάνεια με διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, αφετέρου στην ίδρυση της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) το 1924 που κατέστη ο διαχειριστής των δανείων.

Η ΕΑΠ από το 1924 έως το 1930, οπότε διαλύθηκε, κατασκεύασε συνολικά 27.450 αστικές κατοικίες σε 118 πόλεις και οικισμούς της χώρας. Η ανοικοδόμηση των νέων κατοικιών γινόταν σε προσφυγικούς συνοικισμούς, που τοποθετούνταν σε μικρή απόσταση από τους υπάρχοντες αστικούς σχηματισμούς.

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές της ΕΑΠ το στεγαστικό σταθερότυπο (standard) για μια μέσου τύπου προσφυγική κατοικία καθορίστηκε στα 40 τ.μ. Η τυπική κατοικία, κατά κανόνα, περιείχε μια μικρή είσοδο-χολ, δύο κύρια δωμάτια, W.C, μικρή πρασιά προς την οδό προσπέλασης και μικρή αυλή προς το εσωτερικό του οικοδομικού τετραγώνου. Σε μια τέτοια κατοικία στεγαζόταν συνήθως πενταμελής ή εξαμελής προσφυγική οικογένεια.

Ειδικότερα η δραστηριότητα της ΕΑΠ έως το 1926 έφθασε στην ανοικοδόμηση 16.700 κατοικιών.

Η χωροθέτηση των τελευταίων έγινε ως ακολούθως : στην Αθήνα και τον Πειραιά κτίστηκαν 9.347 κατοικίες, στην Κεντρική Ελλάδα και τα Νησιά

² Μαρμαράς Ε., : Πολεοδομία και Αρχιτεκτονική, Η Καθημερινή, 2/11/1999

1.518 κατοικίες, στη Μακεδονία 1.426 κατοικίες και στη Θράκη 4.409 κατοικίες.

Κατά την περίοδο 1931-41 την πρωτοβουλία της στεγαστικής αποκατάστασης των προσφύγων ανέλαβε το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, το οποίο ακολούθησε μια τριπλή στεγαστική πολιτική. Κατασκεύαζε νέους συνοικισμούς από μονώροφα ή διώροφα κτίρια κατοικιών όπως γινόταν και στην προηγούμενη χρονική περίοδο, χορηγούσε στους πρόσφυγες οικόπεδο με ή χωρίς δάνειο και τέλος ίδρυε οικοδομικούς συνεταιρισμούς, στους οποίους παραχωρούσε οικόπεδα και έδινε στεγαστικό δάνειο στους πρόσφυγες.

Την περίοδο αυτή ιδρύθηκαν προάστια για τους ευπορότερους από τους πρόσφυγες στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας, όπως της Νέα Φιλαδέλφειας, της Νέας Σμύρνης και της Καλλιπόλης.

Στο πλαίσιο της τελευταίας δραστηριότητας πρέπει να αναφερθεί επίσης και η οργανωμένη κατασκευή πολυκατοικιών σε σχετικά κεντρικότερες περιοχές του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας από το 1934 έως και την έκρηξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όπως για παράδειγμα στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας, αυτών στην Λεωφόρο Αλεξάνδρας με συνολικό δυναμικό 223 διαμερισμάτων, στον Ερυθρό Σταυρό με 140 διαμερίσματα, στη Στέγη Πατρίδος με 120 διαμερίσματα και στην Νέα Κοκκινιά με 216 διαμερίσματα.

Όπως είναι φανερό την περίοδο 1922-1941 προτεραιότητα στην οικιστική πολιτική της χώρας είχε η στεγαστική αποκατάσταση των προσφύγων. Επακόλουθο ήταν να εγκαταλειφθεί η διαδικασία του συστηματικού πολεοδομικού σχεδιασμού. Παράδειγμα αποτελεί η Αθήνα, για την οποία στην διάρκεια του Μεσοπολέμου συντάχθηκαν μόνο δύο πολεοδομικές προτάσεις. Η μία το 1924 από τον Πέτρο Καλλιγά και η άλλη το 1935 από την Γενική Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών του Δήμου Αθηναίων.

Παράλληλα με την στεγαστική αποκατάσταση των προσφύγων σε συνοικισμούς, εφαρμόστηκε μια νέα πολιτική που αποσκοπούσε στην «πύκνωση του υπάρχοντος πολεοδομικού ιστού. Το επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε ήταν οι μικρές πολεοδομικές πυκνότητες που υπήρχαν στην Αθήνα και οι οποίες συνεπάγονταν τη μεγάλη έκταση του

εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως και κατά συνέπεια, αυξημένο κόστος για τα έργα αστικών υποδομών.

Η υλοποίηση της νέας πολιτικής έγινε μέσα από την προώθηση νομοθετημάτων που εισήγαγαν νέους ιδιοκτησιακούς θεσμούς και διαταγμάτων, που ευνοούσαν την ανοικοδόμηση πολυώροφων κτιρίων στις κεντρικές περιοχές των πόλεων. Ο συνδυασμός των δύο αυτών ενεργειών, με τη μεγάλη ζήτηση για κατοικία που υπήρχε, είχε ως αποτέλεσμα τη «γένεση του κτιριακού μοντέλου της πολυκατοικίας και την εμφάνιση ενός νέου, τρόπου διαβίωσης στην πόλη, αυτή στο διαμέρισμα κατοικίας.

4.2 Περίοδος 1948-1961

Στην περίοδο αυτή που θεωρείται ως «περίοδος ανασυγκρότησης» της Ελλάδας, δεν υπήρξε από την πολιτεία μια συνολική σύλληψη για ένα μακροχρόνιο ρυθμιστικό σχέδιο της πρωτεύουσας. Βέβαια σκέψεις και προτάσεις υπήρξαν στις αρχές της περιόδου αυτής, όπως εκείνη του Κων. Μπιρή για την ανάπτυξη των Μεγάρων ως δεύτερης πόλης κοντά στην Αθήνα ή του Κ. Δοξιάδη ως επικεφαλής του Υπουργείου Ανασυγκροτήσεως που διαλύθηκε το 1951.

Η συγκεκριμένη πρόταση θεωρούσε ότι «Η ανοικοδόμηση είναι πρόβλημα του Ελληνικού Λαού, είναι πρόβλημα του τόπου μας και του ευατού μας. Και το πρόβλημα αυτό μπορεί να λυθεί μόνο εκ των έσω, με πίστη, με συνέπεια και με εργασία. Τότε και τα μέσα θα βρεθούν και τα κεφάλαια, και τα υλικά, και οι τεχνικοί, γιατί τότε και οι ξένοι θα πιστέψουν σ' αυτό και η ανοικοδόμηση θα γίνει. Η ελληνική ανοικοδόμηση θα γίνει για τι ο Ελληνικός λαός θα πιστέψει και θα αγωνισθεί γι' αυτήν, με πίστη για το καλύτερο μέλλον του και με σχέδιο για την εξασφάλισή του»³.

Εντούτοις επίσημα δεν διατυπώθηκε κάποιο συνολικό πρότυπο φυσικού σχεδιασμού της πρωτεύουσας, κάτι άλλωστε που δεν έγινε και για το σύνολο του Ελληνικού χώρου.

³ Δοξιάδη Κ., : ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, για την ανοικοδόμηση της χώρας με ένα εικοσάχρονο σχέδιο, σειρά εκδόσεων Υπουργείου ανοικοδομήσεως, Αθήνα 1947, σελ. 30-32.

Στην κρίσιμη αυτή περίοδο, στην οποία αποκρυσταλλώθηκε το πρότυπο του κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού της χώρας αλλά και οι περιφερειακές συσχετίσεις, η πρωτεύουσα άρχισε να παίρνει εκρηκτικές διαστάσεις⁴. Σειρά οικονομικών και θεσμικών μέτρων και παρεμβάσεων σε περιφερειακή κλίμακα παγίωσαν την κυρίαρχη θέση της πρωτεύουσας στον Εθνικό χώρο και καθόρισαν τους όρους παραγωγής του δομημένου περιβάλλοντος κατά τρόπο αποφασιστικό. Πολύ συνοπτικά αναφέρονται τα κίνητρα και η γενικότερη πολιτική για την προσέλκυση ξένου κεφαλαίου, για την επαρχιακή βιομηχανία, η δημιουργία ενιαίων φορέων έργων τεχνικής υποδομής, όπως η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ, η βελτίωση του Εθνικού οδικού δικτύου και η κατασκευή της εθνικής οδού Αθηνών-Θεσσαλονίκης, κ.α. Σημειώνεται ότι το κριτήριο για τον καθορισμό της επαρχιακής βιομηχανίας έως το 1955 ήταν η απόσταση των 50χλμ. από το κέντρο της Αθήνας. Αποτέλεσμα ήταν να ιδρυθούν πολλές βιομηχανικές μονάδες στις παρυφές του νομού Αττικής, που πληρούσαν μεν το «γράμμα» του νόμου, όχι όμως και το «πνεύμα» του.

Η ως άνω εγκατάσταση της βιομηχανίας στην χώρα διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό την συγκέντρωση πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα και ειδικότερα στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού στην Αθήνα κατά την πενταετία 1951-55 ήταν ο μεγαλύτερος που παρουσιάστηκε ποτέ εκεί μεταπολεμικά, φθάνοντας το 4,13%. Επομένως η οικονομική ανάπτυξη στην χώρα ήταν ανισομερής. Η πληθυσμιακή συσσώρευση της Αθήνας συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια. Την περίοδο 1955-61 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας ήταν 2,25%⁵.

Συγχρόνως μια σειρά θεσμικών μέτρων, όπως η αύξηση των υψών, γύρω στο 1948, η δημιουργία του Γ.Ο.Κ (Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός), στα μέσα της δεκαετίας του 50', η άκρατη κατοχύρωση της ιδιοκτησίας της γης, καθώς και οικονομικών μέτρων, όπως οι

⁴ Βλέπε : Γετίμης Π., : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Β' έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989 σελ.25-34.

⁵ Μαρμαράς Ε., : Πολεοδομία και Αρχιτεκτονική, Η Καθημερινή, 2/11/1999

δανειοδοτήσεις για την κατοικία που, σε συνδυασμό με την διάρθρωση των επιχειρηματικών μονάδων και των μικρών αποταμιεύσεων, εκχώρησαν τον τομέα της κατοικίας στον ιδιωτικό φορέα, ενέτειναν την κερδοσκοπική εκμετάλλευση της αστικής γης και περιόρισαν τελικά και την ανάπτυξη του πολεοδομικού ιστού της πρωτεύουσας, στην «πολεοδομία του οικοπέδου». Ο τελευταίος όρος συντίθεται από ενέργειες όπως, οι σημειακές διανοίξεις οδών ή παρεμβάσεις, η αυθαίρετη δόμηση, σε μια εκτατική άναρχη πολεοδομικά επέκταση της πρωτεύουσας, με πύκνωση πληθυσμού και τάσεις στην εκμετάλλευση ανάλογα με την «εμπορικότητα» κάθε περιοχής.

Οπωσδήποτε για την περίοδο αυτή η ένταση των πιο πάνω πολεοδομικών προβλημάτων για την περίοδο 1948-1961 περιορίστηκε κυρίως στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας, ενώ ο υπόλοιπος χώρος της Αττικής δεν είχε ακόμη δεχτεί έντονες πιέσεις και κατά συνέπεια μεταβολές στην δομή του χώρου⁵.

4.3 Περίοδος 1961-1974

Την περίοδο 1961-1965 η πρωτεύουσα συνεχίζει την πληθυσμιακή της διόγκωση με ετήσιο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού που προσεγγίζει το 3,58% ενώ στην περίοδο 1965-71 το εν λόγω μέγεθος φτάνει το 2,95%. Ας σημειωθεί ότι με βάση δειγματοληπτική απογραφή του 1960 διαπιστώθηκε ότι το 55,7% του πληθυσμού της πρωτεύουσας είχε γεννηθεί σε άλλη περιοχή της χώρας. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι ο χώρος του Λεκανοπεδίου της Αθήνας μετατράπηκε σε χώρο υποδοχής του πληθυσμού της χώρας. Το γεγονός αυτό πυροδότησε την οικοδομική δραστηριότητα των κατοικιών που προσέλκυσε σημαντικό ποσοστό επενδύσεων. Παρουσιάστηκε ένα boom ανοικοδόμησης, ιδιαίτερα εντυπωσιακό για τα δεδομένα της Ευρώπης. Ο τομέας της οικοδομής κατόρθωσε να αυξήσει τους απασχολούμενους του από 2,64% το 1951, σε 4,6% το 1961.

⁵ Λουκάκης Π., : Πολεοδομικά προβλήματα της πρωτεύουσας και πολεοδομικές παρεμβάσεις μετά το 1948, Συνέδριο, η Αθήνα στον 20ο αιώνα, Υπουργείο Πολιτισμού-Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Αθήνας, Αθήνα, 1988.

Ο μεταπολεμικός μηχανισμός ανοικοδόμησης της χώρας στηρίχθηκε κατά βάση στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο ιδρύθηκε ο Αυτόνομος Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΑΟΕΚ) το 1954, με σκοπό την εξασφάλιση κατοικίας στους άστεγους εργατοϋπαλλήλους. Ο ΑΟΕΚ κατασκεύασε στις δύο πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας του 18.500 κατοικίες και χορήγησε 36.000 δάνεια αυτοστέγασης σε ισάριθμους δικαιούχους.

Την περίοδο 1960-63, η κρατική δραστηριότητα στον τομέα της κατοικίας έφθασε να αντιστοιχεί μόλις στο 4,5% του συνόλου της οικοδομικής παραγωγής. Το υπόλοιπο 95,5% περιήλθε στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Η παραπάνω σχέση μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας παραγωγής κατοικίας παρέμεινε σχεδόν σταθερή σε ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο, με μικρές μόνο αποκλίσεις.

Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από την αρχή της από μια έντονη προσπάθεια διαφορετικής αντιμετώπισης του σχεδιασμού του χώρου, τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και σε διάφορα αστικά κέντρα, με έμφαση στην πρωτεύουσα.

Η προσπάθεια αυτή εντάσσεται μέσα στο πλαίσιο μια συνολικότερης αντιμετώπισης και παρέμβασης στις σχέσεις παραγωγής. Η συνολικότερη αντιμετώπιση συνδυάζεται με την συμφωνία σύνδεσης της Ελλάδας με την Ε.Ο.Κ., με συμβάσεις εργασίας με Δυτικοευρωπαϊκές χώρες, με ένταση στον τομέα της βιομηχανίας, με εκσυγχρονισμό γεωργίας, με ένταση εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης, με εκσυγχρονισμό της διοίκησης, με την δημιουργία υπηρεσιών και φορέων προγραμματισμού και εφαρμογής, ερευνητικών εργαστηρίων στο Ε.Μ.Π. και Α.Π.Θ., κ.α.

Για την πρωτεύουσα υπάρχουν τρεις άξονες προβληματισμού και διατύπωσης προτάσεων που αφορούν το σύνολο της μητροπολιτικής περιοχής.

Ο πρώτος αναφέρεται στη συστηματικότερη μελέτη και ανάλυση της πρωτεύουσας από το Υπουργείο Δημοσίων Έργων με την δημιουργία της ειδικής διεύθυνσης Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών στην Υπηρεσία Οικισμού υπό τον Προκόπη Βασιλειάδη περίπου το 1963. Λίγο πριν είχε κληθεί για να μελετήσει το κυκλοφοριακό πρόβλημα της Αθήνας ο W.

Smith⁷. Η μελέτη αυτή αποτέλεσε ουσιαστικά τον δεύτερο άξονα της κρατικής παρέμβασης για την Αθήνα.

Σημαντικές στον προβληματισμό και συγχρόνως πολυσυζητημένες είναι οι απόψεις του Κ. Δοξιάδη που διατυπώθηκαν στην μελέτη του «Η Αθήνα και το μέλλον της».

Η κυκλοφοριακή μελέτη του W. Smith για τα Ι.Χ. ολοκληρώθηκε το 1963 χωρίς να έχει ολοκληρωθεί το ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας. Το τελευταίο έφτασε σε γενικές προτάσεις μόλις το 1969 με το σλόγκαν «Πόλεις εντός πόλεων» βασισμένες σε προτάσεις, άκρως παραφθαρμένες και παρεξηγημένες ομάδας πολεοδόμων του χώρου της αριστεράς.

Στην συνέχεια η Δ/ση Ρυθμιστικού σχεδίου Αθηνών προχώρησε στην ανάθεση τομεακών μελετών, για τα πολεοδομικά κέντρα, το πράσινο, τα πολεοδομικά πρότυπα κ.α. που ολοκληρώθηκαν περίπου το 1972-73 στην περίοδο της δικτατορίας. Η δικτατορική διακυβέρνηση της χώρας από το 1967-74 επιβάρυνε ακόμη περισσότερο την κατάσταση στις πόλεις με τον αναγκαστικό νόμο 395 του 1968. Ο τελευταίος επέβαλε την γενική αύξηση των συντελεστών δόμησης κατά 20% στις πόλεις. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την εισαγωγή ενός νέου Γ.Ο.Κ. το 1972, του τρίτου κατά σειρά οδήγησε στην μεγαλύτερη πύκνωση του αστικού ιστού και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Από την μια μεριά ενώ ολοκληρωνόταν το ρυθμιστικό σχέδιο Αθηνών από το ΥΔΕ, το υπουργείο Συντονισμού ανέθεσε στο γραφείο Κ. Δοξιάδη το Εθνικό Χωροταξικό σχέδιο, το «Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Πρωτεύουσας» και δια του Κ.Ε.Π.Ε ολοκλήρωνε το «Πρότυπο Σχέδιο Μακροχρονίου Αναπτύξεως» 1972-87. Συγχρόνως ανατέθηκε στον W. Smith (1973) νέα κυκλοφοριακή μελέτη για τα μέσα μαζικής μεταφοράς⁸.

Είχαμε δηλαδή μια μεγάλης έμφασης προσπάθεια σχεδιασμού, όπου όμως έλειπε η ενότητα κατευθύνσεων, ο συντονισμός των κρατικών φορέων και βέβαια η θεσμοθέτηση συνολικού ρυθμιστικού επιπέδου.

Συγχρόνως δημιουργήθηκε για πρώτη φορά το θεσμικό πλαίσιο για την νομική κατοχύρωση των Ρυθμιστικών σχεδίων με τον Α.Ν. 1262/72. Ο

⁷ Βλέπε : W. Smith : Έρευνα και μελέτη κυκλοφορίας Λεκανοπεδίου Αθηνών, Υ.Δ.Ε, 1963

⁸ Βλέπε : W. Smith : Μελέτη κυκλοφορίας και μεταφορών Αθηνών-Αττικής, Υ.Δ.Ε, 1963

νόμος αυτός που στόχευε και στην νομιμοποίηση όσων ρυθμιστικών σχεδίων είχαν εκπονηθεί, ουδέποτε εφαρμόστηκε. Από την άλλη μεριά, όπως έχουμε ήδη αναφέρει το δικτατορικό καθεστώς προχωρούσε σε θεσμικά μέτρα και αποφάσεις που στην ουσία αγνοούσαν τα ρυθμιστικά σχέδια και στόχευαν σε βραχυπρόθεσμες παρεμβάσεις, που η σημασία τους αποδείχτηκε ότι είχε τεράστιες μακροχρόνιες επιπτώσεις, που σήμερα πληρώνουμε ακριβά.

Στόχος των μέτρων αυτών ήταν η τόνωση της οικοδομικής δραστηριότητας και η στροφή προς την δημιουργία νέων συνθηκών παραγωγής κατοικίας από τον ιδιωτικό τομέα. Αντιφατικά μέτρα, που απ' την μια μεριά ευνοούσαν την κατάτμηση και τη μικρή ιδιοκτησία, το μικρό κεφάλαιο, το μικρό εργολάβο και από την άλλη επεδίωκαν να δημιουργήσουν ευνοϊκές συνθήκες για οργανωμένη δόμηση, για τόνωση και δημιουργία μεγάλων επιχειρηματικών-κατασκευαστικών μονάδων.

Τελικά μια συγκυριακή τόνωση της οικοδομής μέσα στις πόλεις γρήγορα υποχώρησε μέσα από την εντεινόμενη κρίση του οικοδομικού τομέα αλλά και τις συνεχείς αντιφάσεις του καθεστώτος. Δημιουργήθηκε όμως ένα νέο πλαίσιο τιμών που έχει φτάσει σήμερα σε ένα πρωτοφανές ύψος ακόμη και για τα παγκόσμια δεδομένα. Συγχρόνως τα μέτρα αυτά οδήγησαν στη δημιουργία πλήθους παραθεριστικών περιοχών και οικοδομικών συνεταιρισμών που εξαπλώθηκαν σε όλες τις ακτές και σε όλα τα Δάση της Αττικής. Φυσικά η πολιτική αυτή δεν ανέστειλε , αλλά αντίθετα οδήγησε σε μια έξαρση τη αυθαίρετης δόμησης που πλέον άρχισε να χάνει τον χαρακτήρα της κάλυψης μόνο κοινωνικών αναγκών π.χ., στέγης και να ενσωματώνεται στο εμπορευματικό-κερδοσκοπικό κύκλωμα.

4.4 Περίοδος 1974-77⁹

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην περίοδο μετά το 1974 για δύο σημαντικούς λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με το γενικότερο κλίμα, τις απόψεις, την προβληματική που αναπτύχθηκε γύρω από τα θέματα πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού μετά την μεταπολίτευση. Αφορμή αποτέλεσαν οι μελέτες που είχαν αρχίσει να εκπονούνται και είτε είχαν ολοκληρωθεί το 1974 ή ήταν σε φάση ολοκλήρωσης. Ιδιαίτερα όμως έντονος προβληματισμός αναπτύχθηκε με αφορμή ορισμένες παρεμβάσεις ή την ιδιαίτερα αυξημένη μορφή που πήραν τα πολεοδομικά προβλήματα λίγο πριν και λίγο μετά το 1974.

Οι μελέτες το Ρ.Σ. Αθηνών, το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο και το Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Αναπτύξεως της Ελλάδας, οι κυκλοφοριακές μελέτες Smith και ορισμένες άλλες αποτέλεσαν σημείο αιχμής σε πολλές συζητήσεις, ιδιαίτερα του ΤΕΕ αλλά και στον τύπο της περιόδου αυτής. Αλλά και οι παρεμβάσεις όπως τα προγράμματα των πολυώροφων κτιρίων, της εγκατάστασης ναυπηγοεπισκευαστικών μονάδων, της δημιουργίας βαρέων βιομηχανιών (αλουμίνα, τσιμέντα), της δημιουργίας του νέου Αεροδρομίου Αθηνών, η έξαρση της αυθαίρετης δόμησης και των λυόμενων σπιτιών σε παραθεριστικές περιοχές, το βάθεμα της κρίσης στην οικοδομή και ειδικότερα στον τομέα της κατοικίας, αποτέλεσαν πεδίο μεγάλου προβληματισμού και έντονων αντιδράσεων από ενδιαφερόμενες κοινωνικές μονάδες.

Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με μια σειρά θεσμικών μέτρων που αφορούσαν τον χώρο, ιδιαίτερης σημασίας από την άποψη του εκσυγχρονισμού όχι μόνο του τρόπου χωρικού σχεδιασμού αλλά και της συνολικής οικονομίας γενικότερα.

Έτσι μετά το 1974 τέθηκε πλέον έντονα το ζήτημα εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου, του τρόπου εκπόνησης των μελετών και των διαδικασιών που θα ήταν αναγκαίες για το χωροταξικό και πολεοδομικό

⁹ Λουκάκης Π., : Πολεοδομικά προβλήματα της πρωτεύουσας και πολεοδομικές παρεμβάσεις μετά το 1948, Συνέδριο, η Αθήνα στον 20ο αιώνα, Υπουργείο Πολιτισμού-Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Αθήνας, Αθήνα, 1988.

σχεδιασμό. Τέθηκε βέβαια με ιδιαίτερη έμφαση η ανάγκη μιας διαφορετικής παρέμβασης στον αστικό και ευρύτερο χώρο.

Για την πρωτεύουσα όλα αυτά αποκτούσαν ένα ειδικότερο βάρος, δεδομένου ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης, δηλ. διόγκωσής της, τα πολεοδομικά προβλήματα και οι τάσεις εξέλιξής της δεν προοιωνίζαν κάποιο αισιόδοξο μέλλον. Στα πρώτα χρόνια μετά την δικτατορία, ο σχεδιασμός της πρωτεύουσας συνεχίστηκε λόγω προηγούμενης επιτάχυνσης σε δύο κατευθύνσεις παράλληλες.

Από την μια μεριά συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε το 1976 το «Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Περιοχής Πρωτευούσης» (ΧΣΠΠ), Το ΧΣΠΠ προκάλεσε όπως και το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο έντονες αντιδράσεις και συζητήσεις. Ιδιαίτερα σημειώνονται οι παρεμβάσεις και δημόσιες συζητήσεις του ΤΕΕ. Ο τρόπος πολεοδομικού σχεδιασμού, οι αρχές πολεοδομικής οργάνωσης, η κλίμακα επεκτάσεων, στρατηγικές επιλογές όπως η θέση του νέου αεροδρομίου, του διοικητικού κέντρου των αξόνων και μεταφορών και μια σειρά άλλων θεμάτων, αποτέλεσαν αντικείμενο έντονης κριτικής.

Από την άλλη μεριά η Δ/ση Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών της Υπηρεσίας Οικισμού του Υ.Δ.Ε συνέχισε την ολοκλήρωση του Ρ.Σ Αθηνών όπως αυτό είχε αρχίσει από την εποχή του Π. Βασιλειάδη.

Οι προτάσεις αυτές δεν έγιναν ποτέ επίσημα γνωστές και δεν μπήκαν σε δημόσια συζήτηση παρά μόνο το 1978.

Ωστόσο οι διάφορες προτάσεις που έγιναν δεν προωθήθηκαν σε επίπεδο Ρ.Σ.Α. στην περίοδο 1974-77.

Στην περίοδο αυτή θα πρέπει να επισημάνουμε ορισμένα σημαντικότερα θεσμικά μέτρα που αφορούν γενικότερα τον σχεδιασμό και έλεγχο ανάπτυξης του χώρου. Αυτά είναι :

- Οι συνταγματικές, για πρώτη φορά αναφορές για υποχρεώσεις του κράτους στην προστασία του περιβάλλοντος και για αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις πολιτών και κράτους στο ζήτημα της κατοικίας.

- Η ψήφιση του νόμου 360/75 περί «χωροταξίας και περιβάλλοντος» για την εφαρμογή των συνταγματικών διατάξεων και η ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος
- Η ίδρυση της ΔΕΠΟΣ ως οργάνου μελέτης και εφαρμογής πολεοδομικών οικιστικών παρεμβάσεων από το Δημόσιο.
- Η υπογραφή της συνθήκης RAMSAR για την προστασία των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και σημασίας.

4.5 Περίοδος 1978-1981¹⁰

Τα συνεχώς οξυνόμενα πολεοδομικά και αναπτυξιακά προβλήματα της πρωτεύουσας, οδήγησαν σε μια δραστηριοποίηση του κράτους και στην λήψη αποφάσεων και μέτρων με σκοπό να δοθούν ριζικές και μακροπρόθεσμες λύσεις. Μετά από πολλές συζητήσεις της πρότασης του Π. Βασιλειάδη, του ΤΕΕ και του ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών έγινε η απαρχή για την διατύπωση τον Μάιο του 1979 του Ρ.Σ. Αθηνών από το Υ.Δ.Ε που διατυπώθηκε ως «Πρωτεύουσα 2000». Η πρόταση αυτή συνοδεύτηκε και από ένα κείμενο αποδοχής 18 κοινών σημείων μεταξύ της κυβέρνησης – ΤΕΕ – Δήμου Αθηναίων και άλλων φορέων που πήραν μέρος σε ευρύτατη σύσκεψη.

Από πλευράς σχεδιασμού χωρίστηκε το λεκανοπέδιο σε 7 διαμερίσματα και η Υπόλοιπη Αττική σε δύο διαμερίσματα.

Τα 9 αυτά διαμερίσματα ανατέθηκαν προς μελέτη στην αρχή του 1980 σε ιδιωτικά γραφεία που ολοκλήρωσαν τις μελέτες τους το φθινόπωρο του 1981. Με την ολοκλήρωση των μελετών αυτών έγιναν και οι λεπτομερείς προτάσεις για τις μελλοντικές επεκτάσεις του «σχεδίου πόλεως» οι γνωστές βάσει του Ν. 947/79 «οικιστικές περιοχές».

Εδώ είναι αναγκαίο να αναφερθούν μια σειρά θεσμικών και άλλων μέτρων που πάρθηκαν το 1979. Το συγκεκριμένο έτος ήταν πολύ σημαντικό όσον αφορά τα πολεοδομικά και χωροταξικά θέματα γιατί, μέσα στην γενικότερη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του καπιταλιστικού

¹⁰ Λουκάκης Π., : Πολεοδομικά προβλήματα της πρωτεύουσας και πολεοδομικές παρεμβάσεις μετά το 1948, Συνέδριο, η Αθήνα στον 20ο αιώνα, Υπουργείο Πολιτισμού-Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Αθήνας, Αθήνα,1988.

τρόπου παραγωγής της χώρας και μέσα στην προοπτική ένταξης στην ΕΟΚ, πάρθηκαν μέτρα θεσμικά και εφαρμογής σημαντικότητας, τόσο για τον τομέα της οικοδομής, όσο και για τον εκσυγχρονισμό των πολεοδομικών – χωροταξικών μηχανισμών. Στην περίοδο αυτή φάνηκε πόσο σκληρά μέτρα έπρεπε να παρθούν για να μειθούν οι συνέπειες της χουντικής οικιστικής πολιτικής.

Ψηφίστηκαν οι εξής νόμοι :

- 880/79 : «περί ανωτάτου ορίου συντελεστή δόμησης»¹¹
- 947/79 : «περί οικιστικών περιοχών»
- 960/79 : «περί υποχρεωτικών χώρων στάθμευσης»
- 973/79 : «περί ιδρύσεως Κτηματικής Τράπεζας του Δημοσίου»¹²
- 998/79 : «περί δασών»
- 1032/79 : «περί ιδρύσεως του Υπουργείου Υ.ΧΟ.Π.»
- Π.Δ. : Δια τα όρια των προ του 1923 οικισμών.
- Απόφαση ΕΣΧΠ για την οργάνωση του οικιστικού δικτύου σε « ΚΕΠΑ – ΑΣΤΟΚ – ΑΓΡΟ»

Απόρροια των μέτρων αυτών ήταν :

- Η καθιέρωση για πρώτη φορά της έννοιας του συντελεστή δόμησης του ανωτάτου σ.δ 2,40¹³ για τις νεοεγχεσόμενες περιοχές, η μείωση του σ.δ. στα υπάρχοντα σχέδια πόλης, οι δυνατότητες μεταφοράς σ.δ., κ.α.
- Η απαρχή δημιουργίας υποχρεωτικών χώρων στάθμευσης στα κτίρια διαφόρων κατηγοριών σε όλα τα αστικά κέντρα.
- Η υποχρέωση της ιδιοκτησίας για εισφορά σε γη και χρήμα προς διασφάλιση γης για κοινόχρηστους χώρους.
- Μακροπρόθεσμη οριοθέτηση των μελλοντικών επεκτάσεων (30 χρόνια)
- Η ιεραρχημένη αναδιάρθρωση του εθνικού δικτύου οικισμών με την έναρξη των μελετών του ΚΕΠΑ.

¹¹ Βλέπε : Γετίμης Π., : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Β' έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989 σελ.133-.

¹² Βλέπε : Αραβαντινός Α., : Πολεοδομικός σχεδιασμός, για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου, Εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα, 1997, σελ. 112

- Η θεσμοθέτηση των χρήσεων γης, ο έλεγχος των εκτός οικισμών χρήσεων.
- Η υπαγωγή του χωροταξικού (περιφερειακού) και πολεοδομικού φορέα σε ενιαίο κεντρικό φορέα
- Η δυνατότητα απόκτησης, καταγραφής και αναδιανομής της δημόσιας γης, κ.α.
- Η διαφορετική προοπτική στην παραγωγή του αστικού χώρου.

Οι αντιδράσεις τόσο των μικρών όσο και των μεγάλων ιδιοκτητών γη, αλλά και επιπλέον η γενικότερη αναταραχή στις υπάρχουσες δομές παραγωγής, εξαρτημένης άμεσα από την οικοδομή και η δίκαιη, αλλά ως ένα βαθμό δημαγωγική κριτική της αντιπολίτευσης, υποχρέωσαν την πολιτική εξουσία σε πάγωμα των προσπαθειών μέχρι το 1981.

Ανάλογη οπισθοχώρηση είχε κάνει η κυβέρνηση και μετά την ίδρυση της ΔΕΠΟΣ το 1976 και την εμφάνιση των πρώτων αντιδράσεων. Ακόμη μία τέτοια κίνηση ήταν το πάγωμα των σχεδίων του Ρ.Σ.Α. για τους υποχρεωτικούς χώρους στάθμευσης.

4.6 Περίοδος 1981- έως και σήμερα *(περίοδος πολεοδομίας & οικιστικής ανακωχής της χώρας & της ημεδαπής)*

Μετά τις εκλογές του 1981 και με τη νέα πολιτική που ασκήθηκε το θέμα του ρυθμιστικού σχεδίου δεν ανακινήθηκε. Έτσι φτάνουμε στις αρχές του 1983, όταν ψηφίστηκε ο Ν. 1337/83¹², γνωστός ως οικιστικός νόμος ο οποίος διατυπώθηκε στα πλαίσια της ΕΠΑ (Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης), ξεκίνησε από το ΥΧΟΠ μια σειρά προσπαθειών ανάλυσης και οργάνωσης του χώρου και τέλος μια προσπάθεια οργάνωσης του τομέα των μελετών. Η προσπάθεια αυτή, παρόλες τις αδυναμίες στην σύλληψη αλλά και από τεχνική και διοικητική άποψη και πρά τις κάποιες πολιτικές μεγαλοστομίες, είχε σημαντικά θετικά στοιχεία

¹³ Βλέπε : Γετίμης Π., : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Β' έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989 σελ.133-137.

¹² Βλέπε : Γετίμης Π. : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Β' έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989, σελ.110-112, 115-120.

¹³ Βλέπε : Αραβαντινός Α. : Πολεοδομικός σχεδιασμός, για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου, Εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα, 1997, σελ. 237-243.

(συνολική αντιμετώπιση, ιεραρχημένη οργάνωση του χώρου, διεύρυνση του προβληματισμού σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, κινητοποίηση επιστημονικού δυναμικού κ.α.)

Στο πλαίσιο αυτό είχε ήδη ξεκινήσει από το 1982 μέσα στο ΥΧΟΠ συνεργασία με την Νομαρχία Αττικής και η διατύπωση στόχων και πλαισίου εκπόνησης του ΡΣΑ. Ουσιαστικά όμως ο φυσικός σχεδιασμός για την πρωτεύουσα ξεκίνησε πάλι το 1983. Μέσα σε λίγους μήνες εκπονήθηκε ένα δομικό σχέδιο που διατυπώθηκε Η «Αθήνα και πάλι Αθήνα» και εκτέθηκε τον Ιούλιο του 1983 στο κοινό.

Παράλληλα με το ΡΣΑ ξεκίνησαν τα ΓΠΣ ,(Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια) και οι ΠΜΕ και Α (Πολεοδομικές Μελέτες Επέκτασης - Αναθεώρησης) για όλους τους δήμους και τις κοινότητες της Αττικής, πολλές από τις οποίες ακόμη και σήμερα δεν έχουν ολοκληρωθεί.

Το ΡΣΑ του 83¹³ ουσιαστικά αποτελεί, παρόλες τις μετέπειτα προσθήκες ή μεταβολές, το σχέδιο που ψηφίστηκε ως ο νόμος (Ν.1515/85).

Επίσης δύο σημαντικά Π.Δ. (Προεδρικά Διατάγματα)εκδόθηκαν μετά το 1985. Το πρώτο το 1985 αφορούσε τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς και το δεύτερο (1991) το θεσμό της ιδιωτικής πολεοδόμησης.

Οι καινοτομίες του διατάγματος για του οικοδομικούς συνεταιρισμούς ήταν αφενός η πρόβλεψη για αγορά μιας μόνο συνεταιριστικής μερίδας από κάθε ενδιαφερόμενο, αφετέρου η ανάληψη από τον οικοδομικό συνεταιρισμό της ευθύνης της ολοκλήρωσης των έργων υποδομής της υπό πολεοδόμηση έκτασης πριν την εγκατάσταση σε αυτή των νέων οικισμών.

Αντίστοιχα το διάταγμα για την ιδιωτική πολεοδόμηση παρείχε την δυνατότητα σε ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων, αρχικά με εμβαδόν πάνω από 50 στρέμματα και στην συνέχεια πάνω από 100 στρέμματα να ζητήσουν την πολεοδόμησή τους αφού πρώτα εγκριθεί η οικιστική τους καταλληλότητα, γίνουν οι απαραίτητες μελέτες και κατασκευαστούν τα έργα υποδομής.

Τα δύο παραπάνω διατάγματα γνώρισαν περιορισμένο αριθμό εφαρμογών και δεν κρίνεται ότι έδωσαν αποφασιστικές λύσεις στο ζήτημα προσφοράς πολεοδομημένης γη. Το πρόβλημα εμφανίστηκε ακόμη πιο έντονο για τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, όπου θα έπρεπε να αποκτήσουν στέγη μέσω του τομέα της επονομαζόμενης κοινωνικής κατοικίας, όπου είχε αναπτύξει δράση ο ΑΟΕΚ (Αυτόνομος Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας).

Η εισαγωγή ενός νέου ΓΟΚ το 1985 μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια προς ένα πιο ευέλικτα διαμορφωμένο δομημένο περιβάλλον. Η εφαρμογή του όμως παρουσίασε προβλήματα νομικής μορφής, που κατέστησαν αμφισβητήσιμη την αξία του.

Σημαντικό έργο ακόμα παράχθηκε στον τομέα της «ανάπλασης» των πολεοδομικών πυρήνων. Ξεχωρίζει η περίπτωση της ανάπλασης της Πλάκας, στην βάση της μελέτη που εκπονήθηκε από πολυμελή ομάδα υπό τον αρχιτέκτονα-καθηγητή Διονύση Ζήβα το 1978 και εφαρμόστηκε από την ΔΕΠΟΣ στα μέσα της δεκαετίας του 80'. Ανάλογες προσπάθειες αναλήφθηκαν και στην πάνω πόλη της Θεσσαλονίκης, την μεσαιωνική πόλη της Ρόδου και την παλαιά πόλη της Κέρκυρας.

Η τελευταία νομοθετική ρύθμιση (Ν. 2508/97) για την βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις δεν έχει ακόμη γνωρίσει ουσιαστικές εφαρμογές και γι' αυτό δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

5.1 Η Ελληνική πολεοδομική πολιτική - προβλήματα

Η κατάσταση στην οικιστική – πολεοδομική πολιτική άρχισε να αλλάζει ουσιαστικά από τα τέλη της δεκαετίας του 90'. Η περίοδος από τότε ως σήμερα, δεν χαρακτηρίστηκε, από εμφανείς τομείς εμφανείς με την έννοια της σηματοδότησης του μέσω νομικών ή πολιτικών κειμένων και χειρονομιών που διεκδικούν ριζοσπαστικό χαρακτήρα. Ωστόσο υπήρξαν στη περίοδο αυτή νέα νομοθετικά κείμενα και, ακόμη περισσότερο, νέα σημαντικά στοιχεία στην ασκούμενη πολεοδομική – οικιστική πολιτική. Τα στοιχεία αυτά δεν ανατρέπουν το κυρίαρχο μεταπολεμικό πρότυπο, επειδή τα περισσότερα δομικά στοιχεία του τελευταίου παραμένουν ανέπαφα. Με δεδομένο το σημείο αυτό, ωστόσο υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις δύο τύπων. Αφενός τέθηκαν σε κίνηση διαδικασίες που χωρίς να έρχονται σε μετωπική αντίθεση με τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά, μπορούν ίσως να οδηγήσουν σταδιακά στην αναίρεση μερικών από αυτά. Αφετέρου ορισμένα σημαντικά στοιχεία έχουν αποκτήσει σημαντική κλίμακα και έχουν αισθητές επιπτώσεις.

Ωστόσο το μεταπολεμικό πρότυπο συνεχίζει να ισχύει και επηρεάζει τα πράγματα σε μεγάλο βαθμό ακόμα και σήμερα. Τα θεμελιώδη στοιχεία του που παραμένουν ενεργά μέχρι σήμερα είναι¹ :

- Η μικροιδιοκτησία παραμένει χωρικά και κοινωνικά κυρίαρχη, και η προνομιακή μεταχείριση των μικρότερων οικοπέδων δεν έχει αλλάξει: κλιμάκωση των εισφορών σε γη ανάλογα με το μέγεθος της ιδιοκτησίας, παρρεκλίσεις αρτιότητας υπέρ των μικρών οικοπέδων, κλιμάκωση του σ.δ. στην περίπτωση της εκτός σχεδίου δόμησης κατοικίας και τουριστικών μονάδων υπέρ των μικρότερων γηπέδων κ.λ.π.
- Ο σχεδιασμός παραμένει δύσκαμπτος, χρονοβόρος και αναποτελεσματικός. Η πολλαπλότητα των αναγκαίων σχεδίων, η

¹ Οικονόμου Δ., Πετράκος Γ., : Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας-Gutenberg, Βόλος, 1999.

έλλειψη εργαλείων εφαρμογής, ο περιορισμός του αποτελέσματος των σχεδίων στη ρυμοτόμηση, παραμένουν κυρίαρχα στοιχεία.

- Η πολεοδόμηση παραμένει υποταγμένη στο κύκλωμα (α) παράνομη κατάτμηση (και ενίοτε καταπάτηση δημόσιας γης) και αυθαίρετη δόμηση, (β) νόμιμη εκτός σχεδίου δόμηση, και (γ) νομιμοποίηση των αυθαιρέτων και ένταξη στα σχέδια πόλης de facto οικιστικών μορφωμάτων που προκύπτουν έτσι στον εκτός σχεδίου χώρο, συνήθως τον περιαστικό. Η πολεοδόμηση εκτάσεων που έχουν επιλεγεί με κριτήρια οικιστικής καταλληλότητας και όχι λόγω της ύπαρξης διαμορφωμένης δόμησης συμβαίνει μόνο κατ' εξαίρεση. Χαρακτηριστική είναι η θέση ενός πρόσφατου κειμένου που αναφέρεται στην μεταπολεμική περίοδο με έμφαση στην περίοδο μετά το 1980. «Η αστικοποίηση του περιαστικού χώρου έγινε αποκλειστικά με αυθαίρετες κατατμήσεις περιοχών και παράνομη δόμηση, που θεσμοθετήθηκαν στην συνέχεια»².

Το ποσοστό των αυθαιρέτων κτισμάτων στη συνολική παραγωγή α' και β' κατοικίας στην περίοδο 1985-1995 εκτιμάται εξάλλου στο επίπεδο τουλάχιστον του 20-25%.

- Διατηρείται ένα βασικό χαρακτηριστικό της πολεοδομικής πολιτικής στη μεταπολεμική περίοδο, ο συνδυασμός μιας σχεδόν απόλυτης αποκλειστικότητας του δημόσιου τομέα στον ρόλο του επισπεύδοντος της πολεοδόμησης, από τυπική-νομική άποψη (η μόνη επίσημη αποδεκτή εξαίρεση ήταν η δυνατότητα κίνησης διαδικασιών πολεοδόμησης από τον ιδιωτικό τομέα με τη μορφή των οικοδομικών συνεταιρισμών), με μια σαφέστατη πρωτοκαθεδρία των ιδιωτών, στο πραγματικό επίπεδο, μέσα από τις διαδικασίες που αναφέρονται στο προηγούμενο σημείο. Σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις το δημόσιο διεκδίκησε, έστω παράλληλα με το ιδιωτικό κύκλωμα, και έναν πιο ενεργητικό ρόλο, μέσω της ένταξης στο σχέδιο πόλης αδόμετων εκτάσεων, μέσω του δικαιώματός του να επιλέγει τις γεωγραφικές κατευθύνσεις της αστικοποίησης.

² ΥΠΕΧΩΔΕ : ΝΑΒΙΤΑΤ II, Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα, ΔΕΠΟΣ, Αθήνα, 1996

Η μόνη σημαντική εξαίρεση, από ποσοτική άποψη, στον κανόνα αυτό είναι άλλωστε εξαιρετικά αρνητική. Πρόκειται για την λεγόμενη οριοθέτηση και επέκταση / πολεοδόμηση των οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων από τους Νομάρχες, στην βάση των Π.Δ. της 24.4/3.5.1985 και της 20/30.8.1985, που στην πραγματικότητα ήταν μια διαδικασία μαζικής διείσδυσης των οικισμών στον περιβάλλοντα χώρο, με καταστροφικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και σε πλήρη αναντιστοιχία με τις πραγματικές οικιστικές ανάγκες.

Τα παραπάνω είναι αρκετά ισχυρά για να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το παλαιότερο πρότυπο παραμένει ενεργό.

5.2 Η Ελληνική Οικιστική πολιτική – προβλήματα

Η οικιστική πολιτική στην Ελλάδα ουσιαστικά διαμορφώθηκε την μεταπολεμική περίοδο. Ο χαρακτήρας της είναι βασισμένος στην ατομική ιδιοκτησία της γης και στο επενδυμένο σ' αυτήν κεφάλαιο. Έτσι με βάση την προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας δίνεται παράλληλα η δυνατότητα για την καπιταλιστική αξιοποίηση / εκμετάλλευση της γης.

Η ελληνική οικιστική πολιτική έχει μερικά αξιοσημείωτα μειονεκτήματα αλλά και δυνατότητες όσων αφορά την περαιτέρω εξέλιξη και αξιοποίηση της ως ενός ακόμα μέσου που επηρεάζει και διαμορφώνει την δομή του αστικού χώρου³ :

- Η οικιστική πολιτική χαρακτηρίζεται από αποσπασματικότητα και έλλειψη μακροπρόθεσμων προγραμματικών στόχων (π.χ συνεχόμενες επεκτάσεις, αποσπασματική εφαρμογή του σχεδιασμού) Ο αποσπασματικός χαρακτήρας της οικιστικής πολιτικής έγκειται στο γεγονός ότι η τελευταία δεν συσχετίζεται, όπως θα έπρεπε, με τις άλλες κρατικές πολιτικές και δεν εντάσσεται σε ένα ενιαίο πλαίσιο

³ Γετίμης Π. : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994

εθνικού προγραμματισμού. Αυτά τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά πηγάζουν από θεμελιώδη κοινωνικοοικονομικά προβλήματα της χώρας όπως, η γεωγραφική ρευστότητα, οι έντονες πληθυσμιακές μετακινήσεις, αμφισβητούμενο ιδιοκτησιακό καθεστώς στην γη, κ.α.

- Ο αποσπασματικός χαρακτήρας της οικιστικής πολιτικής συνδέεται και με τον γενικό και αδιαφοροποίητο τρόπο άσκησης της. Δεν υπάρχουν ιεραρχημένοι στόχοι πολιτικής, αλλά ούτε και συνθετική γνώση του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να μην μπορεί η οικιστική πολιτική να εξειδικευτεί και να δώσει λύσεις σε μικρότερα κοινωνικά / γεωγραφικά επίπεδα, όπου οι ανάγκες είναι διαφοροποιημένες από το εθνικό σύνολο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ρυθμίσεις για την εκτός σχεδίου πόλεως δόμηση και οι μεμονωμένες χωροθετήσεις οικονομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες προκαταλαμβάνουν την πολιτική χρήσεων γης.

- Η οικιστική πολιτική μπορεί να έχει αποσπασματικό χαρακτήρα ωστόσο, εξυπηρετεί τα εκάστοτε πολιτικά συμφέροντα διευκολύνοντας την μικροιδιοκτησία, αλλά και αυξάνοντας την προσφορά οικοδομήσιμης γης ενισχύει την οικοδομική δραστηριότητα, στόχο που ήδη είχε θέσει η οικιστική πολιτική από την περίοδο μετά τον πόλεμο.

Επιπλέον η ανοχή του συστήματος στις περιπτώσεις καταπατήσεων δημόσιας γης αλλά και νομιμοποίησης αυθαιρέτων εκτός από το πολιτικό όφελος ή κόστος που ενυπάρχει σε κάθε πολιτική απόφαση, υποκαθιστά κατά κάποιο τρόπο την ουσιαστική έλλειψη από πλευράς κράτους, των κατάλληλων κοινωνικών παροχών για προγράμματα κοινωνικής στέγης κ.λ.π.

- Η όξυνση των οικιστικών προβλημάτων, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα, (υποβάθμιση στεγαστικών συνθηκών διαβίωσης, αυθαίρετα, κυκλοφοριακό, ρύπανση) συνδέεται με το αίτημα της αναβάθμισης της οικιστικής πολιτικής στη δεκαετία του 60'. Ουσιαστικά όμως μόλις μετά το 1974, διαμορφώνονται οι πολιτικές και θεσμικές προϋποθέσεις για την άσκηση μεταρρυθμίσεων. Οι μεταρρυθμιστικές

αυτές προσπάθειες επιδιώκουν ολοκληρωμένη πολιτική σχεδιασμού σε διάφορα επίπεδα, σύγχρονα μέσα παρέμβασης στην ατομική ιδιοκτησία στην γη, νέους τρόπους οικιστικής ανάπτυξης και εφαρμογής του σχεδιασμού και νέες συμμετοχικές διαδικασίες με αναβάθμιση του ρόλου των ΟΤΑ.

- Οι παραδοσιακές δομές, είτε με την μορφή κοινωνικών αντιστάσεων, από συμφέροντα της μικροιδιοκτησίας, είτε με την μορφή αναχρονιστικών σχέσεων μέσα στην κρατική – διοικητική λειτουργία (συγκεντρωτισμός, έλλειψη συντονισμού, γραφειοκρατία), αναπροσαρμόζουν τους αρχικούς στόχους της μεταρρυθμιστικής πολιτικής, ακυρώνοντας ή αλλοιώνοντας τις εκσυγχρονιστικές επιδιώξεις. Ακόμα ένα πρόβλημα που δεν έλυσε η οικιστική πολιτική είναι ο τρόπος και τα μέσα θεσμικά και τεχνικά τα οποία χρειαζόταν η αποκεντρωμένη μορφή εξουσίας (Νομαρχίες, ΟΤΑ) για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της σε θέματα οικιστικής πολιτικής.
- Η οικιστική πολιτική θα πρέπει να συσχετιστεί με άλλες εξειδικευμένες πολιτικές (κυρίως με την στεγαστική, τη χωροταξική και την περιβαλλοντική πολιτική) καθώς και με τους γενικότερους στόχους των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Υπάρχει ουσιαστικά για ακόμη μία φορά έλλειψη προγραμματισμού σε όλα τα επίπεδα. Το τελευταίο σε συνδυασμό με την «σκληρή» εισοδηματική πολιτική που εφαρμόζεται λόγω της ένταξης της χώρας μας στο Ευρωπαϊκό τοπίο, περιορίζει την δυνατότητα δημοσίων επενδύσεων στον τομέα της κατοικίας με αποτέλεσμα την εξασθένηση της πολιτικής κοινωνικής πρόνοιας. Απ' την άλλη μεριά η φιλελεύθερη άποψη υποστηρίζει ότι οι μηχανισμοί της αγοράς μπορούν να δώσουν λύση και δεν χρειάζεται η οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση στα πράγματα.

Για να είναι σε θέση η οικιστική πολιτική να απαντήσει στις σύγχρονες ανάγκες και προβλήματα πρέπει να θέσει κάποιους στόχους μερικοί από τους οποίους είναι⁴ :

⁴ Γετίμης Π. : Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994

- Η έγκαιρη παρέμβαση και διαμόρφωση των προϋποθέσεων για την εξυγίανση των διαδικασιών με τις οποίες αξιοποιείται η ατομική ιδιοκτησία, μια ευέλικτη πολιτική χρήσεων γης ιδιαίτερα στον περιαστικό χώρο (δημιουργία αποθέματος γης, προστασία ειδικών χρήσεων κ.λ.π).
- Η σύνδεση της πολιτικής χρήσεων γης με την πολιτική οικιστικής ανάπτυξης και τη στεγαστική πολιτική
- Η σύνδεση των επιπέδων σχεδιασμού και η καθιέρωση δεσμευτικών και ιεραρχημένων στόχων και προτεραιοτήτων.
- Η ενεργοποίηση συμμετοχικών διαδικασιών, των νέων θεσμών και της τοπικής αυτοδιοίκησης που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως πολιτικός θεσμός που εκφράζει αντιπροσωπευτικά τα τοπικά κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα.
- Η δημιουργία σταθερών χρηματοδοτικών πόρων για την εφαρμογή της πολιτικής του σχεδιασμού, και η σύνδεση της οικιστικής ανάπτυξης με τους διαθέσιμους πόρους.

Αυτό που τελικά είναι το στοιχείο που θα λειτουργήσει σαν καταλύτης σε μια μεταρρυθμιστική πολιτική είναι πρώτα απ' όλα η συνειδητοποίηση των προβλημάτων μέσα από μια διαδικασία συνεχούς διαλόγου μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων στα θέματα της οικιστικής πολιτικής αλλά και σε θέματα άλλων πολιτικών που έχουν συνέργια με την οικιστική πολιτική.

5.3 Η Ευρωπαϊκή πολιτική στον οικιστικό τομέα

Σύμφωνα με τα επίσημα κοινοτικά κείμενα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν έχει αρμοδιότητες στον τομέα της κατοικίας. Με εξαίρεση την συμφωνία για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (18/4/51), η οποία αναφέρεται ρητά σε προγράμματα κατοικίας σε κανένα από τα θεμελιώδη κείμενα που καθορίζουν τις αρμοδιότητες της Ε.Κ. δεν γίνεται μνεία για τον τομέα αυτόν. Συνέπεια αυτού είναι ότι οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων δεν μπορούν να διατίθενται για την χρηματοδότηση προγραμμάτων κατοικίας. Παραδείγματος χάριν, ο Κοινοτικός Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων δεν κατοχυρώνει το δικαίωμα της κατοικίας σαν τέτοιο⁵.

Η άσκηση πολιτικής κατοικίας επαφίεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Η Κοινότητα μπορεί να παρεμβαίνει μόνο συμπληρωματικά, κατ' εφαρμογήν της αρχής της επικουρικότητας. Το σχέδιο συμφωνίας του Μάαστριχτ ορίζει ότι «στους τομείς που δεν ανήκουν στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Κοινότητα παρεμβαίνει μόνο σε περίπτωση και στο βαθμό που οι επιδιωκόμενοι στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν ικανοποιητικά από τα κράτη-μέλη, μπορούν όμως λόγω των διαστάσεων και των επιπτώσεων της προβλεπόμενης παρέμβασης, να πραγματοποιηθούν καλύτερα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η αρχή αυτή δεν φαίνεται να αμφισβητείται σ' ότι αφορά τον τομέα της κατοικίας. Δεν υπάρχουν δηλαδή τάσης που να υποστηρίζουν την αναγκαιότητα κεντρικού (κοινοτικού) σχεδιασμού πολιτικής κατοικίας.

Ωστόσο ήδη έχει αναπτυχθεί μια δυναμική όλο και συστηματικότερης ενασχόλησης με τα προβλήματα κατοικίας που εντάσσονται συμπληρωματικά στο πλαίσιο ευρύτερων προγραμμάτων απευθυνόμενων σε ειδικές ομάδες.

Η ενασχόληση αυτή δεν συνιστά βέβαια, Κοινοτική πολιτική κατοικίας, ούτε προδιαγράφει κατ' ανάγκην πορεία προς την υιοθέτηση μιας τέτοιας

⁵ Εμμανουήλ Δ., Στραουσοπούλου Ε., : Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο τομέας κατοικίας στην Ελλάδα, ΔΕΠΟΣ, Αθήν, 1994.

πολιτικής. Είναι όμως αποτέλεσμα διεργασιών προώθησης διακοινοτικής συνεργασίας και αντιμετώπισης των προβλημάτων κατοικίας, τουλάχιστον όπως εμφανίζονται στις οξύτερες μορφές τους.

Η έμφαση που δίνεται τα τελευταία χρόνια στις κοινωνικές πλευρές της ευρωπαϊκής ενοποίησης ενδέχεται να εντείνει τις διεργασίες αυτές.

Αντίθετα η υιοθέτηση συνολικής πολιτικής κατοικίας και η ουσιαστική αύξηση κοινοτικών πόρων για τον τομέα αυτόν, δεν φαίνεται να προδιαγράφεται για το ορατό τουλάχιστον μέλλον. Παρόλα αυτά οι αναγκαίες προσαρμογές που επιβάλλει η εξασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων, η εναρμόνιση των συστημάτων κρατικών επιδοτήσεων και υποθηκικής πίστης στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής αγοράς τείνουν να αυξήσουν τις συνιστώσες πολιτικής κατοικίας που διαφεύγουν από τον αποκλειστικό έλεγχο των εθνικών κυβερνήσεων. Είναι νόμιμο επομένως να διατυπωθεί η υπόθεση ότι στο μέλλον η πολιτική κατοικίας στα κράτη-μέλη θα πρέπει όλο και περισσότερο να χαράζεται στα όρια που θα καθορίζονται σε Κοινοτικό επίπεδο.

5.4 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο

Πρέπει να διευκρινίσουμε πρώτα απ' όλα ότι δεν υπάρχει μια ενιαία Ευρωπαϊκή πολιτική αστικής παρέμβασης με ολοκληρωμένο διάγραμμα στόχων και μέσων. Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια διαφαίνεται μια δραστηριοποίηση για την διαμόρφωση μιας συνεκτική Ευρωπαϊκής αστικής πολιτικής μέσω διαφόρων μορφών παρεμβάσεων και Κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Για παράδειγμα τα αστικά περιβαλλοντικά ζητήματα προσεγγίζονται κυρίως μέσω της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, τα ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού, μέσα από την ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική, τα θέματα υποδομών και ανάπτυξης μέσα από την πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, τα συγκοινωνιακά αστικά θέματα μέσα από την κοινή πολιτική μεταφορών, τα ενεργειακά ζητήματα των πόλεων μέσα από την ενεργειακή πολιτική και την πολιτική για την τεχνολογία κ.τ.π. Το μεγάλο ενδιαφέρον που επιδεικνύει η Ευρωπαϊκή ένωση για το αστικό περιβάλλον στηρίζεται στις ρυθμίσεις του Τίτλου XVI της συνθήκης για την ΕΕ για το αστικό περιβάλλον, σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη, αφορά τόσο το φυσικό όσο και το δομημένο περιβάλλον⁶.

Οι αστικές παρεμβάσεις της κοινότητας και γενικά η αναγνώριση της αναγκαιότητας για μια Ευρωπαϊκή αστική προσέγγιση καταγράφηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής και συγκεκριμένα στο «Πρόγραμμα δράσης των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος 1973-1976».

Από τις αρχές όμως του 1990 αρχίζουν οι προσπάθειες για μια πιο σφαιρική προσέγγιση των αστικών ζητημάτων. Μια τέτοια πρώτη προσέγγιση ήταν η «Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁷, με βασική επιδίωξη τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής στις πόλεις.

⁶ Τσέτης Σ., : Προς μια Ευρωπαϊκή Χωροταξική πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1996

⁷ Βλέπε : Ευρωπαϊκή Επιτροπή :Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον., Βρυξέλλες, 1990

Επίσης θέματα σχετικά με τα προβλήματα στις αστικές συγκεντρώσεις και τις πιθανότητες βιώσιμης ανάπτυξής τους τέθηκαν και σε άλλα Ευρωπαϊκά κείμενα όπως: στο «Ευρώπη 2000»⁸ και στο «Ευρώπη 2000+»⁹.

Η συνολική πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και η εμβάθυνση της Κοινότητας με την Συνθήκη για την Ε.Ε του 1993 σήμαινε και την αύξηση των αρμοδιοτήτων που εκχώρησαν τα κράτη μέλη αυτοβούλως στον Κοινοτικό θεσμό. Έτσι η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ε.Ε συμπεριέλαβε για πρώτη φορά και τη δυνατότητα του Συμβουλίου να θεσπίζει ομόφωνα μέτρα που αφορούν την χωροταξία και τις χρήσεις γης. Οι αυξημένες αρμοδιότητες, σε συνδυασμό με το αυξανόμενο Κοινοτικό ενδιαφέρον, αποτυπώθηκαν και στην διαρθρωτική πολιτική της Κοινότητας την περίοδο 1993-1999. Με απώτερους στόχους την οικονομική και κοινωνική συνοχή, και την μείωση των περιφερειακών ανισορροπιών και γενικά την επίτευξη του συνόλου των στόχων της Ένωσης, η Κοινότητα συμπεριέλαβε στις χρηματοδοτήσεις των τριών διαρθρωτικών ταμείων αλλά και του νεοσύστατου Ταμείου Συνοχής πολλές παρεμβάσεις αστικού χαρακτήρα. Το μεγάλο ενδιαφέρον για τα ζητήματα των πόλεων βρήκε έκφραση στις Κοινοτικές πρωτοβουλίες της περιόδου 1993-1999, όπως και στις καινοτόμες πιλοτικές δράσεις.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζουν οι Κοινοτικές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων, όπως η πρωτοβουλία URBAN με χρηματοδότηση περίπου 600 εκ. ευρώ για την επίτευξη των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων με την βελτίωση της υποδομής και του περιβάλλοντος σε επιλεγμένες αστικές περιοχές, τα αστικά πιλοτικά προγράμματα του ΕΤΠΑ για την πειραματική εφαρμογή καινοτόμων δράσεων σε αστικό περιβάλλον, τα προγράμματα για την συνεργασία και την δικτύωση των πόλεων (π.χ. PACTE, RECITE Ecos/Overture, Eurocities, Energy Cities, POLIS), πρωτοβουλίες και προγράμματα με στόχο την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης των πόλεων, π.χ. μέσω της προώθησης ολοκληρωμένων μοντέλων διαχείρισης (πρόγραμμα LIFE),

⁸ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ευρώπη 2000, Λουξεμβούργο 1990

⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ευρώπη 2000+, Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη, Λουξεμβούργο, 1995

αστικής ενέργειας και απόδοσης των μεταφορών (πρόγραμμα Themie, SAVE, Altener), τηλεπικοινωνιών (πρόγραμμα RACE II, τηλεματική μεταφορών), οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (προγράμματα για την κατάρτιση και την απασχόληση, HORIZON, POVERTY III), κ.α.

Σαφή αναγνώριση της αστικής διάστασης στις πολιτικές της Ε.Ε γίνεται και στο Λευκό Βιβλίο με τίτλο « Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση – Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για την μετάβαση στον 21^ο αιώνα όπου τονίζεται ότι για την βελτίωση της ποιότητας ζωής απαιτούνται πρωτοβουλίες τοπικής απασχόλησης, καλύτερη ένταξη νέων κτιρίων και υποδομών μεταφορών στα αστικά κέντρα καθώς και η αύξηση της διαθεσιμότητας πάρκων και χώρων πρασίνου στις αστικές περιοχές.

Πρέπει ωστόσο να ειπωθεί το γεγονός ότι παρόλο που υπάρχει, κυρίως τα τελευταία χρόνια μια σειρά Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών σε θέματα αστικού προγραμματισμού, σχεδιασμού και περιβάλλοντος εντούτοις υπάρχει μεγάλη αποσπασματικότητα στην εφαρμογή τους και την συνέργιά τους¹⁰

¹⁰ Κότσιος Α., : Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο, στο Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, 1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΟ 1981

Η παρούσα ενότητα έχει ως σκοπό την διερεύνηση διαφόρων στατιστικών στοιχείων που αφορούν την οικοδομική δραστηριότητα αλλά και τις συνθήκες στέγασης που διαμορφώνονται στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών. Επίσης πρόκειται να ελεγχθεί το κατά πόσο η εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια Αττικής τα τελευταία χρόνια συσχετίζεται ή όχι και γιατί με τα στάδια εξέλιξής της, με βάση την θεωρία του αστικού – περιφερειακού κύκλου.

Το παρόν κεφάλαιο είναι χωρισμένο σε ενότητες ανάλογα με το μέγεθος που εξετάζεται κάθε φορά, ενώ αντίστοιχες ενότητες που εμπεριέχουν πίνακες αποτελεσμάτων, υπάρχουν στο παράρτημα πινάκων της μελέτης.

Ως ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών νοούμεν την σημερινή περιφέρεια Αττικής. Στην τελευταία συμπεριλαμβάνεται η περιφέρεια Πρωτεύουσας και το Υπόλοιπο Αττικής. Όλα τα υπό εξέταση μεγέθη αναλύονται σε γεωγραφικό επίπεδο ως εξής : Το πρώτο επίπεδο είναι εκείνο της περιφέρειας πρωτεύουσας, του Υπολοίπου Αττικής και των Δήμων Αθηναίων και Πειραιώς και το δεύτερο είναι το επίπεδο των δήμων του συνόλου του νομού Αττικής (Πρωτεύουσα + Υπόλοιπο).

Σε ορισμένες ενότητες μία επιπλέον γεωγραφική διαίρεση αποτελούν και οι πρώην Νομαρχίες της Περιφέρειας Πρωτεύουσας. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην παρούσα μελέτη οι συγκεκριμένες πρώην διοικητικές ενότητες αντιμετωπίζονται μόνο ως γεωγραφικές ενότητες με κοινά χαρακτηριστικά και χρησιμοποιούνται στην ανάλυση ως τέτοιες.

Για τις ανάγκες της ανάλυσης χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία των απογραφών πληθυσμού-κατοικιών των ετών 1981 και 1991 καθώς και τα στοιχεία της ιδιωτικής νόμιμης οικοδομικής δραστηριότητας για την περίοδο 1981-1999.

6.1 Κανονικές κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1981-1991 (μεταβολές και χαρακτηριστικά)

Σ' αυτήν την ενότητα εξετάζονται σε επίπεδο μητροπολιτικής περιοχής Αθηνών αλλά και σε επίπεδο Δήμου η εξέλιξη των εξής δύο μεγεθών :

α) οι μεταβολές του συνόλου των κανονικών κατοικιών μεταξύ των ετών 1981 και 1991 και β) η συμμετοχή των κανονικών κατοικιών με 5 και άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τα έτη 1981 και 1991, στα επίπεδα της περιφέρειας Πρωτεύουσας, Υπολοίπου Αττικής, και στους δήμους της Αττικής.

6.1.2 Μεταβολές του συνόλου κανονικών κατοικιών μεταξύ 1981-1991

Αξιοσημείωτη είναι η εξέλιξη του συνόλου των κανονικών κατοικιών στην περιφέρεια Αττικής μεταξύ των ετών 1981 και 1991. Ενώ στην περιφέρεια πρωτεύουσας το σύνολο των κανονικών κατοικιών σημείωσε αύξηση της τάξης του 10% (πίνακας 1) το ίδιο δεν συνέβη και στο Υπόλοιπο Αττικής όπου η συγκεκριμένη μεταβολή έφτασε το 30%.

Εάν εξετάσουμε τους δύο κεντρικούς Δήμους της Περιφέρειας Πρωτεύουσας βλέπουμε ότι ο Δήμος της Αθήνας, που αποτελεί ουσιαστικά την «καρδιά» της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών, παρουσιάζει μικρή μεν αλλά μείωση του συνόλου κανονικών κατοικιών μεταξύ 1981 και 1991. Στον Δήμο του Πειραιά αυξάνονται οι κανονικές κατοικίες κατά 5% ποσοστό μικρότερο της μεταβολής της περιφέρειας Πρωτεύουσας στην οποία και εντάσσεται (ποσοστό 10%).

Πίνακας 1
Μεταβολή συνόλου κανονικών κατοικιών 1981-1991 στην περιφέρεια Αττικής

ΔΗΜΟΣ	Σύνολο κανονικών κατοικιών	Σύνολο κανονικών κατοικιών	Μεταβολή
	1981	1991	1981-91
Περιφ.Πρωτεύουσας	1205980	1329542	10%
Υπ. Αττικής	205710	267.254	30%
Δ. Αθηναίων	391310	387799	-1%
Δ.Πειραιώς	75240	78972	5%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Ο πρώτος αυτός πίνακας είναι ενδεικτικός της τάσης που επικράτησε την περίοδο 1981-1991 της ανάπτυξης των προαστίων της Αθήνας λόγω της μετακίνησης πληθυσμού από το κέντρο προς τα περίχωρα. Αυτή η μετακίνηση όπως είναι φυσικό διαμόρφωσε νέες περιοχές κύριας ή παραθεριστικής κατοικίας.

Σε επίπεδο Δήμων του Νομού Αττικής η εικόνα που παρουσιάζεται είναι ακόμα πιο ενδιαφέρουσα. Δήμοι που παρουσιάζουν μείωση ή την μικρότερη αύξηση του συνόλου των κανονικών κατοικιών τους μεταξύ 1981 και 1991 είναι Δήμοι κυρίως περιαστικοί του Δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς (πίνακας 2). Για παράδειγμα στους Δήμους Δραπετσώνας και Περάματος μειώνονται οι κανονικές κατοικίες, (ποσοστό -2%). Ο Δήμος Αθηναίων, όπως έχουμε ήδη αναφέρει παρουσιάζει μείωση (ποσοστό -1%), ενώ ανάλογη μείωση παρουσιάζει και ο Δ. Αγίου Ιωάννη Ρέντη (-1%). Ακολουθούν κάποιοι δήμοι με μικρή αύξηση όπως είναι ο Δ. Ταύρου (1%), Νίκαιας (2%) και Κερατσινίου (ποσοστό 3%).

Πίνακας 2

Δέκα Δήμοι και πρώην Κοινότητες με την μικρότερη-μεγαλύτερη μεταβολή του συνόλου των κανονικών κατοικιών τους μεταξύ 1981-91

Δήμοι	Μεταβολή συνόλου καν.κατ.	Δήμοι	Μεταβολή Συνόλου καν.κατ.
Περάματος	-2%	Νέας Περάμου	88%
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	-1%	Παλλήνης	87%
Αθηναίων	-1%	Βριλησίων	87%
Ψυχικού	0%	Ζεφυρίου	74%
Δάφνης	0%	Φυλής	65%
Ταύρου	1%	Κρωπίας	63%
Νικαίας	2%	Εκάλης	61%
Κερατσινίου	3%	Αγίου Στεφάνου	59%
Νέου Ψυχικού	3%	Μελισσίων	58%
Αιγάλεω	5%	Πεύκης	57%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Απ' την άλλη Δήμοι που σημείωσαν την μεγαλύτερη αύξηση σε κανονικές κατοικίες μεταξύ 1981 και 1991 είναι : ο Δ. Κερατέας με ποσοστό μεταβολής 123%. Εκπληκτικά μεγάλες μεταβολές παρουσιάζουν επίσης οι Δήμοι και πρώην Κοινότητες : Νέας Περάμου (88%), Παλλήνης-Βριλησσιών (87%), Ζεφυρίου (74%), Φυλής (65%), Κρωπίας (63%), Εκάλης (61%) και ούτω καθ' εξής.

Η αναλυτική αύξουσα και φθίνουσα κατάταξη όλων των Δήμων και πρώην Κοινοτήτων του Νομού Αττικής παρουσιάζονται αναλυτικά στον δεύτερο πίνακα του αντίστοιχου παραρτήματος.

Μία ακόμα πιο διεξοδική παρουσίαση της μεταβολής του συνόλου των κανονικών κατοικιών μεταξύ των ετών 1981 και 1991 γίνεται μέσω της κατηγοριοποίησης των Δήμων του Νομού Αττικής ανάλογα με το ποσοστό μεταβολής των κανονικών κατοικιών τους (αναλυτική παρουσίαση όλων των Δήμων και πρώην Κοινοτήτων γίνεται στον πίνακα 3 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην πρώτη κατηγορία με ποσοστό μεταβολής των κανονικών κατοικιών μεταξύ 0% και 20% συμπεριλαμβάνονται Δήμοι που απέχουν σχετικά λίγα χιλιόμετρα από το κέντρο, κυρίως της Αθήνας, αλλά και του Πειραιά. Μερικοί από αυτούς τους Δήμους είναι : ο Δήμος Αγ. Αναργύρων, Αιγάλεω, Βύρωνος, Γαλασίου, Καισαριανής, Καλλιθέας, Μοσχάτου, Νέας Σμύρνης, Π. Φαλήρου, Ταύρου, Υμηττού, κτλ.

Στις επόμενες κατηγορίες και καθώς αυξάνεται το ποσοστό μεταβολής των κανονικών κατοικιών σε κάθε κατηγορία η συντριπτική πλειοψηφία των Δήμων που συμμετέχουν είναι όλο και πιο απομακρυσμένοι από το κέντρο της Αθήνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τελευταίες κατηγορίες και ειδικά εκείνη στην οποία σημειώνεται ποσοστό μεταβολής του συνόλου των κανονικών κατοικιών μεταξύ 1981 και 1991 μεγαλύτερο του 60% στην οποία ανήκουν Δήμοι όπως : ο Δήμος Εκάλης, Κρωπίας, Ζεφυρίου, Φυλής, Βριλησσιών, Κερατέας, Παλλήνης, Νέας Περάμου.

Από τα παραπάνω είναι εμφανές ότι οι κανονικές κατοικίες την περίοδο 1981-91 αυξήθηκαν σε περιοχές κυρίως της Ανατ. Αττικής και ιδιαίτερα

στο Υπόλοιπο Αττικής με κάποιες εξαιρέσεις στην Δυτική Αττική όπως το Ζεφύρι το οποίο είναι γνωστό ότι παρουσίασε μια έντονη οικιστική ανάπτυξη λόγω της εγκατάστασης σ' αυτό κυρίως Αθίγγανου πληθυσμού. Φαίνεται τελικά ότι η εξέλιξη της μεταβολής του συνόλου των κανονικών κατοικιών είναι γεωγραφικά συνεπής με την θεωρία του αστικού κύκλου η οποία φωτογραφίζει τις περιοχές της Ανατ. Αττικής (κυρίως του Υπολοίπου Αττικής), ως περιοχές ανάπτυξης την περίοδο 1981-91.

6.1.3 Ποσοστό των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 και άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τα έτη 1981 και 1991.

Σ' αυτήν την υποενότητα εξετάζονται οι τάσεις μεταβολής των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 και άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών το 1981 και το 1991. Σκοπός είναι να διαπιστωθούν πιθανές τάσεις εγκατάστασης αυτών των κατοικιών που μπορούν να χαρακτηριστούν ως άνετες ή ακόμα και πολυτελείς κατοικίες σε διάφορες περιοχές του Ν. Αττικής.

Η απόλυτη μεταβολή του συνόλου των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 και άνω δωμάτια μεταξύ 1981 και 1991 διαφέρει σε κάθε γεωγραφική ενότητα εντός της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών (Περιφέρεια Αττικής). Έτσι παρά το γεγονός ότι στο σύνολο της περιφέρειας Αττικής ο αριθμός των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 & άνω δωμάτια αυξήθηκε κατά 339% η κατάσταση είναι διαφορετική εντός της περιφέρειας (πίνακας1).

Πίνακας 1
Κανονικές κατοικίες με 5 & άνω δωμάτια και
Μεταβολές μεταξύ 1981-1991

	1981	1991	Μεταβολή
Περιφ. Αττικής	71870	315.629	339%
Περιφ. Πρωτεύουσας	62190	254977	310%
Υπ. Αττικής	9680	60.652	527%
Δ. Αθηναίων	20230	57849	186%
Δ. Πειραιώς	3150	12796	306%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Για παράδειγμα το ποσοστό μεταβολής εντός της περιφέρειας Πρωτεύουσας ήταν της τάξης του 310%, ενώ στο Υπόλοιπο Αττικής το αντίστοιχο ποσοστό είναι 527%.

Στον Δήμο Αθηναίων οι κανονικές κατοικίες που διαθέτουν 5&άνω δωμάτια αυξήθηκαν κατά 186%, ποσοστό που δηλώνει υστέρηση του συγκεκριμένου Δήμου σε σχέση με την γεωγραφική ενότητα στην οποία ανήκει η οποία όπως ήδη αναφέραμε τριπλασιάζει το εν λόγω ποσοστό μεταξύ 1981 και 1991.

Περνώντας στο επίπεδο των Δήμων του Νομού Αττικής παρατηρούμε ότι τα μικρότερα ποσοστά κατοικιών με 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών τους κατοικιών έχουν κυρίως Δήμοι των Δυτικών Προαστίων και του Πειραιά (πίνακας 2).

Πίνακας 2

Δέκα Δήμοι με το μικρότερο-μεγαλύτερο ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τους το έτος 1981.

Δήμοι	Ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια	Δήμοι	Ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια
Φυλής	0,0%	Εκάλης	55,9%
Αυλώνας	0,3%	Φιλοθέης	43,7%
Καματερού	0,6%	Ψυχικού	38,0%
Ταύρου	0,7%	Παπάγου	36,6%
Δραπετσώνας	0,8%	Βούλας	21,8%
Αρτέμιδος	1,0%	Κηφισιάς	19,5%
Αγίας Βαρβάρας	1,2%	Νέου Ψυχικού	15,4%
Γλυκών Νερών	1,5%	Παιανίας	14,8%
Ερυθρών	1,6%	Νέας Ερυθραίας	13,5%
Αιγάλεω	1,7%	Πεντέλης	12,4%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Σχεδόν καμία κατοικία που να έχει 5 δωμάτια δεν διαθέτει ο Δήμος Φυλής, ενώ πολύ μικρό ποσοστό έχουν και οι Δήμοι Αυλώνας, Καματερού, Ταύρου, κ.τ.λ.

Απ' την άλλη μεριά τα μεγαλύτερα ποσοστά των κατοικιών με 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κατοικιών τους έχουν Δήμοι των Βορειοανατολικών προαστίων όπως η Εκάλη (ποσοστό 55,9%), η Φιλοθέη (43,7%) και ούτω καθ' εξής. Είναι προφανές ότι οι τελευταίοι

Δήμοι ανήκουν σε περιαστικές περιοχές της Αθήνας και οι κάτοικοί τους ανήκουν

στα υψηλού μεγέθους κλιμάκια εισοδήματος.

Όλοι οι Δήμοι του Νομού Αττικής παρουσιάζονται σε αύξουσα-φθίνουσα κατάταξη, ανάλογα με το ποσοστό των κατοικιών τους που διαθέτουν 5&άνω δωμάτια στο σύνολο, στον πίνακα 2 του αντίστοιχου παραρτήματος.

Το 1991 το τοπίο αλλάζει κυρίως ως προς το απόλυτο μέγεθος και όχι τόσο σε ποιοτικό επίπεδο. Ουσιαστικά δεν έχουμε σημαντικές διαφοροποιήσεις όσων αφορά τους δήμους που έχουν αναλογικά λιγότερες ή περισσότερες κατοικίες που διαθέτουν 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τους.

Στο σύνολο της μητροπολιτικής περιοχής Αθηνών το ποσοστό των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5&αν δωμάτια όπως ήδη έχουμε αναφέρει, τριπλασιάστηκε κατά μέσο όρο μεταξύ 1981 και 1991.

Βεβαίως το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι την δεκαετία 1981-91 υπήρξε μια σαφής βελτίωση των συνθηκών στέγασης, σε ότι αφορά τουλάχιστον την άνεση χώρου, σε όλους σχεδόν τους Δήμους της Αττικής, αφού ακόμη και Δήμοι σχετικά φτωχοί αποκτούν στην διάρκεια της δεκαετίας κάποιο ποσοστό μεγάλων και άνετων κατοικιών.

Ανάλογα αν δούμε την αύξουσα και φθίνουσα κατάταξη των Δήμων και πρώην Κοινοτήτων του Νομού Αττικής (παρουσιάζεται για όλους του Δήμους στον πίνακα 3 του αντίστοιχου παραρτήματος) παρατηρούμε ότι : Οι Δήμοι που αναφέρθηκαν στην αύξουσα ταξινόμηση του 1981 ως αυτοί με το χαμηλότερο ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κατοικιών τους παραμένουν οι ίδιοι(πίνακας 3).

Ωστόσο οι εν λόγω Δήμοι έχουν βελτιώσει το ποσοστό τους κατά πολύ σε σχέση με το 1981. Έτσι για παράδειγμα ο Δήμος Ταύρου αύξησε το ποσοστό του από 0,7% το 1981 σε 9,7% το 1991, η Δραπετσώνα από 0,8% σε 12,8% και ούτω καθ' εξής. Βέβαια παρά το γεγονός ότι κάποιοι Δήμοι, με βάση την απογραφή του 1991, διαθέτουν περισσότερες άνετες ή πολυτελής κατοικίες στο σύνολο των κατοικιών τους δεν σημαίνει ότι

μειώθηκαν οι ανισότητες στις συνθήκες διαβίωσης μεταξύ οικονομικά ισχυρών και πιο αδύνατων Δήμων εντός της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας. Οι οικονομικά εύρωστοι Δήμοι βελτίωσαν και αυτοί το ποσοστό των κατοικιών τους που διαθέτουν 5&άνω δωμάτια με αποτέλεσμα η κατάσταση στην πραγματικότητα να παραμένει ίδια. Οι δήμοι των Βορειοανατολικών προαστίων συνεχίζουν να υπερέχουν με ποσοστά όπως 81,9% στον Δήμο Εκάλης, 77,2% στον Διόνυσο, 76,1% στους Θρακομακεδόνες κ.τ.λ όπως φαίνεται στον πίνακα 3 που ακολουθεί.

Πίνακας 3

Δέκα Δήμοι με το μικρότερο-μεγαλύτερο ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τους το έτος 1991.

Δήμοι	Ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια	Δήμοι	Ποσοστό κατοικιών με 5&άνω δωμάτια
Ταύρου	9,7%	Εκάλης	81,9%
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	9,8%	Διονύσου	77,2%
Καισαριανής	10,6%	Θρακομακεδόνων	76,1%
Αρτέμιδος	11,0%	Φιλοθέης	74,0%
Καλλιθέας	12,1%	Ψυχικού	70,0%
Νέων Παλατιών	12,4%	Παπάγου	64,7%
Νικαίας	12,4%	Δροσιάς	50,8%
Δραπετσώνας	12,4%	Κηφισιάς	48,9%
Αιγάλεω	12,5%	Πεντέλης	47,6%
Νέας Ιωνίας	12,7%	Βριλησίων	47,5%
Ζωγράφου	13,1%	Ανοιξέως	47,4%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε

Αν επιπλέον κατηγοριοποιήσουμε τους Δήμους της Αττικής ανάλογα με το ποσοστό των κατοικιών τους που διαθέτουν 5&άνω δωμάτια, παρατηρούμε ότι και στα δύο υπό εξέταση έτη οι Δήμοι που έχουν πολλές κατοικίες με 5&άνω δωμάτια, εστιάζονται κυρίως αν όχι αποκλειστικά σε εύπορους Δήμους των Βορείων και Ανατολικών προαστίων.

Αναλυτικά όλοι οι Δήμοι ανά κατηγορίες ποσοστών για τα έτη 1981 και 1991 παρουσιάζονται στους πίνακες 4 και 5 του αντίστοιχου παραρτήματος.

6.2 Νέες οικοδομές στην Αττική από το 1981 μέχρι και το 1999

Σ' αυτήν την ενότητα γίνεται προσπάθεια να διαπιστωθούν κάποιες βασικές τάσεις που επικρατούν στην κατασκευή νέων οικοδομών τις περιόδους 1981-91 και 1991-99 στην Ευρύτερη Περιφέρεια Αττικής.

Για την ανάλυση χρησιμοποιούνται στοιχεία από την Ε.Σ.Υ.Ε. που αναφέρονται στην ετήσια οικοδομική δραστηριότητα με βάση τις οικοδομικές άδειες που εκδίδονται ετησίως για νέες οικοδομές.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία εξαιτίας του ότι μας δείχνουν την ετήσια δραστηριότητα στον τομέα της οικοδομής, δεν μας παρέχουν καμία πληροφορία για το απόθεμα οικοδομών. Έτσι δυσχεραίνεται η σύλληψη μιας καλύτερης εικόνας για την οικοδομική δραστηριότητα σε όρους αποθέματος και κατά συνέπεια στον προσδιορισμό του μεγέθους των μεταβολών του κύριου όγκου των οικοδομών ανάμεσα σε διαφορετικά έτη.

Στη συγκεκριμένη ανάλυση, για την διευκόλυνση εξαγωγής κάποιων βασικών τάσεων-συμπερασμάτων, αθροίστηκαν οι άδειες που εκδίδονται ετησίως για νέες οικοδομές τις περιόδους 1981-91 και 1991-99.

Η ανάλυση γίνεται σε δύο επίπεδα : το πρώτο αφορά το σύνολο των οικοδομικών αδειών ανά διοικητική ενότητα της Ε.Σ.Υ.Ε. (Νομαρχίες Αθηνών, Ανατ. Αττικής, Δυτ. Αττικής, Πειραιώς), ενώ το δεύτερο αφορά το σύνολο των οικοδομικών αδειών που εκδόθηκαν, τις υπό εξέταση περιόδους, σε όλους τους Δήμους της Αττικής καθώς και τα ποσοστά συμμετοχής των αδειών που εκδόθηκαν σε κάθε Δήμο στο σύνολο των αδειών που εκδόθηκαν στην Αττική αλλά και στο σύνολο της κάθε «πρώην» Νομαρχίας (με βάση την διοικητική διαίρεση της Ε.Σ.Υ.Ε.).

6.2.1 Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1981-1991

Την περίοδο 1981-91 εκδόθηκαν συνολικά 85750 άδειες για νέες οικοδομές στο σύνολο της Αττικής. Από αυτές το 9,2% εκδόθηκαν στην Νομαρχία Αθηνών (οι Νομαρχίες πλέον δεν υφίστανται αλλά χρησιμοποιούνται εδώ για λόγους ευκολίας επεξεργασίας των στατιστικών στοιχείων και θεωρούνται γεωγραφικά διαμερίσματα με κοινά γεωγραφικά χαρακτηριστικά - οι Δήμοι που περιλαμβάνονται σε κάθε Νομαρχία παρουσιάζονται στο παράρτημα).

Στην Νομαρχία Πειραιώς εκδόθηκαν το 20,9% των οικοδομικών αδειών του συνόλου της Αττικής και το 22,1% στην Ν. Δυτ. Αττικής (βλέπε πίνακα 1).

Πίνακας 1

Αριθμός αδειών για νέες οικοδομές και συμμετοχές των διοικητικών διαμερισμάτων την περίοδο 1981-91

Διοικητικές ενότητες	Άδειες για Νέες οικοδομές	Ποσοστά συμμετοχής
Νομαρχίες Νομού Αττικής	85750	100,0%
Νομ.Αθηνών	7875	9,2%
Νομ.Ανατ.Αττικής	41363	48,2%
Νομ. Δυτ.Αττικής	18912	22,1%
Νομ. Πειραιώς	17600	20,5%
Δ.Αθηναίων	3941	4,6%
Δ.Πειραιώς	2058	2,4%

Η συντριπτική πλειοψηφία των οικοδομικών αδειών εκδόθηκαν στην Ν. Ανατ. Αττικής (41363 άδειες-ποσοστό 48,2%).

Με μια πρώτη ματιά είναι εμφανής η τάση ανάπτυξης των Βόρειων – Ανατολικών προαστίων της Αττικής (συμπεριλαμβανομένου και του Υπολοίπου), με ποσοστό μεγαλύτερο από το διπλάσιο από εκείνο των άλλων πρώην διοικητικών ενοτήτων.

Εάν δούμε , για λόγους συγκρισιμότητας την αντίστοιχη εξέλιξη στους δύο κεντρικούς Δήμους του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας, βλέπουμε ότι στον Δήμο Αθηναίων αντιστοιχεί το 5,4% των εκδοθέντων αδειών για νέα οικοδομές την περίοδο 1981-91, ενώ στον Πειραιά το αντίστοιχο ποσοστό είναι της τάξεως του 2,6%. Βέβαια το ποσοστό που

συγκεντρώνουν οι συγκεκριμένοι Δήμοι μπορεί να φαίνεται μικρό σε μέγεθος αυτό όμως είναι αποτέλεσμα της μικρότερης του πληθυσμιακής και γεωγραφικής έκτασης ως μέρους της Ευρύτερης Περιφέρειας Αττικής.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη του επιπέδου των Δήμων του Ν. Αττικής καθώς και των ποσοστών συμμετοχής αυτών στο σύνολο των εκδοθέντων αδειών του Νομού για την περίοδο 1981-91.

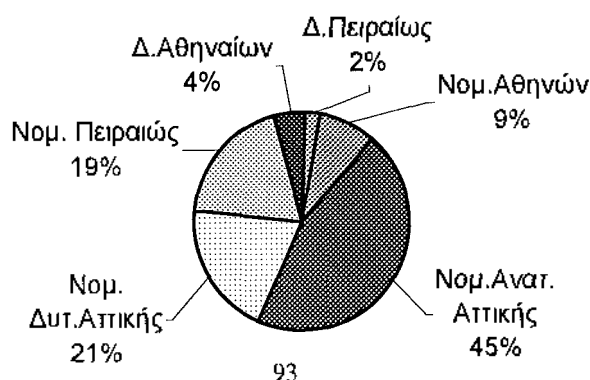
Ο Δήμος Αθηναίων συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό εκδοθέντων αδειών την περίοδο 1981-91 (ποσοστό 4,6%). Ακολουθεί ο Δ. Περιστερίου με 3,71%, Αχαρνών 3,53% κτλ (πίνακας 2).

Στους Δήμους με τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής συγκαταλέγονται : ο Δ. Ταύρου (ποσοστό 0,11%), η Νέα Χαλκηδόνα με 0,12%, και μερικές πρώην κοινότητες των βορειοανατολικών προαστίων (όλοι οι Δήμοι και τα ποσοστά συμμετοχής τους στο σύνολο των εκδοθέντων αδειών στον Νομό Αττικής παρουσιάζονται στον πίνακα 2 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Βέβαια πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι τα ποσοστά συμμετοχής επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό και από το μέγεθος του κάθε Δήμου. Αυτό σημαίνει ότι σε ορισμένους Δήμους ανάλογα με το αν είναι πολυπληθείς ή όχι, επηρεάζεται αυξητικά ή και αντίθετα ο αριθμός των εκδοθέντων αδειών.

Επομένως δεν μπορούμε να πούμε με σχετική ευκολία ότι πρώην Κοινότητες που έγιναν Δήμοι με το σχέδιο Καποδίστριας έχουν χαμηλό ποσοστό μιας και έτσι και αλλιώς το ποσοστό αυτό δεν μπορεί να είναι υψηλό σε μια περιοχή που έχει αναλογικά πολύ λιγότερο πληθυσμό. Το

Ποσοστά συμμετοχής των Νομαρχιών Αττικής στο σύνολο των εκδοθέντων αδειών για νέες οικοδομές την περίοδο 1981-91



ίδιο ισχύει και για τους πολυπληθείς Δήμους όπως ο Δήμος Αθηναίων, Περιστερίου και Αχαρνών.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει και η συμμετοχή του κάθε Δήμου στο σύνολο των εκδοθέντων αδειών για νέες οικοδομές στο σύνολο των αδειών που εκδόθηκαν στην διοικητική ενότητα που ανήκει ο κάθε Δήμος. Για παράδειγμα στην Νομαρχία Αθηνών οι μισές άδειες εκδόθηκαν στον Δήμο Αθηναίων, το 12,5% στον Δ. Ηλιουπόλεως, το 9,1% στον Δ. Βύρωνος κ.τ.λ. (αναλυτική παρουσίαση γίνεται στον πίνακα 3 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Στην Νομαρχία Δυτ. Αττικής το 16,8% των αδειών εκδόθηκε στον Δ. Περιστερίου, το 13,1% στα Ν. Λιόσια, το 10,2% στα Μέγαρα, κ.τ.λ.

Πίνακας 2

Αύξουσα-φθίνουσα κατάταξη δέκα πρώτων Δήμων με βάση το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των εκδοθέντων αδειών για νέες οικοδομές την περίοδο 1981-91

Δήμοι	Ποσοστά συμμετοχής	Δήμοι	Ποσοστά συμμετοχής
ΤΑΥΡΟΥ	0,11%	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	4,60%
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,12%	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	3,71%
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,12%	ΑΧΑΡΝΩΝ	3,53%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,12%	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,25%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,13%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	3,19%
ΠΑΠΑΓΟΥ	0,13%	ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,88%
ΟΙΝΟΗΣ	0,14%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2,40%
ΚΟΥΒΑΡΑ	0,14%	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2,40%
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,15%	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,36%
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,16%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	2,26%

Στην Νομαρχία Πειραιώς το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής έχει ο Δήμος Γλυφάδας (ποσοστό 15,8%), ενώ ακολουθούν ο Δ. Πειραιά με 11,7%, ο Δ. Αγίου Δημητρίου με 11,5% και η Βούλα με 9,2%, (βλέπε αναλυτική παρουσίαση όλων των δήμων στον πίνακα 3 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Στην Νομαρχία Ανατ. Αττικής ο Δήμος Αχαρνών συμμετέχει με ποσοστό 7,3%, ο Δ. Αγίας Παρασκευής 5,0%, η Κηφισιά με 4,7% κ.τ.λ.

Από τα παραπάνω δεδομένα , παρά το γεγονός ότι υπάρχει μια δυσχέρεια στην εκτίμηση της δυναμικότητας του κάθε Δήμου όσων αφορά τις άδειες που εκδόθηκαν για νέες οικοδομές την περίοδο 1981-91, προκύπτει ότι υπάρχει μια σαφής και έντονη τάση οικοδομικής δραστηριότητας στα βόρεια και ανατολικά προάστια των Αθηνών. Ιδιαίτερα έντονη είναι αυτή η τάση σε πρώην κοινότητες του Υπολοίπου Αττικής γεγονός που συνάδει με το στάδιο ανάπτυξης του μητροπολιτικού κέντρου της Αθήνας στο πλαίσιο της θεωρίας του αστικού κύκλου.

Ο πληθυσμός και οι δραστηριότητες που προαπαιτούν ή ακολουθούν την μεταγκατάστασή του, όπως είναι και η οικοδομική δραστηριότητα, κινείται από το κέντρο της Αθήνας προς τα προάστια και μάλιστα έχει φτάσει και σε πολλές περιφερειακές περιοχές του Υπολοίπου Αττικής όπου κυριαρχεί και η χρήση κατοικία, μόνιμη ή παραθεριστική.

Απ' την άλλη μεριά δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την έντονη δραστηριότητα που συνεχίζει να υπάρχει στο κέντρο της Αθήνας και κυρίως σε περιοχές γεινιάζουσες του κέντρου τόσο της Αθήνας όσο και του Πειραιά. Αυτή η τάση που έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την θεωρία του αστικού κύκλου μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι τα στοιχεία που μόλις εξετάστηκαν αναφέρονται σε άδειες για νέες οικοδομές γενικά. Αυτό σημαίνει ότι εκτός από την χρήση κατοικία μια οικοδομή μπορεί να κατασκευάζεται για την μελλοντική της χρήση ως εμπορική στέγη, πάρκινγκ, κ.τ.λ. Έτσι είναι πολύ πιθανό η αυξημένη συμμετοχή περιοχών του κέντρου της Αθήνας στις άδειες που εκδόθηκαν για νέες οικοδομές στο σύνολο του Νομού Αττικής την περίοδο 1981-91, να οφείλεται κυρίως σε κτίρια που προορίζονται για επαγγελματική χρήση στο ευρύτερο κέντρο υπηρεσιών του Δήμου Αθηναίων.

6.2.2 Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1991-1999

Την περίοδο 1991-99 η κατάσταση δεν διαφοροποιείται κατά πολύ σε σχέση με την οικοδομική δραστηριότητα. Την συγκεκριμένη περίοδο εκδόθηκαν 54977 άδειες για νέες οικοδομές στο σύνολο της Αττικής. Από αυτές τις άδειες το 10,4% εκδόθηκαν στην Γεωγραφική Ενότητα της Νομαρχίας Αθηνών, το 18,8% στην Ν. Πειραιώς και το 21,7% στην Ν. Δυτ. Αττικής, (πίνακας 3). Οι περισσότερες άδειες εκδόθηκαν και αυτήν την περίοδο στην γεωγραφική ενότητα της Ν. Ανατ. Αττικής (ποσοστό 49,1%).

Το ποσοστό συμμετοχής του Δήμου Αθηναίων και Πειραιώς στο σύνολο των αδειών που εκδόθηκαν την περίοδο 1991-99 είναι 5,7% και 2,7% αντίστοιχα.

Πίνακας 3

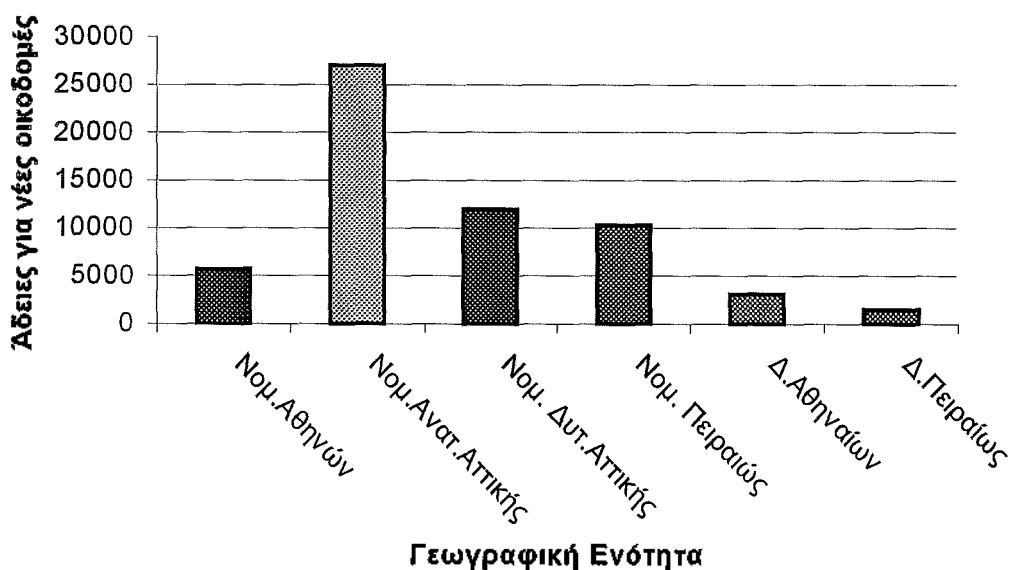
Σύνολο Νέων Οικοδομών και ποσοστό συμμετοχής ανά Νομαρχία την περίοδο 1991-99

Διοικητικές ενότητες	Σύνολο αδειών	Ποσοστό συμμετοχής
Νομαρχίες Νομού Αττικής	54977	100,0%
Νομ.Αθηνών	5715	10,4%
Νομ.Ανατ.Αττικής	27003	49,1%
Νομ. Δυτ.Αττικής	11948	21,7%
Νομ. Πειραιώς	10311	18,8%
Δ.Αθηναίων	3118	5,7%
Δ.Πειραιώς	1493	2,7%

Οι Δήμοι με τις υψηλότερες συμμετοχές στις άδειες για νέες οικοδομές που εκδόθηκαν την περίοδο 1991-99 παραμένουν περίπου οι ίδιοι. Στον Δήμο Αθηναίων εκδόθηκε το 5,7% των αδειών του συνόλου του Νομού Αττικής.

Ακολουθούν πάλι οι Δήμοι : Αχαρνών (ποσοστό4,3), Γλυφάδας με 3,1% κ.τ.λ. (αναλυτική παρουσίαση των ποσοστών συμμετοχής κάθε Δήμου γίνεται στον πίνακα 2 του αντίστοιχου παραρτήματος.

**Σύνολο εκδοθείσων αδειών για νέες οικοδομές την περίοδο
1991-99**



Εάν εξετάσουμε τις συμμετοχές του κάθε Δήμου στις άδειες που εκδόθηκαν για νέες οικοδομές στο σύνολο της κάθε γεωγραφικής ενότητας (Νομαρχίες κατά Ε.Σ.Υ.Ε.), τότε παρατηρούμε ότι :

Στην Νομαρχία Αθηνών, ο Δήμος Αθηναίων συμμετέχει με ποσοστό 54,6%

, ο Δ. Ηλιουπόλεως με 10,0% ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Βύρωνος και Γαλασίου με ποσοστά 9,0% και 7,2% αντίστοιχα.

Στην γεωγραφική ενότητα της Δυτικής Αττικής κυριαρχεί ο Δήμος Άνω Λιοσίων με ποσοστό 12,5%, ενώ ακολουθεί το Περιστέρι με 11,2% και ούτω καθ' εξής.

Στην γεωγραφική ενότητα της Ανατ. Αττικής που κατέχει και τον κύριο όγκο της οικοδομικής δραστηριότητας, μεγαλύτερη συμμετοχή έχει το Μαρκόπουλο με 5,4%, η Λούτσα με 5,4% επίσης, ο Γέρακας με 5,9%, η Αγ. Παρασκευή με 4,2% κ.τ.λ.

Την περίοδο 1991-99 οι βασικές τάσεις παραμένουν πάνω-κάτω οι ίδιες. Εκείνο το στοιχείο που διαφοροποιείται είναι ότι για πρώτη φορά περιοχές του υπολοίπου Αττικής οι οποίες έχουν μικρό πληθυσμό ηγούνται της οικοδομικής δραστηριότητας, γεγονός που σημαίνει ότι η πιθανή πρόβλεψη για αποαστικοποίηση με βάση την θεωρία του αστικού κύκλου είναι συνεπής με την ανάπτυξη νέων περιοχών και οικισμών πολύ

μακριά από το κέντρο της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών που είναι ο Δήμος Αθηναίων.

6.2.3 Νέες κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1981-91

Στο σύνολο του νομού Αττικής εκδόθηκαν την περίοδο 1981-91 302543 άδειες για κατασκευή νέων κατοικιών. Από αυτές το 38,6% εκδόθηκαν στην γεωγραφική ενότητα της Ανατ. Αττικής, (πίνακας 1). Ένα ποσοστό της τάξης του 26,7% εκδόθηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, ενώ 19,2% εκδόθηκαν στην Δυτική Αττική και 15,5% στην Νομαρχία Αθηνών.

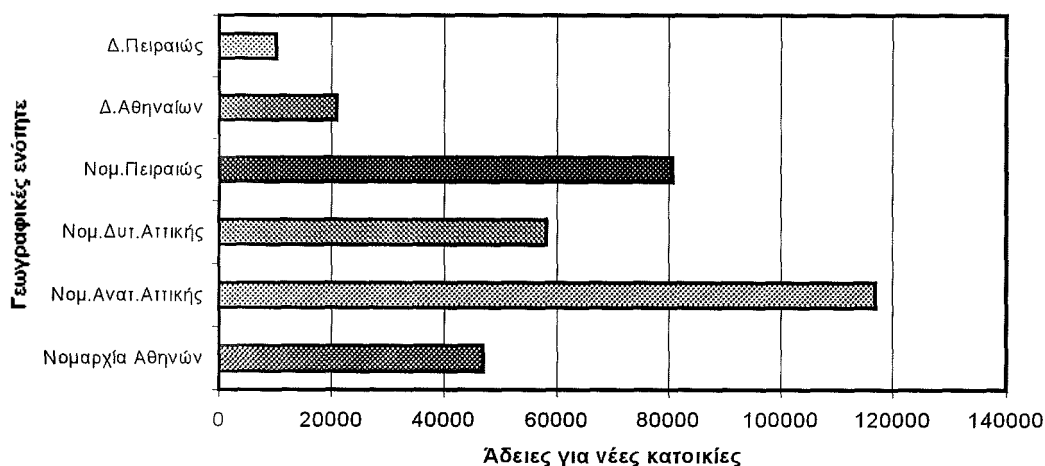
Στον Δήμο Αθηναίων εκδόθηκε το 6,9% ενώ στον Δήμο Πειραιώς το 3,3%.

Βλέπουμε ότι για ακόμα μία φορά και στην χρήση κατοικία παραπάνω από το ένα τρίτο των οικοδομικών αδειών εκδόθηκαν στην Νομαρχία Ανατολικής Αττικής.

Πίνακας 1
Ποσοστά συμμετοχής στο σύνολο των κατοικιών την περίοδο 1981-91

Γεωγραφικές ενότητες	Αριθμός αδειών	Ποσοστά συμμετοχής
Νομαρχίες Αττικής	302543	100,0%
Νομαρχία Αθηνών	46993	15,5%
Νομ. Ανατ. Αττικής	116822	38,6%
Νομ. Δυτ. Αττικής	58062	19,2%
Νομ. Πειραιώς	80666	26,7%
Δ. Αθηναίων	20930	6,9%
Δ. Πειραιώς	10045	3,3%

Άδειες για νέες κατοικίες την περίοδο 1981-91



Στο επίπεδο των Δήμων ξεχωρίζουν οι Δήμοι : Αττικής με ποσοστό εκδοθέντων αδειών για νέες κατοικίες στο σύνολο του Νομού Αττικής στο 6,9%, ενώ ακολουθούν η Γλυφάδα με ποσοστό 3,8%, Περιστέρι με 3,6%, Πειραιάς και Αγ.Παρασκευή με 3,3% (αναλυτικά τα ποσοστά όλων των Δήμων παρουσιάζονται στον πίνακα 2 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Εντός των ορίων των γεωγραφικών ενοτήτων των νομαρχιών που χρησιμοποιεί η Ε.Σ.Υ.Ε. εντοπίζονται ακόμη μερικές εστίες περιοχών κατοικίας. Στην περιοχή που περιβάλλει τον Δήμο Αθηναίων τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνονται φυσικά στον Δήμο της Αθήνας (ποσοστό 44,5% των αδειών που εκδόθηκαν στην εν λόγω περιοχή), στην Ηλιούπολη και στο Γαλάτσι.

Στην γεωγραφική ενότητα της Δυτικής Αττικής ξεχωρίζουν εκτός από το Περιστέρι, τα Νέα Λιόσια, το Αιγάλεω και η Πετρούπολη.

Στην πρώην Νομαρχία Πειραιά τον πρώτο λόγο από πλευράς νέων κατοικιών έχει η Γλυφάδα, ενώ ακολουθούν οι δήμοι Πειραιώς και Αγ. Δημητρίου.

Στην Ανατολική Αττική στις άδειες που εκδόθηκαν για νέες οικοδομές κυριαρχούν οι Δήμοι Αγ.Παρασκευής, Αμαρουσίου, Αχαρνών, και Χαλανδρίου.

6.2.4 Νέες κατοικίες την περίοδο 1991-99

Στην περίοδο 1991-99 η κατάσταση σε σχέση με τις άδειες που εκδόθηκαν ανά γεωγραφική περιοχή παραμένει περίπου η ίδια.

Την περίοδο αυτή στον νομό Αττικής εκδίδονται συνολικά 206622 άδειες για νέες κατοικίες 95921 λιγότερες απ' ό,τι την περίοδο 1981-91, (ποσοστό μείωσης -31,7%). Στην Νομαρχία Ανατολικής Αττικής εκδίδεται το 38% του συνόλου των οικοδομικών αδειών (πίνακας 1).

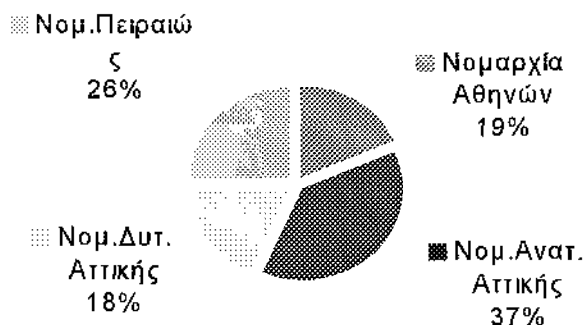
Πίνακας 1

Ποσοστά συμμετοχής των γεωγραφικών ενότητων στο σύνολο των αδειών που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες στην Αττική την Περίοδο 1991-99.

Γεωγραφικές ενότητες	Αριθμός αδειών	Ποσοστό συμμετοχής
Νομαρχίες Αττικής	206622	100,0%
Νομαρχία Αθηνών	38242	18,5%
Νομ. Ανατ. Αττικής	78460	38,0%
Νομ. Δυτ. Αττικής	36842	17,8%
Νομ. Πειραιώς	53078	25,7%
Δ. Αθηναίων	20802	10,1%
Δ. Πειραιώς	7516	3,6%

Ακολουθεί η γεωγραφική ενότητα του Πειραιά με ποσοστό 25,7% και ούτω καθ' εξής.

Ποσοστά συμμετοχής των πρώην νομαρχιών Αττικής στο σύνολο των αδειών που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1991-99

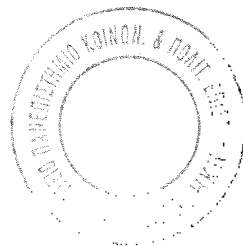


Στο επίπεδο των Δήμων η κατάσταση παραμένει σχεδόν ίδια με κείνη της περιόδου 1981-91. Η κύρια δραστηριότητα εντοπίζεται σε Δήμους της βόρειας και ανατολικής Αττικής. Επίσης σημαντικές συγκεντρώσεις των αδειών για νέες κατοικίες υπάρχουν σε δήμους της παραλιακής όπως η Γλυφάδα, Βούλα, Βουλιαγμένη, αλλά και σε παραδοσιακές και μεγάλες περιοχές κατοικίας όπως είναι ο Δήμος Περιστερίου, Αχαρνών, Πετρούπολεως, κ.τ.λ.

Η οικοδομική δραστηριότητα, μετρούμενη σε όρους αδειών που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες, φαίνεται ότι την περίοδο 1981-91 αναπτύσσεται περί το κέντρο της Αθήνας αλλά και σε λαϊκούς Δήμους κυρίως των Δυτικών προαστίων και του Πειραιά.

Την περίοδο 1991-99 η τάση αυτή συνεχίζεται με μειωμένο ρυθμό ενώ αυξάνει η δραστηριότητα σε περιοχές που είναι ακόμα πιο απομακρυσμένες από το κέντρο της Αθήνας, όπως στους Δήμους και Πρώην Κοινότητες των βορειοανατολικών προαστίων.

Οι παραπάνω τάσεις των δύο αυτών διαφορετικών περιόδων αν και παρουσιάζουν κάποια στοιχεία διαφορετικότητας είναι σε μεγάλο βαθμό συνεπείς με την θεωρία του αστικού κύκλου, η οποία προβλέπει ακόμα πιο μεγάλη πληθυσμιακή ενίσχυση των μακρινών προαστίων σε βάρος του κέντρου της μητροπολιτικής περιοχής της αττικής που είναι ο Δήμος Αθηναίων.



6.3 Κτίρια κατά έτος κατασκευής στην Αττική

Σ' αυτήν την ενότητα γίνεται μια προσπάθεια να αποτυπωθεί η κατάσταση που επικρατεί στον Νομό Αττικής σε σχέση με το έτος κατασκευής των κτιρίων. Η συγκεκριμένη διερεύνηση γίνεται σε δύο επίπεδα : το πρώτο επίπεδο είναι εκείνο των πρώην διοικητικών ενοτήτων με βάση τις οποίες συλλέγονται τα στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, που είναι οι πρώην Νομαρχίες της Αττικής, τόσο εντός της Περιφέρειας Πρωτεύουσας όσο και στο Υπόλοιπο Αττικής (οι Δήμοι που συμπεριλαμβάνονται σε κάθε Νομαρχία παρουσιάζονται στον πίνακα 1 του αντίστοιχου παραρτήματος της συγκεκριμένης ενότητας). Το δεύτερο επίπεδο προσεγγίζει τους Δήμους του νομού Αττικής, και στο πλαίσιο του περιγράφεται το έτος κατασκευής των κτιρίων.

Η ανάλυση της συγκεκριμένης ενότητας βασίζεται στα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού-κατοικιών του 1991. Τα κτίρια χωρίζονται σε διάφορες περιόδους κατασκευής (πίνακας 1).

Πίνακας 1

Έτος κατασκευής κτιρίων και συμμετοχή τους στο σύνολο της γεωγραφικής ενότητας

	ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΠΡΟ ΤΟΥ 1919	1919 ΕΩΣ 1945	1946 ΕΩΣ 1960	1961 ΕΩΣ 1970	1971 ΕΩΣ 1980	1981 ΕΩΣ 1985	1986 ΚΑΙ ΜΕΤΑ	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ
Ευρύτερη Περιφερ. Αττικής	100%	2%	8%	17%	25%	26%	11%	7%	3%
Περ. Πρωτεύουσας	100%	1%	9%	22%	28%	22%	8%	5%	3%
Νομ. Αθηνών	100%	3%	14%	25%	29%	19%	5%	3%	2%
Νομ.Αν.Αττικής	100%	1%	5%	12%	21%	29%	16%	11%	5%
Νομ.Δυτ.Αττικής	100%	1%	5%	20%	29%	26%	10%	6%	3%
Νομ.Πειραιώς	100%	1%	11%	21%	26%	23%	9%	6%	3%
Υπόλοιπο Αττικής	100%	4%	5%	10%	20%	31%	17%	10%	4%
Νομ.Αν.Αττικής	100%	1%	3%	8%	19%	32%	19%	13%	5%
Νομ.Δυτ.Αττικής	100%	1%	7%	14%	25%	29%	14%	7%	3%
Τμήμα Επαρχίας Αττικής	100%	1%	4%	11%	31%	33%	9%	6%	4%

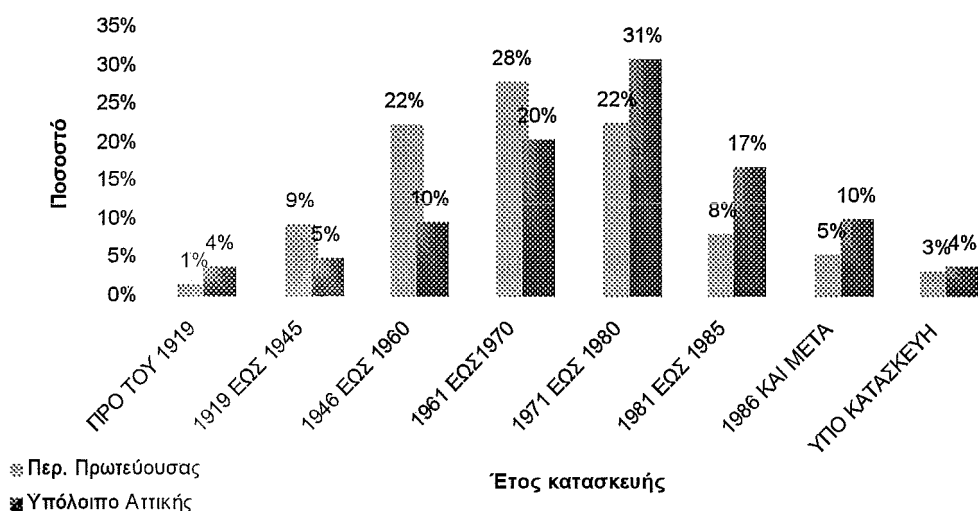
Ξεκινώντας την ανάλυσή μας από την περιφέρεια Πρωτεύουσας παρατηρούμε ότι ο κύριος όγκος των κτιρίων κατασκευάστηκαν την περίοδο από το 1946 έως και το 1980, κάτι το οποίο ισχύει και στο σύνολο της Ευρύτερης περιφέρειας των Αθηνών. Άλλωστε ήδη έχουμε

αναφερθεί εκτενέστατα στην έντονη ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας την εποχή εκείνη λόγω του τέλους του πολέμου και της αθρόας εισροής μεταναστών στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας.

Περίπου το 68% των κτιρίων της περιφέρειας πρωτεύουσας κατασκευάστηκαν την περίοδο 1946 έως 1980, ενώ αντίθετα στο Υπόλοιπο Αττικής η κατάσταση είναι διαφορετική αφού κατασκευάστηκε, την ίδια περίοδο ένα ποσοστό της τάξεως του 60%. Μπορεί αυτή η διαφορά να φαίνεται μικρή με μια πρώτη ματιά, όμως η ουσιαστική διαφοροποίηση προκύπτει αν εξετάσει κανείς τα χρόνια που αποκλίνουν από την περίοδο της έντονης οικοδομικής δραστηριότητας. Έτσι ενώ στην περιφέρεια Πρωτεύουσας την περίοδο 1919 έως 1960 κατασκευάστηκε το 27% των κτιρίων της στο Υπόλοιπο Αττικής την ίδια περίοδο κατασκευάστηκε ποσοστό κτιρίων της τάξεως του 19%.

Αντίστοιχα στην περίοδο 1981 έως και μετά το 1986 κατασκευάστηκε στην περιφέρεια Πρωτεύουσας το 18% των κτιρίων της συγκεκριμένης ενότητας ενώ στο Υπόλοιπο Αττικής κατασκευάστηκε το 27% των κτιρίων. Είναι επομένως σαφέστατη η τάση που καταγράφεται και δηλώνει την σταδιακή μετάβαση της οικοδομικής δραστηριότητας από περιοχές του κέντρου σε πιο απομακρυσμένες περιοχές του Υπολοίπου

Έτος κατασκευής κτιρίων και ποσοστά επί του συνόλου στην Περ. Πρωτεύουσας και στο Υπόλοιπο Αττικής



Αττικής όσο πιο κοντά είναι οι περίοδοι κατασκευής των κτιρίων στις μέρες μας.

Εάν αναλύσουμε το επίπεδο των πρώην νομαρχιών (εδώ χρησιμοποιούνται ως γεωγραφικές και όχι ως διοικητικές ενότητες) τότε παρατηρούμε ότι : Η Νομαρχία Αθηνών συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό παλιών κτιρίων, περίπου το 42% κατασκευάστηκε μέχρι και το 1960, ενώ ακολουθεί η νομαρχία Πειραιώς με ποσοστό, την ίδια περίοδο, της τάξεως του 32%. Τα ποσοστά για τις υπόλοιπες νομαρχίες της ενότητας της περιφέρειας πρωτεύουσας προσεγγίζουν τον μέσο όρο της ενότητας και κινούνται από 18% στην νομαρχία Ανατ. Αττικής μέχρι και 26% στην Νομαρχία Δυτικής Αττικής.

Φαίνεται ότι τα δύο μεγάλα κέντρα της περιφέρειας πρωτεύουσας, η Αθήνα και ο Πειραιάς έχουν και τα παλιότερα κτίρια. Μόνο η ενότητα της Δυτικής Αττικής έχει σχετικά μεγαλύτερο ποσοστό νέων κτιρίων (ποσοστό 27% κατασκευάστηκαν μετά το 1981).

Τα κομμάτια των Νομαρχιών που ανήκουν στο Υπόλοιπο Αττικής ωστόσο παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα στην ηλικία των κτιρίων τους. Ποσοστό της τάξεως του 21% κατασκευάστηκε πριν από το 1981, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό του υπολοίπου της Ανατολικής Αττικής είναι 32%.

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανής η τάση της επέκτασης της κεντρικής πόλης των Αθηνών προς τα προάστια , από το 1981 και μετά, αφού τα κτίρια που κατασκευάζονται την περίοδο εκείνη συγκεντρώνονται πρώτα στην ενότητα της ανατολικής Αττικής που συμπεριλαμβάνεται στην περιφέρεια πρωτεύουσας και αργότερα συγκεντρώνονται ακόμα περισσότερο στο τμήμα της Ανατολικής Αττικής που συμπεριλαμβάνεται στο Υπόλοιπο Αττικής.

Μπορεί επομένως να ισχυριστεί κανείς ότι η θεωρία του αστικού κύκλου , η οποία τοποθετεί την μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας στο στάδιο της ανάπτυξης νέων οικισμών μετά το 1981, επιβεβαιώνεται από την γεωγραφική εγκατάσταση των παλαιών και νέων κτιρίων.

Σε επίπεδο Δήμων έγινε μια αύξουσα και φθίνουσα κατάταξη όλων των Δήμων του Νομού Αττικής ανάλογα με το ποσοστό των κτιρίων τους σε

κάθε χρονική περίοδο κατασκευής, (αναλυτική παρουσίαση όλων των Δήμων γίνεται στον πίνακα 3 του αντίστοιχου παραρτήματος).

Ξεκινώντας από τα κτίρια που κατασκευάστηκαν πριν το 1919, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό κτιρίων που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία έχει η πρώην κοινότητα του Αγίου Κωνσταντίνου, (ποσοστό 24%), ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Λαυρεωτικής με 10%, Πειραιώς, Αφιδνών και Αθηναίων με 5%.

Στην κατηγορία των κτιρίων που κατασκευάστηκαν μεταξύ 1919 και 1945, ηγείται ο Δήμος Καισαριανής με ποσοστό 34% και ακολουθούν οι Δήμοι Φυλής με 30%, Υμηττού με 23%, Δραπετσώνας, Νέα Φιλαδέλφειας με 21% κ.τ.λ.

Μεταξύ των ετών 1946 και 1960 το μεγαλύτερο ποσοστό κτιρίων κατασκευάστηκε τον Δήμο του Μοσχάτου (ποσοστό 34%), ενώ με ανάλογα ποσοστά ακολουθούν πολλοί Δήμοι γειτονικοί των Δήμων Αθήνας και Πειραιώς, όπως οι Δήμοι Ταύρου, Αιγάλεω, Αγ. Ιωάννη Ρέντη, Νίκαιας, Δραπετσώνας κ.τ.λ.

Την περίοδο 1961-1970 τα μεγαλύτερα ποσοστά κατασκευασθέντων κτιρίων συγκεντρώνουν για ακόμα μία φορά Δήμοι που γειτνιάζουν με την Αθήνα και τον Πειραιά, ενώ αν και με μικρά ποσοστά αρχίζουν σταδιακά να ανεβαίνουν στην Φθίνουσα κατάταξη Δήμοι λίγο πιο απομακρυσμένοι από το κέντρο.

Την περίοδο 1971-1980 τα περισσότερα κτίρια κατασκευάζονται σε Δήμους και κυρίως πρώην κοινότητες του Υπολοίπου Αττικής. Πρόκειται για το μεγάλο boom της κατασκευής δεύτερης ή και παραθεριστικής κατοικίας την περίοδο εκείνη. Το 58% των κτιρίων του Καλάμου κατασκευάστηκαν τότε, αλλά και ποσοστά πάνω από 40% στις πρώην κοινότητες Καλυβιών Θορικού, Μαλακάσης και άλλοι πολλοί Δήμοι του Υπολοίπου Αττικής αλλά και της παραλιακής όπως Βούλα, γλυφάδα, κ.τ.λ.

Από το 1981 μέχρι και μετά το 1986 επικρατεί σχεδόν η ίδια κατασκευαστική δραστηριότητα που μόλις περιγράφηκε παραπάνω.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει εδώ ο σχολιασμός του ποσοστού των κτιρίων ανά δήμο που ήταν υπό κατασκευή την περίοδο της απογραφής του 1991, γεγονός που είναι και το μόνο στοιχείο που μπορεί να οδηγήσει

στην διαπίστωση κάποιων τάσεων όσων αφορά την δυναμικότητα κάποιων περιοχών στην οικοδομική δραστηριότητα μετά το 1991.

Το μεγαλύτερο ποσοστό κτιρίων υπό κατασκευή εκείνη την περίοδο είχε η πρώτη Κοινότητα Διονύσου (ποσοστό 22%), η Ανάβυσσος και οι Θρακομακεδόνες με 116 % και 15% αντίστοιχα, ενώ ακολουθούν οι Δήμοι Ανοίξεως, Γλυφάδας, Περιστερίου, Δροσιάς, Αγ. Στεφάνου, Βούλας, Κηφισιάς κ.τ.λ.

Από την παραπάνω κατηγοριοποίηση επιβεβαιώνεται για ακόμη μία φορά η θεωρία του αστικού κύκλου και τα στάδια ανάπτυξης του μητροπολιτικού κέντρου της Αθήνας, που προτάθηκαν ανάλογα με τις χρονικές περιόδους από το 1951 έως και το 1991. Ο κύριος όγκος κτιρίων κτίστηκε στα δύο κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά μέχρι και το 1971, ενώ παράλληλα άρχιζαν σταδιακά να κατασκευάζονται κτίρια και σε δήμους της Περιφέρειας Πρωτεύουσας που γεινιάζουν με το κέντρο. Μετά το 1981 η οικοδομική δραστηριότητα μετατοπίστηκε στα Βορειοανατολικά προάστια και την παραλιακή ζώνη τόσο της περιφέρειας πρωτεύουσας όσο και του Υπολοίπου Αττικής. Μετά το 1991 η οικοδομή «ακμάζει», μέσα στα όρια που έχουν προδιαγραφεί από την σχετική ύφεση της οικοδομής πανελλαδικά, κυρίως σε περιοχές του Υπολοίπου Αττικής έως και τα σύνορα του Νομού Αττικής, αλλά και στη παραλιακή ζώνη ως το Σούνιο.

ΣΥΝΟΨΗ – ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σ' αυτήν την μελέτη έγινε μια προσπάθεια να αναλυθεί το στάδιο εξέλιξης της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών, με βάση την θεωρία του περιφερειακού κύκλου, σε συσχέτισμό με τις εξελίξεις στην οικοδομική δραστηριότητα, ιδιαίτερα των τελευταίων δεκαετιών.

Η συγκέντρωση πληθυσμού στην Αθήνα είχε αρχίσει ήδη από το 1922 και τον ερχομό προσφύγων οι οποίοι είχαν τεράστιες στεγαστικές ανάγκες. Η έλευση των προσφύγων προκάλεσε την πρώτη προαστιοποίηση στην περιοχή της Αττικής, αφού όλοι οι προσφυγικοί συνοικισμοί δημιουργήθηκαν στα προάστια του κέντρου της Αθήνας και του Πειραιά.

Εκείνη την εποχή έγιναν και τα πρώτα βήματα εκ μέρους του κράτους για οργανωμένη δόμηση καθώς και η σύσταση οργανισμών που θα επιλαμβάνονταν τέτοιων προβλημάτων.

Ωστόσο οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν στους τομείς χωροταξία - πολεοδομίας - οικισμών - περιβάλλοντος κρίνονται ανεπαρκείς για να αντιμετωπίσουν ριζικά τα προβλήματα του μεγαλύτερου αστικού κέντρου της χώρας.

Μέχρι και την απογραφή του 1981 δεν μπορούσε κανείς να μιλά για τάση προαστιοποίησης στην Αττική, διότι ο πληθυσμός του αστικού πυρήνα του Νομού Αττικής, ο Δήμος Αθηναίων σημείωνε αύξηση του πληθυσμού του, έστω και με φθίνοντα ρυθμό. Από το 1981 όμως και μετά ο Δήμος της Αθήνας αρχίζει για πρώτη φορά να χάνει πληθυσμό, προδίδοντας με αυτόν τον τρόπο την απαρχή μιας νέας περιόδου για την πληθυσμιακή και οικιστική εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας.

Η προαστιοποίηση στο πλαίσιο της θεωρίας του αστικού κύκλου που ανέπτυξε ο Kawashima και εφάρμοσαν στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών οι Ρόντος Κ. και Παπαδασκαλόπουλος Α. έχει ήδη αρχίσει.

Σ' αυτήν την φάση έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται προάστια ακόμα πιο απομακρυσμένα από το κέντρο της Αθήνας και τα κυρίως βρίσκονται πάνω

στις κύριες οδικές αρτηρίες της Πρωτεύουσας (Κηφισίας, Μεσογείων, Ποσειδώνος, Βουλιαγμένης).

Παράλληλα η οικοδομική δραστηριότητα επεκτείνεται και αυτή προς τα προάστια για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του μετακινούμενου πληθυσμού σε στέγη αλλά και εμπορική χρήση). Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και από το ποσοστό μεταβολής των κατοικιών μεταξύ 1981 και 1991, αλλά και από τις άδειες που εγκρίθηκαν για νέες οικοδομές και κατοικίες εκείνη την περίοδο.

Οι βασικότερες συγκεντρώσεις πληθυσμού παρατηρούνται στα Βόρεια προάστια της Αθήνας, όπου εγκαταστάθηκαν κυρίως κάτοικοι μεσαίου και ανώτερου εισοδηματικού επιπέδου, κατά κύριο λόγο πάνω στον Άξονα της λεωφόρου Κηφισίας. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται και στην παρούσα μελέτη, αφού πολλές άδειες για νέες κατοικίες εκδόθηκαν σε Δήμους της βορειοανατολικής Αττικής το μεγαλύτερο ποσοστό από τις οποίες ήταν για κατοικίες με πάνω από 3 δωμάτια.

Σημαντική επίσης συγκέντρωση πληθυσμού και οικοδομικής δραστηριότητας την περίοδο 1981-91 παρατηρείται κι στα Νότια προάστια, και κυρίως στους Δήμους Γλυφάδας, Βούλας, Βουλιαγμένης, Βάρης, Βάρκιζας.

Επίσης έχουν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται περιοχές του Υπολοίπου Αττικής κυρίως με την μορφή δεύτερης και παραθεριστικής κατοικίας, όπως το Πικέρμι, η Λούτσα, νότια η περιοχή της Παλαιάς Φωκαίας, της Αναβύσσου και άλλες περιοχές μέχρι το Σούνιο.

Την ίδια περίοδο σημειώνεται και έντονη ανάπτυξη πληθυσμού και οικοδομικής δραστηριότητας, κυρίως για πρώτη κατοικία, και σε περιοχές της Δυτικής Αττικής όπως οι Δήμοι Φυλής, Ζεφυρίου, Αχαρνών, Νέων Λιοσίων, Άνω Λιοσίων, Περιστερίου, Πετρουπόλεως. Οι περιοχές αυτές βέβαια είχαν ήδη αναπτυχθεί μετά το 1960 ως μερικά από τα κύρια σημεία εγκατάστασης των εσωτερικών μεταναστών της επαρχίας αλλά και των λαϊκών στρωμάτων της πρωτεύουσας. Τον ίδιο ρόλο διατήρησαν και την περίοδο μετά το 1981, ο οποίος σε συνδυασμό με την αναλογικά χαμηλότερη αξία της γης σε σχέση με περιοχές γειτνιάζουσες του Κέντρου

της Αθήνας, έδωσε μια ώθηση τόσο στην πληθυσμιακή εξέλιξη αυτών των περιοχών, όσο και στην ενθάρρυνση της οικοδομικής δραστηριότητας, παρά το γεγονός ότι την δεκαετία 1981-91 υπήρξε ύφεση στον τομέα της οικοδομής και των κατασκευών.

Ανάλογη είναι και η κατάσταση που επικρατεί σε Δήμους του Πειραιά που όμως δεν είναι κεντρικοί, όπως η Νίκαια , ο Δ. Αγ. Ιωάννη Ρέντη κ.τ.λ.

Την ίδια περίοδο παρουσιάζονται ενισχυτικές τάσεις και σε κάποιες περιοχές

του κέντρου, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που μιλάμε για την κατασκευή νέων οικοδομών χωρίς να καθορίζεται επακριβώς η χρήση τους. Η μελέτη των στατιστικών στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε. των αδειών για νέες οικοδομές και νέες κατοικίες, έδειξε ότι ενώ ο Δήμος της Αθήνας και του Πειραιά- όπως και Δήμοι περιμετρικοί αυτών, παρουσιάζουν αυξημένη οικοδομική δραστηριότητα την περίοδο 1981-91, αυτή δεν οφείλεται στις άδειες που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες, αλλά προφανώς σε άδειες κτιρίων που προορίζονται για εμπορική χρήση.

Φαίνεται επομένως ότι η διαδικασία της προαστιοποίησης της Αθήνας έχει ξεκινήσει. Ωστόσο θα πρέπει να πούμε ότι εκφράζονται διάφορες αντιρρήσεις για τον αν και κατά πόσο η προαστιοποίηση στην Αθήνα έγινε πραγματικότητα στην περίοδο 1981 ή όχι. Μάλιστα μελέτες όπως εκείνη του Εμμανουήλ Δ. για την προαστιοποίηση στην Αττική υποστηρίζουν ότι ουσιαστικά δεν υπήρξε προαστιοποίηση στην Αττική, αφού το μέρος εκείνο του Υπολοίπου Αττικής που θεωρείται ότι αποτελεί τα κύρια προάστια και αποτελείται από Δήμους των Μεσογείων, (που όμως είναι πιο κοντά στο Πολεοδομικό συγκρότημα της Πρωτεύουσας), δεν αποτελούν πληθυσμιακά παρά μόνο το 1% του συνόλου της μητροπολιτικής περιοχής των Αθηνών. Με άλλα λόγια υποστηρίζεται ότι το μέγεθος τη εν λόγω ενότητας προαστίων δεν έχει παρά ελάχιστη βαρύτητα στο οικιστικό πλέγμα της Αττικής.

Η άποψη αυτή στηρίζεται κυρίως στην μελέτη των πυκνοτήτων πληθυσμού καθώς και των συντελεστών δόμησης στην Αττική.

Όμως η συγκεκριμένη προσέγγιση αντικρούεται εμμέσως από την μελέτη του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ι.Π.Α), η οποία έγινε για τις αναπτυξιακές προοπτικές και τον χωροταξικό σχεδιασμό στην πεδιάδα των Μεσογείων 1995-2020). Η μελέτη αυτή προβλέπει ότι εξαιτίας κυρίως της κατασκευής του νέου Αεροδρομίου Ελευθέριος Βενιζέλος στην περιοχή των Σπάτων, και των δραστηριοτήτων και υπηρεσιών που είναι σε άμεση ή έμμεση συνέργια με ένα τόσο μεγάλο έργο, ολόκληρη η περιοχή των Μεσογείων πρόκειται να αναπτυχθεί με πολύ έντονους ρυθμούς μέχρι το 2025. Μάλιστα προβλέπεται πληθυσμός για την περιοχή των Μεσογείων της τάξεως των 142.000 κατοίκων, ενώ αυτός ο αριθμός προβλέπεται να διπλασιαστεί περίπου και να φτάσει στις 250.000 περίπου κατοίκους το 2005 και παραπέρα να αυξηθεί ακόμα, έστω και με φθίνοντα ρυθμό μέχρι τις 310.000 περίπου κατοίκους το 2020.

Η συγκεκριμένη μελέτη ουσιαστικά έρχεται να διαμορφώσει ένα νέο τοπίο στην πληθυσμιακή και οικιστική εξέλιξη της Αττικής. Η ανάπτυξη της πεδιάδας των Μεσογείων πρόκειται να αποτελέσει ένα νέο κύριο πόλο ανάπτυξης στην ευρύτερη μητροπολιτική περιφέρεια της Αθήνας.

Η τάση ανάπτυξης της συγκεκριμένης περιοχής καταγράφηκε και στη παρούσα μελέτη με την μορφή της αυξημένης οικοδομικής δραστηριότητας μέσω της αύξησης, τα τελευταία χρόνια, των αδειών που εκδόθηκαν στην περιοχή των Μεσογείων για νέες οικοδομές. Οι δύο κύριοι άξονες ανάπτυξης της οικοδομικής δραστηριότητας είναι ο άξονας Παλλήνη – Πικέρμι – Ραφήνα και ο άξονας Γέρακας – Παιανία – Κορωπί.

Η δραστηριότητα των Δήμων αυτών έχει ήδη αρχίσει να ξεχωρίζει από άλλους Δήμους της αντίστοιχης ενότητας γεγονός, που υποδεικνύει τον πιθανό κυρίαρχο πόλο ανάπτυξης που θα αποτελέσουν αυτοί οι Δήμοι στο πλαίσιο της γενικότερης ανάπτυξης που σημειώνεται στο Υπόλοιπο της Αττικής, ιδιαίτερα τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Η πληθυσμιακή ενίσχυση αυτής της περιοχής εκτός από το γεγονός ότι θα αποτελέσει νέο σημείο αναφοράς εντός του οικιστικού πλέγματος της Αττικής, είναι δυνατόν να λειτουργήσει και ως αποσυμφορητής του κέντρου και των παραδοσιακών κεντρικών προαστίων της Αθήνας. Ίσως τελικά γίνει δυνατή η προαστιοποίηση στην Αττική με την έννοια της ανάπτυξης νέων

περιοχών και οικισμών με χαμηλό συντελεστή δόμησης, περισσότερα ελεύθερα προς οικοδόμηση οικόπεδα, περιβάλλον για καλύτερο πολεοδομικό σχεδιασμό, περισσότερους ελεύθερους χώρους για τον άνθρωπο και την καλύτερη ποιότητα ζωής του.

Επομένως μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η προαστιοποίηση σύμφωνα με την θεωρία του περιφερειακού κύκλου στην Αττική είναι όχι μόνο εφικτή, αλλά και έχει ήδη ωριμάσει αρκετά ως στάδιο. Ο πληθυσμός και η οικοδομική δραστηριότητα μετακινούνται από το Π.Σ.Π. (Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας), προς το Υπόλοιπο Αττικής.

Αν και μέχρι τώρα αυτή η τάση δεν είναι αρκετά ισχυρή στα επόμενα χρόνια πρόκειται να ενισχυθεί και να διαμορφώσει ένα νέο περιβάλλον στο ζωντανό αστικό χώρο της Αθήνας.

Η προαστιοποίηση με την έννοια της αποκέντρωσης, όπως την είχε ήδη προσεγγίσει το γραφείο Δοξιάδη πολλές δεκαετίες πριν στις αρχές του 60', είναι απαραίτητη σε μια μητρόπολη όπως η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας. Μια τέτοια κινητικότητα πληθυσμού και δραστηριοτήτων θα μπορούσε να δώσει αέρα, να απαξιώσει τις τιμές της γης, και μέσα από αναπλάσεις και διάφορες σημειακές παρεμβάσεις, να ξαναδώσει μια νέα μορφή, πιο ανθρώπινη και λειτουργική στο κέντρο της Αθήνας.

Εκείνο όμως που είναι απαραίτητο να γίνει είναι η συνεχής παρακολούθηση και διαχείριση του φαινομένου του αστικού κύκλου και των επιπτώσεών του, τόσο από την επιστημονική κοινότητα, μέσω της παροχής πολύτιμων συμβουλών, αλλά και φυσικά μέσω των φορέων του κράτους που σχετίζονται με θέματα πολεοδομικά, χωροταξικά, περιβάλλοντος κ.τ.λ. Το τελευταίο είναι απαραίτητο να γίνει στην περίπτωση της Αττικής διότι δεν είναι λογικό να επιθυμείται η διάχυση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων προς την περιφέρεια της Αττικής ή γειτονικών νομών, χωρίς προηγουμένως να έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο υποδομών και εξυπηρετήσεων τέτοιο που να εξυπηρετεί τον παραπάνω σκοπό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Berg L., Drewett R., Klaasen L., Rossi A., Vijverberg C., 1982 : *A Study of Urban Growth and Decline*, Urban Europe, V I, Pergamon Press.

Boddy, M., Lovering, J., Basset, K.,: *Sunbelt city ?*, Clarendon Press, Oxford,1986

Cheshire, P.C, Hay D.C. : *Urban problems in Western Europe, an economic analysis*, Unwin Hyman, London,1989

Engels F. : *The condition of the working class in England in 1899*, Mc Millian, London,1962

Fujita, M. : *Urban Economic Theory*, Cambridge University Press, Cambridge,1989

Jakson K.T. : *Crabgrass Frontier, the suburbanization of the United States*, Oxford University Press, Oxford,1985

Kawashima T., : *Is Disurbanization foreseeable in Japan?- Acomparison between US and Japanese urbanization procesees στο Spatial Cycles*, Gower Publishing, England,1987.

Klaasen L., Van Den Berg L., : *The contagiousness of urban decline*, στο *Spatial Cycles*, Gower Publishing, 1987, England.

Klaasen L.H., Molle, W.T.M., Paelinck, J.H.P: *Dynamics of Urban Development*, Gower, Aldershot. (ed.), 1981

Labbe, R. : *Measure et analyse des economies d' Agglomeration*, Revue d' Economie Regionale et Urbaine, no 4,1980

Lever, W., Moore, C. : *The city in transition*, Clarendon Press, Oxford,1986

Lewer W., : *Reurbanization- The policy implications*, Urban Studies, 1993,vol. 30.

Marx K., : *Capital vol 1-3*, International Publishers, New York (και η Ελληνική έκδοση), 1967

Mills, E.S. : *Handbook of Regional and Urban Economics*, vol. II, Urban Economics, North-Holland, Amsterdam,(ed), 1987

Nijkamp, P. : *Handbook of Regional and Urban Economics*, vol. II, Urban Economics, North-Holland, Amsterdam,(ed), 1986

Renaud B., 1981: *National Urbanization Policy in Developing Countries*, A World Bank Publication, Oxford University Press, σελ. 35

Richardson H., 1980 : *Polarisation Reversal in Developing Countries*, Regional Science Association Papers, V 45.

Vickerman, R. W. : *Urban Economies*, Philip Allan, Oxford,1984

W. Smith : *Έρευνα και μελέτη κυκλοφορίας Λεκανοπεδίου Αθηνών*, Υ.Δ.Ε, 1963

W. Smith : *Μελέτη κυκλοφορίας και μεταφορών Αθηνών-Αττικής*, Υ.Δ.Ε, 1963

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρικοπούλου ε., Δημητριάδη Β., Καυκαλά Γ., Παπαδοπούλου Π.,
Λαγόπουλου Α. 1978 3^η φάση : *Διερεύνηση του δικτύου αστικών οικισμών
στην Ελλάδα*, ΤΕΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ 51-52.

Αραβαντινός Α., : *Πολεοδομικός σχεδιασμός, για μια βιώσιμη ανάπτυξη του
αστικού χώρου*, Εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα, 1997, σελ. 112

Γετίμης Π., : *Οικιστική πολιτική στην Ελλάδα, τα όρια της μεταρρύθμισης*, Β'
έκδοση, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1989 σελ.133-.

Γετίμης Π., : *Αστική Ανάπτυξη και Πολιτική στο Αστική και Περιφερειακή
Ανάπτυξη*, θεωρία, ανάλυση, πρακτική, εκδόσεις Θεμέλιο, 1994

Δοξιάδη Κ., : *Οικιστική πολιτική για την ανοικοδόμηση της χώρας με ένα
εικοσάχρονο σχέδιο*, σειρά εκδόσεων Υπουργείου ανοικοδομήσεως, Αθήναι
1947, σελ. 30-32.

Εμμανουήλ Δ. : *Αστική ανάπτυξη, αγορά κατοικίας και προαστιοποίηση :*

Εμμανουήλ Δ., Στρουσοπούλου Ε., : *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο τομέας
κατοικίας στην Ελλάδα*, ΔΕΠΟΣ, Αθήν, 1994.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή : *Ευρώπη 2000+*. Συνεργασία για την χωροταξία στην
Ευρώπη., Λουξεμβούργο, 1995

Ευρωπαϊκή Επιτροπή : *Ευρώπη 2000*, Λουξεμβούργο 1990

Ευρωπαϊκή Επιτροπή : *Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον*, Βρυξέλλες,
1990

Δεμαθάς Ζ. και Τσιλένης Σ. : *Προβλέψεις πληθυσμού και απασχόλησης στα πρόσφατα σχέδια της Αθήνας*, Σύγχρονα Θέματα, περ. β, χρ. 4^{ος}, 1986, σελ. 19-28.

↳ Θεοδωρή-Μαρκογιαννάκη Ε, Καββαδία Π., Κατοχιανού Δ., ΚΕΠΕ 1986 :
Βασικά στοιχεία κατά νομό και περιφέρεια, Θέματα Προγραμματισμού.

ΙΠΑ : *Οικονομική Ανάπτυξη και Χωροταξικός Σχεδιασμός Πεδιάδας Μεσογείων 1995-2020, 2^η φάση – Αναπτυξιακές προοπτικές χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός – εναλλακτικές προτάσεις*, Απρίλιος 1996

ΚΕΠΕ, 1976 : *Χωροταξική πολιτική, Έκθεση Ομάδας Εργασίας Προγράμματος Αναπτύξεως*

ΚΕΠΕ, 1980 : *Χωροταξική Κατανομή της Βιομηχανίας, 1963, 1973, 1978*,
Έκθεση Προγράμματος Αναπτύξεως 1981-85

Κομνηνός Ν. : *Η θεωρία της αστικότητας, εκδόσεις Σύγχρονα θέματα*, 1986

Κόνσολας Ν. : *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, 1983

Κότιος Α., : *Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αστικό χώρο, στο Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος, 1999.

Λουκάκης Π., : *Πολεοδομικά προβλήματα της πρωτεύουσας και πολεοδομικές παρεμβάσεις μετά το 1948*, Συνέδριο, η Αθήνα στον 20ο αιώνα, Υπουργείο Πολιτισμού-Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Αθήνας, Αθήνα, 1988.

Λουκάκης Π., 1997 : *Η σύγχρονη Ελληνική πόλη, Τάσεις μεταλλαγών στην χωρική διάχυση της αστικοποίησης*, Περιοδικό Αρχαιολογία και Τέχνες.

Μαρμαράς Ε., : *Πολεοδομία και Αρχιτεκτονική*, Η Καθημερινή, 2/11/1999

Οικονόμου Δ., Πετράκος Γ. : «Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων»,
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας- GUTENBERG, ΒΟΛΟΣ, 1999.

Παπαδασκαλόπουλος Α., Ρόντος Κ. : *Η προσέγγιση του περιφερειακού κύκλου* : Η περίπτωση της Μητροπολιτικής Περιοχής της Αθήνας, Ο Στατιστικός (Επιστημονική Επιθεώρηση του Συλλόγου Πτυχιούχων Στατιστικών Υπαλλήλων της Ε.Σ.Υ.Ε.), 1994, σελ. 8.

Παπαδασκαλόπουλος Α., Κόνσολας Ν., Πλασκοβίτης Η., Χριστοφάκης Μ. : *Η περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική στην Ελλάδα*, Ι.Π.Α, σελ. 93.

Ρέππας Δ. : *Οικονομική ανάπτυξη, θεωρίες και στρατηγικές*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1989

Σιδηρόπουλος Η. : *Οικονομική των Αστικών κέντρων*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις 1985

Τσέτης Σ. : *Προς μια Ευρωπαϊκή Χωροταξική πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1996

Τσουλουβής Λ., Χατζημιχάλης Κ. : *Χωροταξία και Περιφερειακή Ανάπτυξη*, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1998

↳ ΥΠΕΧΩΔΕ : *HABITAT II, Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα*, ΔΕΠΟΣ, Αθήνα, 1996

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.1.2

**Μεταβολές του συνόλου κανονικών κατοικιών μεταξύ 1981
Και 1991**

πίνακας 1 : Μεταβολή συνόλου κανονικών κατοικιών 1981-1991 στην περιφέρεια Αττικής

ΔΗΜΟΣ	Σύνολο κανονικών κατοικιών]	Σύνολο κανονικών κατοικιών]	Μεταβολή συνόλου καν.κατ.
	1981	1991	1981-91
Περιφ.Πρωτευούσης	1205980	1329542	10%
Υπ. Αττικής	205710	267.254	30%
Δ. Αθηναίων	391310	387799	-1%
Δ.Πειραιώς	75240	78972	5%

Πίνακας 2

Αύξουσα και Φθίνουσα κατάταξη της μεταβολής του συνόλου των κατοικιών ανά δήμο την περίοδο 1981-91

Αξουσα κατάταξη	Μεταβολή συνόλου καν.κατ.
Δραπετσώνας	-2%
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	-1%
Αθηναίων	-1%
Ψυχικού	0%
Δάφνης	0%
Ταύρου	1%
Νικαίας	2%
Κερατσινίου	3%
Νέου Ψυχικού	3%
Αιγάλεω	5%
Νέας Χαλκηδόνας	5%
Πειραιώς	5%
Καισαριανής	5%
Αγίας Βαρβάρας	6%
Καλλιθέας	6%
Υμηττού	7%
Περιστερίου	7%
Νέας Φιλαδέλφειας	7%
Ζωγράφου	8%
Μοσχάτου	9%
Ερυθρών	9%
Βύρωνος	10%
Κορυδαλλού	10%
Νέας Ιωνίας	11%
Χολαργού	12%
Νέας Σμύρνης	13%
Ελευσίνος	13%
Αγίων Αναργύρων	15%
Λαυρεωτικής	15%
Βουλιαγμένης	17%
Χαϊδαρίου	18%
Νέων Λιοσίων	19%
Παλαιού Φαλήρου	20%
Γαλασίου	20%
Ηλιουπόλεως	20%
Άνω Λιοσίων	21%
Φιλοθέης	21%
Ηρακλείου	22%
Κηφισιάς	23%
Αγίου Δημητρίου	24%
Αλίμου	24%

Φθίνουσα κατάταξη	Μεταβολή συνόλου καν.κατ.
Κερατέας	123%
Παλλήνης	87%
Βριλησσιών	87%
Ζεφυρίου	74%
Φυλής	65%
Κρωπίας	63%
Εκάλης	61%
Αγίου Στεφάνου	59%
Μελισσίων	58%
Πεύκης	57%
Πετρουπόλεως	53%
Καλυβίων Θορικο	52%
Αχαρνών	51%
Σπάτων-Λούτσας	51%
Βούλας	49%
Μαραθώνος	46%
Λυκοβρύσεως	45%
Νέας Πεντέλης	40%
Αυλώνας	39%
Παιανίας	38%
Πεντέλης	38%
Ραφήνας	35%
Βάρης	35%
Αγίας Παρασκευής	34%
Μάνδρας	34%
Αμαρουσίου	32%
Καματερού	32%
Μαρκοπούλου Μει	32%
Γλυφάδας	32%
Γέρακα	32%
Γλυκών Νερών	31%
Ασπροπύργου	30%
Αρτέμιδος	30%
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	30%
Νέας Ερυθραίας	29%
Αργυρουπόλεως	28%
Χαλανδρίου	28%
Παπάγου	27%
Ελληνικού	27%
Μεταμορφώσεως	26%
Μεγαρέων	25%

Νέας Μάκρης	24%
Μεγαρέων	25%
Μεταμορφώσεως	26%
Ελληνικού	27%
Παπάγου	27%
Χαλανδρίου	28%
Αργυρουπόλεως	28%
Νέας Ερυθραίας	29%
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	30%
Αρτέμιδος	30%
Ασπροπύργου	30%
Γλυκών Νερών	31%
Γέρακα	32%
Γλυφάδας	32%
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	32%
Καματερού	32%
Αμαρουσίου	32%
Μάνδρας	34%
Αγίας Παρασκευής	34%
Βάρης	35%
Ραφήνας	35%
Πεντέλης	38%
Παιανίας	38%
Αυλώνας	39%
Νέας Πεντέλης	40%
Λυκοβρύσεως	45%
Μαραθώνος	46%
Βούλας	49%
Σπάτων-Λούτσας	51%
Αχαρνών	51%
Καλυβίων Θορικού	52%
Πετρουπόλεως	53%
Πεύκης	57%
Μελισσίων	58%
Αγίου Στεφάνου	59%
Εκάλης	61%
Κρωπίας	63%
Φυλής	65%
Ζεφυρίου	74%
Βριλησίων	87%
Παλλήνης	87%
Νέας Περάμου	88%
Κερατέας	123%

Νέας Μάκρης	24%
Αλίμου	24%
Αγίου Δημητρίου	24%
Κηφισιάς	23%
Ηρακλείου	22%
Φιλοθέης	21%
Άνω Λιοσίων	21%
Ηλιουπόλεως	20%
Γαλατσίου	20%
Παλαιού Φαλήρου	20%
Νέων Λιοσίων	19%
Χαϊδαρίου	18%
Βουλιαγμένης	17%
Λαυρεωτικής	15%
Αγίων Αναργύρων	15%
Ελευσίνος	13%
Νέας Σμύρνης	13%
Χολαργού	12%
Νέας Ιωνίας	11%
Κορυδαλλού	10%
Βύρωνος	10%
Ερυθρών	9%
Μοσχάτου	9%
Ζωγράφου	8%
Νέας Φιλαδέλφειας	7%
Περιστερίου	7%
Υμηττού	7%
Καλλιθέας	6%
Αγίας Βαρβάρας	6%
Καισαριανής	5%
Πειραιώς	5%
Νέας Χαλκηδόνας	5%
Αιγάλεω	5%
Νέου Ψυχικού	3%
Κερατσινίου	3%
Νικαίας	2%
Ταύρου	1%
Δάφνης	0%
Ψυχικού	0%
Αθηναίων	-1%
Αγίου Ιωάννου Ρέ	-1%
Περάματος	-2%
Δραπετσώνας	-2%

Πίνακας 3

Κατηγοριοποίηση των Δήμων του Ν. Αττικής ανάλογα με το ποσοστό μεταβολής των κανονικών κατοικιών τους μεταξύ 1981 και 1991

0%<μεταβ.<20%	20%<μεταβ.<40%	40%<μεταβ.<60	60%<μεταβ.<80%	80%<μεταβ.<100%
0. Περιφ. Πρωτευούσης	*	*	*	*
Επαρχία Αττικής	*	*	*	*
Αγίας Βαρβάρας	*	*	*	*
	Αγίας Παρασκευής	*	*	*
	Αγίου Δημητρίου	*	*	*
Αγίων Αναργύρων	*	*	*	*
*	*	*	*	*
Αιγάλεω	*	*	*	*
	Αλίμου	*	*	*
	Αμαρουσίου	*	*	*
	Αργυρουπόλεως	*	*	*
	Βάρης	*	*	*
	Βούλας	*	*	*
Βουλιαγμένης	*	*	*	*
				Βριλησίων
Βύρωνος	*	*	*	*
Γαλατσίου	*	*	*	*
	Γέρακα	*	*	*
	Γλυφάδας	*	*	*
Δάφνης	*	*	*	*
	Ελληνικού	*	*	*
Ζωγράφου	*	*	*	*
Ηλιουπόλεως	*	*	*	*
	Ηρακλείου	*	*	*
Καισαριανής	*	*	*	*
Καλλιθέας	*	*	*	*
	Καματερού	*	*	*
	Κηφισιάς	*	*	*
	Μελισσίων	*	*	*
	Μεταμορφώσεως	*	*	*
Μοσχάτου	*	*	*	*
	Νέας Ερυθραίας	*	*	*
Νέας Ιωνίας	*	*	*	*
Νέας Σμύρνης	*	*	*	*
Νέας Φιλαδέλφειας	*	*	*	*
Νέας Χαλκηδόνας	*	*	*	*
Νέου Ψυχικού	*	*	*	*
Νέων Λιοσίων	*	*	*	*
Παλαιού Φαλήρου	*	*	*	*
	Παπάγου	*	*	*
Περιστερίου	*	*	*	*
	Πετρουπόλεως	*	*	*
	Πεύκης	*	*	*
Ταύρου	*	*	*	*
Υμηττού	*	*	*	*
	Φιλοθέης	*	*	*
Χαϊδαρίου	*	*	*	*
	Χαλανδρίου	*	*	*
Χολαργού	*	*	*	*
Ψυχικού	*	*	*	*
			Εκάλης	*
		Λυκοβρύσεως	*	*

0%<μεταβ.<20%	20%<μεταβ.<40%	40%<μεταβ.<60	60%<μεταβ.<80%	80%<μεταβ.<100%
	Νέας Πεντέλης	*	*	*
	Πεντέλης	*	*	*
επαρχεία Πειραιώς	*	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
Κερατσινίου	*	*	*	*
Κορυδαλλού	*	*	*	*
Νικαίας	*	*	*	*
Πειραιώς	*	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	*	*	*
ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗ	*	*	*
*	*	*	*	*
	Άνω Λιοσίων	*	*	*
		Αχαρνών	*	*
			Κρωπίας	*
	Νέας Μάκρης	*	*	*
	Αυλώνας	*	*	*
			Ζεφυρίου	*
				Κερατέας
Λαυρεωτικής	*	*	*	*
		Μαραθώνος	*	*
	Μαρκοπούλου Μεσοί	*	*	*
	Παιανίας	*	*	*
				Παλλήνης
		Σπάτων-Λούτσα	*	*
			Φυλής	*
		Αγίου Στεφάνου	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
	Αρτέμιδος	*	*	*
	Γλυκών Νερών	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
*	*	*	*	*
		Καλυβίων Θορικ	*	*
*	*	*	*	*
	Ραφήνας	*	*	*
	Ασπροπύργου	*	*	*
	*	*	*	*
	Μάνδρας	*	*	*
	Μεγαρέων	*	*	*
	*	*	*	*
*	*	*	*	*
				Νέας Περάμου

0/1

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.1.3

**Ποσοστό των κανονικών κατοικιών που διαθέτουν 5 και άνω
δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών τα έτη
1981 και 1991.**

Πίνακας 1

Κανονικές κατοικίες με 5 & άνω δωμάτια και μεταβολές μεταξύ 1981-1991

	1981	1991	Μεταβολή
Περιφ.Αττικής	71870	315.629	339%
Περιφ.Πρωτευούσης	62190	254977	310%
Υπ. Αττικής	9680	60.652	527%
Δ. Αθηναίων	20230	57849	186%
Δ. Πειραιώς	3150	12796	306%

Πίνακας 2

Αύξουσα-Φθίνουσα κατάταξη των Δήμων του Ν. Αττικής ανάλογα με το ποσοστό των κατοικιών με 5 & άνω δωμάτια στο σύνολο των κανονικών κατοικιών το 1981

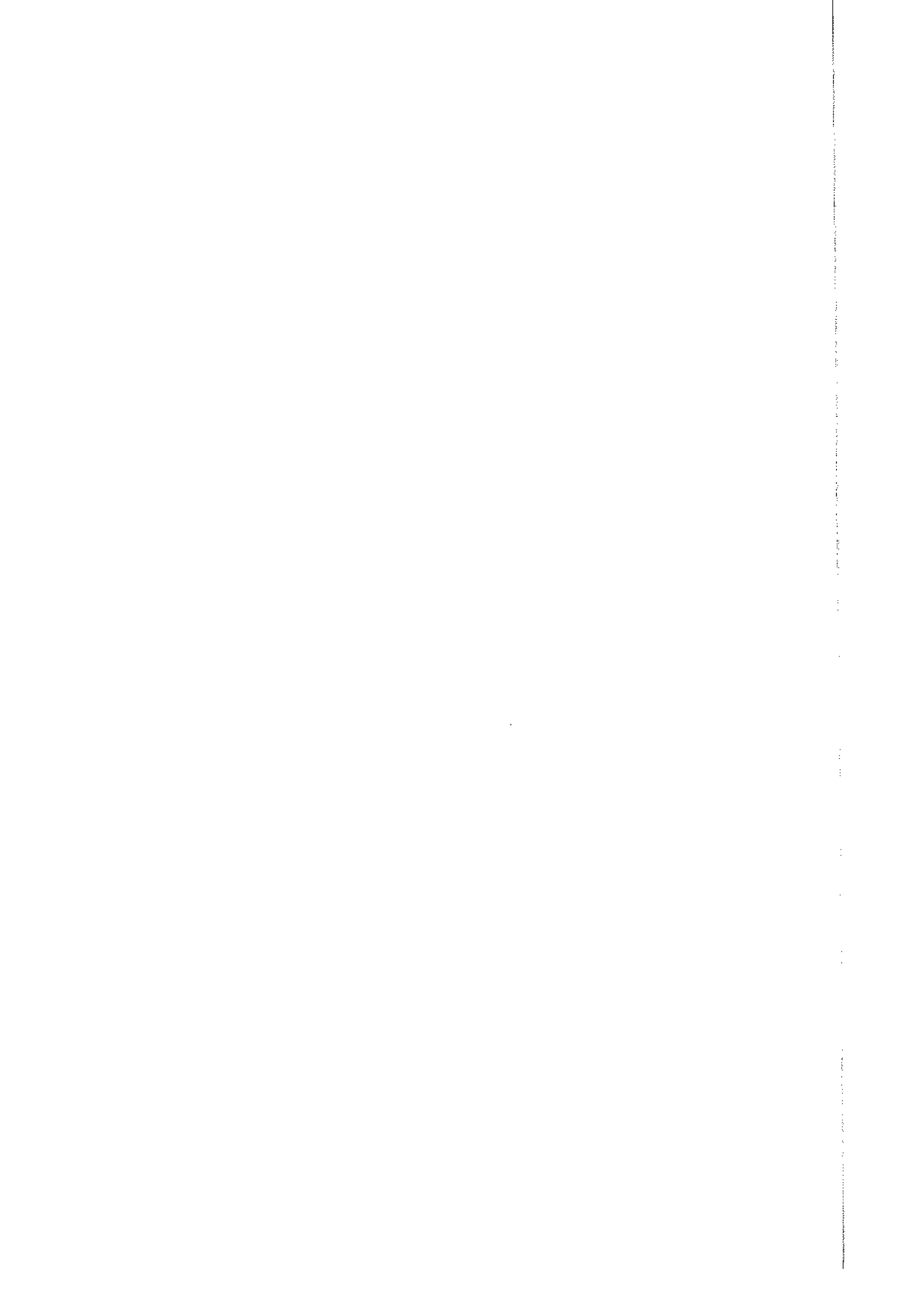
Δήμοι	1981	Δήμοι	1981
Φυλής	0,0%	Εκάλης	55,9%
Αυλώνος	0,3%	Φιλοθέης	43,7%
Καματερού	0,6%	Ψυχικού	38,0%
Ταύρου	0,7%	Παπάγου	36,6%
Δραπετσώνας	0,8%	Βούλας	21,8%
Αρτέμιδος	1,0%	Κηφισιάς	19,5%
Αγίας Βαρβάρας	1,2%	Νέου Ψυχικού	15,4%
Γλυκών Νερών	1,5%	Παιανίας	14,8%
Ερυθρών	1,6%	Νέας Ερυθραίας	13,5%
Αιγάλεω	1,7%	Πεντέλης	12,4%
Αγίων Αναργύρων	1,7%	Αγίας Παρασκευής	12,2%
Νικαίας	1,7%	Πεύκης	11,5%
Νέων Λιοσίων	1,8%	Χαλανδρίου	11,4%
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	1,8%	Χολαργού	11,2%
Καισαριανής	1,8%	Βριλησσιών	10,7%
Νέας Φιλαδελφείας	1,8%	Αμαρουσίου	10,6%
Γαλατσίου	1,8%	Παλαιού Φαλήρου	10,1%
Περιστερίου	1,9%	Σπάτων-Λούτσας	10,0%
Δάφνης	2,1%	Νέας Σμύρνης	8,4%
Μεταμορφώσεως	2,1%	Νέας Πεντέλης	8,3%
Κερατσινίου	2,1%	Γλυφάδας	8,3%
Μάνδρας	2,2%	Μελισσίων	8,2%
Άνω Λιοσίων	2,3%	Αλίμου	8,1%
Βουλιαγμένης	2,4%	Μεγαρέων	7,4%
Αργυρουπόλεως	2,5%	Κερατέας	7,3%
Περάματος	2,6%	Κρωπίας	7,3%
Ζωγράφου	2,6%	Λαυρεωτικής	5,8%
Νέας Ιωνίας	2,6%	Παλλήνης	5,6%
Αγίου Δημητρίου	2,7%	Αγίου Στεφάνου	5,6%
Κορυδαλλού	2,8%	Επαρχεία Αττικής	5,5%
επαρχεία Πειραιώς	3,0%	Λυκοβρύσεως	5,3%
Καλλιθέας	3,0%	Αθηναίων	5,2%
Αχαρνών	3,0%	Ο. Περιφ.Πρωτευούση	5,2%
Πετρουπόλεως	3,0%	Μαρκοπούλου Μεσογί	5,0%
Χαϊδαρίου	3,1%	Νέας Μάκρης	4,9%
Ζεφυρίου	3,1%	ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	4,7%
Νέας Περάμου	3,2%	Άσπροπύργου	4,7%
Βύρωνος	3,4%	ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	4,6%
Βάρης	3,4%	Ελληνικού	4,5%

Μοσχάτου	3,6%	Καλυβίων Θορικού	4,3%
Γέρακα	3,7%	Ραφήνας	4,2%
Νέας Χαλκηδόνας	3,7%	Πειραιώς	4,2%
Ηλιουπόλεως	3,7%	Μαραθώνος	4,0%
Ελευσίνος	3,7%	Ηρακλείου	3,9%
Υμηττού	3,9%	Υμηττού	3,9%
Ηρακλείου	3,9%	Ελευσίνος	3,7%
Μαραθώνος	4,0%	Ηλιουπόλεως	3,7%
Πειραιώς	4,2%	Νέας Χαλκηδόνας	3,7%
Ραφήνας	4,2%	Γέρακα	3,7%
Καλυβίων Θορικού	4,3%	Μοσχάτου	3,6%
Ελληνικού	4,5%	Βάρης	3,4%
ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	4,6%	Βύρωνος	3,4%
Ασπροπύργου	4,7%	Νέας Περάμου	3,2%
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	4,7%	Ζεφυρίου	3,1%
Νέας Μάκρης	4,9%	Χαϊδαρίου	3,1%
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	5,0%	Πετρουπόλεως	3,0%
Ο. Περιφ. Πρωτευούσης	5,2%	Αχαρνών	3,0%
Αθηναίων	5,2%	Καλλιθέας	3,0%
Λυκοβρύσεως	5,3%	επαρχία Πειραιώς	3,0%
Επαρχία Αττικής	5,5%	Κορυδαλλού	2,8%
Αγίου Στεφάνου	5,6%	Αγίου Δημητρίου	2,7%
Παλλήνης	5,6%	Νέας Ιωνίας	2,6%
Λαυρεωτικής	5,8%	Ζωγράφου	2,6%
Κρωπίας	7,3%	Περάματος	2,6%
Κερατέας	7,3%	Αργυρουπόλεως	2,5%
Μεγαρέων	7,4%	Βουλιαγμένης	2,4%
Αλίμου	8,1%	Άνω Λιοσίων	2,3%
Μελισσίων	8,2%	Μάνδρας	2,2%
Γλυφάδας	8,3%	Κερατσινίου	2,1%
Νέας Πεντέλης	8,3%	Μεταμορφώσεως	2,1%
Νέας Σμύρνης	8,4%	Δάφνης	2,1%
Σπάτων-Λούτσας	10,0%	Περιστερίου	1,9%
Παλαιού Φαλήρου	10,1%	Γαλατσίου	1,8%
Αμαρουσίου	10,6%	Νέας Φιλαδελφείας	1,8%
Βριλησίων	10,7%	Καισαριανής	1,8%
Χολαργού	11,2%	Αγίου Ιωάννου Ρέντη	1,8%
Χαλανδρίου	11,4%	Νέων Λιοσίων	1,8%
Πεύκης	11,5%	Νικαίας	1,7%
Αγίας Παρασκευής	12,2%	Αγίων Αναργύρων	1,7%
Πεντέλης	12,4%	Αιγάλεω	1,7%
Νέας Ερυθραίας	13,5%	Ερυθρών	1,6%
Παιανίας	14,8%	Γλυκών Νερών	1,5%
Νέου Ψυχικού	15,4%	Αγίας Βαρβάρας	1,2%
Κηφισιάς	19,5%	Αρτέμιδος	1,0%
Βούλας	21,8%	Δραπετσώνας	0,8%
Παπάγου	36,6%	Ταύρου	0,7%
Ψυχικού	38,0%	Καματερού	0,6%
Φιλοθέης	43,7%	Αυλώνας	0,3%
Εκάλης	55,9%	Φυλής	0,0%

Πίνακας 3

Αύξουσα-Φθίνουσα κατάταξη των Δήμων του Ν. Αττικής ανάλογα με το ποσοστό

Δήμοι	1991	Δήμοι	1991
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	2,5%	Εκάλης	81,9%
Ταύρου	9,7%	Διονύσου	77,2%
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	9,8%	Θρακομακεδόνων	76,1%
Καισαριανής	10,6%	Φιλοθέης	74,0%
Αρτέμιδος	11,0%	Ψυχικού	70,0%
Καλλιθέας	12,1%	Γαπαύγου	64,7%
Νέων Παλατιών	12,4%	Δροσιάς	50,8%
Νικαίας	12,4%	Κηφισιάς	48,9%
Δραπετσώνας	12,4%	Πεντέλης	47,6%
Αιγάλεω	12,5%	Βριλησίων	47,5%
Νέας Ιωνίας	12,7%	Ανοιξέως	47,4%
Ζωγράφου	13,1%	Φυλής	44,9%
Περάματος	13,6%	Βούλας	44,8%
Γαλασίου	13,8%	Αγίου Στεφάνου	44,6%
Νέας Περάμου	14,0%	Νέας Ερυθραίας	43,1%
Νέας Φιλαδέλφειας	14,0%	Νέου Ψυχικού	39,0%
Βύρωνος	14,1%	Παιανίας	37,5%
Περιστερίου	14,4%	Αγίας Παρασκευής	36,5%
Αγίων Αναργύρων	14,5%	Μελισσίων	36,5%
Βάρης	14,6%	Γλυφάδας	36,1%
Αγίας Βαρβάρας	14,7%	Νέας Πεντέλης	34,4%
Αθηναίων	14,9%	Πεύκης	34,3%
επαρχεία Πειραιώς	15,0%	Αμαρουσίου	33,4%
Κερατσινίου	15,1%	Χολαργού	33,2%
Καματερού	15,4%	Χαλανδρίου	33,0%
Λαυρεωτικής	15,6%	Παλλήνης	32,2%
Ζεφυρίου	15,6%	Αναβύσσου	30,6%
Δάφνης	16,0%	Αλίμου	30,1%
Πειραιώς	16,2%	Ερυθρών	28,9%
Νέων Λιτσίων	16,5%	Σπάτων-Λούτσας	28,8%
Κορυδαλλού	16,7%	Παλαιού Φαλήρου	28,5%
Μεταμορφώσεως	16,8%	Κρωπίας	28,4%
Ραφίνας	17,0%	Λυκοβρύσεως	27,5%
Άνω Λιτσίων	17,1%	Ελληνικού	27,3%
Αγίου Δημητρίου	17,3%	Γλυκών Νερών	26,8%
Αργυρουπόλεως	17,9%	Μαραθώνος	25,8%
Χαϊδαρίου	18,0%	Νέας Σμύρνης	25,5%
Υμηττού	18,1%	Μεγαρέων	25,0%
Μοσχάτου	18,2%	Αυλώνος	24,9%
Αχαρνών	18,7%	Μαγούλας	24,6%
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	18,7%	Βουλιαγμένης	23,7%
Πετρουπόλεως	19,1%	Κερατέας	23,4%
Ο. Περιφ. Πρωτευούσης	19,2%	Αστροπύργου	23,4%
Νέας Χαλκηδόνας	19,7%	Γέρακα	22,9%
Επαρχεία Αττικής	19,9%	Μάνδρας	22,8%
Ελευσίνος	20,5%	ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	22,5%
Καλυβίων Θορικού	20,5%	Νέας Μάκρης	21,7%
Ηλιουπόλεως	20,7%	Ανθούσης	21,1%
Ηρακλείου	20,8%	Ηρακλείου	20,8%
Ανθούσης	21,1%	Ηλιουπόλεως	20,7%



Νέας Μάκρης	21,7%	Καλυβίων Θορικού	20,5%
ΕΠΑΡΧΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	22,5%	Ελευσίνος	20,5%
Μάνδρας	22,8%	Επαρχία Αττικής	19,9%
Γέρακα	22,9%	Νέας Χαλκηδόνας	19,7%
Ασπροπύργου	23,4%	0. Περιφ.Πρωτευούση	19,2%
Κερατέας	23,4%	Πετρουπόλεως	19,1%
Βουλιαγμένης	23,7%	Μαρκοπούλου Μεσογί	18,7%
Μαγούλας	24,6%	Αχαρνών	18,7%
Αυλώνος	24,9%	Μοσχάτου	18,2%
Μεγαρέων	25,0%	Υμηττού	18,1%
Νέας Σμύρνης	25,5%	Χαϊδαρίου	18,0%
Μαραθώνος	25,8%	Αργυρουπόλεως	17,9%
Γλυκών Νερών	26,8%	Αγίου Δημητρίου	17,3%
Ελληνικού	27,3%	Άνω Λιοσίων	17,1%
Λυκοβρύσεως	27,5%	Ραφήνας	17,0%
Κρωπίας	28,4%	Μεταμορφώσεως	16,8%
Παλαιού Φαλήρου	28,5%	Κορυδαλλού	16,7%
Σπάτων-Λούτσας	28,8%	Νέων Λιοσίων	16,5%
Ερυθρών	28,9%	Πειραιώς	16,2%
Αλίμου	30,1%	Δάφνης	16,0%
Αναβύσσου	30,6%	Ζεφυρίου	15,6%
Παλλήνης	32,2%	Λαυρεωτικής	15,6%
Χαλανδρίου	33,0%	Καματερού	15,4%
Χολαργού	33,2%	Κερατινίου	15,1%
Αμαρουσίου	33,4%	επαρχία Πειραιώς	15,0%
Πεύκης	34,3%	Αθηναίων	14,9%
Νέας Πεντέλης	34,4%	Αγίας Βαρβάρας	14,7%
Γλυφάδας	36,1%	Βάρης	14,6%
Μελισσίων	36,5%	Αγίων Αναργύρων	14,5%
Αγίας Παρασκευής	36,5%	Περιστερίου	14,4%
Παιανίας	37,5%	Βύρωνος	14,1%
Νέου Ψυχικού	39,0%	Νέας Φιλαδέλφειας	14,0%
Νέας Ερυθραίας	43,1%	Νέας Περάμου	14,0%
Αγίου Στεφάνου	44,6%	Γαλατσίου	13,8%
Βούλας	44,8%	Περάματος	13,6%
Φυλής	44,9%	Ζωγράφου	13,1%
Ανοιξέως	47,4%	Νέας Ιωνίας	12,7%
Βριλησίων	47,5%	Αιγάλεω	12,5%
Πεντέλης	47,6%	Δραπετσώνας	12,4%
Κηφισιάς	48,9%	Νικαίας	12,4%
Δροσιάς	50,8%	Νέων Παλατιών	12,4%
Παπάγου	64,7%	Καλλιθέας	12,1%
Ψυχικού	70,0%	Αρτέμιδος	11,0%
Φιλοθέης	74,0%	Καισαριανής	10,6%
Θρακομακεδόνων	76,1%	Αγίου Ιωάννου Ρέντη	9,8%
Διονύσου	77,2%	Ταύρου	9,7%
Εκάλης	81,9%	ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	2,5%

Πίνακας 4

Δήμοι και ποσοστά των 5% άνω δωματίων ως % του συνόλου των κανονικών κατοικιών 1981, Περ. Πρωτευούσης+Υπόλοιπο Αττικής

0<5δωμ. & άνω<10%	10<5δωμ. & άνω<20	20%<5δωμ. & άνω<3	30%<5δωμ. &
0. Περιφ.Πρωτευούσης	*	*	*
	*	*	*
*	*	*	*
Αγίας Βαρβάρας	*	*	*
	Αγίας Παρασκευής	*	*
Αγίου Δημητρίου	*	*	*
Αγίων Αναργύρων	*	*	*
Αθηναίων	*	*	*
Αιγάλεω	*	*	*
Αλίμου	*	*	*
	Αμαρουσίου	*	*
Αργυρουπόλεως	*	*	*
Βάρης	*	*	*
	Βούλας	Βούλας	*
Βουλιαγμένης	*	*	*
	Βριλησίων	*	*
Βύρωνος	*	*	*
Γαλατσίου	*	*	*
Γέρακα	*	*	*
Γλυφάδας	*	*	*
Δάφνης	*	*	*
Ελληνικού	*	*	*
Ζωγράφου	*	*	*
Ηλιουπόλεως	*	*	*
Ηρακλείου	*	*	*
Καισαριανής	*	*	*
Καλλιθέας	*	*	*
Καματερού	*	*	*
	Κηφισιάς	*	*
Μελισσίων	*	*	*
Μεταμορφώσεως	*	*	*
Μοσχάτου	*	*	*
	Νέας Ερυθραίας	*	*
Νέας Ιωνίας	*	*	*
Νέας Σμύρνης	*	*	*
Νέας Φιλαδελφείας	*	*	*
Νέας Χαλκηδόνος	*	*	*
	Νέου Ψυχικού	*	*
Νέων Λισίων	*	*	*
	Παλαιού Φαλήρου	*	*
	Παπάγου		Παπάγου
Περιστερίου	*	*	*
Πετρουπόλεως	*	*	*
	Πεύκης	*	*
Ταύρου	*	*	*
Υμηττού	*	*	*
	Φιλοθέης		Φιλοθέης
Χαϊδαρίου	*	*	*
	Χαλανδρίου	*	*
	Χολαργού	*	*
	Ψυχικού		Ψυχικού

0<5δωμ. & άνω<10%	10<5δωμ. & άνω<20	20%<5δωμ. & άνω<3	30%<5δωμ. &
	Εκάλης		Εκάλης
Λυκοβρύσεως	*	*	*
Νέας Πεντέλης	*	*	*
	Πεντέλης	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
επαρχεία Πειραιώς	*	*	*
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	*	*	*
Δραπετσώνας	*	*	*
Κερασινίου	*	*	*
Κορυδαλλού	*	*	*
Νικαίας	*	*	*
Πειραιώς	*	*	*
Περάματος	*	*	*
ΥΠ. ΑΤΤΙΚΗΣ	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
Άνω Λιοσίων	*	*	*
Αχαρνών	*	*	*
Κρωπίας	*	*	*
Νέας Μάκρης	*	*	*
Αυλώνας	*	*	*
Ζεφυρίου		*	*
Κερατέας	*	*	*
Λαυρεωτικής	*	*	*
Μαραθώνος	*	*	*
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	*	*	*
*	Παιανίας	*	*
Παλλήνης	*	*	*
*	Σπάτων-Λούτσας	*	*
*	*	*	*
Αγίου Στεφάνου	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
Αρτέμιδος	*	*	*
Γλυκών Νερών	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
Καλυβίων Θαρικού	*	*	*
*	*	*	*
Ραφήνας	*	*	*
Αστροπύργου	*	*	*
Ελευσίνος	*	*	*
Μάνδρας	*	*	*
Μεγαρέων	*	*	*
Ερυθρών	*	*	*
*	*	*	*
Νέας Περάμου	*	*	*

Πίνακας 5

Δήμοι και ποσοστά των 5% άνω δωματίων ως % του συνόλου των κανονικών κατοικιών 1991.Περ. Πρωτευούσης+Υπόλοιπο Αττικής

0. Περιφ.Πρωτευούσης	*	*	*
Επαρχεία Αττικής	*	*	*
*	*	*	*
Αγίας Βαρβάρας	*	*	*
	Αγίας Παρασκευής	*	*
Αγίου Δημητρίου	*	*	*
Αγίων Αναργύρων	*	*	*
Αθηναίων	*	*	*
Αιγάλεω	*	*	*
	Αλίμου	*	*
	Αμαρουσίου	*	*
Αργυρουπόλεως	*	*	*
Βάρης	*	*	*
	Βούλας	*	*
Βουλιαγμένης	*	*	*
	Βριλησίων	*	*
Βύρωνος	*	*	*
Γαλατσίου	*	*	*
Γέρακα	*	*	*
	Γλυφάδας	*	*
Δάφνης	*	*	*
	Ελληνικού	*	*
Ζωγράφου	*	*	*
Ηλιουπόλεως	*	*	*
Ηρακλείου	*	*	*
Καισαριανής	*	*	*
Καλλιθέας	*	*	*
Καματερού	*	*	*
	Κηφισιάς	*	*
	Μελισσίων	*	*
Μεταμορφώσεως	*	*	*
Μοσχάτου	*	*	*
	Νέας Ερυθραίας	*	*
Νέας Ιωνίας	*	*	*
	Νέας Σμύρνης	*	*
Νέας Φιλαδελφείας	*	*	*
Νέας Χαλκηδόνος	*	*	*
	Νέου Ψυχικού	*	*
Νέων Λιοσίων	*	*	*
	Παλαιού Φαλήρου	*	*
		Παπάγου	*
Περιστερίου	*	*	*
Πετρουπόλεως	*	*	*
	Πεύκης	*	*
Ταύρου	*	*	*
Υμηττού	*	*	*
		Φιλοθέης	*
Χαϊδαρίου	*	*	*
	Χαλανδρίου	*	*
	Χολαργού	*	*
		Ψυχικού	*

0%<5δωμ.& άνω<25%	25%<5δωμ.& άνω<5	50%<5δωμ& άνω<75	75%<5δωμ& ά
		Εκάλης	Εκάλης
	Λυκοβρύσεως	*	*
	Νέας Πεντέλης	*	*
	Πεντέλης	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
επαρχεία Πειραιώς	*	*	*
Αγίου Ιωάννου Ρέντη	*	*	*
Δραπετσώνας	*	*	*
Κερατσινίου	*	*	*
Κορυδαλλού	*	*	*
Νικαίας	*	*	*
Πειραιώς	*	*	*
Περάματος	*	*	*
ΥΠ.ΑΤΤΙΚΗΣ	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
*	*	*	*
Άνω Λιοσίων	*	*	*
Αχαρνών	*	*	*
	Κρωπίας	*	*
Νέας Μάκρης	*	*	*
Αυλώνος	*	*	*
Ζεφυρίου	*	*	*
Κερατέας	*	*	*
Λαυρεωτικής	*	*	*
Μαραθώνος	Μαραθώνος	*	*
Μαρκοπούλου Μεσογαίας	*	*	*
	Παιανίας	*	*
	Παλλήνης	*	*
	Σπάτων-Λούτσας	*	*
	Φυλής	*	*
	Αγίου Στεφάνου	*	*
	Αναβύσσου	*	*
Ανθούσης	*	*	*
Ανοιξέως	Ανοιξέως	*	*
Αρτέμιδος	*	*	*
	Γλυκών Νερών	*	*
			Διονύσου
		Δροσιάς	*
			Θρακομακεδό
Καλυβίων Θορικού	*	*	*
Νέων Παλατιών	*	*	*
Ραφήνας	*	*	*
Ασπροπύργου	*	*	*
Ελευσίνος	*	*	*
Μάνδρας	*	*	*
	Μεγαρέων	*	*
	Ερυθρών	*	*
Μαγούλας	*	*	*
Νέας Περάμου	*	*	*

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.2.1

Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1981-1991

Πίνακας 1

Νέες Οικοδομές την περίοδο 1981-91

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	Σύνολο 1981-91
ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	8279	7922	8190	4386	5538	7279	8749	7191	9787	10009	8420	85750
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	626	603	778	495	549	716	785	788	924	872	739	7875
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	304	312	348	235	248	305	413	430	444	501	401	3941
ΒΥΡΩΝΟΣ	58	55	65	48	47	76	68	70	81	75	73	716
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	43	46	60	47	49	66	69	61	83	69	56	649
ΔΑΦΝΗΣ	14	22	24	25	14	25	30	27	30	20	25	256
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	37	22	35	19	29	40	38	28	59	34	34	375
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	88	78	135	67	87	102	88	72	115	82	74	988
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	15	21	20	9	13	20	10	15	18	13	19	173
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	38	29	45	20	37	49	35	29	43	32	40	397
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	5	6	12	10	7	9	11	17	16	12	0	105
ΤΑΥΡΟΥ	7	6	5	5	6	12	8	13	10	19	1	92
ΥΜΗΤΤΟΥ	17	6	29	10	12	12	15	26	25	15	16	183
ΝΟΜ. ΑΝΑΤ/ΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	4308	3863	3953	1945	2601	3327	3449	3363	4788	5235	4531	41363
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	106	101	123	111	139	171	241	268	338	263	198	2059
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	82	82	89	69	90	114	179	152	182	218	156	1413
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	45	50	95	55	105	110	124	101	159	145	119	1108
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	61	5	69	51	68	80	74	56	117	110	79	770
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	154	150	201	142	171	212	192	161	204	213	138	1938
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	52	58	65	56	50	80	97	66	106	99	67	796
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	80	56	83	62	63	62	78	51	110	127	94	866
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	31	34	46	24	31	52	73	67	20	122	73	573
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	80	66	70	60	47	61	64	73	94	93	78	786
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	7	9	10	5	9	15	15	14	20	18	21	143
ΠΑΠΑΓΟΥ	7	2	10	13	3	17	11	10	15	12	10	110
ΠΕΥΚΗΣ	35	40	40	26	29	50	31	29	35	31	34	380
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	16	22	29	8	13	16	22	24	15	14	19	198
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	122	102	105	40	112	158	140	110	157	131	115	1292
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	18	19	26	20	18	43	31	18	38	31	26	288
ΨΥΧΙΚΟΥ	38	21	27	44	12	19	22	13	20	16	9	241
ΓΕΡΑΚΑ	7	6	3	5	7	11	13	39	115	128	213	547
ΕΚΑΛΗΣ	49	43	63	21	31	38	58	34	117	42	29	525
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	35	24	43	21	32	42	45	21	9	57	28	357
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	24	58	70	30	51	56	38	31	73	50	31	512
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	67	38	40	27	25	42	35	23	40	54	24	415
ΑΥΛΩΝΟΣ	34	18	26	23	17	17	13	25	19	12	25	229
ΑΧΑΡΝΩΝ	264	185	223	87	109	173	306	360	441	459	420	3027
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	91	108	64	45	63	70	62	79	89	144	108	923
ΚΡΩΠΙΑΣ	173	123	113	58	56	80	104	128	158	202	198	1393
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	56	51	34	29	26	33	25	27	29	138	38	486
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	40	45	35	44	63	65	61	53	56	62	217	741
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	174	146	84	67	68	69	84	86	185	249	217	1429
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	117	111	72	33	55	51	58	83	149	156	138	1023
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	71	83	68	29	31	43	57	47	60	76	49	614
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	91	77	71	32	67	96	82	91	141	143	124	1015
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	169	74	60	30	17	34	39	44	55	61	69	652
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	9	6	8	5	7	2	114	14	20	9	4	198
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	10	18	24	5	71	107	73	104	128	118	94	752
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	15	25	30	41	118	109	55	53	57	67	84	654
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0	15	20	0	0	86	0	0	2	1	2	126
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	5	10	12	1	64	10	55	69	56	52	51	385
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	4	3	1	5	6	17	6	88	194	309	269	902

ΑΦΙΔΝΩΝ	5	10	15	14	32	38	18	28	35	54	41	290
ΒΑΡΝΑΒΑ	2	23	10	5	17	22	17	10	15	18	20	159
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	750	800	725	27	42	47	56	39	115	69	68	2738
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	650	420	436	9	13	8	8	32	40	16	14	1646
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	30	35	46	41	57	74	70	44	73	78	58	606
ΔΡΟΣΙΑΣ	10	17	16	19	24	40	40	34	49	50	41	340
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	35	42	40	41	48	70	47	48	58	52	47	528
ΚΑΛΑΜΟΥ	10	14	12	13	27	27	20	24	15	18	24	204
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	56	51	70	17	60	97	72	56	108	93	84	764
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	45	50	43	56	45	34	30	45	48	54	46	496
ΚΟΥΒΑΡΑ	2	4	8	6	5	18	7	13	17	27	16	123
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	5	12	13	8	13	15	11	14	5	35	37	168
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	5	18	11	9	8	10	8	7	13	4	9	102
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	21	32	12	44	11	9	11	5	16	29	21	211
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	15	12	16	10	8	22	4	6	12	8	20	133
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	16	12	20	12	35	51	28	31	38	53	14	310
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	11	23	17	32	38	11	45	50	72	102	97	498
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	23	54	20	72	5	16	9	9	12	11	14	245
ΡΑΦΗΝΑΣ	115	88	90	11	66	71	53	51	79	95	67	786
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	5	3	8	2		22	14	18	22	7	8	109
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	20	14	15	13	37	49	34	29	46	37	25	319
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	3	6	8	4	7	6	12	21	41	50	30	188
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	13	17	25	31	26	29	16	20	17	17	16	227
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	12	8	6	7	12	13	7	7	7	10	12	101
ΩΡΩΠΟΥ	10	14	19	18	21	17	35	10	12	16	34	206

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ 1999 1858 1699 927 1062 1463 2739 1584 1958 1917 1706 18912

ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	32	63	32	20	19	27	33	36	41	33	36	372
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	65	30	83	37	44	70	48	56	62	80	57	632
ΑΙΓΑΛΕΩ	90	95	120	79	95	116	154	155	207	159	154	1424
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	26	29	23	7	10	22	49	179	186	137	182	850
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	83	93	87	47	57	197	251	42	79	89	57	1082
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	229	221	214	129	129	168	479	219	248	239	196	2471
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	323	291	280	158	161	237	748	249	272	249	214	3182
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	95	95	124	62	85	117	272	106	143	104	99	1302
ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	65	66	63	35	51	74	282	74	103	104	88	1005
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	76	54	65	31	51	46	35	45	63	91	92	649
ΒΙΛΙΩΝ	25	34	22	26	34	46	30	30	54	62	57	420
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	58	49	58	52	48	62	58	80	82	99	90	736
ΕΡΥΘΡΩΝ	124	97	88	28	16	10	11	2	10	10	10	406
ΜΑΝΔΡΑΣ	79	86	75	29	34	42	30	38	41	65	68	587
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	394	340	232	105	141	124	104	116	134	143	97	1930
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	35	45	13	11	21	15	23	18	31	33	36	281
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	21	23	7	10	7	4	13	8	8	30	26	157
ΟΙΝΟΗΣ	10	40	6	12	6	5	8	4	10	9	6	116
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	60	33	35	13	18	40	61	82	111	106	58	617
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	81	55	48	26	25	23	37	37	40	50	55	477
ΦΥΛΗΣ	28	19	24	10	10	18	13	8	33	25	28	216

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 1346 1598 1760 1019 1326 1773 1776 1456 2117 1985 1444 17600

ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	148	173	214	134	144	211	236	137	247	225	153	2022
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	11	36	17	5	7	10	9	13	10	40	10	168
ΑΛΙΜΟΥ	87	102	128	69	106	154	131	74	123	151	97	1222
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	42	45	49	65	85	121	170	128	191	112	76	1084
ΒΟΥΛΑΣ	114	130	207	128	151	204	186	147	105	182	62	1616
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	14	18	27	14	13	21	7	18	44	7	1	184
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	231	247	307	162	239	332	276	177	335	292	187	2785
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	23	13	21	10	10	9	15	8	19	20	14	162
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ			18	20	22	25	47	29	210	35	31	437

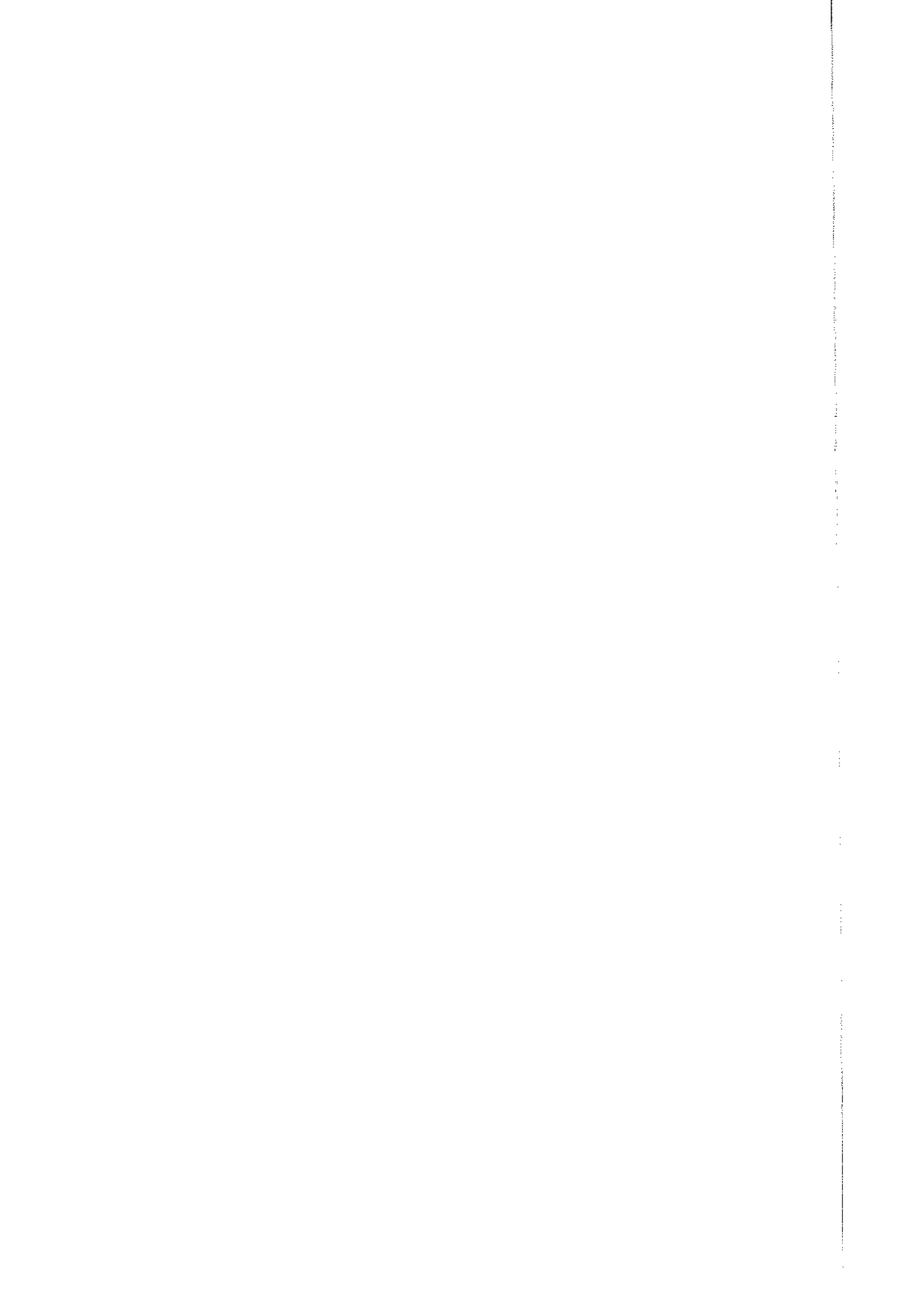
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	51	52	62	22	44	56	58	80	48	54	71	598
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	104	118	115	49	75	89	74	86	123	100	85	1018
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	27	16	33	19	23	41	40	51	46	55	47	398
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	55	51	55	53	57	88	80	95	84	106	61	785
ΝΙΚΑΙΑΣ	142	167	169	73	88	104	121	92	115	149	169	1389
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	59	36	52	37	64	95	91	63	105	92	59	753
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	169	167	208	127	154	165	183	192	211	261	221	2058
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	47	187	51	21	21	27	30	49	46	44	41	564
ΒΑΡΗΣ	22	40	27	11	23	21	22	17	55	60	59	357

Πίνακας 2

Αύξουσα-Φθίνουσα κατάταξη Δήμων και ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των εκδοθέντων οικοδομικών αδειών την περίοδο 1981-91

ΤΑΥΡΟΥ	0,1%	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	4,6%
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	3,7%
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,1%	ΑΧΑΡΝΩΝ	3,5%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,1%	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,2%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	3,2%
ΠΑΠΑΓΟΥ	0,1%	ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,9%
ΟΙΝΗΣ	0,1%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2,4%
ΚΟΥΒΑΡΑ	0,1%	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2,4%
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,4%
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	2,3%
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	2,3%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,2%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	1,9%
ΒΑΡΝΑΒΑ	0,2%	ΒΟΥΛΑΣ	1,9%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	1,7%
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,2%	ΑΙΓΑΛΕΩ	1,7%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,2%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	1,6%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,2%	ΚΡΩΠΙΑΣ	1,6%
ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%	ΝΙΚΑΙΑΣ	1,6%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,5%
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	1,5%
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%	ΑΛΙΜΟΥ	1,4%
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,2%	ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,3%
ΚΑΛΑΜΟΥ	0,2%	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,3%
ΩΡΩΠΟΥ	0,2%	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,3%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1,2%
ΦΥΛΗΣ	0,3%	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,2%
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,3%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,2%
ΑΥΛΩΝΟΣ	0,3%	ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%
ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,2%
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,3%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	1,1%
ΔΑΦΝΗΣ	0,3%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	1,1%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,3%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,0%
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,3%	ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	1,0%
ΑΦΙΔΝΩΝ	0,3%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	0,9%
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	0,4%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	0,9%
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,4%	ΡΑΦΗΝΑΣ	0,9%
ΔΡΟΣΙΑΣ	0,4%	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	0,9%
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,9%
ΒΑΡΗΣ	0,4%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,9%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,4%	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	0,9%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	0,4%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,9%
ΠΕΥΚΗΣ	0,4%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,9%
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,4%	ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,9%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,5%	ΒΥΡΩΝΟΣ	0,8%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,5%	ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,8%
ΕΡΥΘΡΩΝ	0,5%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,8%
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,5%	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	0,8%
ΒΙΛΙΩΝ	0,5%	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,8%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,5%	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,7%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,6%	ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	0,7%
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,6%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,7%
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,6%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,7%
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,6%	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	0,7%
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,6%	ΜΑΝΔΡΑΣ	0,7%
ΕΚΑΛΗΣ	0,6%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,7%
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,6%	ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,7%
ΓΕΡΑΚΑ	0,6%	ΓΕΡΑΚΑ	0,6%

ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,7%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,6%
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,7%	ΕΚΑΛΗΣ	0,6%
ΜΑΝΔΡΑΣ	0,7%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,6%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	0,7%	ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,6%
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,7%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,6%
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,7%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,6%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	0,7%	ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,6%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,7%	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,5%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	0,8%	ΒΙΛΙΩΝ	0,5%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,8%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,5%
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,8%	ΕΡΥΘΡΩΝ	0,5%
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,8%	ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,5%
ΒΥΡΩΝΟΣ	0,8%	ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,5%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,9%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,4%
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,9%	ΠΕΥΚΗΣ	0,4%
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,9%	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	0,4%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	0,9%	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,4%
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,9%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,9%	ΒΑΡΗΣ	0,4%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	0,9%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,4%
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	0,9%	ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,4%
ΡΑΦΗΝΑΣ	0,9%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	0,4%
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	0,9%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,3%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	1,0%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,3%
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,0%	ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,3%
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	1,1%	ΔΑΦΝΗΣ	0,3%
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	1,1%	ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,3%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,2%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,3%
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,2%	ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,3%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,2%	ΦΥΛΗΣ	0,3%
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,3%	ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,3%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,2%
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,3%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%
ΑΛΙΜΟΥ	1,4%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,2%
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	1,5%	ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,5%	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%
ΝΙΚΑΙΑΣ	1,6%	ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%
ΚΡΩΠΙΑΣ	1,6%	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,2%
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	1,6%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,2%
ΑΙΓΑΛΕΩ	1,7%	ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗΣ	0,2%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	1,7%	ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,2%
ΒΟΥΛΑΣ	1,9%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,2%
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	1,9%	ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,2%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	2,3%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	2,3%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,4%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2,4%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,1%
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2,4%	ΟΙΝΟΗΣ	0,1%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,9%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,1%
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	3,2%	ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,2%	ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΩΝΟΣ	0,1%
ΑΧΑΡΝΩΝ	3,5%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,1%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	3,7%	ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%
		ΤΑΥΡΟΥ	0,1%
Μέσος όρος ενότητας	0,9%	Μέσος όρος ενότητας	0,9%

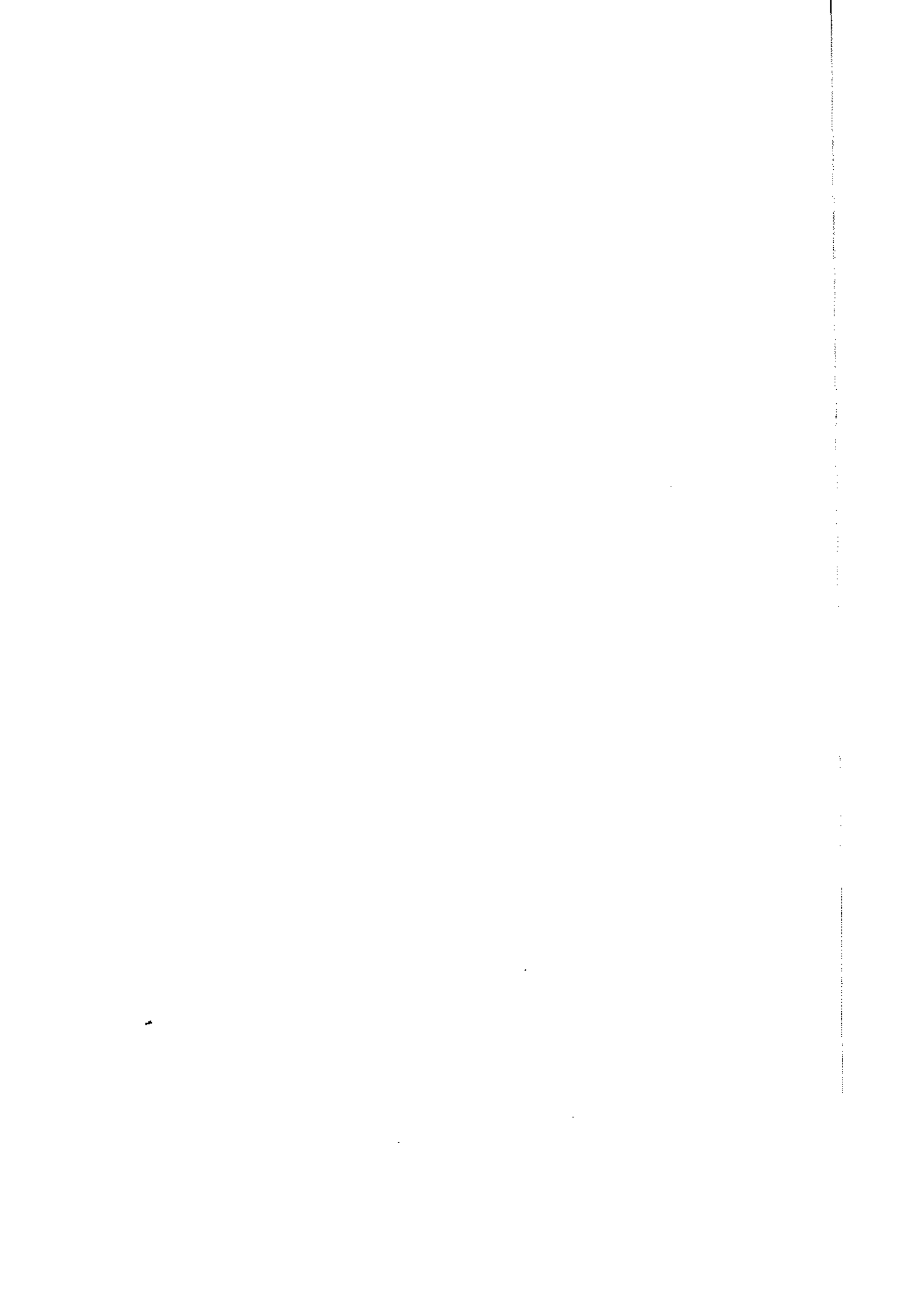


Πίνακας 3

Εκδοθείσες άδειες για νέες οικοδομές και ποσοστά συμμετοχής ανά Δήμο 1981-91

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	100,0%	ΝΟΜ. ΑΝΑΤ/ΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	50,0%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	5,0%
ΒΥΡΩΝΟΣ	9,1%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	3,4%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	8,2%	ΒΡΗΛΗΣΣΙΩΝ	2,7%
ΔΑΦΝΗΣ	3,3%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,9%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	4,8%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	4,7%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	12,5%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1,9%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	2,2%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	2,1%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	5,0%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	1,4%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	1,3%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	1,9%
ΤΑΥΡΟΥ	1,2%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%
ΥΜΗΤΤΟΥ	2,3%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,3%
		ΠΕΥΚΗΣ	0,9%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,5%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ		ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	3,1%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	3,3%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,7%
ΑΙΓΑΛΕΩ	7,5%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,6%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	4,5%	ΓΕΡΑΚΑ	1,3%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	5,7%	ΕΚΑΛΗΣ	1,3%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	13,1%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,9%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	16,8%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	1,2%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	6,9%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	1,0%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	5,3%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,6%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	3,4%	ΑΧΑΡΝΩΝ	7,3%
ΒΙΛΙΩΝ	2,2%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	2,2%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	3,9%	ΚΡΩΠΙΑΣ	3,4%
ΕΡΥΘΡΩΝ	2,1%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	1,2%
ΜΑΝΔΡΑΣ	3,1%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	1,8%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	10,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	3,5%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	1,5%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	2,5%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,8%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	1,5%
ΟΙΝΟΗΣ	0,6%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	2,5%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	3,3%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	1,6%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	2,5%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,5%
ΦΥΛΗΣ	1,1%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	1,8%
		ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	1,6%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	100,0%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,3%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	11,5%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,9%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	1,0%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	2,2%
ΑΛΙΜΟΥ	6,9%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,7%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	6,2%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,4%
ΒΟΥΛΑΣ	9,2%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	6,6%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	1,0%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	4,0%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	15,8%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	1,5%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,9%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,8%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	2,5%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	1,3%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	3,4%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,5%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	5,8%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	1,8%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	2,3%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	1,2%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	4,5%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,3%
ΝΙΚΑΙΑΣ	7,9%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,4%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	4,3%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,2%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	11,7%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,5%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	3,2%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,3%
ΒΑΡΗΣ	2,0%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	0,7%
		ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	1,2%
		ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,6%

ΡΑΦΗΝΑΣ	1,9%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,3%
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,8%
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,5%
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,5%
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,2%
ΩΡΩΠΟΥ	0,5%



ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.2.2

Νέες οικοδομές στην Αττική την περίοδο 1991-1999

Πίνακας 1

Αριθμός Νέων Οικοδομών

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	8418	6553	5507	5549	4702	5748	5818	7201	5481
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	739	520	514	568	474	636	730	865	669
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	401	303	274	303	238	329	372	523	375
ΒΥΡΩΝΟΣ	73	50	45	46	36	67	71	69	56
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	56	19	45	48	44	43	64	53	40
ΔΑΦΝΗΣ	25	15	17	14	14	19	21	27	28
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	34	26	29	37	19	27	42	44	25
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	74	51	61	58	60	83	80	69	71
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	19	13	11	12	16	17	31	20	20
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	40	21	15	24	21	19	23	24	19
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0	5	7	6	2	8	8	8	12
ΤΑΥΡΟΥ	1	3	2	14	7	6	10	13	12
ΥΜΗΤΤΟΥ	16	14	8	6	17	18	8	15	11
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	4529	3421	2681	2697	2306	2698	2687	3390	2594
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	198	116	120	108	108	120	97	179	100
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	156	127	97	101	87	134	111	129	121
ΒΡΙΑΝΣΣΙΩΝ	119	71	70	89	67	79	77	85	58
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	79	70	65	67	47	66	54	72	63
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	138	113	83	92	93	91	111	165	121
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	67	48	38	48	26	59	47	51	44
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	94	66	33	48	36	60	72	55	46
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	73	63	45	56	47	61	49	53	48
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	78	64	58	94	65	104	60	70	48
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	21	14	4	10	11	9	13	12	8
ΠΑΠΑΓΟΥ	10	3	3	11	2	5	6	8	13
ΠΕΥΚΗΣ	34	21	27	32	20	31	17	25	25
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	19	7	5	16	7	21	13	9	9
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	115	71	90	93	127	152	144	162	111
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	26	26	17	18	16	20	15	12	15
ΨΥΧΙΚΟΥ	9	7	15	15	19	14	19	17	8
ΓΕΡΑΚΑ	213	179	187	152	109	161	167	233	192
ΕΚΑΛΗΣ	29	23	16	26	14	22	10	24	16
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	28	28	16	13	21	24	20	33	20
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	31	22	15	29	12	31	21	29	21
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	24	19	16	13	13	17	12	17	22
ΑΥΛΩΝΟΣ	25	28	27	23	14	18	11	17	14
ΑΧΑΡΝΩΝ	420	359	245	216	213	220	195	301	220
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	108	75	44	26	35	37	46	31	27
ΚΡΩΠΙΑΣ	198	129	110	83	69	90	98	135	99
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	38	32	19	13	14	22	21	16	7
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	217	74	40	38	36	46	43	31	31
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	217	175	162	217	191	116	154	163	153
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	138	123	79	81	66	62	80	85	101
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	49	48	34	36	27	24	26	35	19
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	124	80	70	70	53	73	90	102	141
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	69	48	32	33	36	30	25	178	40
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	4		2		7	3	6	1	3
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	94	67	75	19	3	31	32	55	36
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	84	39	20	11	11	9	17	18	23
ΑΝΘΟΥΣΗΣ			4	2	1		2	33	1
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	51	42	24	29	22	39	33	145	21
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	269	281	175	197	171	132	152	28	67

ΑΦΙΔΝΩΝ	41	43	30	17	21	26	19	3	8
ΒΑΡΝΑΒΑ	20	19	6	11	4	12	4	57	7
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	68	55	29	39	14	22	54	5	43
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	14	13	13	9	6	5	3	46	5
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	58	52	25	48	38	43	40	30	28
ΔΡΟΣΙΑΣ	41	21	17	20	15	24	23	29	19
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	47	26	34	38	18	18	18	8	18
ΚΑΛΑΜΟΥ	24	14	17	7	13	14	10	77	11
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	84	72	33	25	39	66	82	26	66
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	46	48	35	22	23	23	15	12	33
ΚΟΥΒΑΡΑ	16	20	16	11	11	8	9	40	2
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	37	13	19	29	20	27	27	2	20
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	9	7	3	3	4	4	1	5	1
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	21	28			10	5	8	17	8
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	20	19	15	10	4	14	11	8	7
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΣ	14	13	9	4	5	10	10	81	4
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	97	73	67	68	48	58	65	11	68
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	14	14	6	6	4	9	12	49	8
ΡΑΦΗΝΑΣ	67	32	29	38	30	18	40	6	54
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	8	7	7	1	5	6	7	19	1
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	25	16	12	19	21	11	21	18	25
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	30	17	24	13	7	12	8	11	6
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	16	17	16	24	13	11	8	6	19
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	12	9	10	2	2	3	3	10	7
ΩΡΩΠΟΥ	34	15	27	8	15	16	23		14

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ 1706 1603 1360 1257 1074 1244 1135 1519 1050

ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	36	26	14	16	15	16	16	21	16
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	57	48	38	32	32	27	49	41	30
ΑΙΓΑΛΕΩ	154	68	71	69	57	65	53	92	75
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	182	157	137	104	95	121	129	137	103
ΚΟΥΡΥΔΑΛΛΟΥ	57	53	50	50	47	63	36	70	55
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	196	140	126	102	102	38	19	7	17
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	214	145	129	155	121	133	157	182	139
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	99	60	80	72	64	97	46	137	69
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	88	62	69	61	67	91	75	89	78
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	92	116	115	100	68	75	48	50	44
ΒΙΛΙΩΝ	57	114	41	28	22	16	18	29	13
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	90	36	76	59	50	51	50	63	38
ΕΡΥΘΡΩΝ	10	71	7	9	3	6	3	2	5
ΜΑΝΔΡΑΣ	68	79	36	43	40	35	29	48	25
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	97	165	172	164	133	132	87	121	76
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	36	42	33	14	16	20	30	49	23
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	26	26	26	16	15	6	11	7	12
ΟΙΝΟΗΣ	6	4	3	4	5	1	3	5	1
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	58	139	105	122	93	209	236	320	213
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	55	33	31	37	24	27	28	35	12
ΦΥΛΗΣ	28	19	1		5	15	12	14	6

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 1444 1009 952 1027 848 1170 1266 1427 1168

ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	153	116	99	116	67	94	119	129	110
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	10	7	12	8	9	10	1	13	6
ΑΛΙΜΟΥ	97	67	75	84	62	88	117	99	75
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	76	37	40	41	33	51	48	52	52
ΒΟΥΛΑΣ	62	10	2	3	2	13	3		
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	1	20	14	17	8	12	4	16	12
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	187	115	126	155	156	255	255	266	196
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	14	13	12	14	9	7	8	14	9
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	31	26	17	23	18	20	42	21	28

ΚΑΛΙΘΕΑΣ	71	41	53	53	41	49	59	62	39
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	85	65	54	56	55	68	70	103	78
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	47	33	26	27	20	25	32	37	40
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	61	49	58	73	57	67	100	79	78
ΝΙΚΑΙΑΣ	169	136	105	105	91	103	123	135	107
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	59	41	38	42	37	68	62	68	63
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	221	161	148	145	124	149	150	215	180
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	41	29	35	18	18	19	18	24	20
ΒΑΡΗΣ	59	43	38	47	41	72	55	94	75

Πίνακας 2

Αύξουσα-Φθίνουσα κατάταξη Δήμων και ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των εκδοθέντων οικοδομικών αδειών την περίοδο 1991-99

ΟΙΝΟΗΣ	0,1%	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	5,7%
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,1%	ΑΧΑΡΝΩΝ	4,3%
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,1%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,1%	ΓΕΡΑΚΑ	2,9%
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	2,8%
ΠΑΠΑΓΟΥ	0,1%	ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,7%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2,7%
ΤΑΥΡΟΥ	0,1%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	2,7%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,1%	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	2,5%
ΒΟΥΛΑΣ	0,2%	ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	2,1%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	2,1%
ΦΥΛΗΣ	0,2%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2,1%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,2%	ΝΙΚΑΙΑΣ	2,0%
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	1,9%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	1,9%
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%	ΚΡΩΠΙΑΣ	1,8%
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	1,8%
ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	1,8%
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,2%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1,5%
ΕΡΥΘΡΩΝ	0,2%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,5%
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,2%	ΑΛΙΜΟΥ	1,4%
ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%	ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,4%
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,3%
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,2%	ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,3%
ΚΟΥΒΑΡΑ	0,2%	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	1,3%
ΒΑΡΝΑΒΑ	0,3%	ΑΙΓΑΛΕΩ	1,3%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,3%	ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%
ΠΑΛΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	0,3%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	1,2%
ΩΡΩΠΟΥ	0,3%	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,2%
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,3%	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	1,1%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,3%	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,1%
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,3%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,1%
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,3%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	1,0%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,3%	ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	1,0%
ΑΥΛΩΝΟΣ	0,3%	ΒΑΡΗΣ	1,0%
ΔΑΦΝΗΣ	0,3%	ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,9%
ΕΚΑΛΗΣ	0,3%	ΒΥΡΩΝΟΣ	0,9%
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,3%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	0,9%
ΚΑΛΑΜΟΥ	0,3%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,9%
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,4%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,9%
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,9%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,4%	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	0,9%
ΑΦΙΔΝΩΝ	0,4%	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	0,9%
ΔΡΟΣΙΑΣ	0,4%	ΚΑΛΜΙΘΕΑΣ	0,9%
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,4%	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	0,8%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,4%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,8%
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,4%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	0,8%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,4%	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	0,7%
ΠΕΥΚΗΣ	0,4%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,7%
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,4%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,7%
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,5%	ΜΑΝΔΡΑΣ	0,7%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,5%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,7%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,5%	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,6%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	0,5%	ΒΙΛΙΩΝ	0,6%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,5%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,6%
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,5%	ΡΑΦΗΝΑΣ	0,6%
ΡΑΦΗΝΑΣ	0,6%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,5%

ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,6%	ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,5%
ΒΙΛΙΩΝ	0,6%	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	0,5%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,6%	ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,5%
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,7%	ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,5%
ΜΑΝΔΡΑΣ	0,7%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,5%
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,7%	ΠΕΥΚΗΣ	0,4%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	0,7%	ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,4%
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,7%	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,4%
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	0,8%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,4%
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,8%	ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,4%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	0,8%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,4%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	0,9%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,4%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	0,9%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,4%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	0,9%	ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,4%
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,9%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,9%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,4%
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,9%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,3%
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	0,9%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,3%
ΒΥΡΩΝΟΣ	0,9%	ΕΚΑΛΗΣ	0,3%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,9%	ΔΑΦΝΗΣ	0,3%
ΒΑΡΗΣ	1,0%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,3%
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	1,0%	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,3%
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	1,0%	ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,3%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,1%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,3%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,1%	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,3%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	1,1%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,3%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,2%	ΩΡΩΠΟΥ	0,3%
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	1,2%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΣ	0,3%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%	ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,3%
ΑΙΓΑΛΕΩ	1,3%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,3%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	1,3%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,2%
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,3%	ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,2%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,3%	ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,4%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%
ΑΛΙΜΟΥ	1,4%	ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,2%
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,5%	ΕΡΥΘΡΩΝ	0,2%
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1,5%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,2%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	1,8%	ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	1,8%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%
ΚΡΩΠΙΑΣ	1,8%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	1,9%	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	1,9%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%
ΝΙΚΑΙΑΣ	2,0%	ΦΥΛΗΣ	0,2%
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	2,1%	ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,2%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	2,1%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	2,1%	ΒΟΥΛΑΣ	0,2%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	2,5%	ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,1%
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	2,7%	ΤΑΥΡΟΥ	0,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	2,7%	ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,7%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,1%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	2,8%	ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%
ΓΕΡΑΚΑ	2,9%	ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,1%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,1%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%
ΑΧΑΡΝΩΝ	4,3%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,1%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	5,7%	ΟΙΝΟΗΣ	0,1%
		ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,0%
Μέσος όρος ενότητας	0,9%	Μέσος όρος ενότητας	0,9%

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.2.3

Νέες κατοικίες στην Αττική την περίοδο 1981-91

Πίνακας 1

Αριθμός Νέων Κατοίκων 1981-91

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	Σύνολο
ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	26061	27182	25263	16563	20100	27394	26895	26800	31770	46149	29366	302543
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	4332	4294	1735	3087	3675	4849	4291	5533	5326	5406	4465	46993
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	1992	1987	348	1271	1466	2015	2122	2184	2472	2841	2232	20930
ΒΥΡΩΝΟΣ	448	396	95	333	405	533	424	496	481	511	485	4607
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	386	384	96	368	481	637	571	493	651	587	394	5038
ΔΑΦΝΗΣ	85	180	20	87	69	104	102	1156	105	96	106	2110
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	333	204	78	380	295	476	290	262	600	298	328	3544
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	598	686	800	422	546	637	483	527	575	573	471	6318
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	158	166	131	96	194	157	60	114	123	161	174	1534
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	146	136	32	55	122	181	131	147	163	158	205	1476
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	45	41	2	29	27	28	35	47	40	58	4	356
ΤΑΥΡΟΥ	58	29	8	12	20	33	20	31	30	72	9	322
ΥΜΗΤΤΟΥ	83	85	125	34	50	48	53	86	86	51	57	758
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	7562	7929	8280	5698	7170	10413	10303	10109	12718	24775	11975	116822
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	457	510	647	522	659	969	1220	1189	1438	1319	969	9899
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	407	411	355	428	639	673	878	955	1013	1214	781	7954
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	174	182	334	187	65	537	625	490	622	751	556	4523
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	402	363	403	266	393	454	376	344	557	582	465	4605
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	575	413	518	476	480	671	608	543	570	696	412	5962
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	174	155	186	213	189	308	393	316	209	462	346	2951
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	227	171	239	163	204	190	227	183	362	605	439	3010
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	97	137	116	83	120	203	226	242	53	286	201	1764
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	536	444	393	323	322	311	361	435	590	714	550	4979
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	48	44	25	34	42	61	77	102	110	105	85	733
ΠΑΠΑΓΟΥ	58	55	88	81	85	110	73	88	130	128	117	1011
ΠΕΥΚΗΣ	119	165	160	127	142	289	183	181	186	181	184	1917
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	206	417	93	85	69	43	67	72	57	49	70	1228
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	611	157	538	357	481	959	643	846	805	560	571	6528
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	197	47	183	160	200	311	252	167	300	265	218	2300
ΨΥΧΙΚΟΥ	105	403	69	43	44	68	72	61	80	71	61	1077
ΓΕΡΑΚΑ				10	17	12	22	68	190	259	419	997
ΕΚΑΛΗΣ	90	51	94	39	78	95	125	73	108	127	85	965
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	89	62	103	59	189	104	93	62	90	167	120	1138
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	53	94	140	60	58	109	84	66	133	125	67	989
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	58	59	61	47	55	79	71	36	73	119	53	711
ΑΥΛΩΝΟΣ			32	27	45	21	19	32	23	13	31	243
ΑΧΑΡΝΩΝ	565	403	541	246	265	419	631	826	972	1047	1052	6967
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	135	141	10	64	74	104	105	122	149	218	167	1289
ΚΡΩΠΙΑΣ	224	172	166	92	114	144	130	151	221	368	294	2076
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	158	150	78	67	70	108	104	133	156	413	114	1551
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	50	49	39	58	85	68	73	33	67	71	96	689
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	263	209	202	180	133	170	270	72	391	436	369	2695
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	111	133	114	52	98	94	96	146	216	304	274	1638
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	116	99	108	44	61	92	107	72	100	141	85	1025
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	116	132	132	74	141	210	58	76	278	406	291	1914
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	165	86	99	40	30	48	74	63	80	122	128	935
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	5	9	3	8	7	3	29	25	37	10	6	142
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	20	40	65	3	114	163	187	155	187	191	142	1247
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	129	135	100	111	227	267	250	196	200	161	185	1961
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0	14	56	0	89	0	84	1	2	2	3	251
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	5	9	16	1	5	147	11	109	97	106	81	587
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	25	20	18	7	29	19	19	98	220	393	336	1184
ΑΦΙΔΝΩΝ	20	19	23	21	45	44	22	38	49	82	55	418
ΒΑΡΝΑΒΑ	20	17	15	17	19	24	19	12	14	24	25	206
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	75	650	550	37	79	101	88	68	190	130	183	2151
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	48	430	395	20	13	12	11	59	69	16	17	1090
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	56	65	58	61	85	117	117	7	7	143	99	815
ΔΡΟΣΙΑΣ	32	45	42	36	46	84	80	69	124	155	82	795
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	65	66	71	76	76	139	94	81	17	120	95	900
ΚΑΛΑΜΟΥ	32	29	40	31	37	35	23	95	116	241	36	715

ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	64	58	87	27	99	148	187	27	15	2460	170	3342
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	63	54	53	82	53	46	48	131	260	298	64	1152
ΚΟΥΒΑΡΑ	10	12	9	9	8	27	9	59	60	749	17	969
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	12	15	26	12	14	16	13	12	23	5026	51	5220
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	5	9	7	8	8	11	10	14	16	617	11	716
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	20	18	16	14	13	37	14	5	19	617	26	799
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	25	20	19	30	12	64	6	13	14	16	27	246
ΠΑΛΛΙΑΣ ΦΩΚΙΑΣ	29	46	35	25	69	210	74	151	106	204	38	987
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	50	47	39	74	53	69	168	76	63	153	177	969
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	17	9	16	15	10	16	58	9	15	16	20	201
ΡΑΦΗΝΑΣ	50	69	153	46	120	129	114	123	180	245	167	1396
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	12	5	9	3	20	37	23	33	37	23	13	215
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	35	47	29	38	91	111	130	117	143	122	64	927
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	12	8	5	6	9	12	19	26	56	73	33	259
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	12	25	35	44	33	49	22	34	24	27	23	328
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	6	8	10	9	15	18	9	6	8	13	14	116
ΩΡΩΠΟΥ	12	17	14	20	25	24	42	15	21	20	45	255
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	6865	7241	7321	3087	3464	4102	4548	4614	5518	6173	5129	58062
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	219	214	255	128	95	133	149	148	149	136	140	1766
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	340	354	433	160	151	242	175	215	218	318	209	2815
ΑΙΓΑΛΕΩ	522	647	748	352	406	440	582	584	727	665	570	6243
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	106	111	108	27	32	67	124	395	363	345	428	2106
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	537	602	602	229	325	272	364	299	338	383	347	4298
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	923	1077	1001	479	487	585	614	644	780	952	734	8276
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	1486	1638	1483	561	605	805	874	770	911	938	817	10888
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	547	500	595	271	297	403	437	384	537	571	462	5004
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	362	398	378	183	237	288	436	275	415	391	336	3699
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	107	130	225	81	123	101	53	60	84	90	117	1171
ΒΙΛΙΩΝ	20	30	23	42	48	63	48	56	100	83	82	595
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	173	208	249	150	164	169	176	209	205	379	240	2322
ΕΡΥΘΡΩΝ	184	164	130	35	34	20	20	6	15	21	22	651
ΜΑΝΔΡΑΣ	149	194	172	56	66	93	60	70	44	118	89	1111
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	673	586	472	181	242	214	170	189	225	259	143	3354
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	50	80	95	30	29	28	37	36	59	56	59	559
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	44	49	20	15	19	23	31	25	18	53	40	337
ΟΙΝΟΗΣ	23	30	40	16	9	7	9	4	10	11	7	166
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	146	75	110	35	28	71	107	155	199	251	130	1307
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	215	118	131	38	47	50	64	81	70	112	112	1038
ΦΥΛΗΣ	39	36	51	18	20	28	18	9	51	41	45	356
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	7312	7718	7927	4791	5791	8030	7753	6544	8208	9795	6797	80666
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	688	821	799	460	478	678	734	480	795	791	626	7350
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	33	82	37	18	40	26	48	88	36	685	27	1120
ΑΛΙΜΟΥ	448	382	425	264	366	527	444	226	496	615	480	4673
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	332	303	326	278	392	520	744	580	726	602	441	5244
ΒΟΥΛΑΣ	372	388	512	347	404	486	529	414	532	572	205	4761
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	83	100	105	45	54	93	23	65	42	23	4	637
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	1052	1015	1285	640	853	1304	971	842	1228	1366	811	11367
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	67	63	79	291	39	25	70	47	62	77	47	867
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	59	60	65	71	108	171	182	112	147	179	148	1302
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	425	441	439	226	230	452	491	627	391	330	495	4547
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	674	806	715	291	362	411	415	416	515	583	435	5623
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	123	116	166	97	113	194	161	233	207	295	191	1896
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	505	454	462	352	406	711	572	233	554	753	448	5450
ΝΙΚΑΙΑΣ	686	916	737	297	423	567	482	420	467	665	701	6361
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	474	342	389	301	485	826	705	751	680	739	399	6091
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	942	1076	1040	630	771	779	925	768	996	1155	963	10045
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	297	265	255	118	147	147	171	181	202	215	205	2203
ΒΑΡΗΣ	52	88	91	65	120	113	86	61	132	150	171	1129

Πίνακας 2

Αύξουσα-φθίνουσα κατάταξη Δήμων με βάση το ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των εκδοθέντων οικοδομικών αδειών για νέες κατοικίες περίοδο 1981-91

ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,0%	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	6,9%
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,0%	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,8%
ΟΙΝΗΣ	0,1%	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	3,6%
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,1%	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3,3%
ΒΑΡΝΑΒΑ	0,1%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	3,3%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%	ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,7%
ΑΥΛΩΝΟΣ	0,1%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	2,6%
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,1%	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,4%
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%	ΑΧΑΡΝΩΝ	2,3%
ΩΡΩΠΟΥ	0,1%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	2,2%
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%	ΝΙΚΑΙΑΣ	2,1%
ΤΑΥΡΟΥ	0,1%	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	2,1%
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,1%	ΑΙΓΑΛΕΩ	2,1%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,1%	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	2,0%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,1%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	2,0%
ΦΥΛΗΣ	0,1%	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,9%
ΑΦΙΔΝΩΝ	0,1%	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	1,8%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,2%	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,7%
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,2%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	1,7%
ΒΙΛΙΩΝ	0,2%	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	1,7%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,7%
ΕΡΥΘΡΩΝ	0,2%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	1,6%
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,2%	ΒΟΥΛΑΣ	1,6%
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%	ΑΙΜΙΟΥ	1,5%
ΚΑΛΑΜΟΥ	0,2%	ΒΥΡΩΝΟΣ	1,5%
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,2%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,5%
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	1,5%
ΥΜΗΤΤΟΥ	0,3%	ΒΡΙΑΗΣΙΩΝ	1,5%
ΔΡΟΣΙΑΣ	0,3%	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,4%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,3%	ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,3%	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	1,2%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,3%	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	1,1%
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,3%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	1,1%
ΞΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,3%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,0%
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,3%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1,0%
ΕΚΑΛΗΣ	0,3%	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,9%
ΚΟΥΒΑΡΑ	0,3%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	0,9%
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,3%	ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,8%
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΑΙΑΣ	0,3%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,8%
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,3%	ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,7%
ΓΕΡΑΚΑ	0,3%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,7%
ΠΑΠΑΓΟΥ	0,3%	ΔΑΦΝΗΣ	0,7%
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,3%	ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	0,7%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,3%	ΚΡΩΠΙΑΣ	0,7%
ΨΥΧΙΚΟΥ	0,4%	ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,6%
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,4%	ΠΕΥΚΗΣ	0,6%
ΜΑΝΔΡΑΣ	0,4%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	0,6%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,4%	ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,6%
ΒΑΡΗΣ	0,4%	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,6%
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,6%
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,4%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	0,5%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,4%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,5%
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	0,4%	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,5%
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,4%	ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,5%
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,4%	ΡΑΦΗΝΑΣ	0,5%
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,4%	ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	0,4%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,4%	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,4%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	0,4%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,4%
ΡΑΦΗΝΑΣ	0,5%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,4%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,5%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,4%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,5%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	0,4%
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,5%	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,4%
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	0,5%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,4%
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,6%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,6%	ΒΑΡΗΣ	0,4%

ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,6%	ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,4%
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	0,6%	ΜΑΝΔΡΑΣ	0,4%
ΠΕΥΚΗΣ	0,6%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,4%
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,6%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,4%
ΚΡΩΠΙΑΣ	0,7%	ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,3%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	0,7%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,3%
ΔΑΦΝΗΣ	0,7%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,3%
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,7%	ΓΕΡΑΚΑ	0,3%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,7%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,3%
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,8%	ΠΑΛΛΙΑΣ ΦΩΚΙΑΙΑΣ	0,3%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,8%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,3%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	0,9%	ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,3%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,9%	ΕΚΑΛΗΣ	0,3%
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1,0%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,3%
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,0%	ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,3%
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	1,1%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,3%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	1,1%	ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,3%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	1,2%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,3%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,3%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,4%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,3%
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,5%	ΥΜΗΤΤΟΥ	0,3%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	1,5%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,2%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,5%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,2%
ΒΥΡΩΝΟΣ	1,5%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,2%
ΑΛΙΜΟΥ	1,5%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%
ΒΟΥΛΑΣ	1,6%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,2%
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	1,6%	ΕΡΥΘΡΩΝ	0,2%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,7%	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	1,7%	ΒΙΛΙΩΝ	0,2%
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	1,7%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,2%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,7%	ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,2%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	1,8%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,1%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	1,9%	ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,1%
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	2,0%	ΦΥΛΗΣ	0,1%
ΠΑΛΛΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	2,0%	ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,1%
ΑΙΓΑΛΕΩ	2,1%	ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,1%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	2,1%	ΤΑΥΡΟΥ	0,1%
ΝΙΚΑΙΑΣ	2,1%	ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	2,2%	ΩΡΩΠΟΥ	0,1%
ΑΧΑΡΝΩΝ	2,3%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,4%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,1%
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	2,5%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,1%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,7%	ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	3,3%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3,3%	ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,1%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	3,6%	ΟΙΝΟΗΣ	0,1%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,8%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,0%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	6,9%	ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,0%
Μέσος όρος ενότητας	0,9%	Μέσος όρος ενότητας	0,9%

Πίνακας 3

Ποσοστά συμμετοχής των Δήμων στις δόσεις που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες στο όνολο της γεωγραφικής ενότητας που ανήκουν την περίοδο 1981-91

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	100,0%	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤ.ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	44,5%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	8,5%
ΒΥΡΩΝΟΣ	9,8%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	6,8%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	10,7%	ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	3,9%
ΔΑΦΝΗΣ	4,5%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	3,9%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	7,5%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	5,1%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	13,4%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	2,5%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	3,3%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	2,6%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	3,1%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	1,5%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,8%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	4,3%
ΤΑΥΡΟΥ	0,7%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,6%
ΥΜΗΤΤΟΥ	1,6%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,9%
		ΠΕΥΚΗΣ	1,6%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤ.ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	1,1%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	3,0%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	5,6%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	4,8%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	2,0%
ΑΙΓΑΛΕΩ	10,8%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,9%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	3,6%	ΓΕΡΑΚΑ	0,9%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	7,4%	ΕΚΚΛΗΣ	0,8%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	14,3%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	1,0%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	18,8%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,8%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	8,6%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,6%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	6,4%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,2%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	2,0%	ΑΧΑΡΝΩΝ	6,0%
ΒΙΛΙΩΝ	1,0%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	1,1%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	4,0%	ΚΡΩΠΙΑΣ	1,8%
ΕΡΥΘΡΩΝ	1,1%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	1,3%
ΜΑΝΔΡΑΣ	1,9%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,6%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	5,8%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	2,3%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	1,0%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	1,4%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,6%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,9%
ΟΙΝΟΗΣ	0,3%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,6%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	2,3%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,8%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	1,8%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,1%
ΦΥΛΗΣ	0,6%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	1,1%
		ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	1,7%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	100,0%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,2%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	9,1%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,5%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	1,4%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	1,0%
ΑΛΙΜΟΥ	5,8%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,4%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	6,5%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,2%
ΒΟΥΛΑΣ	5,9%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	1,8%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,8%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,9%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	14,1%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,7%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	1,1%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,7%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	1,6%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,8%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	5,6%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,6%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	7,0%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	2,9%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	2,4%	ΚΑΠΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	1,0%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	6,8%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,8%
ΝΙΚΑΙΑΣ	7,9%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	4,5%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	7,6%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,6%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	12,5%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,7%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	2,7%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%
ΒΑΡΗΣ	1,4%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΣ	0,8%
		ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,8%
		ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,2%
		ΡΑΦΗΝΑΣ	1,2%
		ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,2%
		ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,8%
		ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
		ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,3%
		ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%



ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 6.2.4

Νέες κατοικίες την περίοδο 1991-99

Πίνακας 1

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	Αριθμός Νέων Κατοίκων 1991-99									
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Σύνολο
ΝΟΜΑΡΧΙΕΣ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	28366	21191	19070	20272	17713	23560	24297	28931	23222	206622
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	4465	3310	3209	3755	3064	4127	5292	6224	4796	38242
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	2232	1795	1521	1953	1533	2208	2803	3870	2887	20802
ΒΥΡΩΝΟΣ	485	333	376	339	282	370	495	515	312	3507
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	394	211	328	390	347	304	487	386	274	3121
ΔΑΦΝΗΣ	106	69	54	66	65	110	110	152	126	858
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	328	277	304	367	207	220	388	364	232	2687
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	471	404	407	361	332	508	444	433	421	3781
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	174	77	78	61	106	161	238	143	171	1209
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	205	92	65	119	88	109	192	184	157	1211
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	4	12	29	44	16	26	56	34	115	336
ΤΑΥΡΟΥ	9	2	7	29	32	43	45	94	74	335
ΥΜΗΤΤΟΥ	57	38	40	26	56	68	34	49	27	395
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	11975	8560	7278	7814	6831	9033	8386	10384	8199	78460
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	969	493	527	632	620	810	624	912	517	6104
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	781	626	427	485	353	677	557	559	607	5072
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	556	280	339	382	328	449	342	420	319	3415
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	465	324	357	372	282	366	340	363	358	3227
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	412	333	224	263	217	297	375	456	472	3049
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	346	213	215	269	205	358	307	337	198	2448
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	439	269	132	184	132	291	317	345	301	2410
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	201	181	175	157	134	171	201	171	168	1559
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	550	369	373	661	571	795	432	474	347	4572
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	85	67	22	61	71	60	59	79	38	542
ΠΑΠΑΓΟΥ	117	60	38	101	48	57	64	81	75	641
ΠΕΥΚΗΣ	184	137	186	201	110	225	146	164	132	1485
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	70	24	25	50	16	60	49	37	37	368
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	571	351	476	465	539	714	713	647	458	4934
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	218	176	122	173	126	170	149	79	102	1315
ΨΥΧΙΚΟΥ	61	46	57	42	66	46	83	57	68	526
ΓΕΡΑΚΑ	419	352	386	321	221	329	355	529	488	3400
ΕΚΑΛΗΣ	85	52	44	53	31	58	23	68	42	456
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	120	82	43	54	69	76	79	156	83	762
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	67	65	49	60	24	67	48	73	50	503
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	53	36	28	21	22	39	25	62	58	344
ΑΥΛΩΝΟΣ	31	32	38	26	20	23	14	22	25	231
ΑΧΑΡΝΩΝ	1052	799	550	552	519	598	435	742	674	5921
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	167	115	77	42	61	61	80	48	43	694
ΚΡΩΠΙΑΣ	294	183	174	107	88	106	126	172	126	1376
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	114	164	57	54	24	178	86	36	32	745
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	96	100	46	50	46	56	62	63	45	564
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	369	281	311	373	356	240	321	337	325	2913
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	274	221	147	156	126	113	163	204	226	1630
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	85	83	40	63	53	41	72	77	39	553
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	291	178	176	151	131	229	227	403	389	2175
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	128	103	50	57	75	59	48	395	67	982
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	6	5	3	4	8	5	8	2	5	46
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	142	89	112	36	6	45	63	101	78	672
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	185	111	44	23	19	26	35	65	67	575
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	3	0	4	3	1		3	70	1	65
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	81	57	41	48	29	47	65	268	47	683
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	336	350	290	293	275	216	256	50	116	2182
ΑΦΙΔΑΝΩΝ	55	75	48	23	24	29	25	5	11	295
ΒΑΡΝΑΒΑ	25	22	10	14	8	16	11	132	10	248
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	183	110	61	81	43	55	112	12	110	767
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	17	21	14	11	10	10	4	113	6	206
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	99	86	50	81	60	73	68	146	60	723
ΔΡΟΣΙΑΣ	82	51	32	53	41	80	93	56	79	567
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	95	53	62	66	35	32	42	14	37	436
ΚΑΛΑΜΟΥ	36	34	20	8	16	18	13	125	21	291

ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	170	126	97	38	164	129	167	44	105	1040
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	64	51	41	26	35	31	21	13	50	332
ΚΟΥΒΑΡΑ	17	27	19	15	16	18	8	94	2	216
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	51	15	32	50	41	42	47	3	42	323
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	11	9	5	2	6	7	3	10	1	54
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	26	36			19	4	13	33	11	144
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	27	27	18	14	9	32	15	25	11	178
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΙΑΣ	38	43	21	11	15	17	37	143	7	332
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	177	112	109	94	75	92	100	14	113	886
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	20	19	13	8	6	9	16	109	8	208
ΡΑΦΗΝΑΣ	167	91	55	69	60	76	94	11	142	765
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	13	13	21	4	12	11	10	67	2	153
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	64	52	32	39	54	32	64	41	86	464
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	33	17	35	11	18	19	12	20	12	177
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	23	23	25	41	22	17	17	13	20	201
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	14	11	15	3	2	3	4	17	9	78
ΩΡΩΠΟΥ	45	27	38	7	18	23	38		21	217
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤ.ΑΤΤΙΚΗΣ	5129	4319	3844	3558	3444	4200	3676	4943	3729	36842
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	140	121	73	62	85	85	52	96	91	805
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	209	181	142	128	121	180	272	158	234	1625
ΑΙΓΑΛΕΩ	570	310	326	295	267	331	318	391	294	3102
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	428	389	340	265	218	308	275	362	290	2875
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	347	266	232	265	302	350	218	412	277	2669
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	734	569	463	392	444	165	80	43	74	2964
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	817	638	500	568	539	600	662	778	622	5724
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	462	386	460	370	336	599	226	724	391	3954
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	336	277	284	264	281	320	279	324	328	2693
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	117	79	95	73	61	64	56	77	87	709
ΒΙΛΙΩΝ	82	54	64	44	41	33	34	47	26	425
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	240	190	151	162	133	123	148	179	113	1439
ΕΡΥΘΡΩΝ	22	10	12	12	4	11	9	3	6	89
ΜΑΝΔΡΑΣ	89	122	63	72	90	61	43	69	43	652
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	143	238	247	215	211	237	166	190	113	1760
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	59	50	47	38	27	32	51	80	40	424
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	40	34	61	31	36	11	20	15	19	267
ΟΙΝΟΗΣ	7	3	7	5	6	2	9	3	3	45
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	130	295	210	225	169	592	669	904	643	3837
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	112	70	65	72	63	65	56	70	31	604
ΦΥΛΗΣ	45	37	2		10	31	33	18	4	180
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	6787	5002	4739	5145	4374	6200	6943	7380	6498	53078
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	626	394	428	484	298	570	544	626	513	4483
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	27	13	24	3	18	30	4	91	61	271
ΑΛΙΜΟΥ	480	342	344	342	291	449	496	569	389	3702
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	441	259	173	223	222	318	315	272	317	2540
ΒΟΥΛΑΣ	205	41	8	5	14	88	34			395
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	4	76	39	62	22	64	17	58	30	372
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	811	596	620	681	657	1113	1125	1050	810	7463
ΔΡΑΠΕΤΣΙΩΝΑΣ	47	49	65	56	45	52	43	93	116	566
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	148	148	88	163	114	142	254	132	157	1346
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	495	232	391	319	247	286	395	447	302	3114
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	435	422	388	371	406	394	592	588	601	4197
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	191	203	129	113	147	203	211	318	266	1781
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	448	382	403	553	423	481	730	605	513	4538
ΝΙΚΑΙΑΣ	701	464	426	430	403	503	606	639	559	4731
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	399	366	297	379	258	537	503	376	520	3635
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	963	744	659	793	617	722	824	1136	1058	7516
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	205	160	161	92	127	90	78	128	132	1173
ΒΑΡΗΣ	171	111	96	76	65	158	172	252	154	1255

Πίνακας 2

Αύξουσα-Φθίνουσα κατάταξη Δήμων με βάση το ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο των εκδοθέντων οικοδομικών αδειών για νέες κατοικίες περίοδο 1991-99

ΟΙΝΟΗΣ	0,0%	ΑΘΗΝΑΙΩΝ	10,1%
ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,0%	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3,6%
ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,0%	ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,6%
ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,0%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	3,0%
ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,0%	ΑΧΑΡΝΩΝ	2,9%
ΕΡΥΘΡΩΝ	0,0%	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	2,8%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	2,6%
ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	2,4%
ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%	ΝΙΚΑΙΑΣ	2,3%
ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,1%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	2,2%
ΦΥΛΗΣ	0,1%	ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	2,2%
ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,1%	ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,2%
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,1%	ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	2,0%
ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,1%	ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,9%
ΚΟΥΒΑΡΑ	0,1%	ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,9%
ΩΡΩΠΟΥ	0,1%	ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,8%
ΑΥΛΩΝΟΣ	0,1%	ΑΛΙΜΟΥ	1,8%
ΒΑΡΝΑΒΑ	0,1%	ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	1,8%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,1%	ΒΥΡΩΝΟΣ	1,7%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,1%	ΒΡΙΑΗΣΙΩΝ	1,7%
ΚΑΛΑΜΟΥ	0,1%	ΓΕΡΑΚΑ	1,6%
ΑΦΙΔΝΩΝ	0,1%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,6%
ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,2%	ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	1,5%
ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,2%	ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	1,5%
ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΙΑΣ	0,2%	ΑΙΓΑΛΕΩ	1,5%
ΤΑΥΡΟΥ	0,2%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	1,5%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,2%	ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,4%
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	1,4%
ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%	ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	1,4%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%	ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,3%
ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%	ΖΩΓΡΑΦΟΥ	1,3%
ΒΟΥΛΑΣ	0,2%	ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,3%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,2%	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,2%
ΒΙΛΙΩΝ	0,2%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1,2%
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,2%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,2%
ΕΚΑΛΗΣ	0,2%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	1,1%
ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,2%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,1%
ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%	ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,9%
ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%	ΜΕΓΑΡΕΩΝ	0,9%
ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	0,8%
ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,3%	ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,8%
ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,3%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,8%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,3%	ΠΕΥΚΗΣ	0,7%
ΔΡΟΣΙΑΣ	0,3%	ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,7%
ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,3%	ΚΡΩΠΙΑΣ	0,7%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,3%	ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,7%
ΠΑΠΑΓΟΥ	0,3%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,6%
ΜΑΝΔΡΑΣ	0,3%	ΒΑΡΗΣ	0,6%
ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,3%	ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,6%
ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,3%	ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,6%
ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,3%	ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,6%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,3%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,5%
ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,3%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,5%
ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,4%	ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,4%
ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%	ΔΑΦΝΗΣ	0,4%
ΡΑΦΗΝΑΣ	0,4%	ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,4%
ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,4%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	0,4%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	0,4%	ΡΑΦΗΝΑΣ	0,4%
ΔΑΦΝΗΣ	0,4%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	0,4%
ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	0,4%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,4%
ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	0,5%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,3%
ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	0,6%	ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	0,3%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	0,6%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,3%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	0,6%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,3%

ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	0,6%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,3%
ΒΑΡΗΣ	0,6%	ΜΑΝΔΡΑΣ	0,3%
ΧΟΛΑΡΓΟΥ	0,6%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,3%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	0,7%	ΖΕΦΥΡΙΟΥ	0,3%
ΚΡΩΠΙΑΣ	0,7%	ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,3%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	0,7%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,3%
ΠΕΥΚΗΣ	0,7%	ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	0,3%
ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	0,8%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,3%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	0,8%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,3%
ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	0,8%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	0,9%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,3%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	0,9%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%
ΠΑΛΛΗΝΗΣ	1,1%	ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,2%
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	1,1%	ΕΚΑΛΗΣ	0,2%
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	1,2%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,2%
ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	1,2%	ΒΙΛΙΩΝ	0,2%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,2%	ΜΑΓΟΥΛΑΣ	0,2%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1,3%	ΥΜΗΤΤΟΥ	0,2%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	1,3%	ΒΟΥΛΑΣ	0,2%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	1,3%	ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,2%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	1,4%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,2%
ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	1,4%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,2%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,4%	ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,2%
ΚΗΦΙΣΙΑΣ	1,5%	ΤΑΥΡΟΥ	0,2%
ΑΙΓΑΛΕΩ	1,5%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,2%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	1,5%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΙΑΣ	0,2%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	1,5%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,2%
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	1,6%	ΑΦΙΔΩΝΩΝ	0,1%
ΓΕΡΑΚΑ	1,6%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,1%
ΒΡΙΑΗΣΣΙΩΝ	1,7%	ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,1%
ΒΥΡΩΝΟΣ	1,7%	ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,1%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	1,8%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,1%
ΑΛΙΜΟΥ	1,8%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,1%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,8%	ΩΡΩΠΟΥ	0,1%
ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	1,9%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,1%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	1,9%	ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,1%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	2,0%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,1%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	2,2%	ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,1%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	2,2%	ΦΥΛΗΣ	0,1%
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	2,2%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,1%
ΝΙΚΑΙΑΣ	2,3%	ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%
ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	2,4%	ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,1%
ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	2,5%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,1%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	2,8%	ΕΡΥΘΡΩΝ	0,0%
ΑΧΑΡΝΩΝ	2,9%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,0%
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	3,0%	ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,0%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	3,6%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,0%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	3,6%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,0%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	10,1%	ΟΙΝΟΗΣ	0,0%
Μέσος όρος ενόητας	0,9%	Μέσος όρος ενόητας	0,9%

Πίνακας 3

Ποσοστά συμμετοχής των Δήμων στις άδειες που εκδόθηκαν για νέες κατοικίες στο σύνολο της γεωγραφικής ενότητας που ανήκουν την περίοδο 1991-99

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	100,0%	ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%
ΑΘΗΝΑΙΩΝ	54,4%	ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	7,8%
ΒΥΡΩΝΟΣ	9,2%	ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	6,5%
ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	8,2%	ΒΡΗΛΗΣΙΩΝ	4,4%
ΔΑΦΝΗΣ	2,2%	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	4,1%
ΖΩΓΡΑΦΟΥ	7,0%	ΚΗΦΙΣΙΑΣ	3,9%
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ	9,9%	ΜΕΛΙΣΣΙΩΝ	3,1%
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	3,2%	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ	3,1%
ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ	3,2%	ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	2,0%
ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	0,9%	ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	5,8%
ΤΑΥΡΟΥ	0,9%	ΝΕΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ	0,7%
ΥΜΗΤΤΟΥ	1,0%	ΠΑΠΑΓΟΥ	0,8%
		ΠΕΥΚΗΣ	1,9%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	100,0%	ΦΙΛΟΘΕΗΣ	0,5%
ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	2,2%	ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	6,3%
ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ	4,4%	ΧΟΛΑΡΓΟΥ	1,7%
ΑΙΓΑΛΕΩ	8,4%	ΨΥΧΙΚΟΥ	0,7%
ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	7,8%	ΓΕΡΑΚΑ	4,3%
ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	7,2%	ΕΚΚΛΗΣ	0,6%
ΝΕΩΝ ΛΙΟΣΙΩΝ	8,0%	ΛΥΚΟΒΡΥΣΕΩΣ	1,0%
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	15,5%	ΝΕΑΣ ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,6%
ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	10,7%	ΠΕΝΤΕΛΗΣ	0,4%
ΧΑΙΔΑΡΙΟΥ	7,3%	ΑΥΛΩΝΟΣ	0,3%
ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	1,9%	ΑΧΑΡΝΩΝ	7,5%
ΒΙΛΙΩΝ	1,2%	ΚΕΡΑΤΕΑΣ	0,9%
ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ	3,9%	ΚΡΩΠΙΑΣ	1,8%
ΕΡΥΘΡΩΝ	0,2%	ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	0,9%
ΜΑΝΔΡΑΣ	1,8%	ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	0,7%
ΜΕΓΑΡΕΩΝ	4,8%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	3,7%
ΜΑΓΟΥΛΑΣ	1,2%	ΝΕΑΣ ΜΑΚΡΗΣ	2,1%
ΝΕΑΣ ΠΕΡΑΜΟΥ	0,7%	ΠΑΙΑΝΙΑΣ	0,7%
ΟΙΝΟΗΣ	0,1%	ΠΑΛΛΗΝΗΣ	2,8%
ΑΝ.Ο. ΛΙΟΣΙΩΝ	10,4%	ΣΠΑΤΩΝ-ΛΟΥΤΣΑΣ	1,3%
ΖΕΦΥΡΙΟΥ	1,6%	ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	0,1%
ΦΥΛΗΣ	0,5%	ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ	0,9%
		ΑΝΑΒΥΣΣΟΥ	0,7%
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	100,0%	ΑΝΘΟΥΣΗΣ	0,1%
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	8,4%	ΑΝΟΙΞΕΩΣ	0,9%
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΡΕΝΤΗ	0,5%	ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	2,8%
ΑΛΙΜΟΥ	7,0%	ΑΦΙΔΝΩΝ	0,4%
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	4,8%	ΒΑΡΝΑΒΑ	0,3%
ΒΟΥΛΑΣ	0,7%	ΓΛΥΚΩΝ ΝΕΡΩΝ	1,0%
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	0,7%	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ	0,3%
ΓΛΥΦΑΔΑΣ	14,1%	ΔΙΟΝΥΣΟΥ	0,9%
ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	1,1%	ΔΡΟΣΙΑΣ	0,7%
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ	2,5%	ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ	0,6%
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	5,9%	ΚΑΛΑΜΟΥ	0,4%
ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ	7,9%	ΚΑΛΥΒΙΩΝ ΘΟΡΙΚΟΥ	1,3%
ΜΟΣΧΑΤΟΥ	3,4%	ΚΑΠΑΝΔΡΙΤΙΟΥ	0,4%
ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	8,5%	ΚΟΥΒΑΡΑ	0,3%
ΝΙΚΑΙΑΣ	8,9%	ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ	0,4%
ΠΑΛΑΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	6,8%	ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ	0,1%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	14,2%	ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	2,2%	ΝΕΩΝ ΠΑΛΑΤΙΩΝ	0,2%
ΒΑΡΗΣ	2,4%	ΠΑΛΑΙΑΣ ΦΩΚΙΑΙΑΣ	0,4%
		ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	1,1%
		ΠΟΛΥΔΕΝΔΡΙΟΥ	0,3%
		ΡΑΦΗΝΑΣ	1,0%
		ΡΟΔΟΠΟΛΕΩΣ (ΜΠΑΛΑΣ)	0,2%
		ΣΑΡΩΝΙΔΟΣ	0,6%
		ΣΚΑΛΑΣ ΩΡΩΠΟΥ	0,2%
		ΣΤΑΜΑΤΑΣ	0,3%
		ΣΥΚΑΜΙΝΟΥ	0,1%

0x1

ΕΝΟΤΗΤΑ 6.3

Κτίρια κατά έτος κατασκευής στην Αττική

Πίνακας 1

Δήμοι που περιλαμβάνονται σε κάθε πρώην Διοικητική ενότητα των νομαρχιών

Νομ. Αθηνών	Νομ. Δυτ. Αττικής	Νομ. Αν. Αττικής	Νομ. Δυτ. Αττικής
001 Αθηναίων			Μεγαρίδος-Ασπροπύργου
002 Βύρωνος	001 Αγίας Βαρβάρας	Αυλώνας	Ασπροπύργου
003 Γαλασίου	002 Αγίων Αναργύρων	Αχαρνών	Βιλίων
004 Δάφνης	003 Αιγάλεω	Κερατέας	Ελευσίνος
005 Ζωγράφου	004 Καματερού	Κρωπίας	Ερυθρών
006 Ηλιουπόλεως	005 Κορυδαλλού	Λαυρεωτικής	Μάνδρας
007 Καισαριανής	006 Νέων Λιοσίων	Μαραθώνος	Μεγαρέων
008 Νέας Φιλαδέλφειας	007 Περιστερίου	Μαρκοπούλου Μεσογαίας	Μαγούλας
009 Νέας Χαλκηδόνας	008 Πειρουπόλεως	Νέας Μάκρης	Νέας Περάμου
010 Ταύρου	009 Χαϊδαρίου	Παιανίας	Οινόης
011 Υμηττού		Παλλήνης	
		Σπάτων-Λούτσας	
Νομ. Αν. Αττικής	Νομ. Πειραιώς	Αγίου Κωνσταντίνου	Τμήμα Επαρχίας Αττικής
	001 Αγίου Δημητρίου	Αγίου Στεφάνου	Ανω Λιοσίων
001 Αγίας Παρασκευής	002 Αγίου Ιωάννου Ρέντη	Αναβύσσου	Ζεφυρίου
002 Αμαρουσίου		Ανθούσης	Φυλής
003 Βριλησσίων	003 Αλίμου	Ανοιξείως	
004 Ηρακλείου	004 Αργυρουπόλεως	Αρτέμιδος (Λούτσας)	
005 Κηφισιάς	005 Βούλας	Αφιδών	
006 Μελισσίων	006 Βουλιαγμένης	Βαρνάβα	
007 Μεταμορφώσεως	007 Γλυφάδας	Γλυκών Νερών	
008 Νέας Ερυθραίας	008 Δραπετσώνας	Γραμματικού	
009 Νέας Ιωνίας	009 Ελληνικού	Διονύσου	
010 Νέου Ψυχικού	010 Καλλιθέας	Δροσιάς	
011 Παπάγου	011 Κερατσινίου	Θρακομακεδόνων	
012 Πεύκης	012 Μοσχάτου	Καλάμου	
Περ. Πρωτεύουσας	Περ. Πρωτεύουσας	Υπόλοιπο Αττικής	
013 Φιλοθέης	013 Νέας Σμύρνης	Καλυβίων Θορικού	
014 Χαλανδρίου	014 Νίκαιας	Καπανδριτίου	
015 Χολαργού	015 Παλαιού Φαλήρου	Κουβαρά	
016 Ψυχικού	016 Πειραιώς	Κρουσινίου	
017 Γέρακα	017 Περάματος	Μαλακάσης	
101 Εκάλης	018 Βάρης	Μαρκοπούλου Ωρωπού	
102 Λυκοβρύσεως		Νέων Παλατιών	
103 Νέας Πεντέλης		Παλαιάς Φωκίας	
104 Πεντέλης		Πικερμίου	
		Πολυδενδρίου	
		Ραφήνας	
		Ροδοπόλεως (Μπάλας)	
		Σαρωνίδος	
		Σκάλας Ωρωπού	
		Σταμάτας	
		Συκαμίνου	
		Ωρωπού	

Πίνακας 2

Ετος κατασκευής κτιρίων και συμμετοχή τους στο σύνολο της γεωγραφικής ενότητας

	ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΙΡΙΩΝ	ΠΡΟ ΤΟΥ 1919	1919 ΕΩΣ 1945	1946 ΕΩΣ 1960	1961 ΕΩΣ 197 0	1971 ΕΩΣ 1980	1981 ΕΩΣ 1985	1986 ΚΑΙ ΜΕΤΑ	ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚ ΕΥΗ
Ευρύτερη Περιφερ. Αττικής	100%	2%	8%	17%	25%	26%	11%	7%	3%
Περ. Πρωτεύουσας	100%	1%	9%	22%	28%	22%	8%	5%	3%
Νομ. Αθηνών	100%	3%	14%	25%	29%	19%	5%	3%	2%
Νομ. Αν. Αττικής	100%	1%	5%	12%	21%	29%	16%	11%	5%
Νομ. Δυτ. Αττικής	100%	1%	5%	20%	29%	26%	10%	6%	3%
Νομ. Πειραιώς	100%	1%	11%	21%	26%	23%	9%	6%	3%
Υπόλοιπο Αττικής	100%	4%	5%	10%	20%	31%	17%	10%	4%
Νομ. Αν. Αττικής	100%	1%	3%	8%	19%	32%	19%	13%	5%
Νομ. Δυτ. Αττικής	100%	1%	7%	14%	25%	29%	14%	7%	3%
Τμήμα Επαρχίας Αττικής	100%	1%	4%	11%	31%	33%	9%	6%	4%

Πίνακας 3

Δήμοι που υπερβαίνουν το μέσο ποσοστό συμμετοχής ολόκληρης της ενότητας με βάση την χρονική περίοδο κατασκευής των κτιρίων τους

	ΠΡΟ ΤΟΥ 1919		1919 ΕΩΣ 1946		1946 ΕΩΣ 1960		1961 ΕΩΣ 1970
Αγίου Κωνσταντίνου	24%	007 Καισαριανής	34%	012 Μοσχάτου	34%	011 Παπάγου	43%
Λαυρεωτικής	10%	Φυλής	30%	009 Νέας Χαλκηδόνος	33%	001 Αγίας Βαρβάρας	42%
016 Πειραιώς	5%	011 Υμηττού	23%	004 Δάφνης	33%	Αγ. Ιωάννου Ρέντη	38%
Αφιδών	5%	Δραπετσώνας	23%	010 Νέου Ψυχικού	33%	Νέας Μάκρης	36%
001 Αθηναίων	5%	009 Νέας Ιωνίας	22%	010 Ταύρου	32%	Ροδοπόλεως (Μπάλας)	36%
Πολυδενδρίου	4%	008 Νέας Φιλαδέλφειας	21%	003 Αιγάλεω	30%	004 Καματερού	36%
Μάνδρας	3%	014 Νίκαιας	20%	009 Νέας Ιωνίας	30%	010 Ταύρου	35%
005 Κηφισιάς	3%	016 Πειραιώς	19%	011 Υμηττού	29%	005 Κορυδαλλού	35%
Κουβαρά	3%	002 Βύρωνος	17%	011 Κερατσινίου	29%	003 Αιγάλεω	34%
Καλυβίων Θορικού	3%	004 Δάφνης	17%	Δραπετσώνας	28%	Γλυκών Νερών	34%
Δραπετσώνας	3%	001 Αθηναίων	16%	Αγ. Ιωάννου Ρέντη	27%	006 Ηλιουπόλεως	34%
Γραμματικού	3%	Αφιδών	16%	007 Καισαριανής	27%	Άνω Λιοσίων	33%
Κερατέας	2%	012 Μοσχάτου	15%	004 Ηρακλείου	27%	102 Λυκαβρύσσεως	33%
Ερυθρών	2%	Ελευσίνος	15%	013 Νέας Σμύρνης	26%	009 Χαϊδαρίου	33%
Αστροπύργου	2%	010 Καλλιθέας	13%	006 Ηλιουπόλεως	26%	004 Αργυρουπόλεως	33%
015 Χολαργού	2%	Ερυθρών	13%	Φυλής	26%	004 Ηρακλείου	32%
Σπάτων-Λούτσας	2%	008 Νέας Ερυθραίας	13%	015 Χολαργού	25%	005 Ζωγράφου	32%
010 Ταύρου	2%	Λαυρεωτικής	13%	016 Πειραιώς	25%	103 Νέας Πεντέλης	31%
104 Πεντέλης	2%	013 Νέας Σμύρνης	13%	010 Καλλιθέας	25%	Οινόης	31%
Φυλής	2%	Κουβαρά	12%	002 Βύρωνος	25%	003 Γαλατσίου	31%
		Γραμματικού	12%	001 Αθηναίων	24%	017 Γέρακα	31%
Μέσο όρος	1%	009 Νέας Χαλκηδόνος	11%	003 Γαλατσίου	24%	007 Περιστερίου	31%
		010 Ταύρου	11%	Ερυθρών	24%	009 Νέας Χαλκηδόνος	31%
		012 Παύσης	11%	005 Κορυδαλλού	24%	Νέας Περάμου	31%
		011 Κερατσινίου	11%	009 Χαϊδαρίου	23%	001 Αγίου Δημητρίου	30%
		002 Αγ. Ιωάννου Ρέντη	10%	007 Μεταμορφώσεως	23%	002 Αγίων Αναργύρων	30%
		005 Κηφισιάς	9%	002 Αμαρουσίου	22%	011 Κερατσινίου	30%
		104 Πεντέλης	9%	007 Περιστερίου	22%	006 Νέων Λιοσίων	30%
		Αστροπύργου	9%	006 Νέων Λιοσίων	22%	Ανθούσης	30%
		002 Αμαρουσίου	9%	015 Παλαιού Φαλήρου	22%	Ελευσίνος	29%
		101 Εκάλης	9%	005 Ζωγράφου	21%	Αυλώνος	29%
		013 Φιλοθέης	9%	001 Αγίας Βαρβάρας	21%	001 Αθηναίων	28%
	ΠΡΟ ΤΟΥ 1919		1919 ΕΩΣ 1946		1946 ΕΩΣ 1960		1961 ΕΩΣ 1970
		016 Ψυχικού	9%	008 Νέας Φιλαδέλφειας	21%	015 Χολαργού	28%
		Αυλώνος	7%	Ελευσίνος	21%	015 Παλαιού Φαλήρου	28%
		Παιανίας	7%	008 Νέας Ερυθραίας	21%	007 Μεταμορφώσεως	28%
		003 Αιγάλεω	7%	013 Φιλοθέης	20%	010 Νέου Ψυχικού	28%
		Αγίου Στεφάνου	7%	103 Νέας Πεντέλης	20%	008 Πετρουπόλεως	27%
		Μέσο όρος ενότητας	6%	001 Αγίου Δημητρίου	20%	Μαγούλας	27%
				016 Ψυχικού	20%	016 Ψυχικού	27%
				014 Χαλανδρίου	19%	017 Περάματος	27%
				002 Αγίων Αναργύρων	19%	008 Νέας Φιλαδέλφειας	27%
				Αυλώνος	19%	003 Αλίμου	27%
				014 Νίκαιας	19%	010 Καλλιθέας	27%
				Οινόης	19%	Ζεφυρίου	26%
				Ανθούσης	18%	006 Βουλιαγμένης	26%
				Παιανίας	18%	001 Αγίας Παρασκευής	26%
				Λαυρεωτικής	18%	014 Χαλανδρίου	26%
				Ροδοπόλεως (Μπάλας)	18%	009 Ελληνικού	26%
				009 Ελληνικού	17%	Νέων Παλατιών	26%
				003 Αλίμου	17%	004 Δάφνης	26%
				001 Αγίας Παρασκευής	17%	008 Δραπετσώνας (Δρε)	26%
				Αγίου Στεφάνου	17%	Μάνδρας	26%
				008 Πετρουπόλεως	17%	Γραμματικού	26%
				Βαρνάβα	17%	014 Νίκαιας	25%
				012 Μοσχάτου	25%	007 Περιστερίου	26%

Πίνακας 3

Δήμοι που υπερβαίνουν το μέσο ποσοστό συμμετοχής ολόκληρης της ενότητας με βάση την χρονική περίοδο κατασκευής των κτιρίων τους

	1971 ΕΩΣ 1980		1981 ΕΩΣ 1986		1986 ΚΑΙ ΜΕΤΑ		ΥΠΟ ΚΑΤΑΣ ΚΕΥΗ
Καλάμου	58%	Σταμάτας	38%	Πικερμίου	49%	Διονύσου	22%
Μαρκοπούλου Ωρωπού	47%	Σαρωνίδος	31%	Θρακομακεδόνων	30%	Αναβύσσου	16%
Μαλακάσης	43%	Ωρωπού	30%	Διονύσου	27%	Θρακομακεδόνων	15%
Αρτέμιδος (Λούτσας)	42%	Σκάλας Ωρωπού	29%	Συκαμίνου	25%	Ανοιξεως	14%
Καλυβίων Θορικού	38%	Κερατέας	28%	Σκάλας Ωρωπού	24%	007 Γλυφάδας	13%
Μαραθώνος	38%	Βαρνάβα	27%	Κερατέας	24%	007 Περιστερίου	13%
Μαρκοπούλου Μεσογαία	38%	Κρουνηρίου	27%	Αναβύσσου	22%	Δροσιάς	11%
Νέας Περάμου	38%	Διονύσου	26%	Νέων Παλατιών	20%	Αγίου Στεφάνου	11%
017 Γέρακα	37%	Αναβύσσου	26%	Σαρωνίδος	20%	Σαρωνίδος	11%
Ανω Λιοσίων	37%	Συκαμίνου	26%	005 Βούλας	20%	006 Νέων Λιοσίων	10%
017 Περάματος	37%	Ερυθρών	24%	003 Βριλησίων	19%	005 Βούλας	9%
Παλαιάς Φωκαίας	36%	Μαρκοπούλου Μεσ.	24%	Κουβαρά	19%	005 Κηφισιάς	8%
Βιλίων	36%	Βιλίων	23%	Παλαιάς Φωκαίας	19%	Ζεφυρίου	8%
018 Βάρης	35%	018 Βάρης	23%	Κρουνηρίου	18%	001 Αγίου Δημητρίου	8%
Μαγούλας	34%	Παλαιάς Φωκαίας	23%	012 Πεύκης	17%	Κερατέας	7%
Ωρωπού	33%	Ραφήνας	22%	Αγίου Στεφάνου	17%	Γλυκών Νερών	7%
Κρωπίας	33%	Ανοιξεως	21%	Ανοιξεως	16%	016 Πειραιώς	7%
Νέας Μάκρης	33%	Κρωπίας	21%	101 Εκάλης	16%	Συκαμίνου	7%
Αχαρνών	32%	Μαρκοπούλου Ωρωπ.	21%	Παλλήνης	15%	Μαγούλας	7%
Αγίου Κωνσταντίνου	32%	Λούτσας	20%	Ραφήνας	15%	Καπανδριτίου	6%
004 Αργυροπόλεως	32%	Μεγαρέων	20%	Ανθούσης	15%	Παιανίας	6%
Σταμάτας	31%	Μαλακάσης	20%	Κρωπίας	15%	Παλαιάς Φωκαίας	6%
Καπανδριτίου	31%	Πολυδενδρίου	19%	Καλυβίων Θορικού	15%	Αφιδών	6%
004 Καματερού	31%	Καπανδριτίου	19%	Ωρωπού	14%	Ανθούσης	6%
Σκάλας Ωρωπού	31%	005 Βούλας	18%	008 Νέας Ερυθραίας	14%	Παλλήνης	6%
Μάνδρας	30%	Νέων Παλατιών	18%	Πολυδενδρίου	14%	Κρωπίας	5%
011 Παπάγου	30%	Αχαρνών	17%	Ζεφυρίου	14%	Αχαρνών	5%
005 Ζωγράφου	30%	Καλυβίων Θορικού	17%	Βαρνάβα	13%	014 Νίκαιας	5%
008 Πετρούπολεως	30%	Μαραθώνος	16%	Παιανίας	13%	Αγίου Κωνσταντίνου	5%
Ραφήνας	30%	Παλλήνης	16%	006 Μελισσίων	13%	Σπάτων-Λούτσας	5%
Παλλήνης	30%	007 Γλυφάδας	16%	003 Αλίμου	13%		
009 Ελληνικού	29%	101 Εκάλης	16%	Δροσιάς	12%		
	1971 ΕΩΣ 1980		1981 ΕΩΣ 1986		1986 ΚΑΙ ΜΕΤΑ		ΥΠΟ ΚΑΤΑΣ ΚΕΥΗ
Ασπραιύργου	29%	104 Πεντέλης	15%	007 Γλυφάδας	12%	014 Χαλανδρίου	5%
Σπάτων-Λούτσας	28%	Σπάτων-Λούτσας	15%	Καπανδριτίου	11%	Ροδοπόλεως (Μπάλας)	5%
Μεγαρέων	27%	006 Μελισσίων	15%	Μαρκοπούλου Μεσο	11%	003 Αλίμου	5%
013 Φιλοθέης	27%	Αγίου Στεφάνου	15%	104 Πεντέλης	11%		
102 Λυκοβρύσεως	27%	Ζεφυρίου	15%	001 Αγίας Παρασκευ	11%	Μέσο όρος ενότητα	4%
001 Αγίου Δημητρίου	27%	008 Πετρούπολεως	15%	018 Βάρης	10%		
Αφιδών	27%	Δροσιάς	15%	Αρτέμιδος (Λούτσας)	10%		
007 Γλυφάδας	27%	003 Βριλησίων	15%	Σταμάτας	10%		
006 Βουλιαγμένης	27%	Παιανίας	14%	Αχαρνών	10%		
016 Ψυχικού	27%	Κουβαρά	14%				
Βαρνάβα	27%	Θρακομακεδόνων	14%	Μέσο όρος ενότητ	8%		
015 Χολαργού	26%	Αφιδών	14%				
Ζεφυρίου	26%	005 Κηφισιάς	14%				
Νέων Παλατιών	26%	012 Πεύκης	14%				
014 Χαλανδρίου	26%						
Κρουνηρίου	26%	Μέσο όρος ενότητας	13%				
Μέσο όρος ενότητας	26%						

